

**МАТЕРІАЛИ ДРУКУЮТЬСЯ
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
КУРСАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ**

**УПРАВЛІНСЬКІ, ПРАВОВІ
ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
НАСЕЛЕННЯ І ТЕРИТОРІЙ**

Львів – 2017

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

д-р техн. наук **Рак Т.Є.** – головний редактор

канд. техн. наук **Лин А.С.**

канд. техн. наук **Пархоменко Р.В.**

канд. екон. наук **Повстин О.В.**

канд. екон. наук **Мартин О.М.**

канд. техн. наук **Яковчук Р.С.**

д-р техн. наук **Зачко О.Б.**

канд. юр. наук **Саміло А.В.**

**ОРГАНІЗАТОР
ТА ВИДАВЕЦЬ**

Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності

**Технічний редактор,
комп'ютерна верстка
та друк на різнографі**

Хлевной О.В.

Відповідальний за друк Фльорко М.Я.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

ЛДУ БЖД, вул. Клепарівська, 35,
м. Львів, 79007

Контактні телефони:

(032) 233-24-79, 233-14-97,
тел/факс 233-00-88

E-mail:

ndr@ubgd.lviv.ua

Управлінські, правові та економічні аспекти забезпечення безпеки життєдіяльності населення і територій: Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції курсантів та студентів – Л.: ЛДУ БЖД, 2017. – 289 с.

Збірник сформовано за науковими матеріалами міжвузівської науково-практичної конференції курсантів та студентів «Управлінські, правові та економічні аспекти забезпечення безпеки життєдіяльності населення і територій».

Збірник містить матеріали таких тематичних секцій:

- I секція – Управлінські аспекти забезпечення безпеки життєдіяльності;
- II секція – Правові аспекти забезпечення безпеки життєдіяльності;
- III секція – Економічні аспекти забезпечення безпеки життєдіяльності

© ЛДУ БЖД, 2017

Здано в набір 23.04.2017. Підписано до друку 27. 04. 2015. Формат 60x84^{1/3}. Папір офсетний. Ум. друк. арк. 19,5. Гарнітура Times New Roman. Друк на різнографі. Наклад: 100 прим.
Друк: ЛДУ БЖД
вул. Клепарівська, 35, м. Львів, 79007.

За точність наведених фактів, економіко-статистичних та інших даних, а також за використання відомостей, що не рекомендовані до відкритої публікації, відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів. При передрукуванні матеріалів, посилання на збірник обов'язкове.

**УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

УДК 005.33

Л. КАЛИНЕЦЬ, О. ФИЛИПП

Науковий керівник: доц. ФІРМАН В.М.

м. Львів, ЛНУ ім. Івана Франка

**УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В ПОЛЬЩІ:
ХАРАКТЕРИСТИКА І ПЕРСПЕКТИВИ**

Система охорони праці проявляється в різних формах організації держави. Залежно від заможності, може бути більше або менше розвинена. Говорячи про систему охорони праці в Польщі, слід усвідомлювати різницю між юридичною і організаційною системами.

Перша з них – юридична, є невід'ємною частиною гілки права, якою є право праці, що встановлює правові стандарти та їх розташування в ієрархії джерел права, що стосуються охорони здоров'я і безпеки. Друга – організаційна (інституційна), система організації охорони праці на рівні держави, підприємства і органів, що беруть участь в створенні і управлінні охороною та гігієною праці в Польщі.

Юридична система опирається на джерелах права, вказаних у Конституції Речі Посполитої і Кодексі праці. Цікаво те, що Кодекс праці ділиться на кілька частин, а серед них: укладення договору про працю, винагорода за працю, обов'язки працедавця і працівника, матеріальна відповідальність працівника, час праці, відпустка, прийняття на роботу жінок, неповнолітніх та інші. Всі ці права записані доступно, зрозумілою мовою.

Крім Кодексу праці, до правової сфери входять також Технічні норми. Найнижчим видом правової сфери є інструктажі чи правила охорони праці на конкретному підприємстві. Працедавець зобов'язаний прийняти таку ухвалу у своєму підприємстві, якщо він бере на роботу більше 20 працівників. Якщо кількість працівників перевищує 100 – працедавець зобов'язаний подати для перевірки Службу безпеки та гігієни праці.

Якщо працедавець знехтує якимось правом працівника, законом про охорону праці, його чекає відповідальність – штраф у розмірі від 1 до 30 тисяч злотих, часткове призупинення діяльності або повна зупинка підприємства. Передбачена також кримінальна відповідальність.

Наскільки юридична система покладається на правові основи безпеки і гігієни праці, настільки організаційна система вказує на органи і організації, які беруть участь у виокремленні і реалізації завдань в цій галузі. Організаційна система охорони праці поділяється на загальнодержавну і підприємницьку.

До першого слід зарахувати Парламент, уряд, міністерства та інші державні ради, а також державні органи влади і контролю.

Парламент виконує, перш за все, законодавчі функції: створюючи закон, вирішує основні правила системи. Уряд і Міністерство (а особливо Міні-

стерство господарства і праці, Міністерство соціальної політики та Міністерство здоров'я) вирішують центральні питання в формуванні політики у галузі безпеки та гігієни праці, а також на основі законів, видають виконавчі правила в діапазоні безпеки та гігієни праці. Натомість Державна інспекція праці, Державна санітарна інспекція, Служба технічного нагляду, разом із судами і прокуратурою були створені для нагляду і контролю за обов'язками, які визначило право. Всі служби, з метою змусити працівника виконувати свої обов'язки перед чинним законодавством, мають право надавати штраф чи рішення про часткову або повну зупинку діяльності підприємства.

У цій системі суттєву роль відіграє Рада охорони праці, до складу якої входять представники уряду, працедавці та працівники, депутати, сенатори, а також видатні спеціалісти з охорони праці. Цей орган є закріплений за сеймом Речі Посполитої згідно з постановою про Державну інспекцію праці і має наглядати за її діяльністю.

Вагоме місце в цій системі мають також науково-дослідні інститути, які створені для проведення робіт, пов'язаних з науково-дослідницькою галуззю безпеки праці і охорони здоров'я.

До управління охороною праці на рівні підприємства належить Служба безпеки та гігієни праці та лікар, який слідкує за здоров'ям працівників. До представницьких органів контролю належать також профспілки та соціальний Інспектор праці. Останній має право у письмовій формі надати працедавцю повідомлення про відхилення від закону, а також видати штраф за ігнорування цього повідомлення.

Відмінність між польською та українською структурами управління охороною праці полягає у тому, що польська система досконаліша, вона містить більше органів та організацій - це вже добре налагоджений механізм. Держава достатньо фінансує цей сектор внутрішньої політики. Польська система містить окремий збірник законів, написаних простою, доступною мовою. Цікаво те, що проблемний сектор виводиться окремо на рівні Міністерства – Вищий уряд гірників. Як відомо, в Польщі робота в шахтах дуже небезпечна. 29 листопада 2016 році в наслідок лише однієї катастрофи (причиною обвалу був природний землетрус) у шахті загинуло 8 гірників. Всього за 2016 рік загинуло 18 гірників. Це значно менше, ніж у попередніх роках.

Є велика різниця між українським та польським законодавством: у Польщі, наприклад діє таке правило, що за кожним підприємством має бути закріплений не тільки працівник служби охорони праці, а й лікар.

Теж, що важливо, є створений спеціальний Інститут медицини праці, який відповідає за професійні захворювання та виробничі травми. Цікаво також те, що в Польщі три служби виконують перевірку підприємств: Державна Інспекція праці, Державна санітарна інспекція та Служба технічного нагляду.

Список літератури:

1. Kodeks pracy
2. https://www.ciop.pl/CIOPPortalWAR/file/300150/ponadgim_m1_L1.pdf
3. <http://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/1,35771,21049452,silny-wstrzas-w-kopalni-kghm-siedmiu-gornikow-wciaz-pod-ziemia.html>

УДК 62.62-7

С. Р. ВАСЮНИК, А. О. КОЛОТНИЦЬКА, О. С. КАЙДА
Науковий керівник: доц. ФІРМАН В.М.
м. Львів, ЛНУ ім. Івана Франка

РОЗУМНИЙ БУДИНОК ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Розумний Будинок – це будинок майбутнього, вашого майбутнього, яке доступне вам вже зараз. Розумний будинок – це не лише красивий та застишний, а в першу чергу безпечний. Система дозволяє керувати будь-яким приладом в будинку, освітленням, приймати повідомлення, спілкуватися з гостями, які завітали до вас, не встаючи з дивана. У «розумному» будинку все це вам під силу. Ваш будинок повністю підкоряється вам і вашим бажанням та зробить ваше життя простішим та безпечнішим. Вам більше не потрібно переживати про забуту включеною праску чи незакриті двері, будинок оснащений «розумною» системою дасть вам знати про можливу небезпеку повідомлення на ваш смартфон. Незважаючи на те, що це дороге задоволення, але вже через декілька років за рахунок оптимізації роботи електроприладів, освітленості та опалення кошти витрачені на систему вам окупляться.

Управляє будинком єдина система автоматизації. Ви лише управляєте цією системою без усіляких труднощів:

загальний пристрій керування приладами у «розумному» будинку, який має зручний та доступний інтерфейс, яким можуть користуватися навіть діти; мобільний додаток на вашому смартфоні, за допомогою якого ви можете без усіляких труднощів контролювати кожен прилад у вашому будинку, а також знати усе що в ньому відбувається, не будучи у будинку. Для цього необхідно мати підключення до Інтернету та сумлінно щомісячно сплачувати користування даним додатком;

ви можете напочатку дня розпланувати роботу системи, «розумний» будинок у певний час, строго за графіком він виконуватиме задані функції; у ваших руках надійна і безпечна система.

Основні напрями застосування розумного будинку.

Електроприлади. Хоч раз у житті ми поверталися додому, щоб перевірити чи вимкнули праску, плиту, тощо, а інколи і не повертаючись залишали пристрій ввімкненим, після чого могли б мати неприємності та додаткові витрати. В свою чергу легка у використанні система допоможе вам на пряму за допомогою додатку «спілкуватися» з кожним електроприладом у вашому будинку. За допомогою того ж додатку на телефоні ми можемо зупинити роботу посудомийної машинки, телевізора, пральної машинки, електрообігрівача тощо. З іншого боку, якщо ми йдемо пізно з роботи чи навчання, а необхідно ще прийшовши додому, запустити роботу пральної машинки, щоб випрати форму, яку необхідно нам одягнути на роботу чи дітям в школу, за допомогою додатку ми можемо по дорозі додому запустити її роботу, коли ми переступимо поріг будинку у нас уже буде випраний одяг нам лише потрібно його розвісити.

Освітлення. За допомогою користування єдиною панеллю або ж додатком на телефоні, ми контролюємо освітленість в кожній з кімнат нашого будинку, вночі(у встановлені години) світло автоматично вимикається. За допомогою контролю за освітленістю будинку ви заощаджуєте власні кошти.

Опалення. В зимовий період у нас для обігріву квартири, будинку застосовуються різні види опалення: котли, батареї, конвектори, підігрів підлоги тощо. До опалення потрібно ставитися досить відповідально, а саме перевіряти чи не зник газ у нашому конвекторі, чи працює належним чином. Функція «управління кліматом в будинку» допоможе нам за допомогою лише ручного управління контролювати температуру, роботу та стан нашої опалювальної системи. Коли ми їдемо кудись на певний період, ми за допомогою додатку можемо контролювати (вмикати чи вимикати) опалення. Важливим є те, що система відображає нам аналіз усього опалення в будинку, інформує про несправності або нестачу палива.

Відеодомофон. Забезпечити часткову безпеку вашого будинку може домофон, ви можете відслідкувати усіх відвідувачів та запобігти приходу небажаних гостей(грабіжників). Якщо до вас завітали гості, то ви можете відповісти з будь якого куточку будинку.

Відеоспостереження. Ви можете бути спокійні за безпеку вашого будинку, оскільки система відеоспостереження фіксує усе що відбувається в будинку та навколо нього, камери фіксують вторгнення на вашу територію і одразу повідомляють про це вас.

Статистика заощадження коштів за допомогою Розумного Будинку.

Електропостачання. Система розумний будинок дозволяє зменшити витрати електроенергії у 8-10 разів ці дані були отримані європейськими вченими. В результаті цього система широко використовується у Європі.

Опалення. Нехай у нас замський будинок (~200 м²), де опалення відбувається за допомогою котла. Щоб одержати 1кВт теплової енергії спалюється 0,1 м³ газу за годину. Припустимо, що у нас котел потужністю 20 кВт і він працює на повну, а отже споживає $20 \times 0,1 = 2 \frac{\text{м}^3}{\text{год}}$. Ми опалюємо наш будинок осінню (три місяці не надто холодних днів - ~93 дні) та зимою(3 дуже холодних місяці - ~90 днів). Нехай тоді в осінній період котел буде працювати з двічі меншою потужністю, ніж взимку. За добу взимку споживатиметься $20 \text{ кВт} \times 0,1 \text{ м. куб.} \times 24 \text{ год} = 48 \text{ м}^3$, а восени відповідно вдвічі менше – 24 м³. Обчислимо витрати за весь опалювальний сезон: $(48 \times 90) + (24 \times 93) = 4320 + 2232 = 6552 \text{ м}^3$. Станом на 01.02.2017 тариф за 1 м³ становить 6,879 грн. Отже, $6552 \text{ м}^3 \times 6,879 \text{ грн.} = 45\,071,208 \text{ грн.}$ В результаті, якщо у нас велика площа будинку та котел працює на повну потужність ми змушені за опалювальний сезон оплатити велику суму. За допомогою розумного будинку ми можемо зменшити використання опалення, якщо ми цілий день на роботі, то ми вимикаємо опалення, за 2-3 години до приходу, за допомогою додатку на мобільному вмикаємо опа-

лення і додому вже приходимо у теплий та затишний будинок. В результаті котел не буде працювати ~ 7 год на день (~35 год на тиждень (~ 175 год на місяць(~1050 год на опалювальний сезон))). Отже заощаджуємо 1050 м³ взимку(7222 грн) та 525 м³ (3611,475 грн) восени.

Список літератури:

1. Инженерные системы вашей квартиры и дома. – URL: <http://ingsvd.ru/main/smarthome>.
2. С чего начать построение умного дома? – URL: <http://z-wave.com.ua/a114273-chego-nachatpostroenie.h..>
3. Умный дом своими руками. – URL: http://www.unicontrolers.com/articles/smart_house_do.._ourself.html.
4. Обзорная статья о системе «Умный дом». URL: <http://portfolio.textsale.ru/10/12343>.
5. Возможности Умного Дома. URL: http://www.bau.ua/library/artvozmozhnosti_umnogo_doma.
6. Умный Дом. URL: <http://electronic-home.com.ua/>
7. Home Sapiens — программное обеспечение умного дома. URL: <http://techvesti.ru/node/4627>.

УДК 65.012.22

A.Ye. SHCHERBAN', O. Yu. KRICKER

*Cherkasy, Cherkasy Institute of Fire Safety
named after Chornobyl Heroes of NUCD in Ukraine*

FIRE SAFETY UNIT HUMAN RESOURCES MANAGEMENT: ETHICAL STANDARDS AND PRACTICES IN SUCCESSION PLANNING

Human personnel management as one of the most complicated assets that a fire department has, predetermines the growth and well-being of fire service units because HR department is responsible for the permanent reevaluation of the needs of the units.

Human resources is a common name for the area of interactions involving personnel, its hiring and dismissals as well as promotional issues and interpersonal conflicts in the workplace. HR personnel meets organizational needs by addressing workplace ethics and is to cooperate with expectations of the public [1].

Fire service having the public's most vulnerable clients cannot exist without the ethical actions of its employees. A reputation of a fire safety unit is a reflection of its employees' actions, and they are expected to have high ethical standards. These requirements for ethical organizational behavior cover internal and external environments. All decisions throughout the employment process must be ethically based which is, in fact, the responsibility of HR department. Educating employees in the expectations of an organization's ethics also falls on the shoulders of HR through the administration.

One of the most difficult functions of HR department in a fire safety unit is a succession planning as it is crucial for the long-term success of the fire service. The mere movement of personnel to fill positions is not succession. Succession planning identifies individuals who may succeed in key leadership positions, while workforce planning - key competencies assuring that necessary training and development are provided.

An adequate succession plan should begin with an assessment of the current knowledge base and the changes it should follow to meet future organizational needs. The only way to the successful succession planning is a good job analysis. It will help to avoid discrimination charges in the firing and promotion selection process and, in the future, increase effectiveness of the organization by having thoroughly trained individuals to perform necessary activities.

Employee training and development are also integral to succession planning. The intrinsic rewards by the organization may be more important to fire safety unit employees than extrinsic rewards. Because training can be tied to compensation or promotion, HR personnel should act ethically, and afford equitable opportunity to all employees.

The evaluation of a task- and career-oriented employee's progress is important for the organization. Identifying needed training or shortfalls in development can increase ability to achieve the succession agenda. The evaluations must be systematic and unbiased. They should be associated with training programs. The evaluations must not occur in isolation because they are an integral part of an organization's performance management system.

HR personnel should work-out all the aspects of compensation, promotions, evaluations, terminations and methods for due process of grievances of a public sector organization. It will parallel the needs of HR to achieve both strong ethical treatment of employees and the ability to execute a succession plan.

As a conclusion, it should be stressed that chiefs and fire service administrators should use the tools of HR management to achieve the expectations of its fire department which means that top-shelf employees should be placed into each position as only such an approach may result in the best outcome in the work. All potential employees must perceive their correspondence to the needs of the fire service through oversight of a strong administrator's use of good HR practices.

References

1. Бандурка О.М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: Теорія, досвід, шляхи удосконалення – Х.: „Основа”, 1996. – 398 с.
2. Інструкція про порядок формування в органах внутрішніх справ України резерву кадрів на висунення та організацію роботи з ним (затверджено наказом МВС України № 335 від 27.04.2001р.)
3. Наказ від 29.10.2014 № 1153. Київ. «Про затвердження Порядку формування кадрового резерву для призначення на вищі посади осіб середнього і старшого начальницького складу служби цивільного захисту».

УДК 351.86 (477)

**О. М. ГРИЦЕНКО., Д. Д. КРИШТАЛЬ
К. М. ПАСИНЧУК**

*м. Черкаси, Черкаський інститут пожежної безпеки
ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗУ*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Дослідження явищ (процесів, об'єктів) у сфері забезпечення пожежної безпеки, розробка і впровадження державно-управлінських рішень вимагає додаткової уваги, не вирізняється чіткістю, однозначністю та послідовністю. Існують досить суперечливі погляди на ці питання. Підтвердженням сказаного, є значна недосконалість та суперечливість чинного законодавства в цій важливій сфері.

Стан будь-якого суспільства залежить від рівня державного управління, тому, на думку багатьох політиків, науковців і державних діячів, на перший план виходить проблема його ефективності. Особливо актуальним є дане твердження для України. Розв'язання цієї проблеми - запорука й необхідна передумова вирішення всіх інших проблем українського суспільства, яке переживає системну кризу управління. Основоположне значення має суттєве поглиблення фундаментальних теоретико-методологічних досліджень проблематики державного управління, створення розвиненої теоретичної бази, що реалізована в наукових теоріях, концепціях, проектах.

Сьогодні державне управління офіційно визнано одним із основних видів суспільної діяльності і є галуззю науки. Взагалі, управління має розглядатися в декількох аспектах. По-перше, мається на увазі управління цією системою як об'єктом з боку держави, органів публічної влади. По-друге, – враховується управління, яке здійснюється всередині системи, при якому об'єктами є співробітники, служби, підрозділи, органи, а суб'єктами – керівники та управляючі апарати, які діють на відповідних рівнях і становлять у своїй сукупності управляючу підсистему всієї системи даних органів у цілому і кожного з них окремо[1].

Державне управління необхідно розглядати як складну динамічну систему, функціонування якої характеризується багатьма параметрами. Система забезпечення – це взаємопов'язана і взаємообумовлена сукупність відповідних організаційних структур, сил, засобів, а також певних процедур (правил) формування і реалізації управлінських рішень, спрямованих на забезпечення пожежної безпеки.

З позицій організаційно-функціонального аналізу система державного управління пожежною безпекою – це невід'ємна складова системи державного управління, оскільки національні інтереси, як і загрози їх реалізації, присутні у всіх сферах суспільної діяльності. Тому принциповою особливістю системи державного управління пожежною безпекою є те, що вона немов би «занурена» у «загальну» систему державного управління.

Система державного управління пожежною безпекою здійснює потужний вплив на спрямованість, зміст та ефективність адміністративно-політичного, соціально-економічного та інших видів державного управління внаслідок стратегічного значення державно-управлінських рішень, які нею приймаються, для суспільства та держави, особливо в умовах, коли стоїть досить гостро питання щодо нейтралізації загроз життєво важливим інтересам. Це означає, що функції системи виходять, наприклад, за межі адміністративно-політичної чи соціально-економічної сфери державного управління.

З огляду на вищесказане, система державного управління пожежною безпекою - це сукупність взаємообумовлених, взаємодіючих органів державного управління та вищих посадових осіб держави, яка в межах чинного законодавства та із залученням наявного у її розпорядженні потенціалу держави (матеріально, фінансового, інтелектуального та духовного), здійснює розробку й реалізацію владних, регулюючих, координуючих, контролюючих та нормативних державно-управлінських впливів (рішень) на об'єкти безпеки з метою прогнозування, своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації загроз сталому розвитку вищезазначених об'єктів, передусім життєво важливим національним інтересам.

Державне управління може здійснюватися у двох режимах – нормальному та надзвичайному. Це певною мірою допомагає зрозуміти суть проблемної ситуації розвитку процесу державного управління. Ситуації, яка виникає внаслідок невідповідності існуючого і бажаного стану вказаного процесу, коли стає явною необхідність зміни цілей та параметрів суспільної діяльності. Очевидно, вказані ситуації виникають за умов, коли поставлені нові цілі розвитку або внаслідок розвитку подій, що призводять до кризових явищ чи навіть криз. В останньому випадку і виникає необхідність в управлінні за надзвичайних умов. Г. Ситник у своєму дослідженні посиляється на висновки З.Румянцевої, Н.Філінова та Т.Шрамченко, про те, що у першому випадку має здійснюватися управління за відхиленням, тобто за розбіжністю між параметрами функціонування об'єкта управління та цілями управління, а в другому – за збуренням, коли система управління реагує на відхилення від стану нормального функціонування із-за зовнішніх причин. Зміст цієї діяльності містить: визначення цілей, завдань і функцій суб'єктів управління; розробку і вдосконалення їх організаційної, функціональної, інформаційної та психологічної структури; забезпечення матеріальними, інформаційними та іншими ресурсами; підготовку і реалізацію управлінських рішень; забезпечення координації та взаємодії державних і недержавних суб'єктів забезпечення безпеки; регулювання їх організації і функціонування з урахуванням відхилень від намічених цілей; створення ефективної системи обліку та контролю і т.ін. [2].

Під поняттям управління пожежною безпекою нами розуміється свідомий цілеспрямований вплив суб'єкта управління, у межах законодавства України, на множину потреб, інтересів і цінностей особи, суспільства і держави, об'єктивних та суб'єктивних, природних, техногенних чинників,

що впливають на стан в першу чергу і національної безпеки, з метою підвищення ефективності її функціонування для розв'язання завдань щодо забезпечення національної безпеки в цілому.

Управління пожежною безпекою тісно переплітається із забезпеченням безпеки в надзвичайних ситуаціях, тому що пожежі як загроза безпечного стану є самостійними складовими багатьох небезпек: пожежі можуть супроводжувати терористичні акти, вибухи, дорожньо-транспортні пригоди, аварії на транспорті, виробничі процеси, природні небезпеки, протиправну діяльність людини тощо. Забезпечення безпеки в надзвичайних ситуацій пов'язано із здійсненням широкого комплексу правових і спеціальних організаційно-технічних заходів по впорядкуванню суспільних відносин, зокрема, встановлення і підтримання правового режиму зони надзвичайного стану. Цей режим здійснюється в різних організаційно-правових формах і різними методами. Активно застосовуються заходи адміністративного примусу, які суттєво обмежують права громадян не тільки на підставах, пов'язаних з протиправною поведінкою людей, але й по інших причинах. Це можуть бути наслідки надзвичайних ситуацій: радіоактивне чи хімічне забруднення, значні руйнування інфраструктури забезпечення життєдіяльності населення та підприємств тощо.

Список літератури:

1. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація: Моногр. / Н.Р.Нижник, В.Б.Авер'янов, І.А.Грицяк та ін. – К.: Вид-во УАДУ, 1997. – 487 с.
2. Ситник Г.П. Державне управління національної безпеки (теорія і практика): Моногр. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – 408 с.

УДК 331.1

Б. В. КАРПЕНКО, О. М. ДУЛГЕРОВА

*м. Черкаси, Черкаський інститут пожежної безпеки
ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗУ*

МОВА ТА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ

Мова і культура перебувають в одній поняттєвій площині і як духовні цінності органічно пов'язані між собою. Слово культура (від лат. cultura - догляд, освіта, розвиток) означає сукупність матеріальних і духовних цінностей, які створило людство протягом своєї історії. Мова - це прояв культури. "Мова утримує в одному духовному полі національної культури усіх представників певного народу і на його території, і за її межами. Вона цементує всі явища культури, є їх концентрованим виявом". Плекаючи мову, дбаючи про її розвиток, оберігаючи її самобутність, ми зберігаємо національну культуру.

Культура мови - галузь мовознавства, що займається утвердженням (кодифікацією) норм на всіх мовних рівнях. Використовуючи відомості історії української літературної мови, граматики, лексикології, словотвору, стилістики, культура мови виробляє наукові критерії в оцінюванні мовних явищ, виявляє тенденції розвитку мовної системи, проводить цілеспрямовану мовну політику, сприяє втіленню норм у мовну практику. Культура мови виконує функцію регулювання, адже пропагує нормативність, забезпечує стабільність, рівновагу мови, хоча, водночас, живить її, оновлює. Вона діє між літературною мовою і діалектами, між усною і писемною формами [1].

Культура мови невіддільна від практичної стилістики, яка досліджує і визначає оптимальність вибору тих чи інших мовних одиниць залежно від мети і ситуації мовлення.

Культура мовлення - передбачає дотримання мовних норм вимови, наголосу, слововживання і побудови висловів, точність, ясність, чистоту, логічну стрункість, багатство і доречність мовлення, а також дотримання правил мовленнєвого етикету.

Уміння досконало спілкуватися є величезним плюсом для працівника ДСНС України, котрий прагне досягти високого становища в суспільстві, зробити кар'єру, стати фахівцем. І навпаки, навіть розумний, ерудований і працездатний працівник, котрий не вміє правильно спілкуватися, приречений на труднощі у взаєминах з іншими.

Працівник служби цивільного захисту зобов'язаний не тільки володіти діловим мовленням аби відповідно до вимог класти та оформити той чи інший документ, але й володіти інтонацією мови, щоб віддати наказ або розпорядження. Саме від спілкування з підлеглими, інтонації, мовного запасу, вміння стисло та зрозуміло висловити думку, ідею чи пропозицію залежить авторитет керівника.

Культура мови вимагає дотримання правил мовного етикету. Він є дуже важливим для керівників усіх рівнів. Автор підручника "Етикет і культура спілкування" Я. Радевич-Винницький зазначає, що мовний етикет – це "система стандартних, стереотипних словесних формул, уживаних у ситуаціях, що безліч разів повторюються у повсякденному житті: вітання, прощання, вибачення, запрошення, побажання". Використання мовного етикету дає можливість виявитися культурі, духовності та етичності працівника ДСНС України. Такий працівник сприймається оточуючими як ввічлива, доброзичлива та вихована людина. Проте лише формальне дотримання мовного етикету не гарантує, що ви здобудете повагу оточуючих [2].

Багатство мови працівника ДСНС України залежить від отримання мовної інформації, яка поступає через ЗМІ і, особливо, із художньої літератури.

Художня література – це могутній засіб, без якого не може бути багатства мови. Регулярне читання творів художньої літератури допомагає висловлювати думки стисло, ясно, доречно і правильно.

Працівники ДСНС України зобов'язані свідомо втілювати в життя гасло: “Державній мові – державне сприяння”. Залежність від мови сусідів, активно плодить психологію національної меншовартості. Кожен працівник повинен усвідомити, що застосування у практичній діяльності української мови є втіленням державного правового мислення, а також забезпечує більш сприятливі умови для розвитку та самореалізації особистості.

Культура мови – могутній засіб спілкування з людьми, вміння впливати, переконувати, відстоювати власну позицію, те, без чого не може обійтися кожен керівник. У поєднанні цих рис з вихованістю, тактовністю, уважним ставленням до людей виявляється духовна сила, наше піклування про загальне благо. Добрі манери у спілкуванні – це приклад високоосвіченої та культурної людини.

Правильність поглядів і міркувань співрозмовник повинен доводити не силою голосу, а логікою фактів, переконливістю висновків, аргументованістю. Толерантне сприйняття чужих думок і поглядів, уміння вислухати співрозмовника також належать до мовної культури спілкування.

Ефективність вирішення багатьох службових завдань безпосередньо залежить від комунікабельності працівника ДСНС України.

Комунікабельність (франц. “communicable” – “той, що з'єднується”, а від пізньолат. “communicabilis” – “поєднуваний”) – здатність людини спілкуватися, бути товариською з іншими. Це одне з найважливіших умінь, без якого людина в суспільстві не може існувати. Культурний народ вчить своїх нащадків спілкуватись, тобто з повагою ставитися один до одного, толерантно і шанобливо – до ровесників, старших чи молодших.

Бути комунікабельним означає не тільки ділитися своїми думками з кимось, а й слухати уважно інших, не перебиваючи, виявляючи тим самим повагу до людини. Недарма українське прислів'я твердить, що “немає глухішого від того, хто не хоче слухати”.

Працівник ДСНС України у спілкуванні з тим, хто прийшов з якимось проханням, повинен пам'ятати “золоте” правило, розроблене сановниками Стародавнього Єгипту: “Прохач бажає більше уваги до своїх слів, ніж виконання того, заради чого він прийшов”.

Отже, культура мовлення тісно пов'язана з культурою мислення. Якщо людина ясно, логічно мислить, то й мовлення в неї ясне, логічне, і навпаки. Грамотне, багате мовлення - не тільки ефективний засіб передачі й сприйняття думок та образів, це й виявлення поваги до людей, з якими спілкуємося, до народу, який створив цю мову.

Список літератури:

1. Культура мовлення, комунікабельність. Режим доступу: http://studopedia.su/17_28105_kultura-movlennya.html.

2. Високий рівень культури спілкування, формування мовних і комунікативних компетенцій – необхідна умова повсякденної діяльності працівників ДСНС України. Режим доступу: <http://nuczu.edu.ua/ukr/news/?id=2963>.

УДК 331.1**В. В. КРАВЧЕНКО,
О. М. ДУЛГЕРОВА***м. Черкаси, Черкаський інститут пожежної безпеки
ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗУ***СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

Проблеми безпеки життєдіяльності людини – є одними з найактуальніших в сучасному суспільстві, що тісно пов'язані з бурхливим розвитком науково-технічного прогресу, погіршенням екологічного стану окремих регіонів та планети в цілому. Початок третього тисячоліття ставить перед суспільством нові вимоги щодо забезпечення безпеки людини. У теперішній час механізми взаємодії людини та природи, людини та техніки, індивіда та суспільства, все частіше порушуються, що призводить до появи багатьох нових небезпек для нормальної життєдіяльності. Об'єктом дослідження безпеки життєдіяльності є системи «людина – машина» (технологічний процес) та «людина – суспільство – природа», а предметом – закономірність виникнення і безпечність їх функціонування. При цьому безпека та ризик можуть розглядатися як можливості таких систем зберігати при функціонуванні такий стан, який не допускає з деякою імовірністю виникнення надзвичайних ситуацій, що пов'язане з різного роду відхиленнями у навколишньому і виробничому середовищі.

Суспільство зазнає значних втрат у вигляді людських жертв, збитків від аварій, катастроф, стихійних лих. Бурхливий науково-технічний прогрес сприяв не тільки підвищенню виробництва, росту матеріального добробуту та інтелектуального потенціалу суспільства, але й значно підвищив можливість аварій великих технічних систем. Разом з тим, економічні, духовні, релігійні, етнічні та інші суперечки спричинили в цей період велику кількість війн та збройних конфліктів. Незважаючи на те, що останнім часом міжнародна ситуація стабілізується, військова загроза для більшості країн залишається актуальною, а кількість збройних конфліктів зростає [3, с243].

Збільшення кількості та розширення масштабів надзвичайних ситуацій технічного та природного характеру, що викликають значні матеріальні та людські втрати, роблять вкрай важливою проблему забезпечення безпеки в природно-техногенній та соціально-політичній сферах. Реальність сучасного життя, чисельні свідчення кризового стану взаємовідносин між людиною і природою вимагають теоретичного аналізу проблем не лише з позицій екоцентристського світогляду, який включає в себе аспект неординарної взаємодії суб'єктивних і об'єктивних факторів соціального розвитку, а й з позицій інтеграційного погляду таких галузей науки, як психологія, антропологія, соціологія, філософія та безпека життєдіяльності.

Можна виділити ряд важливих проблем, які постійно перебувають у полі зору людства для забезпечення нормальних умов життя і праці.

1. Дотримання параметрів середовища перебування людини в небезпечних для життєдіяльності межах.

Це одна із складних проблем, які стоять перед світовим співтовариством. Це пов'язано з тим, що трудова діяльність людей із року в рік активізується, ускладнюється, вводяться нові знаряддя праці і технології. Виникає проблема технологічної безпеки. Це означає, що збільшується навантаження на всі структурні частини навколишнього середовища, є очевидною небезпека виснаження природних ресурсів, незворотних забруднень і зміни безпечних параметрів середовища, за якими створюються реальні умови для виникнення різного роду небезпек.

Отже, кожна держава повинна мати професійно придатні структури і системи захисту від наслідків імовірних небезпек. Головною метою таких систем є захист населення та зниження рівня ризику при виникненні певних небезпек шляхом запобігання, реагування і ліквідації їх наслідків.

2. Забезпечення населення усіма видами енергоресурсів (електроенергією, газом, нафтопродуктами, кам'яним вугіллем, водою тощо). Енергетична криза, що існує сьогодні, суттєво впливає на життєдіяльність людей. Це одна з найбільш актуальних проблем забезпечення безпеки будь-якої країни світу.

3. Забезпечення населення всіма необхідними параметрами і нормами матеріального середовища життя. Гострою проблемою для багатьох людей у різних країнах є недостатня кількість житла, комунального транспорту, суспільних закладів, спортивних комплексів, медичних закладів та інших елементів системи життєзабезпечення.

4. Забезпечення продуктами харчування. Продукти харчування є фізіологічною основою життєдіяльності. Із збільшенням чисельності населення ця проблема стає особливо гострою. Якщо людство не розробить нові перспективні технології вирощування продуктів харчування і своєчасно не адаптується до них, може виникнути небезпечна ситуація глобального масштабу.

5. Наявність і раціональне використання питної (прісної) води. Йдеться про охорону прісної води від забруднення, що може призвести до непридатності її використання для потреб населення. Звідси впливає важливість очищення води, боротьба з промисловим і побутовим забрудненням, виснаженням водою.

6. Ліквідація, переробка або використання відходів виробництва. Особливо небезпечними є відходи атомних, хімічних, біологічних виробництв, кількість яких щорічно зростає і, відповідно, збільшується кількість відходів. В Україні, що має в цілому сприятливі умови життя, також розвинулись негативні процеси та явища: посилюються радіаційне, хімічне, теплове та інші види забруднень, що значною мірою впливають на рівень життя організму, в тому числі людини, у першу чергу на її здоров'я та тривалість життя. У таких промислових містах, як Запоріжжя, Кременчук, зареєстровано зростання онкологічних захворювань у дітей у 5 – 7 разів. Український народ опинився перед реальною загрозою вимирання. Але земля України є колицкою великого народу. Тому ми повинні зберегти умови ста-

лого розвитку суспільства, економіки та держави, забезпечити безпеку життя і діяльності самим собі і майбутнім поколінням [1, с. 49].

Отже, основні проблеми життєдіяльності людини зводяться до комплексу заходів щодо захисту, раціонального використання природних ресурсів і відновлення живої природи (рослинний і тваринний світ) і неживої (грунт, вода, атмосфера, надра, клімат та ін.).

На останньому етапі розвитку набувають великої гостроти проблеми соціальної напруженості суспільства в країнах з перехідною економікою. Причинами соціальної напруженості в суспільстві є незадовільні умови життя, праці, незадовільний матеріальний та культурний стан, зіткнення інтересів релігійного, ідеологічного характеру, система розподілу матеріальних благ, низький рівень освіти. Таким чином, актуальність проблем БЖД в теперішній час визначається рядом причин.

Виділимо три основні:

- 1) порушення екологічної рівноваги природного середовища внаслідок надмірного антропогенного навантаження на біосферу;
- 2) зростання числа техногенних аварій і катастроф при взаємодії людини зі складними технічними системами;
- 3) соціально-політична напруженість у суспільстві.

Внаслідок незадовільного соціально-економічного становища в країні набуває зростаючої тенденції незадоволення населення матеріальним станом, умовами проживання та праці, рівнем заробітної плати та пенсії тощо. У результаті цього знижується духовний та культурний рівень населення, підвищується рівень безробіття, виникають такі соціальні небезпеки, як пияцтво, бродяжництво, проституція, вандалізм, тероризм, конфліктні ситуації на міжнаціональному, етнічному, побутовому або релігійному ґрунті. Це ставить під загрозу стабільний стійкий і безпечний розвиток суспільства. БЖД, як наука, розглядає проблеми охорони здоров'я і безпеки людини у навколишньому середовищі, виявляє небезпечні та шкідливі фактори, розробляє методи і способи захисту людини шляхом зниження небезпечних і шкідливих факторів до допустимих значень, розробляє способи ліквідації наслідків небезпечних і надзвичайних ситуацій [2, с. 37].

Врахування розглянутих причин повинно бути обов'язковим при вирішенні питань забезпечення загальної безпеки особистості, окремих груп та суспільства у цілому.

Список літератури:

1. Сучасні проблеми безпеки життєдіяльності /Луц Т.Є./ Дідик К.Д. Режим доступу: <http://op.iee.kpi.ua/1/%D1%80.54-58.pdf>
2. Проблеми життєдіяльності. Режим доступу: http://pidruchniki.com/11800912/bzhd/problemi_zhittyediyalnosti
3. Актуальні питання проблем безпеки життєдіяльності в сучасний період /С.В. Рижов. Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_47_255.pdf

УДК 351

В. М. МИХАЛЬЧУК, М. А. КРИШТАЛЬ
*м. Черкаси, Черкаський інститут пожежної безпеки
ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗУ*

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИЛ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА ЇХ НАСЛІДКІВ

Всебічне забезпечення сил цивільного захисту полягає в організації і здійсненні усіх необхідних заходів, що спрямовуються на мінімізацію негативних наслідків НС, зменшення людських втрат, створення сприятливих умов для успішного виконання поставлених завдань.

Основними видами забезпечення є розвідка, інженерне, радіаційне, хімічне, біологічне, гідрометеорологічне, матеріально-технічне та медичне забезпечення.

Розвідка організовується з метою отримання необхідної інформації для оцінки обстановки в зоні НС та прийняття рішення на проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації НС.

При організації розвідки вказуються мета її проведення, райони (об'єкти, ділянки) та час ведення розвідки, порядок спостереження і контролю за станом навколишнього середовища та змінами обстановки у місцях проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації НС, порядок подачі сигналів [1].

Матеріально-технічне забезпечення є однією з важливих складових в організації ліквідації наслідків НС.

Матеріальне забезпечення полягає в організації та здійсненні комплексу заходів, спрямованих на своєчасне і повне забезпечення потреб підрозділів у рятувальному обладнанні, техніці, пальному, продовольстві, речовому, медичному, інженерному, хімічному та іншому майні і матеріалах при виконанні завдань за призначенням.

Матеріальне забезпечення здійснюється центральними і місцевими органами виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями (незалежно від форми власності і господарювання), що залучаються до ліквідації НС, з метою безперервного постачання необхідного майна та обладнання для проведення робіт з ліквідації НС, а також життєзабезпечення населення, яке потерпіло внаслідок НС, за рахунок створених резервів матеріально-технічних засобів.

Зокрема, для організації забезпечення рятувальних та інших невідкладних робіт паливно-мастильними матеріалами залучаються стаціонарні і пересувні заправні станції з визначеним запасом пального.

Технічне забезпечення передбачає утримання в постійній готовності до виконання завдань за призначенням аварійно-рятувальної, пожежно-рятувальної та спеціальної техніки для реагування на НС, організацію проведення її технічного обслуговування і ремонту, а також порядок забезпечення запасними частинами та агрегатами.

Термін виконання значного обсягу різнорідних і трудомістких робіт у різних районах ураження суттєво залежать від ступеня механізації й рівня використання інженерної техніки. В першу чергу, необхідно використовувати техніку та обладнання формувань цивільного захисту та військових частин. За необхідністю додатково залучаються технічні засоби будівельних компаній, автогосподарств, механізованих колон та ін.

До роботи у зоні ураження найбільш придатна техніка, призначена для проведення складних робіт і має відповідати таким вимогам: можливість руху по завалах в умовах НС;

висока продуктивність і можливість виконання декількох видів робіт, у т.ч. зі змінним обладнанням; незалежність від зовнішнього джерела живлення.

Постачання повинно бути організовано силами всіх організацій, що мають матеріальні ресурси в місті та приміській зоні.

План розподілу матеріальних ресурсів повинен враховувати ступінь руйнування зони ураження та об'єктів, а також нормативні вимоги до кількості ресурсів, необхідних для ефективного проведення робіт.

За організацію харчування, що здійснюється силами польових мобільних кухонь, відповідає спеціальний представник адміністрацій районів. У планах з організації харчування повинні бути відображені наступні дані: місце постійної дислокації засобів організації харчування, місце висунення (район, об'єкт та зона ураження), відповідальний за організацію харчування, кількість порцій харчування, час роботи (можливо змінний графік).

Харчуванням повинні бути забезпечені насамперед рятувальники та ті, хто проводить невідкладні роботи з відновлення мереж життєзабезпечення, а також постраждалі.

За необхідності, залежно від особливостей НС, приймається рішення про проведення обов'язкової, загальної або часткової, тимчасової або безповоротної евакуації: на державному рівні – Кабінетом Міністрів України, на регіональному рівні – обласними державними адміністраціями, на місцевому рівні – районними державними адміністраціями, відповідними органами місцевого самоврядування, на об'єктовому рівні – суб'єктами господарювання.

Інженерне забезпечення здійснюється з метою створення необхідних умов для своєчасного розташування, розгортання і пересування підрозділів до зони НС та місць проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації НС.

Інженерне забезпечення здійснюється силами інженерних аварійно-рятувальних підрозділів у взаємодії з інженерними формуваннями галузевих і територіальних органів та об'єктів, які створюються на базі будівельних, будівельно-монтажних та ремонтно-будівельних організацій комунального господарства, енергетичних та інших мереж [1].

Радіаційне, хімічне і біологічне забезпечення здійснюється з метою виключення або максимального зниження втрат і створення підрозділам умов для виконання поставлених завдань шляхом захисту від хімічного і радіоактивного забруднення та біологічного зараження, захисту населення в

зоні забруднення шляхом евакуації, укриття у захисних спорудах та проведення спеціальної обробки.

Медичне забезпечення полягає в організації та здійсненні комплексу заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я особового складу, запобігання виникненню та поширенню інфекційних захворювань, своєчасне надання домедичної допомоги ураженим і хворим, їх своєчасну евакуацію, лікування та якнайшвидше одужання.

Воно включає: лікувально-евакуаційні, санітарно-гігієнічні, протиепідемічні заходи, а також забезпечення підрозділів медичним майном.

Інформаційне забезпечення організовується спеціальною комісією з ліквідації НС, штабом з ліквідації НС та місцевими органами виконавчої влади (місцевого самоврядування) з метою своєчасного та об'єктивного інформування населення і зацікавлених організацій та установ про обстановку у зоні НС, хід ліквідації її наслідків та можливий розвиток подій.

Фінансування заходів у сфері цивільного захисту здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, коштів суб'єктів господарювання, інших не заборонених законодавством джерел [2].

Отже, успіх організації заходів із реагування на НС значною мірою залежить від всебічного забезпечення сил цивільного захисту.

Список літератури:

1. Барило О. Г. Реагування на надзвичайні ситуації: Навч. посіб. / О. Г. Барило, П. Б. Волянський, С. О. Гур'єв, М. Л. Долгий, О. П. Євсюков, В. М. Михайлов, Н. І. Іскра, С. П. Потеряйко, А. В. Терент'єва. – К.: Вид-во «Бланк-Прес», 2014. – 210 с.

2. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://conf-cv.at.ua/forum/88-873-1>

УДК 355.58

О. Л. МОГИЛЬОВА

Науковий керівник: В. М. ЧЕРНЕТА

м. Дніпро, Університет митної справи та фінансів

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ЦИВІЛЬНИМ ЗАХИСТОМ

Сьогодні управління системою цивільного захисту органами державної влади та місцевого самоврядування є недосконалим та застарілим. Стан впорядкування структури сил цивільного захисту, та особливо матеріально-технічне оснащення не відповідає сучасним вимогам. В умовах терористичних проявів із боку так званих «ДНР» і «ЛНР» на сході України є актуальним модернізація системи цивільного захисту, підвищення ефективності діяльності Державної служби з надзвичайних ситуацій, в тому числі шляхом запозичення міжнародного досвіду.

У грудні 2013 р. Європейська Комісія опублікувала офіційний документ щодо нових законодавчих актів, які “зміцнюють” загальноєвропейську політику в сфері управління надзвичайними ситуаціями. У цьому документі вказується на те, що потрібні добре скоординовані дії країн-членів ЄС як при реагуванні на надзвичайні ситуації, так і при підготовці до них та їх попередженні [2].

Як правило співробітництво здійснюють за такими напрямками: 1) прогнозування НС та оцінка їх наслідків; 2) ліквідація наслідків НС; 3) навчання спеціалістів у освітніх закладах держав Сторін; 4) обмін фахівцями, стажерами, науковцями і викладачами; 5) допомога у навчанні населення правилам поведінки у разі виникнення НС; 6) обмін науково-технічною літературою та результатами дослідницьких робіт; 7) обмін інформацією, періодичною, методичною та іншою літературою, відео- і фотоматеріалами, а також обмін технологіями; 8) організація конференцій, семінарів, робочих нарад та спільних навчань; [1, с. 3]

На нашу думку, існує необхідність міжнародного співробітництва шляхом обміну досвідом і інформацією щодо системи цивільного захисту, технічного оснащення. Наразі наявна система оповіщення про небезпеку є застарілою і не відповідає сучасним вимогам. Існує необхідність запозичення міжнародного досвіду. Так, у Японії система оповіщення про землетруси в автоматичному режимі отримує сигнали від мережі датчиків і метеорологічних станцій, розмішених по всій території країни, визначає силу землетрусу та здійснює пряме включення національного телебачення. Більшість населення Японії отримує оповіщення про землетрус щонайменше за одну хвилину, що дає можливість своєчасно залишити небезпечні приміщення або місця та врятувати життя багатьох людей.

До системи оповіщення про катастрофи з 2007 року приєдналися оператори мобільного зв'язку. В автоматичному режимі на телефони надсилаються повідомлення про очікування катастрофи (землетрусу, цунамі тощо).

З метою поширення інформації про небезпеку, яка загрожує населенню, є можливість використовувати Інтернет. Для цього всі японські оператори відкрили спеціальні сторінки на веб-сайтах, дошки оголошень.

Також в Японії здійснюється реєстрація мобільного терміналу в місці його тимчасового перебування незалежно від того, яким оператором надаються послуги мобільного зв'язку з можливістю отримання екстрених повідомлень.

У США замінили сирени, що використовувалися для оповіщення про катастрофи по всій країні, повідомленнями, які надсилаються на телефони. Система отримала назву “безпроводні попередження про надзвичайні ситуації” і здійснює передачу таких типів попереджень, як повідомлення про торнадо та інші буреломи, президентське оповіщення про введення в державі надзвичайного стану, оповіщення про зниклих дітей.

Під час отримання повідомлення на дисплеї телефону відображається його короткий зміст, що супроводжується мелодією, відмінною від стандартних мелодій дзвінка користувача. Безоплатні повідомлення надсилаються на усі телефони в тому районі, де можливе виникнення торнадо.

На нашу думку, така система оповіщення про небезпеку дасть змогу уникнути паніки і поширенню недостовірних відомостей.

Наразі є цікавий міжнародний досвід оснащення робочого місця всім необхідним у разі землетрусу чи інших надзвичайних ситуацій. Існує низка приватних фірм, що займаються оснащенням офісів для запобігання наслідкам небезпечних ситуацій. Наприклад, Канадська компанія, яка була створена в Ванкувері в 1978 року «SOS Professionals LTD». Вони займаються оснащенням робочого місця балонами з киснем, аптечками першої допомоги, автоматизованими зовнішніми дефібриляторами, тощо. Компанія має більш ніж 35-річний досвід роботи з охорони праці і більше 70 офісів по всій Північній Америці, вони наразі є лідерами галузі в здоров'я і безпеки та готовності до надзвичайних ситуацій.

З метою приведення законодавства України до Європейських стандартів, у 2009 році почалася реформа телефонів екстрених служб. Тепер, виклик служби порятунку закріплений за номером «101», міліції «102», медичної допомоги «103», газової служби «104». Поетапно вводиться номер 112, який стане єдиним для виклику всіх служб екстреної допомоги. Згідно Закону України: «Про систему екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112» від 13.03.2012 № 4499-VI основними принципами функціонування системи 112 є оперативне та цілодобове реагування на екстрені виклики та комплексний підхід до надання екстреної допомоги населенню [3].

Висновок. Тож, наразі національна система оповіщення про небезпеку є морально застарілою і не відповідає рівню розвитку технологій. Пропонується запозичити міжнародний досвід оповіщення через повідомлення на телефон про очікування катастрофи з коротким викладом обставин надзвичайної ситуації та рекомендацій до дій. Система екстреної допомоги населенню за єдиним номером – це значний крок до підвищення якості та швидкості надання невідкладної допомоги населенню.

Список літератури:

1. Костенко В. Модернізація державної системи цивільного захисту в контексті європейської інтеграції України / В. Костенко // Державне управління та місцеве самоврядування [Текст]. — 2013. — Вип.4(19).— С. 11.
2. New legislation to strengthen European policy on disaster management. European Commission – MEMO/13/1120 10/12/2013 [Electronic resource]. — Access mode : [http:// europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-1120_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-1120_en.htm).
3. Про систему екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112 // Закон України від 13.03.2012 № 4499-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4499-17>.

УДК 331.456

А.І. КОЗЛЕНКО**Науковий керівник: В.М. ЧЕРНІТА***м. Дніпро, Університет митної справи та фінансів*

СТАН ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Головною метою державної політики України у сфері охорони праці є збереження життя, здоров'я і працездатності людини в процесі трудової діяльності. Об'єктивно оцінюючи охорону праці в Україні, на жаль, слід констатувати, що сучасний її стан не може задовольнити потреби нашого суспільства.

Починаючи з 1994 р. в Україні розроблюються національні, галузеві, регіональні та виробничі програми покращення стану умов та безпеки праці на виробництві, в ході реалізації яких були закладені основи для удосконалення державної системи управління охороною праці, впровадження економічних методів управління, вирішення питань організаційного, наукового і нормативно-правового забезпечення робіт. Розроблені засоби захисту працівників, які раніше не випускались в Україні, також створено низку засобів, що контролюють стан охорони та умови праці, небезпечні та аварійні ситуації, створена єдина автоматизована інформаційна система охорони праці тощо. [1]

Досліджуючи стан охорони праці в Україні, І. Новак і Н. Котова наголошують: за статистичними даними, в Україні впродовж останніх років є позитивними динаміка абсолютних показників виробничого травматизму (як загального, так і зі смертельним наслідком), професійної захворюваності, аварійності, кількості пожеж тощо. Тенденцією стало щорічне зниження рівня загального травматизму в Україні на 5–10%, кількість нещасних випадків зменшилась у три з половиною рази, а зі смертельними наслідками – у два рази. Однак проблема безпеки та охорони праці в Україні залишається актуальною, тому що рівень безпеки на вітчизняних підприємствах значно вищий, ніж у більшості розвинених країн світу. [2]

Закон України «Про охорону праці» визначив політику держави у сфері захисту інтересів найманих працівників та роботодавців у трудовому процесі, законодавчо закріпив право працівника на безпечну працю. Згідно з цим законом роль держави та її інститутів в охороні праці не зводиться до створення правових норм і адміністративного нагляду. Держава розробляє та реалізує заходи, спрямовані на створення цілісної системи державного управління охороною праці, здійснює контроль за виконанням відповідних законодавчих і нормативних актів, координує діяльність центральних та місцевих органів виконавчої влади в цій сфері, ініціює розробку конкретних програм у галузі безпеки та гігієни праці, стежить за їх виконанням. [3]

В Україні щорічно зростає кількість підприємств як державної, так і недержавної форми власності зі шкідливими та небезпечними умовами

праці. Недооцінка, ігнорування факторів створення належних умов для безпечної праці завдають непоправної шкоди здоров'ю працівників, негативно впливають на рівень продуктивності праці.

За останні роки кількість працюючих в умовах, що не відповідають установленим нормам з охорони праці, зросла з 15 до 30 відсотків від загальної чисельності працівників і складає майже 3 млн. людей.

Важливо відмітити, що на роботах з такими умовами праці $\frac{1}{4}$ таких працівників - жінки. Це негативно позначається на стані їх здоров'я, викликає вади розвитку плоду та патологію серед народжених, що призводить до незадовільної демографічної ситуації в Україні.

За даними Держкомстату в останні роки понад 1,5 млн. працівників працювали в антисанітарних умовах збільшеної забрудненості повітря на робочому місці хімічними речовинами, пилом, перевищень рівнів шуму та вібрації, важкості та напруженості праці. На деяких підприємствах кількість таких робітників складає до $\frac{2}{3}$ загальної кількості працюючих.[4]

На підприємствах деяких видів економічної діяльності питома вага таких працівників складає 77,4% (добування вугілля, лігніну і торфу), 55,9% (виробництво коксу і нафтопереробки), 54,6% (виробництво готових металевих виробів).

За даними Держсанідемнагляду - більше 70% підприємств України не відповідають вимогам санітарних правил щодо функціонування на них систем опалення, вентиляції освітлення та роботи санітарно-побутових приміщень.

В середньому в шкідливих та небезпечних умовах праці на сьогоднішній день працює майже кожен третій робітник.

Продовжується негативна тенденція до збільшення кількості вперше виявлених профзахворювань, число яких складає 5000-7000 щорічно. Періодичні медичні огляди проводяться формально. За допомогою по профзахворюванню робітник звертається до медичних закладів надто пізно, вже після втрати працездатності, і, як наслідок, - інвалідність.[4]

Майже 17 тис. громадян щороку стають інвалідами праці, понад 300 тис. осіб одержують компенсацію за відшкодування шкоди внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання. З них близько 50 тис. осіб отримують компенсацію у зв'язку з втратою годувальника.

За офіційними даними 5.5 млн працівників сфери малого і середнього бізнесу в Україні перебувають «у тіні», тобто працюють без юридичного оформлення трудових відносин з роботодавцями. Вони практично позбавлені права на цільове медичне обслуговування, пільги та компенсації за важкі та шкідливі умови праці, допомоги у разі нещасного випадку.

Через погіршення умов праці, постійного збільшення рівня професійних захворювань серед населення України працездатного віку спостерігаються руйнівні тенденції, які призводять до значного ослаблення трудо-

вого потенціалу, погіршення демографічної ситуації в Україні. Це проявляється зменшенням загальної чисельності працездатного населення, особливо – зменшенням питомої ваги населення молодших вікових груп, як резерву трудового потенціалу.

За таких темпів безповоротного погіршення професійного здоров'я в Україні вже у 2016-2020 рр. потреба в трудових ресурсах у провідних галузях промисловості може бути задоволена лише на 38-44 %, що загрожує колапсом кадрового забезпечення виробництва, особливо в таких галузях, як металургійна, хімічна та коксохімічна, вугільна, гірничо-збагачувальна, енергетична промисловість.[4]

Отже, я вважаю, що необхідно на законодавчих засадах державної політики у сфері охорони праці в умовах ринкових відносин створити дієвий механізм, за допомогою якого буде впроваджуватись комплекс заходів щодо створення умов праці, які відповідають вимогам збереження життя та здоров'я працівників.

Список літератури:

1. Ткачук К.Н. Основи охорони праці /Ткачук К.Н., Халімовський М.О., Зацарний В.В. – К.: Основа, 2006 – 448 с.
2. Новак І. М., Котова Н. І. Формування сучасної системи професійної безпеки та охорони праці в Україні / Демографія та соціальна економіка. – 2011. – № 1. – с. 110-117.)
3. Закон України «Про охорону праці» // Верховна Рада України – № 2961-IV від 05.04.2015.
4. Київська міська організація Профспілки працівників освіти і науки України «Сучасний стан охорони праці в Україні» [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <http://profspilka.kiev.ua/publikacii/novyny/4186-suchasniy-stan-ohoroni-prac-v-ukrayin.html>

УДК 001.895

Ю. С. КОРДУНОВА

Науковий керівник: З. Г. ГОНТАР

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ТА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ

Застосування Російською Федерацією технологій гібридної війни проти України перетворило інформаційну сферу на ключову арену протиборства. Саме проти України Російська Федерація використовує найновіші інформаційні технології впливу на свідомість громадян, спрямовані на розпалювання національної і релігійної ворожнечі, пропаганду агресивної війни, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету і територіальної цілісності України [2].

Щодо національних інтересів України в інформаційній сфері виділяють два напрямки: життєво важливі інтереси особи та життєво важливі інтереси суспільства та держави [3].

До життєво важливих інтересів особи у сфері інформаційної безпеки відносять забезпечення конституційних прав і свобод людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, забезпечення конституційних прав людини на захист приватного життя та захищеність людей від руйнівних інформаційно-психологічних впливів. А до життєво важливих інтересів суспільства та держави можна віднести захист українського суспільства від агресивного впливу деструктивної пропаганди, передусім з боку Російської Федерації, захист українського суспільства від агресивного інформаційного впливу Російської Федерації, спрямованого на пропаганду війни, розпалювання національної і релігійної ворожнечі, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України, зміцнення інформаційних зв'язків з українською діаспорою, сприяння збереженню її етнокультурної ідентичності, створення з урахуванням норм міжнародного права системи і механізмів захисту від негативних зовнішніх інформаційно-психологічних впливів, передусім пропаганди та низка інших життєво важливих інтересів.

Таким чином, проаналізувавши вплив Російської Федерації на український інформаційний простір можна виділити низку загроз інформаційній безпеці України. До загроз, які мають вплив на національні інтереси та національну безпеку України в інформаційній сфері відносять такі [1]: здійснення інформаційних операцій, спрямованих на підрив обороноздатності, деморалізацію особового складу Збройних Сил України та інших військових формувань, провокування екстремістських проявів, підживлення панічних настроїв, загострення і дестабілізацію суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації, розпалювання міжетнічних і міжконфесійних конфліктів в Україні, інформаційна експансія держави-агресора та контрольованих нею структур, зокрема шляхом розширення власної інформаційної інфраструктури на території України та в інших державах, поширення закликів до радикальних дій, пропаганда ізоляціоністських та автономістських концепцій співіснування регіонів в Україні, недостатня розвиненість національної інформаційної інфраструктури, що обмежує можливості України ефективно протидіяти інформаційній агресії та проактивно діяти в інформаційній сфері для реалізації національних інтересів України. Також, значною загрозою інформаційному простору України є здійснення спеціальних інформаційних операцій, спрямованих на підрив обороноздатності, деморалізацію особового складу Збройних Сил України та інших військових формувань, провокування екстремістських проявів, підживлення панічних настроїв, загострення і дестабілізацію суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації, розпалювання міжетнічних і міжконфесійних кон-

фліктів в Україні та проведення державою-агресором спеціальних інформаційних операцій в інших державах з метою створення негативного іміджу України у світі, інформаційна експансія держави-агресора та контрольованих нею структур, зокрема шляхом розширення власної інформаційної інфраструктури на території України та в інших державах. Великий вплив має також інформаційне домінування держави-агресора на тимчасово окупованих територіях та неефективна державна інформаційна політика, недосконале законодавство стосовно регулювання суспільних відносин в інформаційній сфері, недостатній рівень медіа-культури суспільства.

Отже, проаналізувавши таку ситуацію в країні, на мою думку, пріоритетами державної політики в інформаційній сфері мають бути: 1) забезпечення інформаційної безпеки. В першу чергу це повинне проявлятися у боротьбі з дезінформацією та деструктивною пропагандою з боку країни агресора, у розвитку та захисті технологічної інфраструктури забезпечення інформаційної безпеки України та забезпеченні повного покриття території цифровим мовленням, створенням сучасної законодавчої бази, стосовно інформаційної безпеки; 2) забезпечення захисту і розвитку інформаційного простору України, а також конституційного права громадян на інформацію. Отже, в першу чергу владі потрібно забезпечити розвиток правових інструментів захисту прав людини і громадянина на вільний доступ до інформації, її поширення, оброблення, зберігання та захист, забезпечити функціонування Суспільного телебачення і радіомовлення України, пропагувати патріотизм, національну єдність, свободу та інше; 3) відкритість та прозорість держави перед громадянами. Це повинне проявлятися у розвитку механізмів електронного урядування, інформуванні громадян України про діяльність органів державної влади, у розвитку сервісів, спрямованих на залучення народу до прийняття рішень органами державної влади та місцевого самоврядування; 4) формування позитивного міжнародного іміджу України. Так, наприклад, участь у міжнародних культурних заходах з метою представлення національної культури та ідентичності, розвиток у публічній дипломатії, розвиток та поширення системи іномовлення України.

Список літератури:

1. Державне управління в умовах розвитку інформаційного суспільства : навч. посіб. / Н.В. Грицяк, Л.В. Литвинова. – За заг. ред. д.держ.упр., професора Н.В. Грицяк. – К. : Вид-во К.І.С., 2015. – 108 с.

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Доктрину інформаційної безпеки України»: Указ Президента України №47/2017 від 25 лютого 2017 року://Режим доступу [Електронний ресурс]. – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/47/2017>

3. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV //Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 39. – Ст.351.

УДК 330.341.1

О.В. ПОЛЩУК
Науковий керівник П.П. ДУБИНЕЦЬКА
м. Львів ЛДУ БЖД

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВОМ

Підприємництво потрібно порівнювати з творчою діяльністю, тому що воно спрямоване на знаходження новітніх сфер вкладення коштів (капіталу), створення нових і вдосконалення теперішніх продуктів, виробництв, розвиток власних переваг, ефективне використання різних можливостей для отримання доходів. При цьому слід не забувати, що підприємництво характеризується обов'язковим залученням інноваційного моменту - будь то виробництво нового для ринку товару, зміна профілю діяльності або заснування нового підприємства чи галузі.

Нині ж поняття «інновація» (від англ. «innovation» – новаторство чи введення чогось нового) застосовується до всіх змін у виробничій, науково-дослідній, фінансовій, управлінській та іншій діяльності сучасних підприємств [2]. Тобто це :використання нової техніки, технологічних процесів або нового ринкового забезпечення виробництва; впровадження продукції з новими властивостями; використання нової сировини; зміни в організації виробництва та його матеріально-технічному забезпеченні; поява нових ринків збуту.

Сучасне ринкове управління підприємництвом базується на інноваційному типі розвитку, для якої характерне: інтелектуалізація виробничої діяльності; використання високих інформаційних технологій; екологічність; творчість кадрів; добробут населення

Необхідність активізації інноваційної діяльності в Україні надзвичайно актуальна, основними причинами цього є: незавершеність і нелогічність проведених економічних перетворень; слабкість ринкових інструментів економіки; збереження економічних відносин із зовнішнім світом, що базуються на імпорті високотехнологічного устаткування, машин, товарів народного споживання [1].

Аналіз сучасної інноваційної проблематики дозволяє виділити три основні види інноваційної діяльності:

1. інновація продукції як процес оновлення збутового потенціалу підприємства, що забезпечує виживаність фірми, збільшення її прибутку, розширення частки на ринку, збереження клієнтури, зміцнення незалежного положення, підвищення престижу, створення нових робочих місць і т.д.;

2. інновація технології як процес оновлення виробничого потенціалу, спрямований на підвищення продуктивності праці і економію енергії і сировини, що в свою чергу дає можливість збільшити прибуток, удосконалити техніку безпеки, провести заходи щодо захисту

навколишнього середовища, ефективно використовувати внутрішньофірмові інформаційні системи;

3. соціальні інновації як загальний процес планомірного поліпшення гуманітарної сфери підприємства. інновації такого роду розширюють можливості на ринку робочої сили, знижують залежність від випадкових коливань на ринку праці, мобілізують персонал на досягнення фірмових цілей, зміцнюють довіру до соціальних зобов'язаннях підприємства перед співробітниками і суспільством в цілому. Між видами інновацій існує тісний взаємозв'язок.

Рівень підготовки виробництва нової продукції залежить багатьох чинників - технічних, економічних, організаційних і соціальних.

До технічних факторів належать - розробка та впровадження нових і стандартних технологічних процесів, використання стандартизованих та уніфікованих засобів технологічного оснащення; застосування САПР, технологічної оснастки; застосування автоматизованої системи управління виробництвом

Науково-технічні розробки і нововведення виступають як проміжний результат науково-виробничого циклу і в міру практичного застосування перетворюються в науково-технічні інновації - кінцевий результат. Для аналізу інноваційної діяльності підприємства необхідний аналіз-прогноз майбутніх чинників успіху в умовах невизначеності та обґрунтування витрат майбутнього періоду. Тому аналіз впливів на прибуток слід будувати на основі методів прогнозування, методів експертних оцінок, множинного регресійного аналізу, а також ситуаційного та імітаційного моделювання [3].

На завершення розгляду даної тематики можемо з впевненістю стверджувати той фактор, що в нашій державі ми повинні спиратися на сучасне управління підприємством, яке було наведено вище, завдяки якому буде розвиток у інноваційному управлінні. Слід також брати до уваги проміжний результат науково-технічних розробок так нововведень тому що в багатьох випадках, вони просто перетворюються в новітні розробки та винаходи.

Список літератури:

1. Особливості впровадження інноваційних технологій в систему управління підприємствами ресторанного господарства / І. В. Левицька, В. В. Завальнюк // Наукові праці НУХТ – 2013. – № 50. – С. 199-205. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnukht_2013_50_34

2. Інноваційні технології в удосконаленні управління фірмою - Режим доступу: http://ua-referat.com/інноваційні_технології_в_удосконаленні_управління_фірмою

3. Система інноваційного управління підприємством - Режим доступу: <http://library.if.ua/book/60/4256.html>

УДК 351/354

Т. Р. ПАВЛЮК
Науковий керівник: П. П. ДУБИНЕЦЬКА
м. Львів, ЛДУ БЖД

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

На сьогоднішній день якість державного управління характеризує злагодженість та добробут усіх ланок людської діяльності. Кожна людина, кожна сім'я та і суспільство загалом тісно пов'язані зі здійсненням управлінської діяльності. Звичайно, крім цього якість нашого життя визначається і тим, як добре ми працюємо і виконуємо свої обов'язки.

Проблеми державного управління є досить актуальними і викликають увагу багатьох наукових досліджень спеціалістів різноманітних напрямків, а також є предметом активних дискусій у різних галузях науки.

Благополуччя людського життя нерозривно пов'язане з розв'язанням проблем безпеки життєдіяльності, захисту територій, навколишнього природного середовища, а також від надзвичайних ситуацій техногенного, антропогенного чи природного характеру. Безпека є тим найголовнішим чого потребує людина протягом всього життя і є ознакою функціонування державного управління зокрема.

На жаль, досить багато тем, про які можна багато говорити є недоторкані і на розв'язання тих чи інших проблем органи державного управління не достатньо звертають увагу, щоб покращити і спрямувати рівень життя людей на краще. Значне антропогенне порушення і техногенна перевантаженість України, зростання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій та неспроможність їх запобігання, неподоланість соціально-екологічних наслідків вибуху на Чорнобильській атомній електростанції, погіршення екологічного стану водних басейнів, погіршення техногенного стану гідротехнічних споруд каскаду річки Дніпро, небезпека техногенного, ядерного, біологічного тероризму, невщухання інформаційних війн, застарілість комплексних засобів для знищення токсичних відходів і екологічно небезпечних відходів – все це та багато іншого є основними загрозами національній безпеці України[1].

Останні наукові розробки щодо удосконалення державного управління доводять що ця сфера не є достатньо розглянутою та вивченою і потребує осмислених змін.

Управління процесами цивільного захисту (далі – ЦЗ) потребує впорядкування та оптимізації. Функціональні підсистеми здебільшого не сформовано і не має чітко підготовлених на них завдань. Значним недоліком є розбіжності в системі законодавства, які ускладнюють роботу з організацією управління єдиної системи ЦЗ. Наслідком чого і є зниження ефективності роботи і невиконання відповідних завдань. Матеріальне та технічне забезпечення органів ЦЗ абсолютно не відповідає сучасним вимогам і стандартам. Перераховані недоліки потребують коректного реформування системи ЦЗ.

Стратегічним напрямком розвитку ЦЗ є створення в Україні відповідно до Закону України від 13.03.2012 р. № 4499-VI Системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112 (Система 112) [2]. З метою її належного створення постановою КМУ від 17.10.2012 р. № 1031 було затверджено Порядок функціонування цієї Системи [3]. Головною метою її створення є забезпечення дотримання конституційних прав громадян на особисту безпеку, охорону здоров'я та майна, надання державних послуг європейського рівня, забезпечення єдиного номера виклику "112" для всіх екстрених ситуацій, безкоштовного з'єднання з кожної точки держави з будь-якого доступного телефону (комунікатора), високої швидкості з'єднання з оператором Системи 112, оперативного отримання кваліфікованої допомоги, можливість спілкування іноземними мовами. Створення сучасної кваліфікованої послуги населенню передбачає розвиток на новому якісному рівні функціонування єдиної державної системи ЦЗ на всій території країни, що суттєво наблизить Україну до європейських стандартів безпеки.

Однак через досить складний організаційно-управлінський і технічний механізм реалізації цього проекту, брак державних коштів повноцінне створення і функціонування Системи 112 до цього часу забезпечити так і не вдалося. Хоча представники міністерств і досі говорять про подальше впровадження Системи і тривалу перерву пояснюють саме роботою над проектом, досить сумнівно що це буде реалізовано.

Практична діяльність органів управління і сил ЦЗ та ефективність заходів щодо протидії аваріям, катастрофам та іншим НС, не завжди відповідають вимогам забезпечення необхідного рівня безпеки людини на сучасному етапі розвитку суспільства. Суттєві недоліки в організації оперативного реагування на масштабні НС, прийнятті своєчасних і адекватних рішень, а також у проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт свідчать про недостатній рівень організації управління в НС.

У більшості випадків ці причини породжені відсутністю достатнього досвіду та необхідних знань у керівників усіх ланок управління системи ЦЗ. Тож діяльність керівного складу ЦЗ та органів місцевої влади під час організації, планування та керівництва органами управління і силами при загрозі та виникненні НС потребує системного вдосконалення в найближчій перспективі. Отже, цей напрямок діяльності має стати центральним завданням ДСНС України, центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Сьогодні в державній політиці все частіше говориться про посилення ролі місцевого самоврядування в системі державного управління. Розв'язання проблем сфери ЦЗ та протидії НС необхідно вирішувати шляхом підвищення швидкодії у прийнятті рішень і підвищення якості управління. Це можна забезпечити шляхом передачі повноважень від центра до регіонів з одночасним визначенням основоположних правил їх прийняття. Виходячи з сьогоденних реалій та використовуючи передовий досвід розвинених країн, ми повинні децентралізувати бюджети, децентралізувати

владні повноваження і віддати їх на місця, щоб влада була максимально близька до населення та спроможна самостійно, швидко та ефективно вирішувати питання місцевого значення.

Список літератури:

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV // ВВР України. – 2003. – № 39. – Ст. 351).
2. Про систему екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112 : Закон України від 13.03.2012 р. № 4499-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
3. Про затвердження Порядку функціонування системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112 : постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 р. № 1031 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

УДК 340

М. В. МАРЖАН
Науковий керівник: П.П. ДУБИНЕЦЬКА
м. Львів, ЛДУ БЖД

РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СЛУЖБІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Забезпечення безпеки загальнонаціональних інтересів, прав і свобод кожної окремої людини нерозривно пов'язане з їхнім захистом від надзвичайних ситуацій. Загальнодержавний підхід залишається єдиним ефективним способом запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій незалежно від походження та причини їх виникнення. Але такий підхід виходить далеко за традиційні рамки, оскільки органи державної влади вже не можуть повноцінно забезпечувати захист населення від негативних проявів природи і техногенного середовища.

У багатьох країнах світу на сьогодні спостерігається збільшення ризику виникнення природних і техногенних надзвичайних ситуацій. Хоча головна відповідальність щодо їх мінімізації лежить на органах державної влади, місцеве самоврядування здатне відігравати помітнішу роль через їх тісні зв'язки з територіальною громадою та забезпечення виконання завдань стосовно їх захисту на місцевому рівні.

Європейська практика визнає важливість існування сильного і вдало структурованого місцевого потенціалу, який спроможний ефективно виконувати власні та делеговані повноваження у сфері запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій. Своєчасне прийняття організаційно-управлінських та організаційно-технічних рішень дало змогу європейським країнам у найкоротші терміни змінити ідеологію в цьому напрямі. Одночасно такі рішення були підкріплені системою економічних механізмів, які в умовах ринкової економіки поєднували в собі елементи примусу (накладення санкцій за невиконання норм і вимог безпеки), стимулювання та страхування. Вирішення цих питань в Україні перебуває на початковій стадії [1].

Переважаюча кількість надзвичайних ситуацій відбуваються в містах і селищах, де громадяни звертаються до своїх місцевих керівників і виборних посадових осіб для негайного реагування і відновлення завданих збитків від них. Для підвищення стійкості територіальної громади органи влади реалізують відповідні концепції та механізми щодо протидії надзвичайним ситуаціям, створюють і приймають програми громадської безпеки.

Концепція комплексного захисту цивільного населення від надзвичайних ситуацій природного і техногенного походження в Європі з'явилась у 1980-х рр., коли стало чітко зрозуміло, що можливі ризики їх виникнення стрімко підвищуються, особливо в міських районах. Країни, що її розробляли (Франція та Італія), відповідаючи на соціальну стурбованість населення у зв'язку з руйнівними катастрофічними подіями, підготували національні програми оцінки геофізичного середовища, карти природних і техногенних небезпек, винайшли технічні рішення для пом'якшення ризиків надзвичайних ситуацій, які представили для обговорення громадськості. Було визнано, що в різних країнах застосовувались різні галузі знань,

направлені на подолання природних і техногенних небезпек, і те, що існували переваги, які можна застосувати для співробітництва [2].

Таким чином, захист населення від надзвичайних ситуацій в постіндустріальних європейських країнах розбудовувався на двох основних складових: це політична складова, яка пов'язана із ширшим залученням місцевих органів влади до питань захисту населення від надзвичайних ситуацій, і технологічна, яка передбачала застосування механізмів попередження загроз, побудованих на передових технологіях спостереження і прогнозування геофізичних факторів ймовірного виникнення надзвичайних ситуацій, що впливають на життєдіяльність громадян.

Забезпечення протидії природним і техногенним надзвичайним ситуаціям завдяки узгодженим діям органів місцевого самоврядування і органів державної влади є пріоритетним завданням європейських країн, що прискорює вплив суспільства на проведення ефективної політики сталого розвитку. Збільшуючи можливості протидії надзвичайним ситуаціям за участю органів місцевого самоврядування, європейські країни отримують більш сприятливі умови для забезпечення належної життєдіяльності суспільства.

За останні кілька десятиліть органи місцевого самоврядування цих країн стали важливими суб'єктами щодо розробки і реалізації заходів запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій. Їх організаційна гнучкість, неформальний стиль роботи, наближеність до територіальної громади забезпечують мінімізацію загроз природного і техногенного походження. Вони доповнюють ініціативи урядів, виступаючи як сполучні ланки між територіальними громадами і державою. Держава надає підтримку органам місцевого самоврядування у визначенні політики цієї сфери діяльності, передбачає і виділяє необхідні фінансові ресурси та технічні засоби, щоб вони могли взяти на себе роль партнера з досліджуваних питань.

Досвід європейських країн висуває цілу низку досягнень щодо комплексної протидії надзвичайним ситуаціям для вивчення і пристосування до потреб українського сьогодення. Приклад організації діяльності місцевого самоврядування цих країн підтверджує можливість і необхідність децентралізації влади в державі і передачі окремих функцій у сфері запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій на місцях [3].

Для того щоб це відбулося в Україні, одним із суттєвих ознак є політичне визнання необхідності та набуття спроможності органів місцевого самоврядування у запобіганні надзвичайним ситуаціям і ліквідації їх наслідків. Належні взаємовідносини органів місцевого самоврядування із органами державної влади змінюють можливості держави по всьому спектру досліджуваних питань.

Список літератури:

1. Роль місцевого самоврядування в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1006/>
2. Функції місцевого самоврядування. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/e-journals/FP/2010-2/
3. Місцеве самоврядування в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2011-4/doc/4/>

УДК 65.658***А. О. ГОРЖІВСЬКА******Науковий керівник: П. П. ДУБИНЕЦЬКА****м. Львів, ЛДУ БЖД***ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ**

Організація, як одна з важливих функцій управління, представляє собою певну послідовність дій, які спрямовані на раціональні форми розподілу діяльності всіх працюючих на підприємстві. Правильний розподіл діяльності в свою чергу повинен призвести до ефективного виконання завдань всім персоналом [1].

Хороший керівник повинен вміти усувати всі незрозуміlostі та конфліктні ситуації в колективі та створювати таке середовище, яке було би придатне для їх спільного функціонування. Для цього керівнику необхідно добре знати не лише функціональні можливості своїх підлеглих, але і їх внутрішній світ. Це допоможе керівнику знаходити правильний підхід до кожного працівника підприємства.

Коли ми знаємо людину з усіх сторін виявлення її як працюючої особи, так і особистості загалом, нам буде легше розподілити персонал на певні групи, де б кожен з них відіграв певну роль у виконанні поставлених завдань. Та й взагалі, коли працюєш в колективі дружньому, то від самої роботи можна отримати задоволення.

Не дивлячись на те, яке підприємство (мале чи велике), повинні функціонувати певні принципи. Одним з таких є прозорість. Кожен працюючий, незалежно від своєї посади, повинен чітко знати сферу своїх завдань і відповідально до них відноситись. Досягаючи цілі підприємства вище керівництво обов'язково зверне увагу на це, і цілком можливо прийме міри заохочення таких працівників, що може збільшити їхню мотивацію до роботи. Також чим простіша структура, тим швидше буде відбуватися рух інформації. Це означає, що нам як керівнику необхідно мати меншу кількість функціональних підрозділів. Також одним з організаційних принципів є децентралізація. Це означає що керівник підприємства знаходиться на вищостоящій посаді і має відповідати за політику управління персоналом і за розроблення стратегій їхньої діяльності. А керівник функціонального підрозділу, який в свою чергу є лінійним керівником, відповідає за прийняття кадрових рішень.

В будь якому підприємстві повинна бути також орієнтація на клієнта. Ними можуть бути навіть інші підприємства, яким необхідно надавати методичну підтримку, тобто ознайомлювати з певною інформацією про діяльність підприємства у зрозумілому контексті.

Крім того керівник повинен бути орієнтований на розв'язання проблем структурних підрозділів підприємства, якщо є така потреба. Така організаційний принцип має назву концентрація на проблемах.

До того ж одним з організаційних принципів є інтеграція. Адже у будь якого підприємстві між керівником вищого рівня та іншими лінійними керівниками повинна існувати багатопрофільна співпраця, яка буде орієнтуватися на розв'язання спільних проблем [2].

Як висновки можна сказати, що організаційні принципи управління персоналом залежать від розміру підприємства, стратегії його діяльності, складності поставлених завдань, і загальним станом ринкових відносин.

Список літератури:

1. Рагушний Р.Т., Кузиляк В.Й., Саміло А.В., Повстин О.В. Теоретичні основи і практичні аспекти менеджменту в органах і підрозділах цивільного захисту. Навчальний посібник. – Л.: Вид-во ЛДУБЖД, 2004. – 320 с.

2. Загальні організаційні засади управління персоналом організації – Режим доступу: <http://studopedia.org/12-99454.html>

УДК 340.111.5

**Б.В. БУНІЙ,
М.Я. КУПЧАК**

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У СФЕРІ ДЕРЖАНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Проблеми управління персоналом хвилюють не тільки керівників різних рівнів, а й заважають ефективно працювати самому персоналу. Часто спосіб вирішення цих проблем визначає успіх установи та кількість затрат для досягнення мети.

На сьогоднішній день в структурі Держаної служби України з надзвичайних ситуацій (на далі — ДСНС України) спостерігається значна швидкоплинність кадрів. Розглянувши цю проблему зі сторони управління, такий стан справ пояснюється двома причинами: по-перше персонал часто розглядають як витрати які потрібно скорочувати, а не як основний ресурс, а по-друге, керівнику часто не зрозумілі мотиви персоналу та навпаки. В таких умовах управлінці нижніх ланок та персонал часто фокусуються на досягненні поставлених завдань, і не задумується над реалізацією чи впровадженні нових ідей, щодо розвитку структури ДСНС України в цілому чи у створенні нових стратегій розвитку. Тому, спостерігається відсутність потоку ідей від персоналу та управлінців нижніх ланок, а нововведення вищого керівництва часто супроводжується обуренням, оскільки часто не задовольняють особисті потреби персоналу. Спостерігається відсутність чіткої лінії зв'язку між керівництвом та персоналом [1]. Крім того вище керівництво часто є консерваторами, та навіть якщо ідеї і подаються, то часто відкидаються чи переосмислюється у поганому напрямі та навіть може супроводжуватися стягненнями чи дорученні особі виконання ідеї власноруч, мовляв: «ініціатива карається».

Специфікація людських ресурсів полягає в емоційно-осмисленій реакції людей на зовнішній вплив, що пояснює різну реакцію співробітників на застосуванні методи управління. Так відома всім проблема не задоволення персоналу заробітною платою, здавалось би вирішується з її підняттям, проте часто цей процес супроводжується підвищеними вимогами керівництва, більш вимогливим контролем за працею та нав'язуванні нових обов'язків. Відповідно начебто позитивні зміни супроводжуються не надто хорошими відгуками [2].

Істотною обставиною є те, що люди, найчастіше, приходять на службу усвідомлено, з певними цілями і чекають надання можливості в їх досягненні. Проте часто ці потреби бувають не тільки матеріальними, а й чисто моральними - в реалізації своїх морально-етичних потреб. Задоволення цієї потреби є необхідною умовою для максимально продуктивної праці та й взагалі для тривалої роботи в службі.

Зважаючи на сказане вище, ефективність роботи персоналу також значною долею залежить від відношення колективу та керівництва до кожної особи в цілому. Цю проблематику мали б вирішувати психологи, проте часто вони або відсутні, або на них покладають надто великі завдання, пов'язані з великою кількістю працівників. Тому керівник частково чи навіть в повній мірі повинен брати участь у розв'язанні конфліктів колективу, та з розумінням ставитись до кожної особи в колективі та проблем, що їх супроводжують [3].

Вирішення конфлікту передбачає усунення повністю або частково причини конфліктної ситуації. Вирішення проблеми передбачає визнання існування конфлікту його учасниками, прийнятті та реалізації питань які є предметом конфлікту.

Під час вирішення конфлікту потрібно пам'ятати, що між керівниками та персоналом завжди буде неузгодження поглядів, а їхні інтереси ніколи не будуть повністю збігатися. Перший крок до примирення сторін - це початок переговорів, що в деяких країнах, наприклад, у Франції є обов'язковим і передусє усім іншим методам досягнення згоди. Процедура примирення відбувається як без участі, так і за участю посередника, який допомагає «пом'якшити» гострі відносини у взаємостосунках між сторонами, що конфліктують.

Для запобігання виникнення трудових конфліктів пропонується керівництву частіше прислухатися тай взагалі бути відкритими для нових ідей від персоналу, та можливо навіть надавати винагороди чи пільги за доцільні ідеї реформування. Це покращить як відносини між керівництвом та підлеглими так і активізує персонал до активізації праці.

Список літератури:

1. Болтак О.Л. Шляхи вдосконалення системи управління підприємством [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://nauka.zinet.info/9/boltak.php>
2. Проблеми управління персоналом [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://pidruchniki.com/14350120/medzhment/problemsi_upravlinnya_personalom
3. Рульєв В.А. Менеджмент. Лінійні та штабні повноваження [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/44367-112-lnyn-ta-shtabn-povnovajennya.html>

УДК:351:321.01

***А.І. БАШЕВНИК,
М.Я. КУПЧАК***

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО І МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

В Україні ще неповною мірою створена ефективна модель управління, яка була б спроможна забезпечити такий рівень життя людей, що наблизився б до стандартів держав Європейського Союзу. Однією з причин є те, що не відбулося становлення ефективних механізмів державного управління у сфері політичного та геополітичного розвитку регіонів, місцевого самоврядування та громадянського суспільства.

Муніципальна власність є одним з найважливіших елементів сучасної економічної системи країни. Вона включає в себе мережу об'єктів господарського і соціально-побутового призначення, зосереджених в рамках муніципальних утворень. Рівень розвитку муніципальної власності, а також ефективність її використання є факторами, від яких багато в чому залежить якість життя місцевого населення. Довгий час ключовим питанням управління власністю на муніципальному рівні не приділялося належної уваги, що й призвело до неможливості використання в повному обсязі її економічного потенціалу.

Пріоритетними напрямками реформування місцевого самоврядування в Україні виявлено розмежування повноважень державної, регіональної влади і органів місцевого самоврядування та врегулювання питань міжбюджетних відносин, повернення повноцінного самоврядування на районному та обласному рівнях з відповідними інститутами, запровадження механізмів демократії [2]. Місцеві органи влади ще не мають повноцінного законодавчого підґрунтя для виконання нових повноважень, делегованих від центральних органів виконавчої влади, а також додаткових, що будуть визначені під час реалізації завдань децентралізації і деконцентрації. Це призводить до повільного реформування системи місцевого самоврядування в процесі здійснення адміністративної реформи на регіональному та місцевому рівнях, є однією з причин недостатніх темпів здійснення формування економічної політики прогнозування розвитку регіонів [1].

Питання впровадження економічних, соціальних та політичних перетворень в Україні, враховуючи досвід зарубіжних країн, потрібно розглядати саме в контексті державно-управлінських реформ та європейської інтеграції. Ефективна реалізація цього курсу вимагає від органів влади усіх рівнів таких узгоджених заходів: здійснення суттєвих інституційних змін; реформування принципів та методів роботи, в тому числі в галузі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів; забезпечення фінансово-економічних можливостей стимулювання розвитку місцевого самоврядування [4].

Для ефективного вирішення цих проблем органи державної влади України мають одержати відповідні законодавчо встановлені повноваження і спиратися на наукову базу при вирішенні конкретних питань трансформації адміністративно-територіального устрою. В умовах, коли такої правової бази не створено, удосконалення територіальної організації існуючого місцевого самоврядування слід здійснювати в рамках діючого законодавства [3, с. 37].

Список літератури:

1. Козюра І. В. Сучасний стан та перспективи інституційного розвитку місцевого самоврядування [Електрон. ресурс] / І. Козюра // Державне управління: удосконалення та 18 розвиток. – 2013. – № 9. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua>.
2. Жовнірчик Я.Ф. Державне регулювання розвитку економіки регіонів та міжрегіональних економічних зв'язків: теорія, методологія, механізми: [монографія] / Я.Ф. Жовнірчик. – Донецьк.: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2010. – 30
3. Державне управління. Філософські, світоглядні та методологічні проблеми : [монографія] / Кол. авт. : За заг. ред. В.М.Князева. – К. : Вид-во НАДУ : Міленіум, 2003. – 320 с. 2.
4. Козюра И. В. Развитие кадрового потенциала местного самоуправления: зарубежный опыт / И. В. Козюра // Современный научный вестник. – 2013. – № 14 (153). – Серия : Экономические науки. Государственное управление. – С. 82-91.

УДК 614.8

Т.О. ШПАК, З.Г. ГОНТАР

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ПОЖЕЖНОЇ СИСТЕМИ : АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

Будь-який суб'єкт господарювання прагне зберегти та збільшити свої статки і надходження. На заваді цього можуть стати різні чинники, у тому числі доволі поширеним є пожежа-неконтрольоване горіння поза спеціальним вогнищем, що розповсюджується в часі і просторі. Знищує матеріальні цінності, створює загрозу для життя людей, негативно впливає на навколишнє природне середовище[4].

З метою покращення швидшого реагування внутрішніх сил на надзвичайну ситуацію у державі прийнято рішення про децентралізацію влади[5]. Під час реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні передбачити створення та стале функціонування підрозділів місцевої пожежної охорони інших проти пожежних формувань для захисту відповідних територій та об'єктів від пожеж, мережі навчально методичних установ цивільного захисту та безпеки життєдіяльно-

сті. Метою реформи місцевого самоврядування є, передусім, забезпечення його спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення. Йдеться про наділення територіальних громад більшими ресурсами та про мобілізацію їхніх внутрішніх резервів. Укрупнення території громад не може бути довільним, воно має свої логічні межі. Відстань від центру громади до її найдалшого населеного пункту має бути такою, щоб у екстрених випадках її не довше ніж за 20 хвилин могли подолати пожежна команда, швидка допомога, поліцейський патруль. Допомога, надана через більший проміжок часу, різко втрачає ефективність[2].

Тому реорганізація сил цивільного захисту ДСНС, до складу яких будуть входити аварійно-рятувальні, спеціальні та спеціалізовані підрозділи, які безпосередньо підпорядковуються апарату ДСНС, підприємства, основна діяльність яких пов'язана з проведенням робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на території України та за її межами[1];

регіональні аварійно-рятувальні підрозділи, здатні виконувати комплекс аварійно-рятувальних робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, виникнення яких можливе у відповідному регіоні. Зазначені підрозділи в разі потреби залучаються до проведення аварійно-рятувальних робіт в інших регіонах України, а також на території іноземних держав[1];

державні пожежно-рятувальні підрозділи ДСНС, які здатні здійснювати гасіння пожеж і виконувати комплекс першочергових аварійно-рятувальних робіт у разі можливого виникнення небезпечних подій і надзвичайних ситуацій на відповідній території та функціонуватимуть в обласних і районних центрах, містах, віднесених до відповідних груп цивільного захисту або в яких розташовані об'єкти підвищеної безпеки. Зазначені підрозділи в разі потреби залучаються для проведення аварійно-рятувальних робіт на території відповідного регіону, об'єктові пожежно-рятувальні підрозділи, що забезпечують охорону об'єктів від пожеж працюють на підставі договорів[1];

Пріоритетними напрямками реформ в сфері ДСНС можна визначити такі, що охоплюють і конкретизують заходи з удосконалення державного управління пожежною безпекою, а саме: напрям профілактики пожеж, реагування на пожежі організаційний напрям – поліпшення діяльності підрозділів ДСНС України, створення добровільних пожежних формувань. Оптимізація та вдосконалення діяльності пожежної системи потребує підготовки волонтерів та їх включення до розрахунку сил реагування на надзвичайні ситуації та пожежі.

Список літератури:

1. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/61-2017-p;>
2. <http://decentralization.gov.ua>
3. http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/verstka_decentralizacij_a.pdf
4. Кодекс цивільного захисту України
5. Закон про децентралізацію від 09.07.2015 №2217

УДК 614.8

Н.Т. УХАЧ, З. Г. ГОНТАР*м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності***ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ДІЯМ У НС**

В сучасних умовах існування на земній кулі збільшилось техногенне, природне, екологічне навантаження на людину. І це стає запорукою виживання населення у надзвичайних ситуаціях техногенного та природного характеру. Кожна держава світу має свою систему по захисту населення та територій в екстремальних умовах. Не є винятком і Україна. Одним із пріоритетів в роботі Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України) є здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях[1]. Метою навчання є забезпечення потреб органів виконавчої влади, органів самоврядування, підприємств, установ та організацій у працівниках, здатних компетентно і відповідально виконувати управління техногенною і природною безпекою населення, територій та суб'єктів господарювання.

Ускладнення процесу забезпечення безпеки у надзвичайній ситуації(НС) з'являється при спільному виконанні дій людьми. В цьому випадку можливі варіанти дій залежать від підготовленості кожної людини, її вміння діяти у ситуації, яка склалася, відповідно до завчасно спланованих заходів з реагування на НС.

Як основне завдання та складова єдиної системи цивільного захисту підготовка населення до дій у НС визначена Законами України “Про правові засади цивільного захисту”, “Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру”, “Про цивільну оборону України”. Як засіб досягнення певних цілей питання підготовки населення регулюються Законами України “Про оборону України”, “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”, “Про боротьбу з тероризмом”, “Про об'єкти підвищеної небезпеки”.

Чинним законодавством встановлено, що громадяни України зобов'язані вивчати основні способи захисту від надзвичайних ситуацій та дій у разі їх виникнення, надання домедичної допомоги постраждалим, правила користування засобами захисту [2]. Центральні, місцеві органи виконавчої влади та виконавчі органи рад з цією метою створюють необхідні ресурси та здійснюють управління ними. Основу таких ресурсів, перш за все, складають педагогічні кадри мережі навчально-методичних установ єдиної системи цивільного захисту, об'єкти навчально-матеріальної бази підприємств, установ і організацій, програмно-методичні матеріали та освітні технології з підготовки населення за відповідними групами та навчальними категоріями.

Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях віднесено до першочергових завдань єдиної державної системи цивільного захисту.

Зокрема, однією з її найбільш складних та пріоритетних складових завдань є навчання працюючого населення за місцем роботи. З метою належної організації навчального процесу, забезпечення послідовності теоретичного і практичного навчання на підприємствах, в установах та організаціях розробляються і ведуться планувальні, облікові та звітні документи.

Для отримання працівниками відомостей про конкретні дії в надзвичайних ситуаціях на підприємстві, в установі та організації обладнується інформаційно-довідковий куточок з питань цивільного захисту, що є частиною приміщення загального користування, у якій тематично оформляються стенди, розміщуються схеми, навчальні посібники і зразки, передбачені програмами підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях.

У рамках реалізації положень Кодексу цивільного захисту України організація навчання працюючого та непрацюючого населення покладається на ДСНС України - центральний орган виконавчої влади, який забезпечує та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, які розробляють і затверджують відповідні організаційно-методичні вказівки та програми з підготовки населення до таких дій.

На даний час в Україні створена і функціонує єдина державна система цивільного захисту (ЄДСЦЗ) [3]. Цій системі державою визначені завдання і функції по захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. Одним із головних завдань, яке визначене в Кодексі цивільного захисту України - є навчання населення діям при загрозі та виникненні надзвичайних ситуацій. Визначається, як сукупність організаційних і навчально-методичних заходів щодо підвищення теоретичних і практичних знань для населення, набуття й закріплення практичних навичок, необхідних для збереження життя та здоров'я людей в умовах надзвичайної ситуації й під час виконання невідкладних робіт у зоні надзвичайної ситуації або в осередку ураження.

Для непрацюючого населення потрібно передбачити розробку методичних та наочних посібників направлених на отримання мінімально достатніх відомостей про стан безпеки за місцем проживання з урахуванням ризику виникнення техногенних загроз та стихійного лиха, заходів щодо усунення і мінімізації їх наслідків, способів інформування і оповіщення населення, порядку укриття його в захисних спорудах цивільного захисту, забезпечення засобами індивідуального захисту та дій під час проведення евакуації, засвоєння елементарних навичок з використання (виготовлення) засобів індивідуального захисту (простіших засобів захисту) та надання першої допомоги. Місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування необхідно покращити інформаційно-просвітницьку роботу з питань поведінки в умовах надзвичайних ситуацій, в тому числі, через утворені при них консультаційні пункти, які передбачатимуть інформування населення про методи реагування у разі виникнення надзвичайних

ситуацій та створення в консультаційних пунктах умов для оволодіння громадянами навичками користування найбільш поширеними засобами захисту і надання першої само та взаємодопомоги.

Пропаганда знань серед населення щодо власної та колективної безпеки у разі виникнення надзвичайної ситуації здійснюється за сприяння громадських організацій. Тому доцільно проводити інформаційно-просвітницьку роботу з населенням щодо правил поведінки в умовах надзвичайних ситуацій шляхом запровадження постійних рубрик в засобах масової інформації, зокрема друкованих, а також за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, аудіовізуальних та інтерактивних засобів та соціальної реклами.

Список літератури:

1. Постанова Кабінету Міністрів України за №444 від 26 червня 2013 року „Про затвердження порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях».

2. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 року № 5403-VI.

3. Кодекс цивільного захисту України та Постановою Кабінету Міністрів України №11 від 5 січня 2014 року «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту».

4. А. В. Іванов. Організація функціонального навчання у мережі навчально-методичних центрів цивільного захисту та безпеки життєдіяльності. Навчальний посібник.

5. «Національний стандарт України. Безпека у надзвичайних ситуаціях. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях .Основні положення ДСТУ 5058:2008 (Остаточна редакція) Видання офіційне ...»

6. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. Т. 1. Техногенна та природна небезпека. / За загальною редакцією В.В. Могильниченка.– К.: КІМ, 2007, с. 225 – 273.

УДК 614.8

Я. В. ШМАНЬКО, З. Г. ГОНТАР

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РЕАГУВАННЯ НА НС

Захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх у разі виникнення та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (НС), надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період – це і є цивільний захист як функція держави, виконання якого покладено на єдину державну систему цивільного захисту (ЄДСЦЗ).

Відповідно до Конституції України кожен громадянин України має право на захист свого життя і здоров'я від наслідків аварій, катастроф, пожеж, стихійного лиха та на вимогу гарантій забезпечення реалізації цього права від органів державної влади та суб'єктів господарювання [1].

Залежно від масштабу і особливостей надзвичайної ситуації, що прогнозується або виникла в Україні, чи в межах конкретної її території, встановлюються один із таких режимів функціонування єдиної державної системи цивільного захисту: повсякденного функціонування, підвищеної готовності, надзвичайної ситуації, надзвичайного стану.

Забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту здійснюється ЄДСЦЗ, яка на даний час складається з функціональних і територіальних підсистем та їх ланок. Проаналізовано рівень надійності функціонування ЄДСЦЗ, її функціональних і територіальних підсистем, виконання завдань [2].

Вивчення та аналіз законодавчих та нормативно-правових актів, які стосуються діяльності ЄДСЦЗ та її складових, рішень колегій Державної служби України з надзвичайних ситуацій, актів комплексних перевірок територіальних і функціональних підсистем ЄДСЦЗ, перевірок ГУ(У) ДСНС України, що проведені в останні роки, матеріалів розслідування причин НС та подолання їх наслідків, а також щоквартальних та щорічних звітів, які подаються до ДСНС, дозволили достатньо об'єктивно оцінити виконання завдань покладених на ЄДСЦЗ на різних рівнях та в різних режимах функціонування.

Керівництво держави проводить реформування системи органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в державі, перерозподіл повноважень між ними.

Завдання ЄДСЦЗ, спрямовані на захист населення, майна та територій від НС вирішуються шляхом запобігання НС, реагування на них та ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим.

Територіальні і функціональні підсистеми ЄДСЦЗ не забезпечують належного щоденного збору, обробки, передачі та аналізу інформації про ймовірність виникнення НС техногенного та природного характеру, відпрацювання запобіжних заходів та пропозицій щодо їх проведення. Найбільш ефективний засіб зменшення шкоди та збитків, яких зазнають суспільство, держава і кожна окрема

особа в результаті НС, - запобігати їх виникненню, а в разі виникнення виконувати заходи, адекватні ситуації, що склалася. Проблемними завданнями залишаються: удосконалення підсистем моніторингу потенційно небезпечних об'єктів, актуалізація єдиного банку даних, удосконалення підсистеми оцінки та прогнозування інтегральних ризиків НС, зонування території України за ступенем ризику виникнення НС, створення оперативних електронних карт НС тощо. Для створення сучасної затвердженою Законом України від 7 червня 2012 р. № 4909-VI системи техногенного моніторингу має бути вироблений єдиний загальнодержавний підхід і подолана відомча розмежованість, коли різні інформаційні потоки «приватизовані» окремими відомствами і не надходять до єдиного центру загальнодержавного управління.

Надзвичайно актуальним питанням є поетапне технічне переоснащення технікою, рятувальним обладнанням та спецзасобами сил цивільного захисту, які виконують 10 основних завдань, у т.ч. по запобіганню НС. Так, останніми роками технічне переоснащення органів та підрозділів цивільного захисту планувалося за рахунок коштів, передбачених Державною цільовою соціальною програмою розвитку цивільного захисту на 2009-2013 роки[3]. Відсутній спеціальний підрозділ ДСНС здатний фахово проводити роботи з нейтралізації та ліквідації НС, пов'язаних з викиданням (загрозою викидання) небезпечних хімічних речовин(НХР), а той, що є у Міжрегіональному центрі швидкого реагування Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (м. Ромни) недостатньо підготовлений. Значно відстають від потреби сучасні види техніки та засоби оперативного реагування, спеціальні види пожежної техніки для рятування людей у багатоповерхових будівлях вище 15 поверху, індивідуальне спорядження та індивідуальні засоби захисту. Це значно ускладнює виконання поставлених завдань, становить загрозу для життя та здоров'я самих рятувальників. Отже, стан техніки і матеріально-технічного оснащення сил цивільного захисту є однією з основних проблем готовності до дій за призначенням та можливості своєчасно і в повній мірі виконувати завдання.

Суттєві недоліки в організації оперативного реагування на масштабні надзвичайні ситуації, прийнятті своєчасних і адекватних оперативних постановок рішень, а також в проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт свідчать про недостатній рівень організації управління в надзвичайних ситуаціях.

Як свідчить вищенаведене, ці причини у більшості випадків із-за недостатнього досвіду та необхідних знань у керівників всіх ланок управління єдиної державної системи цивільного захисту. Внаслідок цього виникли протиріччя між зростаючою кількістю надзвичайних ситуацій до ліквідації яких залучаються сили і засоби єдиної державної системи цивільного захисту та недостатньою якістю функціонування органів державного управління у надзвичайних ситуаціях.

Враховуючи незадовільний стан пожежно-рятувальної та спеціальної техніки, що застосовується оперативно-рятувальною та іншими державними

аварійно-рятувальними службами, необхідно підготувати Державний план технічного оснащення сил ЦЗ на 2017-2020 роки. В європейських державах реагування на НС та ліквідація їх наслідків вважається однією із важливих державних задач, на успішне вирішення яких витрачаються значні матеріальні і трудові ресурси. Необхідно провести роботу щодо затвердження нового Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях на заміну існуючого; провести роботу щодо затвердження Технічних вимог до Типового комплексу територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення»; розробити нову інструкцію про порядок експлуатаційно-технічного обслуговування (ЕТО) апаратури та інших технічних засобів оповіщення і зв'язку на заміну існуючої. В порядку реалізації заходів ЦЗ в умовах реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, питання оповіщення населення не доцільно покласти лише на керівництво

Список літератури:

1. Конституція України. Закон України «Про цивільну оборону України»
2. Кодекс цивільного захисту України та Постановою Кабінету Міністрів України №11 від 5 січня 2014 року «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту»
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 лютого 2009 р. № 156 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку цивільного захисту на 2009-2013 роки»
4. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 224-VII від 14.05.2013, № 353-VII від 20.06.2013)
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 09 січня 2014р №11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту»
6. Методичні рекомендації суб'єктам господарювання з питань нормативно-правового забезпечення функціонування системи навчання працюючого населення способом захисту та діям у надзвичайних ситуаціях/Укл. Сагайдак Л.Д., Бабій О.М., Мельничук М.М./
7. Закон України від 7 червня 2012 р. № 4909-VI.

УДК 351.862.4

Ю.В. КОЗАК, З.Г. ГОНТАР

м. Львів, Львівський університет безпеки життєдіяльності

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ІНФОРМУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ АБО ВИНИКНЕННЯ НС

Існуюча в Україні система інформування та оповіщення населення була впроваджена ще за радянських часів. На сьогодні загальнодержавна та територіальні системи централізованого оповіщення працездатні, але не забезпечують виконання покладених функцій у повному обсязі та не відповідають сучасним вимогам. Апаратура загальнодержавної, регіональних і спеціальних систем

оповіщення вичерпала ресурс експлуатації і знята з виробництва. Функціонування застарілої апаратури оповіщення на сучасних цифрових каналах зв'язку неможливе. Ремонтні комплекти використано 34 повністю. Через надмірні строки експлуатації збільшується кількість технічних несправностей. Мережа оповіщення за допомогою дротового радіомовлення фактично знищена. Кількість радіоточок дротового мовлення скорочується кожен рік. Однією з проблем надання інформації населенню по дротовим засобам, є неузгодженість між Публічним акціонерним товариством (ПАТ) "Укртелеком" та більшістю Обленерго з питань можливості використання опор електромереж для прокладання мереж радіо та телефонного зв'язку. До оповіщення населення на даний час не вдалося залучити операторів телерадіокомпаній, Інтернет-провайдерів, мобільних операторів, які використовують в своїй роботі цифрові технології.

Такий стан справ не дозволяє здійснювати ефективне та надійне оповіщення населення про НС соціального, воєнного, техногенного та природного характеру.

Поступ демократичних перетворень, реалізація європейського вибору України вимагають удосконалення системи державної влади. Вона має бути побудована на європейських демократичних цінностях, забезпечувати відкритість та прозорість своєї діяльності.

Усе вищезазначене обумовлює нагальну потребу побудови в Україні нової сучасної автоматизованої системи централізованого оповіщення населення про загрозу або виникнення НС.

Нагальною необхідністю стають радикальні системні реформи, спрямовані на демократизацію всієї системи державної влади. Затягування з проведенням адміністративної реформи гальмує проведення інших перетворень, зокрема в соціально-економічній сфері.

Системи централізованого оповіщення населення усіх рівнів не відповідають сучасним вимогам. Відповідна апаратура, яка введена в експлуатацію у 80-х роках минулого століття, вичерпала свій ресурс і морально застаріла. Унаслідок згорання мережі проводового радіомовлення значно зменшилися можливості оповіщення. Потреба фінансування заходів, передбачених для удосконалення і розширення мережі оповіщення та інформування набула пікового стану.

Правовою основою організації оповіщення населення при загрозі або виникненні надзвичайних ситуацій в нашій державі є Конституція України, Кодекс цивільного захисту України, постанови Кабінету Міністрів від 9 січня 2014 р. №11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту», від 15 лютого 1999 р. №192 «Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях», вимоги якої застаріли та, на жаль, не відповідають сьогоденню [1]

В 2014 році за поданням ДСНС України Кабінет Міністрів України розпорядженням від 15 січня 2014 року № 23-р схвалив Концепцію розвитку та технічної модернізації системи централізованого оповіщення про загрозу або виникнення НС (далі – Концепція) [3]. Концепція передбачала оптимальний

варіант розвитку та модернізацію існуючої системи оповіщення з урахуванням досвіду інших країн світу (в тому числі Японії) та порядок залучення операторів рухомого (мобільного) зв'язку до оповіщення населення, але постановою Кабінету Міністрів України від 5 березня 2014 р. № 71 «Деякі питання оптимізації державних цільових програм і національних проєктів, економії бюджетних коштів та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України» Концепція втратила чинність.

У ході вивчення та аналізування стану оповіщення населення про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій визначено можливі шляхи вирішення актуальних питань у цьому напрямку. Враховуючи обстановку, що склалася в країні, змін в суспільстві що відбулися в державі (зміна прав власності ПАТ “Укртелеком”), розвиток цифрових технологій обробки, зберігання та передачі інформації та інше, виникла необхідність проведення реконструкції існуючої системи централізованого оповіщення.

Необхідно провести роботу щодо схвалення Концепції розвитку та технічної модернізації системи централізованого оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій.

Існуюча система централізованого оповіщення цивільного захисту потребує модернізації з використанням сучасних технологій, але необхідно шукати способи підтримки їх в робочому стані та одночасно вирішувати задачі їх модернізації на основі широкого використання комп'ютерних технологій. В порядку реалізації заходів ЦЗ в умовах реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, питання оповіщення населення не доцільно покласти лише на керівництво територіальних громад та інших органів місцевої виконавчої влади. Це складне питання, тому його необхідно вирішувати комплексно, на всіх рівнях.

Список літератури:

1. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту : постанова Кабінету Міністрів України від 9.01.2014 р. №11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової програми розвитку цивільного захисту на 2009 – 2013 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.08. 2008 р.: № 1156-р [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/>.
3. Про схвалення концепції розвитку та технічної модернізації системи централізованого оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.01.2014 р. № 23-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
4. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

УДК 336.531.2(045)

І. О. МОМОТ, Ю. В. ПОМАЗ, *к.і.н., доцент
м. Полтава, Полтавська державна аграрна академія*

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Під національною безпекою розуміють ступінь захищеності інтересів людини та суспільства від внутрішніх та зовнішніх загроз. Національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства й держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам. Для успішного соціально-економічного розвитку регіону слід вміти передбачати труднощі, з якими він може зіткнутися у майбутньому, і нові можливості, які можуть відкритися для нього.

Наявність кризових явищ соціально-економічного розвитку регіону зумовлена неефективним антикризовим регіональним менеджментом та нівелюванням впливу дестабілізуючої дії різних чинників на регіональний розвиток. Це зумовлює необхідність розробки спеціального інструментарію для оцінки економічної безпеки регіону, використання якого дозволить формувати механізм забезпечення економічної безпеки держави з урахуванням особливостей кожного з регіонів.

Діяльність держави спрямована на захист економічних інтересів різних рівнів соціально-економічної системи регіону. Здійснення пріоритетних завдань забезпечення економічної безпеки регіону нерозривно пов'язане з необхідністю вдосконалення механізму управління процесом забезпечення економічної безпеки регіону. Таким чином, процес управління з метою забезпечення економічної безпеки регіону лежить в двох вимірах: економічна політика, спрямована на реалізацію національних інтересів України та регіональна економічна політика, яка спрямована на забезпечення економічної безпеки регіону.

Сьогодні питання економічної безпеки активно досліджуються вітчизняними та зарубіжними вченими, зокрема: Я. А. Жаліло, В. М. Гець, Т. С. Кизим, В. І. Криленко та іншими науковцями. Так, В. І. Криленко, В. М. Гець, Т. С. Кизим зазначають, що забезпечення інтересів країни базується на розвитку її регіонів, через реалізацію цілей і завдань у сфері регіональної економічної політики, яка відображає формування можливостей системи цілеспрямованих дій на загрози регіонального рівня [4]. Проблемні питання державного управління забезпеченням економічної безпеки вивчали Т. Іванова (теоретичні та методологічні засади державного управління регіонів) [1]; В. Котковський (теоретичне обґрунтування й розробка пропозицій щодо вдосконалення державного регулювання економічної безпеки в Україні) [2].

В умовах довготривалості та системності економічної кризи постає питання зміни в економічних парадигмах розвитку, що призводить до реформ державного управління регіонів у країні. При цьому, посткризовий розвиток економіки, як правило, передбачає вибір стратегій модернізації національної економіки, формування інституційного забезпечення якої є одним із основних завдань системи державного управління [3, с.35].

Слід враховувати той факт, що значна частина українських регіонів сподівається на трансферти з державного бюджету задля покриття свого бюджетного дефіциту. Це стосується так званих депресивних регіонів (аутсайдерів). Тому залишається актуальним питання посилення контролю з боку держави за раціональністю й ефективністю витрачання коштів регіональних бюджетів. З цієї причини більше половини витрат таких регіонів покривається за рахунок державного бюджету.

Одним із ключових моментів модернізації бюджетної системи в Україні є створення державного фонду регіонального розвитку (ДФРР). На сучасному етапі децентралізації управління та бюджетної децентралізації кошти ДФРР – це джерело фінансування інвестиційних програм і проєктів регіонального розвитку, що мають на меті розвиток регіонів, створення інфраструктури індустріальних та інноваційних парків і відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року та відповідних стратегіях розвитку регіонів.

Діюча система формування, регулювання і використання фонду регіонального розвитку України, як зазначалося вище, має низку недоліків, основними серед яких є:

- надзвичайно малий обсяг коштів ДФРР, який згідно з Бюджетним кодексом передбачається в обсязі не менше 1% прогнозного обсягу доходів загального фонду проєкту Державного бюджету України на відповідний бюджетний період;
- недостатня урегульованість на законодавчому рівні процесу розподілу і використання коштів фонду, нечітка та обмежена критеріальна база;
- можливість прийняття необґрунтованих управлінських рішень щодо використання коштів ДФРР.

Щодо останньої проблеми, то яскравим індикатором цієї вкрай негативною ситуації є передача коштів ДФРР місцевим бюджетам у вигляді субвенції з державного бюджету на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій [1, с.17].

Перерозподіл функцій управління між центральними та місцевими органами влади означає перехід частини управлінських зв'язків із зовнішніх у внутрішні. Це об'єктивно зумовлено тим, що розширення самостійності обов'язково пов'язане з підвищенням відповідальності за якість прийнятих і реалізованих керуючих впливів [3, с.39].

Виконання прийнятих управлінських рішень у перспективі має забезпечуватися під впливом економічних, а не адміністративних методів управління, шляхом формування та реалізації індивідуальних, територіальних і суспільних інтересів. Така тенденція зумовлена впливом зміни внутрішніх і зовнішніх умов функціонування та розвитку регіонів у наступний спосіб. По-перше, збільшення питомої ваги недержавного сектора підвищує самостійність суб'єктів соціально-економічної діяльності. По-друге, розвиток інформаційних технологій, прискорення науково-технічного прогресу істотно підвищують вимоги до процесу управління та реалізації оптимальних варіантів [2, с.19].

Роль держави щодо забезпечення розвитку регіонів у сучасному світі не обмежується лише регуляторними функціями. Головною метою державного управління регіональним розвитком має стати забезпечення економічної й соціальної стабільності, захист вітчизняних виробників на світових ринках, демократизація управління, транзит держави в європейські структури. Необхідність підтримки прийнятного рівня економічної безпеки регіонів, зниження рівня загроз і нейтралізації кризових ситуацій в економіці регіонів вимагає координації зусиль органів місцевої і державної влади за такими напрямками, як санація і пряма фінансова участь у перепрофілюванні збиткових виробництв і депресивних територій, стимулювання інвестиційної активності й інновацій, залучення в обіг заощаджень населення та інших внутрішніх інвесторів, підтримка малого й середнього бізнесу.

Список літератури:

1. Іванова Т. В. Державне управління еколого-економічною безпекою як умова сталого розвитку України [Текст] : автореф. дис. На здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 «Механізми державного управління» / Т. В. Іванова; Акад. муніцип. упр. – К.: [б. в.], 2011. – 36 с.
2. Котковський В. Р. Державне регулювання економічної безпеки в Україні : [Текст]: автореф. дис. На здобуття наук. ступ. канд. Наук з держ. упр.: 25.00.02 «Механізми державного управління» / В. Р. Котковський; Гуманітарний ун-т «Запорізький ін-т держ. та муніципального управління». – Запоріжжя: [б. в.], 2007. – 20 с.
3. Шишко О. В. Проблемні питання методики розподілу коштів державного фонду регіонального розвитку / О. В. Шишко // Фінанси України [Текст]. – 2012. – № 6. – С. 30-43.
4. Криленко В. І. Економічна безпека регіону як складова забезпечення національної економічної безпеки [Електронний ресурс] / В. І. Криленко // Ефективна економіка. — Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1779>.

УДК 658.8:332

*Д. С. БАЛАБУХА, Ю. В. ПОМАЗ, к. і. н., доцент
м. Полтава, Полтавська державна аграрна академія*

МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Досягнення збалансованого розвитку регіонів, оптимізація структури їхньої економіки, ефективне вирішення соціальних та екологічних проблем територій у сучасних умовах глобалізації та європейської регіоналізації можливі лише на засадах переважно інноваційного розвитку, застосування новітніх підходів не лише у сфері регіонального виробництва, впровадження новітніх технологій та способів використання ресурсів регіону, а найперше – у сфері управління регіональними соціально-економічними процесами та явищами. Зарубіжний досвід формування та реалізації регіональної політики, зокрема країн Євросоюзу, свідчить про широке застосування в управлінні розвитком територіальних утворень спеціального інструментарію менеджменту, а саме регіонального (територіального) маркетингу [1, с.55].

Важливим засобом регіональної політики у країнах, які мають значний досвід у цій сфері (Японія, Франція, Італія та ін.), є регіональний маркетинг. Регіони у даному випадку можливо розглядати як певні корпорації, що конкурують за ресурси та споживачів. Відповідно, можна говорити про необхідність розробки конкурентної політики регіонів, політики ринкової діяльності. Таким чином, мова йде про маркетинг регіону як складової частини регіональної політики. Маркетинг регіону, відповідно до сучасних підходів, можна визначити як спосіб встановлення, створення й підтримки таких відносин із різними суб'єктами ринку, які б забезпечували вигідні позиції регіону відносно ресурсів і цільових ринків, а також дозволяли досягати задоволення цілей учасників відносин. Таким чином, маркетинг регіону направлений на виявлення потреб контрагентів регіону, узгодження цих інтересів із його інтересами та досягнення на цій основі конкурентного успіху та соціально-економічних цілей [2].

Маркетинг як функція управління повинен застосовуватися на макро-, мезо- та мікро- рівнях економічної системи. Причому макрорівень маркетингової діяльності є підсистемою економічної системи управління уряду, мезорівень маркетингової діяльності є підсистемою системи управління місцевої державної адміністрації та органів місцевого самоврядування, мікрорівень – підсистемою системи управління підприємства. Деякі дослідники розглядають регіональний маркетинг як сукупність маркетингових інструментів, що застосовуються для досягнення цілей регіону. Інші схиляються до думки про те, що не можна обмежувати застосування маркетингового підходу лише використанням маркетингових інструментів [3].

Деякі дослідники розглядають регіональний маркетинг з позиції управління економічним розвитком регіону і виокремлюють два різні поняття: маркетинг в регіоні та регіональний маркетинг. При цьому під поняттям «маркетинг в регіоні» розуміється комплекс заходів стандартного маркетингу

щодо конкретних товарів і послуг у межах певного регіону. Власне, регіональний маркетинг розглядається як інтегральна діяльність у регіоні та за його межами щодо зосереджених у ньому ресурсів і можливостей їх реалізації та відтворення і визначається як теорія та практика прийняття управлінських рішень стосовно формування ринково-продуктової стратегії регіону на основі дослідження факторів маркетингового середовища з метою реалізації економічних інтересів території та її споживачів [1, с.57].

Останнім часом у маркетингу території стає популярним такий інструмент як брендинг, який успішно практикується в приватних фірмах вже протягом довгого часу. У сучасному маркетингу брендинг відводиться важливе місце, оскільки він об'єднує всі стратегічні елементи в одну формулу успіху. Бренди є основою для довгострокового успіху фірм та організацій. Вони найчастіше є передумовою великих поглинань і злиттів. Для формування необхідних асоціацій щодо території брендинг підходить краще за інші маркетингові інструменти. Успішна територія залучає нові інвестиції та створює позитивні умови для свого ж розвитку.

Територія може бути брендowana як товар чи послуга. Метою брендингу території є покращення привабливості території. Брендинг не тільки впливає на маркетингову діяльність, але і на цілісний розвиток, що впливає на територію загалом. Брендунання території приносить їй додаткову привабливість. Таким чином, для кожної території необхідно та цілком можливо віднайти унікальні відмінності, які відрізняють її від конкурентів [4, с.692].

Існуючі державні механізми управління регіоном ще не повністю відповідають задачам і цілям регіонального розвитку. Управління соціально-економічним розвитком регіону вимагає нових підходів і методів, враховуючи його особливості. За сучасних умов регіональний маркетинг є тим інструментом, який дає змогу забезпечити стійкий взаємозв'язок між регіонами України. Як складова частина регіональної економічної політики, регіональний маркетинг відрізняється від традиційного своєю спрямованістю на вирішення проблем регіону та його територіальних утворень. Він включає розробку і реалізацію концепції комплексного розвитку економіки й соціальної сфери території, спрямовану на вирішення її соціально-економічних проблем.

Дослідження стану регіонального маркетингу свідчить про те, що чим глибше здійснюється вивчення й оцінка власних потреб, платоспроможного попиту, стану ринку в регіоні, тим позитивнішим і ефективнішим буде вплив на оптимізацію структури виробництва й обсягу споживання. Забезпечення зайнятості населення регіону, створення нових робочих місць, контроль за рівнем безробіття, формування системи соціального захисту сприяє перерозподілу працівників у пріоритетні галузі господарств регіону, створенню додаткових робочих місць тощо.

Список літератури:

1. Старостіна А. О. Регіональний маркетинг: суть та особливості становлення в Україні / А. О. Старостіна, С. Є. Мартов // *Маркетинг в Україні*. – 2004. – № 3. – С. 55–57.

2. Региональный маркетинг (маркетинговые методы в региональной политике). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа // <http://www.bcimarketing.aha.ru/content/regionalnyi-marketingmarketingovye-metody-v-regionalnoi-politike>.

3. Кахович О. О. Регіональний маркетинг: Суб'єкти та цілі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/kahovichoo-regionalniymarketingsubektitatsili>

4. Келлер К. Л. Стратегический бренд-менеджмент: создание, оценка и управление марочным капиталом. – М.: Вильямс, 2005. – 704 с.

УДК 339.564/.562

Н.В. ДУДКА, О.С. ПРОКОПИШИН

м. Львів, Львівський національний аграрний університет

ЕКОЛОГІЧНИЙ ОБЛІК ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Підприємства, які прагнуть стабільності у мінливому ринковому середовищі, повинні відповідати міжнародним і національним вимогам щодо виробництва та якості продукції, бути відкритими для зовнішнього світу. Наявність глобальної екологічної кризи спонукає до щонайповнішого врахування екологічних аспектів у процесі господарювання. Тому виникає потреба впровадження нових підходів до управління вітчизняними сільськогосподарськими підприємствами, які здійснюють виробництво та порушують екологічну безпеку.

Отже, під екологічною безпекою належить розуміти узагальнювальну систему оцінки екологічного стану об'єктів довкілля та виявлення змін, які можуть зумовити погіршення цього стану з метою їх попередження та усунення. Ідеться передусім про порушення сформованої природної рівноваги внаслідок природних або антропогенних факторів, що може мати непередбачені наслідки [1].

Екологічна безпека – основна складова управління сталим розвитком підприємства, яка охоплює всі аспекти господарської діяльності, а не обмежується лише суто економічними або екологічними. Для налагодження ефективної системи управління екологічною безпекою необхідне впровадження нових підходів до організаційно-методологічних положень бухгалтерського обліку та його теоретико-методологічної конструкції. На думку І. В. Замули, «досягнення компромісу між економічними та екологічними потребами суспільства є одним із факторів задоволення людства обмеженими природними ресурсами. До об'єктів бухгалтерського обліку, пов'язаних з екологічною діяльністю суб'єктів господарювання, автор відносить: природно-ресурсний потенціал, генетично модифіковані організми, відходи виробництва, необоротні активи природоохоронного призначення, екологічні зобов'язання, екологічні доходи, екологічні витрати, фінансові результати від екологічної діяльності [2, с. 4].

Серед об'єктів бухгалтерського обліку, пов'язаних з екологічною діяльністю суб'єктів господарювання, запропонованих І. В. Замулою, варто зверну-

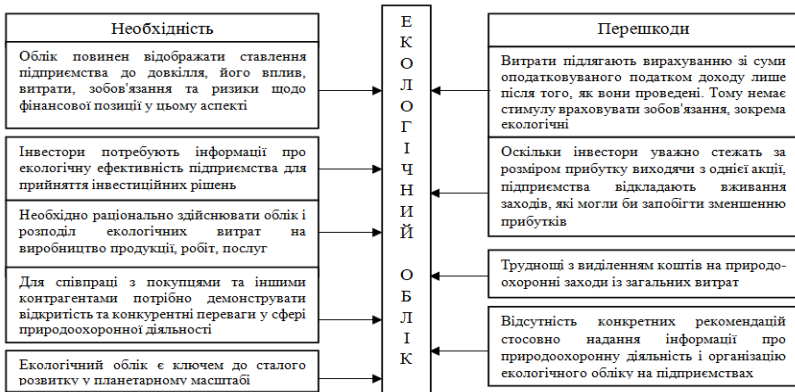
ти увагу на генетично модифіковані організми (ГМО), оскільки вони становлять серйозну загрозу здоров'ю і життю українського народу через відсутність системного обліку і контролю за ними. Варті уваги пропозиції О. І. Коблянської щодо доповнення тексту П(С)БО 16 «Витрати» абзацом про екологічні витрати, а План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій – окремим рахунком 86 «Екологічні витрати» [3, с. 95].

Екологізація облікової інформації дає змогу вирішити низку актуальних проблем, серед яких: визначати екологічну ефективність діяльності підприємства, комплексно з інформаційної позиції моделювати природоохоронну діяльність економічного суб'єкта, надавати інформацію про економічну та екологічну діяльність підприємства, генерувати екологічну інформацію фінансового і нефінансового характеру.

В Україні, на жаль, рівень екологічної відповідальності дуже низький, тому молодому поколінню українців змалку потрібно прищеплювати любов до природи і потребу її захисту від тих, у кого виробилося хижацьке ставлення до неї. До останніх треба застосовувати системні штрафні санкції, запозичуючи позитивний досвід багатьох провідних в екологічному аспекті країн світу (США, Канада, Японія, країни ЄС, ОАЕ тощо) [4].

Що ж до вітчизняних підприємств, екологічний облік має стати важливою частиною системи бухгалтерського обліку. На нашу думку, екологічний облік – це процес збору, нагромадження, обробки інформації та відображення даних про екологічний стан підприємства з метою прийняття ефективних управлінських рішень у системі екологічної безпеки.

Але навіть враховуючи закордонний досвід впровадження екологічного обліку, зіштовхуються з низкою перешкод. Необхідність та перешкоди впровадження екологічного обліку показано на рис.

Рис. Необхідність та перешкоди впровадження екологічного обліку на підприємствах України*

* Розроблено автором самостійно

Отож, основними завданнями здійснення екологічного обліку на підприємстві, на нашу думку, повинні бути: забезпечення контролю за виконанням екологічних зобов'язань, правильного і раціонального розподілу екологічних витрат та доходів; своєчасне виявлення та запобігання екологічним порушенням у процесі господарської діяльності сільськогосподарського підприємства; формування повної, достовірної інформації про екологічний стан підприємства для оперативного керівництва і управління, а також для використання інвесторами, постачальниками, покупцями, кредиторами, фінансовими, податковими, статистичними та банківськими установами.

Отже, нинішні екологічні проблеми зумовлені істотним забрудненням довкілля, виснаженням запасів природних ресурсів, що вимагає належної організації екологічного обліку. Тому підприємствам варто звертати особливу увагу на визначення економічної ефективності природоохоронних і природовідновних заходів; здійснювати екологічний контроль та нагляд за довкіллям з метою перевірки планів і заходів зі збереження та раціонального використання природних ресурсів; дотримання чинного законодавства в цій сфері та прийнятих нормативів якості навколишнього середовища.

Відображення в бухгалтерському обліку підприємства операцій, пов'язаних з його екологічною діяльністю, дасть змогу інформувати громадськість про результати такої діяльності, що є одним із факторів формування ділового іміджу та сприяє підвищенню економічної безпеки на локальному та глобальному рівнях.

Список література:

1. Заверуха Н. Основи екології : навч. посібник для вищ. навч. закл. / Нелі Заверуха, Валентин Серебряков, Юрій Скиба. – К. : Каравела, 2006. – 365 с.
2. Замула І. В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності: теорія та методологія : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит / І. В. Замула. – Житомир, 2010. – 36 с.
3. Коблянська О. І. Екологічні витрати та зобов'язання в системі бухгалтерського обліку / О. І. Коблянська, М. А. Цибульник // Економічні науки. – 2012. – Вип. 9 (33), ч. 2. – С. 93–98. – (Серія «Облік і фінанси»).
4. Дерій В. А. Облік, аудит і аналіз екологічної діяльності підприємств: поняття, стан та напрями розвитку / В. А. Дерій // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет. – 2015. – Том 19, № 2. – Тернопіль : Економічна думка, 2015. – С. 193–200. ISSN 1993-0259.

УДК 504.06

У. М. ПЛЕКАН,
Науковий керівник – д.е.н., професор О. В. ПАНУХНИК
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЗАСІБ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

Кризовий стан екології в Україні, спричинений довготривалим недотриманням законів розвитку і відтворення природно-ресурсного потенціалу нашої держави та низькою енергоефективністю виробничих процесів, актуалізує питання оптимізації процесу природокористування. Неспіврозмірність екоресурсних платежів шкоді, завданій підприємствами навколишньому середовищу та нерациональне споживання ресурсів підприємствами загострюють і без того складну ситуацію.

За часів незалежності України держава не приділяла достатньої уваги проблемам енергоефективності та енергозбереженню, проте зараз це ключові питання для подальшого розвитку економічної системи України [1]. Вагоме значення для українського суспільства має система стандартизації у сфері екології, екологічна сертифікація продукції. Окрім державного регулювання природокористування, дотримання екологічної безпеки є обов'язком промислових підприємств усіх форм власності.

Українська промисловість представлена переважно ресурсно- та енергомісткими виробництвами. Машинобудування є важливою частиною обробної промисловості та забруднювачем довкілля. Підприємства машинобудування взаємодіють із навколишнім середовищем практично на всіх стадіях виробництва. Ліва частина підприємств галузі досі використовують застарілі технології та обладнання, а рівень управління підприємством щодо безпеки діяльності відносно навколишнього середовища є вкрай низьким. Особливо несприятлива екологічна обстановка спостерігається на територіях, неподалік яких розташовані великі машинобудівні підприємства. За таких обставин впровадження екологічного керування на підприємствах стає першочерговим завданням.

Екологічні проблеми напряму пов'язані з соціальними проблемами, тож їх вирішення лежить у напрямку багатокритеріальної задачі становлення соціально відповідального бізнесу, а отже, узгодження економічного розвитку підприємств машинобудування із захистом навколишнього середовища. Соціальна відповідальність підприємств включає зменшення і запобігання негативного впливу на оточуюче середовище, а захист довкілля є одним із пріоритетних напрямів соціально відповідальної діяльності підприємств машинобудування.

У рамках потреби забезпечення стійкого розвитку постає необхідність пошуку дієвих підходів у вирішенні екологічних проблем підприємств машинобудівної галузі. Результатом еволюції управління підприємств машинобудування є становлення екологічного менеджменту як шляху мінімізації негативних впливів діяльності підприємства на навколишнє природне середовище. Екологічний менеджмент можна розглядати як тип управління,

метою якого є формування й розвиток екологічного виробництва і який побудований на соціально-економічному й соціально-психологічному мотивуванні гармонії із природою [2, с. 118].

Система екологічного менеджменту включає в себе організаційну структуру, планування, розподіл відповідальності, практичну діяльність, процеси і ресурси, необхідні для формування, функціонування та подальшого удосконалення екологічної політики на підприємстві [3, с. 54]. Цілями упровадження системи екологічного менеджменту є зниження негативного впливу на навколишнє середовище, підвищення екологічної та економічної ефективності діяльності підприємства [4].

Очевидно, що розвиток екологічного менеджменту на підприємстві створює можливості щодо отримання різноманітних позитивних ефектів: структурних, ринкових, ризикових, ресурсних, природоохоронних [5]. Важливими мотивами для здійснення екологічного напрямку соціально відповідальної діяльності є підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках, покращення іміджу, інвестиційної привабливості, підвищення ефективності маркетингу та реклами. Крім того, зменшується ризик аварій на підприємстві, мінімізуються можливості виникнення надзвичайних екологічних ситуацій, зміцнюються позиції підприємства на міжнародних ринках, отримуються пільги під час інвестування.

Із впровадженням екологічного менеджменту пов'язана низка додаткових можливостей покращення відносин із зацікавленими сторонами, зокрема:

- додаткові можливості впливу на споживачів;
- розвиток відносин із вітчизняними і закордонними діловими партнерами;
- зміцнення відносин з органами місцевої влади, органами державного екологічного контролю, населенням, екологічною громадськістю;
- членство в міжнародних екологічних союзах підприємців.

Незважаючи на потенційні переваги і додаткові можливості, економічна зацікавленість підприємств машинобудування у запровадженні та розвитку екологічного менеджменту залишається низькою, а витрати на природоохоронну діяльність недостатніми. Така ситуація пов'язана із відсутністю механізмів кредитування природоохоронних заходів, пільгового оподаткування та цінового заохочення такої діяльності.

Отже, запровадження екоменеджменту на підприємствах машинобудування сприяє покращенню відносин з усіма контрагентами, стабілізації української промисловості, екологізації всієї економічної системи України.

Список літератури

1. Панухник О. В. Стратегія розвитку України на засадах енергоефективності: економічний аспект / О. В. Панухник // Матеріали науково-практичного семінару „Міжнародний інвестиційний форум-виставка з енергоефективності та енергоощадності 2015“, 8-9 жовтня 2015 року – Т. : ТНТУ, 2015 – С. 56–70
2. Мартиненко В. О. Екологічний менеджмент як нова парадигма муніципального управління. / В. О. Мартиненко // «Теорія та практика дер-

жального управління» Харківського регіонального інституту Національної академії державного управління при Президентові України – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ „Магістр”, 2009. – Вип. 2 (25). – С. 116–120

3. Söderbaum P. Ecological Economics. A Political Economics Approach to Environment and Development. / P. Söderbaum // Earthscan – London. – 2000. – 152 p.

4. Коваль А. В. Екологічний менеджмент як інструмент сталого розвитку в умовах ринкових відносин / А. В. Коваль, В. Б. Томлін-Татаренко // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Сер. : Техногенна безпека. – 2014. – Т. 233, Вип. 221. – С. 120–124

5. Андрушків Б. М. Інтеграція екологічної складової у практичне виробниче середовище з метою забезпечення сталого розвитку підприємства / Б. М. Андрушків, Л. М. Мельник // Вісник ЖНАЕУ. – 2015. – № 1 (47), т. 1. – С. 69–75.

УДК 504:664.013

О. О. ЛАВРИК

Науковий керівник: к.с.-г.н. Н. Г. ЛУК'ЯНЧУК

м. Львів, Національний лісотехнічний університет України

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ХАРЧОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Управління екологічною безпекою окремого підприємства може бути ефективним за умови формування системи управління, що в якості критерію управління використовує не лише оцінку екологізації виробництва та продукції, але й ті зміни в природному середовищі, до яких призводить діяльність підприємства [1]. Зокрема, для підприємств з виробництва харчових продуктів не приймається до уваги негативний вплив на довкілля етапів, які передують безпосередньому виробництву, а також наслідки утилізації продуктів переробки сировини.

Саме врахування усіх етапів життєвого циклу харчового виробництва може дати адекватне уявлення про вплив підприємств харчової галузі на довкілля і бути запорукою ефективного управління їх екологічною безпекою [1].

Державне підприємство «Укрспирт» – найбільший виробник високоякісного спирту та спиртовмісної продукції в Україні. Продукція: спирт, спиртовмісна продукція, біоетанол, концентрат естеро-сивушний, сивушне масло, тощо Пріоритет для ДП «Укрспирт» – це якість продукції, тому на підприємстві впроваджена та сертифікована система менеджменту якості, безпеки та екологічного керування: ISO 9001, ISO 14001, ISO 22000, HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points).

Роботу забезпечує 41 виробничий майданчик. Один з них знаходиться за адресою: Львівська область, с. Великий Любінь, вул. Львівська, 176.

Підприємство в ході здійснення своєї діяльності здійснює прямий та опосередкований вплив на довкілля. Прямий вплив обумовлений викидами в атмосферу, скидами стічних вод, утворенням та розміщенням твердих відходів.

Опосередкований вплив на довкілля має місце на попередніх стадіях (пов'язаний із забезпеченням виробництва сировиною енергетичними, матері-

альними, інформаційними та людськими ресурсами), в процесі виробництва (пов'язаний із вилученням земельних ресурсів, вторинним забрудненням продуктами трансформації первинного забруднення, впливом на здоров'я людини через знижену якість оточуючого природного середовища та фактори небезпеки продуктів харчування) та на стадії використання готової продукції (вплив на етапах транспортування, зберігання та утилізації відходів харчової продукції, включаючи перш за все утилізацію неякісної продукції, тари та упаковки).

Як критерій управління екологічною безпекою, що дозволяє здійснювати ефективний аналіз екологічної безпеки виробництва з урахуванням усіх етапів життєвого циклу пропонується використовувати еко-індикатор – показник повної еквівалентної емісії парникових газів (ПЕЕПГ) [1,2,3]. Методика розрахунку ПЕЕПГ полягає у врахуванні усіх видів прямого чи опосередкованого впливу на довкілля через еквівалентний показник емісії основного парникового газу – CO₂. Такий підхід є найбільш доцільним для підприємств харчової галузі, основною сировиною яких є продукція сільського господарства, в основі створення якої лежить базовий процес утворення органічної речовини – фотосинтез. Результати проведених розрахунків показали, що на одиницю виробленої продукції, в даному випадку спирту, виділяється до 150 кг еквіваленту CO₂. Близько 90 % цієї величини складає емісія при виробництві сировини. Інша частина – це емісія, обумовлена виробничим процесом [1]. Враховуючи, що повний життєвий цикл харчового виробництва на початковому етапі включає сільськогосподарське виробництво, його забезпечення трудовими, енергетичними та матеріальними ресурсами, засобами хімізації та ін, можна зробити висновок про найбільш суттєвий вплив на довкілля саме цього етапу.

Таким чином, використання даного еко-індикатору буде сприяти підвищенню ефективності контролю за використанням енергетичних і матеріальних ресурсів та реалізації концепції стійкого розвитку промисловості, а також створить практичний механізм реалізації Україною Кіотського протоколу.

Список літератури:

- 1.Крусір Г.В Особливості управління екологічною безпекою харчових виробництв // Г.В. Крусір, Р.І. Шевченко, В.В.Компанієць. – Наук. журн. «Екологічна безпека». – 2011. – №2 (12). – С. 9-13
- 2.Шевченко Р.І Екологізація кон'ячного виробництва на основі еколого-енергетичного аналізу // Пробл. еколог. безпеки: зб. наук. пр. Міжнар. наук-практ. конф.. – Кременчук: / КДПУ, 22-24 жовт. 2008 р. – Т.2. – С. 65-69
- 3.Залізний В.П. Методика розрахунку повної еквівалентної емісії парникових газів у промисловості // В.П. Залізний, Н.П. Биковец, О.Я. Хлієва, В.П. Степанова, А.Б. Суходольская – Науково-технічн. журн. «Екотехнологии й ресурсозбереження». – 2004. – № 6. – С. 34-43.

УДК 631.3:331.45**О.С. ВІРГА, І.М. ГОРОДЕЦЬКИЙ***м. Львів, Львівський національний аграрний університет***НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ОХОРОНОЮ ПРАЦІ (В УМОВАХ ННЦ ЛЬВІВСЬКОГО НАУ)**

Державна політика щодо охорони праці і захисту населення базується на конституційному праві кожного громадянина на безпечні та нешкідливі умови праці та регламентується Законом України «Про охорону праці», який передбачає функціонування у підприємстві, установі, організації системи управління охороною праці, яка забезпечує: створення роботодавцем відповідних служб, які вирішують конкретні завдання охорони праці; досягнення встановлених нормативів з охорони праці шляхом впровадження прогресивних технологій, додержання вимог при проектуванні, будівництві та реконструкції підприємств, об'єктів і засобів виробництва; проведення досліджень умов праці, атестації робочих місць на відповідність нормативним актам про охорону праці та надання пільг і компенсацій за результатами їх проведення; проведення обов'язкових медичних оглядів певних категорій працівників, навчання з питань охорони праці з метою попередження виробничого травматизму; усунення причин, що призводять до нещасних випадків, професійних захворювань, здійснення їх розслідування й обліку та ін. Поліпшення умов праці є одним з резервів росту її продуктивності і економічної ефективності виробництва, а також дальшого розвитку самої людини.

У Навчально-науково-дослідному центрі (ННДЦ) Львівського НАУ керівництво в основному забезпечує роботу з охорони праці – організацію і координацію роботи з охорони праці у підрозділах, здійснення контролю за додержанням у структурних підрозділах законодавчих і нормативних правових актів з охорони праці, проведенням профілактичної роботи із запобігання виробничого травматизму, професійних і виробничо-обумовлених захворювань, заходів зі створення здорових і безпечних умов праці на найбільш небезпечних робочих місцях, за наданням робітникам установлених пільг і компенсацій за умовами праці; організація вивчення умов праці на робочих місцях, роботу з перевірки технічного стану устаткування.

Аналіз стану функціонування системи управління охороною праці у ННДЦ ЛНАУ і зокрема виробничої санітарії показує, що є недоліки у організації праці на робочих місцях, не дотримуються режимів праці; відсутні технічні засоби, що застосовуються для боротьби з шкідливими виробничими чинниками, включаючи розробку спеціальних індивідуальних засобів захисту людей. Це кондиціонери, вентиляційні установки, засоби сигналізації про появу в повітрі шкідливих речовин тощо.

Дослідженню проблем функціонування і удосконалення системи управління охороною праці присвячена низка наукових праць [1-5]. Вони стосуються як удосконалення організаційних основ поліпшення стану безпеки праці [1-3], так і технічних засобів, які відіграють важливу роль у забезпеченні належних умов праці сучасного високотехно-логічного виробництва [4-5]. Загалом проблема удосконалення системи управління охороною праці є досить актуальною через наявний виробничий травматизм, професійні захворювання і збільшення у зв'язку з цим кількості днів непрацездатності.

Оцінка рівня стану охорони праці в підрозділах здійснюється службою охорони праці та спеціалізованими комісіями за результатами періодичного контролю за відповідний період на підставі статистики травматизму, аналізу усунення порушень, виявлених під час попереднього контролю, зазначених у приписах інженерів охорони праці, органів нагляду та ін. Загальний рівень виробничого травматизму оцінюють за відносними величинами – показником частоти травм, тяжкості і втрат робочого часу – статистичного методу, що дає змогу прогнозувати розвиток процесів і розробляти заходи запобігання.

Аналіз динаміки основних показників з охорони праці в ННДЦ ЛНАУ показує, що збільшується кількість працівників, відповідно необхідно збільшувати витрати на спецхарчування, також збільшилась кількість днів непрацездатності, але такий ріст не прямо пов'язаний з умовами праці. Тому для поліпшення функціонування системи управління охороною праці у підрозділі пропонується вирішувати наступні завдання: а) забезпечувати безперервне навчання та пропаганду з питань охорони праці; б) гарантувати безпеку будівель та споруд завдяки своєчасному проведенню оглядів, ремонтів та реконструкції; в) дотримуватися вимог безпеки обладнання за рахунок приведення його у відповідність до вимог системи стандартів безпеки праці та правил охорони праці, своєчасного проведення планово-попереджувальних ремонтів, випробувань, удосконалення систем огорожувальних та запобіжних засобів; г) організовувати безпеку виробничих процесів та систематично контролювати стан виробничого середовища, загазованості, запиленості повітря робочої зони, рівнів шуму, вібрації, іонізованого та неіонізованого випромінювання, освітлення, температурного режиму тощо; д) організовувати оптимальні режими праці та відпочинку, санітарно-побутове і лікувально-профілактичне обслуговування працюючих, забезпечувати професійний добір для працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки, з урахуванням стану здоров'я та психофізіологічних показників.

Отже для поліпшення функціонування системи управління охороною праці пропонується вирішувати завдання: а) забезпечувати безперервне навчання та пропаганду з питань охорони праці; б) гарантувати безпеку будівель, споруд та обладнання; в) організовувати оптимальні режими праці та відпочинку, санітарно-побутове обслуговування працюючих тощо.

Список літератури

1. Городецький І.М. Переваги та обмеження аналітичних методів оцінки ризиків у системі управління охороною праці / І.М. Городецький // Вісник Львівського НАУ : Агроінженерні дослідження. – 2009. – № 13, Т.1. – С. 39-43.
2. Лесенко Г. Розробка та впровадження СУОП на підприємстві / Г. Лесенко // Охорона праці. - №6 (108). – 2003. – С. 36-39.
3. Соколова А. О. Регулювання соціально-економічних умов праці в системі управління її результативністю в аграрних підприємствах: дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / НАУ. - К., 2004. – 224 с.
4. Романчук А. Система управління охороною праці на підприємстві // Охорона праці. – №5 (83). – 2001. – С. 11-12.
5. Taylor G. Enhancing Occupational Safety and Health. – Burlington, MA, USA : Elsevier Butterworth-Heinemann, 2004. – 585 p.

УДК 631.3-331.45

О.О. ЗОЗУЛЮК, І.Б. МАЗУР

м. Львів, Львівський національний аграрний університет

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ВИНИКНЕННЯ ТЕХНОГЕННИХ НЕБЕЗПЕК АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Аграрне виробництво характеризується впливом на працівників кліматичних умов, фізичних, хімічних, біологічних, психофізіологічних чинників, сезонності і територіальності тощо, що часто спричинює виникнення травмонебезпечних та аварійних ситуацій. Для запобігання таких ситуацій потрібно використовувати сучасні підходи, різні схеми, організаційно-управлінські заходи, до яких належать методи управління ризиками.

На сьогодні малі підприємства мають обмежені ресурси для впровадження системи управління безпекою праці, тому повинні визначати альтернативні шляхи зменшення виробничих ризиків за рахунок зменшення кількості небезпечних і шкідливих виробничих чинників, обмеження переліків і використання на робочих місцях вибухонебезпечних і токсичних речовин тощо. Також у невеликих аграрних підприємствах та фермерських господарствах повинні впроваджувати більш ефективний контроль за виробничими небезпеками за рахунок зниження наявних кількостей зазначених речовин, використання менших партій тощо для підвищення безпеки і ефективності операцій.

Наслідки або ж кількісна оцінка збитків, заподіяних безпекою, залежать від багатьох чинників, наприклад від кількості людей, що перебували у небезпечній зоні, кількості та якості матеріальних цінностей, природних ресурсів тощо [1; 2].

Серед основних завдань удосконалення управління ризиками в аграрному виробництві належне місце займають технічна підготовка виробництва з врахуванням сучасних вимог безпеки процесів, інжиніринг і реінжиніринг охорони праці на виробництві, безпека будівель, споруд, виробничого обладнання і процесів, забезпечення засобами індивідуального, колективного захисту, гасіння пожеж тощо [1; 2]. Якщо виявлену небезпеку немає змоги усунути повністю, необхідно знизити ймовірність ризиків до допустимого рівня шляхом вибору відповідного рішення. Наблизитися до вирішення цієї мети, як правило, в будь-якій системі чи ситуації можна вживанням низки організаційних і технічних заходів [3-5]: відмова від робіт, операцій та систем, які мають високий ступінь небезпеки; заміна небезпечних операцій менш небезпечними; удосконалення технічних систем та об'єктів; розробка і використання спеціальних технічних засобів захисту (запобіжних, блокувальних, дистанційних тощо); заходи організаційно-управлінського характеру, в тому числі елементів схеми менеджменту безпеки процесів: навчання, інструктажі і перевірка знань працівників, інформація щодо безпеки процесів, аналіз формування травмонебезпечних ситуацій тощо.

Основною метою управління ризиками є запобігання впливу на працівників небезпечних та шкідливих виробничих чинників, особливо на робочих місцях і об'єктах, оскільки в аграрному виробництві на працівників впливають низка небезпечних та шкідливих чинників внаслідок застосування машин і механізмів, використання енергії, хімічних матеріалів і речовин (пестицидів, мінеральних добрив, паливно-мастильних матеріалів), значних рівнів шуму, вібрації, запиленості, загазованості тощо. Наслідками прояву небезпек є нещасні випадки, аварії, катастрофи, які супроводжуються скороченням тривалості життя, шкодою здоров'ю, природному чи техногенному середовищу.

Загалом схема удосконалення управління ризиками містить наступні складові елементи: залучення відповідних кадрів і працівників, інформаційне забезпечення, аналіз формування і виникнення небезпек виробничих процесів, безпека виробничих процесів, операцій (у тому числі виконуваних залученими за контрактами іншими підприємствами), безпека виробничого обладнання, технічних засобів, інструментів та ін.

Щодо інформаційного забезпечення, то доступно і повно викладена інформація, рекомендації до виконання технологічних процесів, використання засобів та пристроїв є важливим елементом підвищення ефективності програм аналізу небезпек, а також інформація потрібна для розробки програм навчання і підвищення кваліфікації з охорони праці, також для сторонніх компаній, які виконують роботи за контрактами, страхувальникам, органам цивільного захисту, особам що проводять перед проектну експертизу тощо.

Аналіз небезпек процесів включає організовані і систематизовані

процедури, спрямовані на ідентифікацію і аналіз значимості потенційної небезпеки використання пестицидів, інших отруйних речовин тощо, що дає інформацію для роботодавців і працівників, допомагає їм приймати рішення щодо зменшення наслідків небажаних процесів (витікання отрутохімікатів, інших небезпечних матеріалів, вибухів, пожеж тощо).

Безпека виробничих процесів і обладнання базується на правильних методиках операцій, виробничих умовах, повній інформації і періодичному контролю, дотриманні вимог нормативно-правових актів, викладених під час проведення інструктажів, використання комп'ютеризованих систем контролю безпеки, навчанні і підвищенні кваліфікації працівників і менеджменту з безпеки праці, тощо.

Аудит відповідності повинен включати оцінку ефективності функціонування розробленої системи менеджменту безпеки, перевірку особливостей забезпечення умов праці на робочих місцях з відповідними висновками. Важливими елементами аудиту є планування, організація, виконання робіт, оцінка та коригувальні дії, доопрацювання і документування. Аудит проводиться відповідно до чіткого переліку з детальним відзначенням параметрів, їх нормативів, посилання на стандарти. Ефективний аудит повинен включати ознайомлення з документацією, отримання інформації щодо безпеки процесів, перевірку фізичних параметрів обладнання і процесів, спілкування з усіма необхідними представниками підприємства.

Коригування параметрів безпеки праці на виробництві починається з ознайомлення менеджменту підприємства з документованими результатами аудиту, встановлення переліку відповідних робіт, їх пріоритету, вимог і відповідальності, розміщення ресурсів.

Список літератури

1. Городецький І. М. Переваги та обмеження аналітичних методів оцінки ризиків у системі управління охороною праці / І. М. Городецький // Вісник Львів. НАУ : Агроінж. дослідж. – 2009. – № 13, т.1. – С. 39-43.
2. Horodetskyu I. Risk assessment of the system safety in agrarian production / Conditions of Development of Village and Rural Areas. – Wrocław : Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, 2007. – St. 19-22.
3. Городецький І. М., Мазур І. Б., Городецька Н. Г. Використання методів менеджменту безпеки процесів в аграрному виробництві // Вісник Львівського НАУ : Агроінж. дослідж. – 2013. – № 17. – С. 35-39.
4. <http://ohoronapraci.kiev.ua/ua/2014/anonsy14/otsenku-riskov-v-praktiku.html>.
5. <http://dnop.gov.ua/index.php/uk/normativna-baza/zakoni-ukrajini/20-q-q>.

УДК 378.147.041

О.І. ДУЛОВА, В.Г. ЖДАНОВА
м. Ірпінь, Університет державної фіскальної служби України

АСПЕКТИ ОХОРОНИ ПРАЦІ У ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасне суспільство вже мабуть неможливо уявити без використання інформаційних технологій. У будь-якій галузі професійної діяльності, а також у повсякденному житті людина дедалі більше користується комп'ютеризованими системами опрацювання інформації та автоматизованого керування.

Використання згаданих систем значно впливає на умови праці людей, задіяних у виробництві чи сфері послуг. На жаль, не завжди цей вплив може бути цілком позитивний. Очевидно, що застосування комп'ютерної техніки полегшує обчислення, спрощує процедури керування технологічними процесами, зменшує загальне фізичне навантаження на працівника. Але, з іншого боку, з'являються інші проблеми, пов'язані зокрема з емоційно-психологічним навантаженням, особливістю використання комп'ютерів у виробництві тощо.

Усі ці проблеми необхідно враховувати, щоб забезпечити належні умови праці осіб, які використовують інформаційні технології. А тому потрібно розробляти і впроваджувати спеціальні правила з охорони праці у галузі інформаційних технологій. Ці правила повинні узгоджуватися з правилами загальної охорони праці.

Кожна професія характеризується певними професійними захворюваннями. Професії, які пов'язані з використанням технічних засобів в ІТ-технологіях, не є винятком із правил. Зазвичай, при користуванні комп'ютерами найуразливішими є органи зору, скелетно-м'язова система, репродуктивна функція та центральна нервова система. Окрім того, на користувачів комп'ютерних пристроїв діє цілий комплекс факторів невеликої інтенсивності, негативна дія яких проявляється поступово й потай. За таких умов праці, необхідно формувати у майбутніх фахівців кожної з галузей знання та вміння щодо особливостей впливу виробничих факторів на робочих місцях, які пов'язані з використанням інформаційних технологій, заходів і засобів, які спрямовані на зменшення такого впливу, збереження здоров'я й професійного життя користувачів.

Людина використовує комп'ютер вдома, на роботі, в магазині, на виробництві, під час поїздок, тобто всюди, так як кількість всіляких гаджетів з кожним днем збільшується. В офісах комп'ютери застосовуються для обробки інформації, і завдяки таким технологіям дуже змінився тип та характер роботи офісних працівників і вимоги до організації та охорони праці.

Особливо це відноситься до таких професій, які пов'язані з інформаційними технологіями, а саме:

- програміст-інженер,
- системний адміністратор,
- адміністратор комп'ютерних мереж та баз даних,
- тестувальники програмного забезпечення, тощо.

Саме ці фахівці витрачають найбільшу кількість часу, сидячи перед моніторами комп'ютерів та ноутбуків і вдень, і вночі, тому дотримуватись норм безпеки праці є дуже важливим аспектом для їхнього здоров'я. Недотримання вимог безпеки може призвести до того, що при роботі за комп'ютером користувач може відчувати дискомфорт: біль голови та очей, з'являються втома і признаки дратівливості. У деяких людей виникає порушення сну, апетиту, погіршується стан зору, починають боліти руки, шия, попереk тощо. При ненормованому робочому дні можливе нервове та фізичне виснаження.

За результатами досліджень, однією з основних причин поганого самопочуття працівників ІТ-сфери є пульсація яскравості зображення на екрані монітора. Пульсація викликана особливістю роботи підсвічування моніторів, а також загального і місцевого освітлення, а тому: не можна працювати за комп'ютером не більше ніж 6 годин на день; робити перерви при роботі за ПК тривалістю 10 хвилин кожні 50 хвилин; тривалість безперервної роботи за комп'ютером без регламентованої перерви не повинна перевищувати 2 годин; під час регламентованих перерв потрібно виконувати комплекси вправ [1].

Рухова активність у працівників в області інформаційних технологій доволі часто дорівнює нулю, робітник може отримати ряд професійних захворювань, які пов'язані з хребтом, зором, нервовою системою тощо.

Залежно від характеру праці визначають такі режими праці та відпочинку:

- для розробників програм з використанням ПК потрібно надавати регламентовану перерву для відпочинку - 15 хвилин через кожну годину роботи;
- для операторів з використанням ПК потрібно надавати регламентовані перерви для відпочинку - 15 хв. через кожні дві години;
- для операторів комп'ютерного набору треба надавати регламентовані перерви для відпочинку - 10 хв. після кожної години роботи за ПК.

У всіх випадках, коли виробничі обставини не дають змоги застосувати регламентовані перерви, тривалість безперервної роботи з ПК не повинна перевищувати 4 год. [8]. Для пониження нервово-емоційного напруження, втоми зорового аналізатора, покращення мозкового кровообігу, запобігання втомі доцільно деякі перерви використовувати для виконання комплексу вправ.

Активний відпочинок має приділяти увагу комплексу розслаблення, відновлення функцій фізіологічних систем, що порушуються протягом трудового процесу, зняття втоми очей, поліпшення мозкового кровообігу і працездатності. За умови високого рівня напруженості робіт з ПК необхідне психологічне розвантаження у спеціально обладнаних приміщеннях під час регламентованих перерв або в кінці робочого дня [9].

Охорона праці у сфері інформаційної безпеки – це дуже складна процедура, яка у нашій країні потребує вдосконалення. Останнім часом спостерігається позитивна динаміка щодо відповідності правового забезпечення цьому питанню. Також переглядаються норми з допустимих рівнів випромінювання, часу роботи і інших речей, які пов'язані з роботою працівників. Також проводяться досліді зі знаходження нових систем передачі, прийому та обробки інформації, які випромінюють менше енергії. Це є позитивним фактором з наступних причин: по-перше, чим менша сила випромінювання, тим легше захищати інформаційні повідомлення від перехвату; по-друге, це позитивно впливає на здоров'я людей, оскільки чим менша сила випромінювання, тим воно менш шкідливе для працівника. При подальшому розвитку науки цілком імовірно, що будуть створені екрани, які не даватимуть випромінюванню проникати через них, а це призведе до повного захисту людей та інформації [6]. Також все більше уваги приділяється психічному здоров'ю працівників. Уже зараз деякі компанії мають у своєму штаті психолога. Впроваджуються нові програми тренінгів, спеціальні вправи з метою забезпечення охорони здоров'я користувачів технічних засобів захисту інформації [3].

Список літератури:

1. Титоренко Г.М. Информационные системы и технологии управления: Уч./.-3-е, перер. Киев.: ЮНИТИ. – 2009. – 591с.
2. Жидецький. В.Ц. Основи охорони праці / В.Ц. Жидецький, О.В. Мельников – К.: Афіша Львів, 2006. – 43 с.
3. Катренко Л.А. Охорона праці в галузі комп'ютерингу / Л.А Катренко, А.В. Катренко – К.: Манголія, 2012. – 30 с.
4. Халин Е. Новые компьютерные технологии // Охрана труда и социальное страхование. – 2008. – №9. – С.26 -28.
5. Вплив ПК на організм людини [http://studopedia.su/5_5612_vpliv-pk-na-organizm-lyudini.html]
6. Вимоги до режимів праці і відпочинку при роботі з персональними комп'ютерами [<http://helpiks.org/4-108844.html>]

УДК 378.147.041

Р.Б. ЛИТВАК, В.Г. ЖДАНОВА*м. Ірпінь, Університет Державної фіскальної служби України*

СУЧАСНИЙ СТАН ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Через економічну, екологічну та демографічну кризи у державі, а також подій на Сході, в Україні склалася надзвичайна ситуація з безпекою та умовами праці в організаціях. Це така обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, котра характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення [3, 6].

Негативному стану охорони праці сприяє, перш за все, відсутність результативної державної політики у сфері ОП. Хоча Закон України «Про охорону праці» визначає положення щодо реалізації конституційного права громадян на охорону їхнього життя і здоров'я в процесі трудової діяльності, регулює за участю відповідних державних органів відносини між власником підприємства і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні [1, 8], все ж поширеним залишається явище нехтування своїми обов'язками у цій сфері, починаючи від Уряду, центральних та місцевих органів виконавчої влади, і закінчуючи суб'єктами господарювання. Також відсутні економічні методи стимулювання роботодавців щодо запобігання нещасних випадків на виробництві та не вистачає фінансування на профілактичні заходи і засоби з охорони праці від Державного та місцевих бюджетів, Фондів соціального страхування чи роботодавців.

Проблема вдосконалення системи оцінювання наглядової діяльності загострилася у 2004-2005 роках [2, 75]. І тепер щорічно зростає кількість підприємств різної форми власності зі шкідливими або небезпечними умовами праці. Ігнорування факторів створення правильних умов для безпечної праці завдають великої шкоди здоров'ю робітників, негативно впливають на рівень продуктивності роботи.

Громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці здійснюють професійні спілки, їх об'єднання в особі своїх виборних органів і представників [1, 45].

За даними Федерації профспілок України, за останні роки кількість робітників, що працюють в умовах, які не відповідають нормам з охорони праці, зросла від 15 до більш ніж 30 відсотків від загальної чисельності працівників і складає близько 3 млн. людей [4]. Варто зазначити, що на роботах з такими умовами праці 25% працівників – жінки [4]. Це негативно впливає на їх здоров'я, може спричинити порушення перебігу вагітності, викликати вади розвитку плоду чи патології серед народжених, що зумовлює незадовільну демографічну ситуацію у країні. Загалом, у шкідливих та небезпечних умовах нині працює майже кожен третій робітник.

Триває негативний ріст кількості вперше виявлених профзахворювань, число яких становить 5-7 тис. щорічно [4]. Роботодавці та працівники нехтують якісними медичними оглядами, тому проводять їх, як правило, формально. А за допомогою до медичних закладів звертаються занадто пізно, і, як наслідок, стають непрацездатними. Близько 17 тис. громадян щороку стають інвалідами праці [4]. Невиконання приписів, розпоряджень та інших розпорядчих документів, виданих органом державного нагляду за охороною праці за результатами заходу тягне за собою застосування штрафних санкцій до суб'єкта господарювання згідно із законом [2, 38]. Тому в державі протягом останніх років склалася загрозлива тенденція зі станом виробничого травматизму, коли більшу частину нещасних випадків на підприємствах намагаються приховати від обліку та розслідувань (більш ніж 70% [4]), що спричиняє порушення прав та інтересів постраждалих, загрожуює підвищенню рівня безпеки та посилює виробничий травматизм. Керівники організацій залякують людей, щоб мовчали, тому все частіше зустрічаються випадки, коли під тиском роботодавців про звільнення або пониження заробітної плати, постраждалі дають неправильні свідчення, що, в свою чергу, переводить нещасні випадки, які трапилися на виробництві, до класу таких, які не пов'язані з виробництвом, або до таких, що сталися у невиробничій галузі. Реальний рівень виробничого травматизму та умови праці в Україні лишаються набагато гіршими, ніж у країнах Європейського Союзу.

За ступенем смертності на виробництві Україна лідирує серед інших країн ЄС і має найвищі показники, навіть у порівнянні з колишніми країнами СНГ (наприклад, Молдовою, Естонією), - в середньому на 10 випадків загального травмування припадає 1 нещасний випадок з летальним наслідком [4]. Гірші ніж в Україні відповідні показники спостерігаються лише в Індії (4 до 1) та у Китаї (5 до 1). В європейських країнах співвідношення числа загиблих до числа травмованих становить, наприклад, у Німеччині – 1 до 1260, Словаччині – 1 до 208, Польщі – 1 до 145 [4].

Крім людських утрат зазнає чималих збитків і економіка країни. Величезні кошти з резервних державних, Фондів соціального страхування та самих власників підприємств витрачаються для усунення наслідків аварій і нещасних випадків на робочому місці та на допомогу потерпілим і родинам загиблих на виробництві.

За останні десять років Фондом соціального страхування через нещасні випадки на виробництві та професійні захворювання сплачено велику суму страхових виплат потерпілим та членам їх сімей, витрачено на реабілітацію та лікування постраждалих, оплату пільг і компенсацій робітникам за працю у важких та шкідливих умовах понад 20 млрд гривень [4].

Разом з цим, оправдовуючись кризою, Урядові структури та більшість підприємців почали економити на безпеці праці, знижуючи й без того малі відрахування на ці цілі, намагаючись отримати якомога більше прибутку за будь-яку ціну.

І як наслідок – невиконання профілактичних заходів з ОП, погіршення стану безпеки та умов праці, невірноважене державне управління охороною праці, виникнення побічних ризиків загрози здоров'ю та життю працівників.

Україна – практично єдина країна у світі, в якій ризики витрат на охорону праці не контролюються, щоб їх оминати, та не обліковуються.

Отже, потрібно негайно вжити заходів, щоб поліпшити цю тенденцію і запобігти зменшенню аварій, нещасних випадків на виробництві та хвороб, що призводять до інвалідності, змушують рано виходити на пенсію і спричиняють бідність. Адже економічно доцільніше і гуманніше здійснювати профілактичні заходи для покращення умов праці та медичного обслуговування, бо набагато дешевше та простіше запобігати аварійним ситуаціям, ніж їх потім ліквідувати. Уряд та роботодавці зобов'язані усвідомити свою відповідальність за працівників, і пам'ятати просту, але важливу істину: гроші не можна заробляти ціною життя і здоров'я людей.

Список літератури:

1. Основи охорони праці: підручник. 2-ге видання / О. І. Запорожець, О. С. Протоєрейський, Г. М. Франчук, І. М. Боровик – К.: «Центр учебнової літератури», 2016. – 264 с.

2. Організація наглядової діяльності в галузі охорони праці: Навч. посіб. / Ткачук К. Н., Филипчук В.Л., Зеркалов Д. В., Полукаров О. І., Полукаров Ю. О., Кружилко О. Є. – К.: ТОВ «Основа», 2015. – 261 с.

3. Моніторинг умов праці: підручник / В.І. Голінько, С.І. Чеберячко, М.В. Шибка, О.О. Яворська; М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. – 2-ге вид. – Д.: НГУ, 2014. – 230 с.

4. <http://www.fpsu.org.ua/>

УДК 352

Н.С. МІЛЬЧЕНКО, Т.М. ЧОРНА

м. Ірпінь, Університет державної фіскальної служби України

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ І ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Однією з пріоритетних цілей сучасної державної політики України на всіх рівнях управління є створення безпечних умов життя і діяльності людини. Держава виступає основним суб'єктом забезпечення реалізації заходів у сфері запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій (НС) і здійснює зазначені заходи в обсязі наданих повноважень на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях через органи влади на основі наявних матеріальних, технічних і трудових ресурсів, а також несе відповідальність за досягнення поставленої мети.

В Україні порядок здійснення заходів цивільного захисту, склад органів управління та сил цивільного захисту, планування діяльності єдиної державної системи цивільного захисту, порядок виконання нею завдань та організації взаємодії визначається Положенням про єдину державну систему цивільного захисту, затвердженим постановою КМУ від 09.01.2014 №11. Відповідно до зазначеного Положення, єдина державна система цивільного захисту являє собою сукупність органів управління, сил і засобів центральних та місцевих органів виконавчої влади, виконавчих органів рад, підприємств, установ та організацій, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту.

Варто зазначити, що наділена адміністративно-правовими функціями сучасна система державного управління не спроможна в повній мірі виконати покладені на неї завдання щодо захисту населення і територій від техногенних та природних НС, які призводять до загибелі людей і суттєвих матеріальних втрат, завдають непоправної шкоди навколишньому природному середовищу, посилюють соціальну напруженість населення. Особливого значення набуває необхідність ефективного управління у сфері запобігання та ліквідації НС, що реалізується шляхом взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади.

У філософському словнику термін «взаємодія» розкривається як категорія, що відображає особливий тип відносин між об'єктами, за яких кожен з об'єктів діє (впливає) на інші, викликаючи в них зміни, й водночас сам зазнає дій (впливу) з боку інших об'єктів, що, у свою чергу, зумовлює зміну його стану. В тлумачному словнику С.І. Ожегова взаємодія визначається як взаємозв'язок двох явищ, їх зумовленість один одним, погодженість дій, а також як взаємна підтримка [1].

У теоретичних положеннях з управління взаємодія характеризується як категорія, яка є визначальною для всього процесу управління, і як діяльність кількох суб'єктів із спільною метою. Державне управління включає в себе не лише керуючий вплив, а й організаційне співробітництво держави з місцевим самоврядуванням, що забезпечує цілеспрямоване і ефективне функціонування органів місцевого самоврядування. Більшість вчених під взаємодією органів державної влади та органів місцевого самоврядування розуміють як спільну узгоджену діяльність, спрямовану на досягнення спільної мети, здійснюваної в певних формах відповідно до законодавчих актів України. В рамках взаємодії між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування складається система відносин, що регулюються нормами конституційного та права місцевого самоврядування [2].

Надзвичайна ситуація, відповідно до Кодексу цивільного захисту України, – це обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих

і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності [3].

Основною метою державної стратегії у сфері зниження природних і техногенних ризиків, запобігання виникненню НС має бути забезпечення організаційної і координуючої ролі та загального методичного керівництва Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) при проведенні центральними і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, власниками об'єктів підвищеної небезпеки системи запобіжних заходів, спрямованих на відвернення або пом'якшення наслідків НС техногенного та природного характеру [4].

При заснуванні системи принципів у сфері запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій, перш за все, слід зважати на те, що вони мають стати однозначними критеріями щодо вибору шляхів досягнення цілей цієї політики. Головна стратегічна мета взаємодії органів влади у сфері запобігання та ліквідації НС може бути визначена як досягнення високого рівня захищеності населення і територій від небезпечних проявів техногенного середовища та природи [5].

Важливу роль для взаємодії органів публічної влади відіграє загальний правовий принцип верховенства Конституції (частина друга статті 8), який виступає втіленням правової держави [6]. В сукупності з «імперативом» принципу законності органи державної влади, органи місцевого самоврядування, посадові особи та громадяни під час взаємодії зобов'язані дотримуватись Конституції, а також виданих відповідно до неї законів. Конституція закріплює конституційно-правову основу взаємодії. Будь-яка взаємодія повинна будуватись при дотриманні принципу законності. Це означає, що органи влади в цій сфері та їх посадові особи у процесі здійснення своєї діяльності керуються вимогами законів, що визначають їхні повноваження, порядок прийняття відповідних управлінських рішень, надання адміністративних послуг. Взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування зумовлюється також такими фундаментальними юридичними принципами, як народовладдя та децентралізація. Дані принципи лежать в основі формування, організації та функціонування механізму держави [4].

Отже, головна роль у забезпеченні безпеки й ефективності захисту населення, об'єктів економіки і в цілому національного багатства держави від НС природного, техногенного і воєнного характеру належить державі, яка формує і встановлює у цій сфері відповідні норми, стандарти, критерії, правила, вимоги і розпорядження, які у свою чергу, є основою функціональних процедур державного регулювання запобігання НС, а також організації і проведення заходів з їх ліквідації.

Список літератури:

1. Державне управління та державна служба: словник довідник / [уклад. О. Ю. Оболенський]. – К.: КНЕУ, 2005. – 480 с.

2. Куйбіда В., Фрис Р. Механізм взаємодії державної системи управління і органів місцевого самоврядування України // Регіональна економіка. – 2003. – № 1. – С. 91-94.

3. Кодекс цивільного захисту України // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 34-35. – С. 458.

4. Михайлов В. М. Взаємовідносини між органами державної влади та органами місцевого самоврядування у сфері запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій: теоретичні основи і принципи. – 2012. – №12. – С. 116-118.

5. Ромін А.В., Приходько Р.В. Методологічні засади державного управління сферою захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. 2011. – №352 – С. 43-47.

6. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – С. 141.

УДК 35.351/354

М.С. ШЕВЧУК

Науковий керівник: О. В. МІЛЛЕР

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Одним з напрямків державної політики у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру є підготовка та реалізація заходів, спрямованих на попередження надзвичайних ситуацій (запобігання та зменшення їх масштабів).

Попередження надзвичайних ситуацій – це комплекс заходів, що проводяться завчасно і спрямовані на максимально можливе зменшення ризику виникнення події, а також на збереження здоров'я людей, зниження розмірів збитку навколишньому середовищу і матеріальним втратам у випадку їхнього виникнення.

Організація роботи з попередження надзвичайних ситуацій у масштабах країни проводиться в рамках цільової програми щодо зниження ризиків і зм'якшення наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.

Відповідно до цієї програми визначені основні напрямки попередження НС та зменшення втрат і збитку від них.

Серед них основними є:

- моніторинг навколишньої природного середовища і стану об'єктів народного господарства;

- прогнозування НС природного і техногенного характеру й оцінка їх ризику; раціональне розміщення продуктивних сил по території країни з погляду природної і техногенної безпеки;
- запобігання в можливих межах деяких несприятливих і небезпечних природних явищ і процесів шляхом систематичного зниження їхнього потенціалу, що накопичується;
- запобігання аварій і техногенних катастроф шляхом підвищення технологічної безпеки виробничих процесів і експлуатаційної надійності устаткування;
- розробка і здійснення технологічних заходів для зниження можливих втрат і збитку від НС (зм'якшенню їхніх можливих наслідків) на конкретних об'єктах і територіях;
- підготовка об'єктів економіки і систем життєзабезпечення населення до роботи в умовах НС;
- розробка та участь у спеціальних заходах щодо попередження терористичних і диверсійних актів та їхніх наслідків;
- декларування промислової безпеки і ліцензування видів діяльності в області промислової безпеки;
- проведення державної політики в області захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій;
- проведення державного нагляду і контролю з питань природної і техногенної безпеки;
- страхування природних і техногенних ризиків;
- інформування населення про потенційні природні і техногенні загрози на території проживання.

Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій - підготовка та реалізація комплексу правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних, епізоотичних, епіфітотичних та інших заходів, спрямованих на регулювання техногенної та природної безпеки, проведення оцінки рівнів ризику, завчасне реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації на основі даних моніторингу (спостережень), експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання у надзвичайну ситуацію або пом'якшення її можливих наслідків. Зазначені функції запобігання надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру в нашій країні виконує Єдина державна система попередження надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру та реагування на них, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 серпня 1998 р. № 1198.

Єдина державна система запобігання надзвичайним ситуаціям техногенного і природного характеру і реагування на них (ЄДСЗР) включає в себе центральні та місцеві органи виконавчої влади, виконавчі органи рад,

державні підприємства, установи та організації з відповідними силами і засобами, які здійснюють нагляд за забезпеченням техногенної та природної безпеки, організують проведення роботи із запобігання надзвичайним ситуаціям техногенного та природного походження і реагування у разі їх виникнення з метою захисту населення і довкілля, зменшення матеріальних втрат.

З метою забезпечення здійснення заходів із запобігання виникненню надзвичайних ситуацій в Україні проводяться постійний моніторинг і прогнозування надзвичайних ситуацій. Моніторинг надзвичайних ситуацій - це система безперервних спостережень, лабораторного та іншого контролю для оцінки стану захисту населення і територій та небезпечних процесів, які можуть призвести до загрози або виникнення надзвичайних ситуацій, а також своєчасне виявлення тенденцій до їх зміни.

Спостереження, лабораторний та інший контроль включають збирання, опрацювання і передавання інформації про стан навколишнього природного середовища, забруднення продуктів харчування, продовольчої сировини, фуражу, води радіоактивними та хімічними речовинами, зараження збудниками інфекційних хвороб та іншими небезпечними біологічними агентами.

Функціональна система провадить свою діяльність відповідно до планів основних заходів цивільного захисту функціональної підсистеми на рік. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій здійснюється згідно з планами реагування на надзвичайні ситуації відповідного рівня.

Загроза виникнення надзвичайної ситуації будь якого класу чи рівня — це реальна загроза для життя і здоров'я людей, загроза порушення нормальних умов їх життя і діяльності або ж значних матеріальних втрат. Завданням безпеки життєдіяльності як галузі науково-практичної діяльності є захист здоров'я та життя людини і середовища її проживання від небезпек, а також розробка і реалізація відповідних засобів та заходів щодо створення і підтримки здорових та безпечних умов життя і діяльності людини. Виконання цього завдання особливо гостро стоїть під час загрози виникнення та при виникненні надзвичайних ситуацій

Список літератури:

1. Кодекс Цивільного Захисту України.
2. НАПБ А.02.004-2015р. «Положення про Державну службу України з НС». Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 №2016.
3. Міллер О. В. Навчальний посібник Організація пожежно-профілактичної роботи: посібник [для курсантів, студентів і слухачів вищих навчальних закладів МНС України] / Міллер О. В., Парубок О. М., Харчук А. І – К. : ЛДУ БЖД., 2009. – 390 с.

Т.О. ВАСИЛЬЄВА, О.В. КИЛЬНИК, М.О. КОХАН
м. Львів, Львівський національний університет ім. Івана Франка

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Підвищення рівня якості молочної продукції є одним із найважливіших напрямків продовольчої безпеки, зростання ефективності виробництва та конкурентоспроможності підприємства як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках.

Управління якістю є засобом успішного підприємництва. Система управління якістю займає одне з найважливіших місць в управлінні організацією, поряд з управлінням фінансами, виробництвом, постачанням та іншим. Утриматися на ринку, а тим більше, вийти на міжнародний ринок буде можливо тільки за наявності сучасних підходів до виробництва та управління якістю [1, с. 135].

Молочна галузь є однією з провідних у структурі промисловості України. Її стан, проблеми та перспективи розвитку є гостро актуальними, оскільки молочні продукти є особливо цінними і незамінними продуктами харчування будь-якої людини.

За оцінками групи експертів FAO, виробництво молока у травні-вересні цього року було історично найзбитковішим. Так, умовний молочний індекс (УМІ) за вересень 2016 року продемонстрував падіння на 31,4% відносно середнього місячного показника за останні 5 років. З жовтня ми спостерігаємо стримане поживлення на світових молочних ринках, тому ціни на молоко-сировину в Україні почали зростати. Це призведе до того, що, за прогнозами, УМІ виробництва молока наприкінці року підніметься до 7% відносно кінця 2015 року. Однак, незважаючи на це, рентабельність молочного бізнесу в Україні залишається нижчою від середніх показників 2011-2015-х років і становить мінус 22,5% [3].

Після відносно стабільних з точки зору рентабельності бізнесу 2012-2013 років, коли реалізаційна ціна на молоко гатунку «екстра» для ферм була в межах 0,40 євро за кг, у 2014 році відбувся дуже стрімкий і затяжний спад закупівельної ціни на молоко. З лютого 2015-го до жовтня 2016-го ціна рухалася у боковому коридорі – в межах 0,16-0,18 євро/кг. А 2016 рік виявився одним з найзбитковіших за всю історію існування молочної галузі в Україні. На фоні цих негативних факторів є один величезний позитив – всі ці обставини спонукали виробників молока до консолідації навколо питань збереження галузі.

На сьогодні забезпечення безпеки та управління якістю є одним із найважливіших завдань для підприємств молочної промисловості України. Засоби масової інформації, приватні підприємці та державні органи контролю все частіше звертають увагу на проблеми гарантування виробником якості та безпеки готової продукції, як наслідок підвищується споживча культура і інтерес

покупців до діяльності підприємств в області якості. Так, за матеріалами соціальних досліджень в розвинених країнах більше 70% споживачів при виборі молочної продукції звертають свою увагу на якість товару, а вже потім на ціну.

Вже 14 українських виробників молочної продукції отримали дозвіл на експорт своєї продукції на ринок ЄС. Отримання європейських сертифікатів якості підтвердило відповідність української молочної продукції міжнародним нормам та стандартам, завдяки чому нам вдалося увійти на ринок ЄС і тим самим розширити експортний потенціал українського агросектору [2].

Підвищенню якості молочної продукції надається велика увага, але особливе значення вона набуває в умовах ринку. Висока якість – це у підсумку збереження матеріальних і трудових ресурсів та підвищення рівня рентабельності виробництва.

Тверді сири в Україні повинні відповідати вимогам стандарту ДСТУ 4421:2005 «Сири тверді». Їх виробляють згідно технологічних інструкцій з дотриманням санітарних правил для молокопереробних підприємств ДСП 4.4.4.011 [4]. Оцінку якості сиру проводять за рядом органолептичних показників, зовнішнім виглядом, фізико-хімічними властивостями, бактеріологічними показниками, упаковкою та маркуванням. Дотриманням безпеки через розрахунок норм вмісту шкідливих речовин і порівняння їх з максимально допустимими [4].

Проте часто споживачі ірраціональні у суб'єктивній оцінці якості. Як свідчать результати наших досліджень, споживачі схильні вірити у високу якість продукції тих виробників, які не проводять потужних маркетингових заходів, і, відповідно, не мають гучної реклами. Прикладом такого підходу є маркетингова діяльність досліджуваного нами підприємства ТОВ «Молокозавод «Самбірський». Молокозавод виготовляє сири тверді сичужні, тваринне масло та спреди. За результатами проведених нами досліджень збутової логістики підприємства, можемо зробити висновок про тісну локалізацію збуту продукції молокозаводу в межах двох районів Львівської області. Постійними споживачами продукції є переважно мешканці населених пунктів Самбірського району, оскільки 68 % обсягу реалізованої продукції припадає саме на цей район. Споживачі надають перевагу продукції заводу «Самбірський», оскільки вірять в те, що молочна продукція місцевих виробників є якіснішою у розрізі таких характеристик як «екологічність», «натуральність», «відсутність консервантів», ніж продукція потужних молочних підприємств.

Сирний завод ПАТ «Дубномолоко», на якому виробляють сири торговельної марки «КОМО», – одне з найпотужніших підприємств України. Завод має найсучасніше обладнання для виробництва твердих і плавлених сирів, усі етапи повністю автоматизовані та стандартизовані. Завдяки цьому підприємство щороку виготовляє понад 15 млн. кг твердих сирів і 4 млн. кг плавлених сирів за унікальними оригінальними рецептами [5]. КОМО дотримується найвищих стандартів якості та має сертифікат відповідності міжнародному стандарту FSSC 22000. Відповідність міжнародним стандартам якості – запорука

не тільки дотримання норм якості сировини та процесів, але й високого рівня організації виробництва та менеджменту загалом.

Отже, необхідно пам'ятати, що підвищення якості молочної продукції – це завдання довгострокове і безперервне. Рівень якості продукції не може бути постійною величиною. На кожному часовому етапі якість продукції повинна бути оптимальною, тобто такою, що максимально задовольняє потреби споживачів при відносно мінімальних витратах на її досягнення.

Список літератури:

1. Алімова А. Е. Якість молочної продукції як ключовий фактор забезпечення її конкурентоспроможності / А. Е. Алімова. // Бізнесінформ. – 2012. – №10. – С. 132–136.

2. Офіційний сайт новин молочного ринку щодня «THE DAIRYNEWS» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dairynews.com.ua/news/14-ukra-nskikh-virobnik-v-molochno-produkts-otrima.html>. – Назва з екрана.

3. Офіційний сайт новин молочного ринку щодня «THE DAIRYNEWS» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dairynews.com.ua/news/molochna-galuz-p-dsumki-2016-go-ta-prognozi-na-201.html>. – Назва з екрана.

4. Офіційний сайт ДСТУ 4421:2005 «Сири тверді» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrapk.com/gosts/milk/dstu_44212005_siri_tverdi.html. – Назва з екрана.

5. Офіційний сайт ПАТ «ДУБНОМОЛОКО» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dubnomoloko.pat.ua/>. – Назва з екрана.

UDC 331.45

A.A. NASTASYAK, YU.O.MATVIYIV-LOZYNSKA
Lviv, Lviv Institute of Economics and Tourism

LABOUR PROTECTION MANAGEMENT AT THE ENTERPRISE

State, regional and sectoral labour safety management, numerous supervisory and regulatory authorities can not guarantee full security of works on production if labour safety issues do not become a daily task and moral duty, and also of employers, production managers, engineering and technical workers, every workers.

Successful solution to the problem of preventing accidents, occupational diseases and catastrophes should be focused on at the planning stage of production and ensured at all stages. To ensure performance of all works in most secure way in manufacturing and to prevent the workers from the risk of unwanted injuries, damage to health or property, labor protection uses a systematic approach and system analysis.

A system that is studied in the protection of labor is the system "a human - productive environment." The process of system analysis is performed concerning production environment where people, technological processes, equipment, machinery and production premises are part of that may affect the safety and successful work or the task set.

Most officials, entrepreneurs and businessmen consider economic and social factors not in agreed way that leads to unsystematic decision making. In order further development of any production to be economically effective and socially fair, one needs to know and understand all systematic connections during its operation. The systematic approach is sure to be the main methodical solution to the problem of labour safety.

Years of experience to improve labour safety, the development and implementation of labour safety management, industrial safety and ecology in the country's leading organizations allowed to formulate 18 principles of labour safety management. Using of these principles at minimal expenses (which is important in the current crisis conditions) will provide a major impact on improving the safety of production and expenses reduction of unproductive losses, which include direct and indirect losses because of accidents and catastrophes at production.

The order of presentation (numbering) of principles should not be linked to their importance for success: they are all equally important and the order of their implementation will vary according to the specific features of the organization and state of industrial and environmental safety in it.

Principle 1. Create a new culture of labour safety. A key role in creating of a new management culture in the field of labour safety belongs to labour safety management systems (LSMS) at the level of organizations and forming of fondness to the protection of labor of these organizations leaders.

LSMS is a project of a higher level for organization: the creation of a system corresponds to the first head of the organization, for its functioning – as a rule, Chief Engineer of the organization. In addition, documents of the system (management concerning LSMS, the standards of the enterprise, labour safety instructions) are signed by the leaders of the organization, thus they take responsibility for their implementation and successful operation. Labor protection is a part of the corporate culture of the organization.

One of the important tools for creating a positive culture of labour safety is the policy on occupational safety aimed at achieving safety for a specific period of the activity, developed involving staff of the organization, documented and signed by the head of the organization. As a result, the culture of labour safety becomes positive, giving confidence to employees of the organization that security is one of the core values of the organization.

Principle 2. Enter into practice mandatory continuous training of personnel in the field of labor safety. Encourage the pursuit of perfection. The most important result of the study on labour safety should be the students' mastering of the principles that is in strengthening of the personal responsibility for their own health and safety.

Taking into consideration the need for a massive learning of new techniques in the field of labour safety, it is necessary to create conditions for open education of workers basing on distant methods of studies (internet technologies, video conferencing, etc.). And also to use individual training based on information technologies.

Principle 3. Teach the leadership and commitment of managers on labour safety. According to this principle safety can be managed, is a subject to constant and total attention; safety is a success of business organizations, it is profitable. In general, the purpose of safety is formulated in the system of management of labour safety and industrial security of LLC "Severstal-resource": "Safety is everywhere. Safety is always. Safety is in everything".

Principle 4. Develop a program of moral and material incentives for workers. New labor relations in safety can not be created without giving priority to penalties for any staff errors, including not causing injuries and accidental situations. Fear of inevitability of punishment reduces the efficiency of the staff work, labour productivity, creates an abnormal psychological and social climate in the production areas and workplaces.

Principle 5. Destroy the barriers between departments and people who work in them. Lack of administrative barriers between departments characterizes the high culture of labor relations in the team and is achieved by means of the joint efforts of the units engaged in research, design, exploitation, production, repair, contract work. This allows you to collectively solve the problems of safety at all stages of the life cycle of the company. At each stage of the project team should be formed (target group), which will implement a program to improve security management.

Principle 6. Give employees possibility to be proud of their work and their results. Remove the situation that "robbed" workers, professionals and managers, eliminating their ability to be proud of their work. Workers with no violations of safety rules should be encouraged in contrast to common practice in our institutions only to disclose violations or injuries.

In addition, the organization is important to create a social climate of trust, partnership and mutual respect both vertically and horizontally

Principle 7. Scroll control of security to security management.

Principle 8. Identify roles, responsibilities and powers of each employee in the field of security. Effective implementation of safety management can be achieved only with the active participation of all employees of the organization. Responsibility and authority among officials should be equivalent to that will create effective interaction between managers and staff heading of the departments.

Principle 9. Manage changes. The concept of "change" includes, but is not limited to changes in the production process and used equipment; in buildings; consisting of used materials and the introduction of new materials, carrying out experimental work; projects implemented in the existing shops; in the management structure.

Principle 10. Prove to everyone in your organization policy leadership in labour safety. The policy of the organization in the field of labor must meet the nature and extent of risks linked with organizational goals and includes commitments made and signed by the top leaders of the organization to ensure the continuous improvement of conditions and safety. The policy has been actively promoted as the main document and should be continually improved.

Principle 11. Enter the regular practice of behavioral safety audit. The organization, which is implemented process of motivation correctly, management and all employees are committed to the principles of safety and actively participate in the work to ensure it.

Principle 12. Enter priority, followed by the purchase of equipment, personal protective equipment are determined by their functional properties rather than price. The main thing is not money, but safety and harmlessness.

Principle 13. Improve every process of safety. To improve security procedures, they must be first created. To document the procedures it is necessary to be sure that the procedure will be performed by all employees equally in a safe way. Also documented procedure allows you to control whether it is performed by the personnel.

Principle 14. Continue to set goals and reach them. The objectives of the organization in the field of labor safety is projected and planned results to be achieved by organization in accordance with policies aimed at consistently improving conditions and labour safety. They are developed on the basis of information on the functioning LSMS, the results of the risk assessment and identified inconsistencies.

Principle 15. Identify methods for assessing the impact of occupational safety. Measurement system efficiency of labor protection in the organization includes assessment of health and safety; operation efficiency and effectiveness of LSMS management system; quality and full responsibility of employees in occupational safety.

Principle 16. Organize regular day labour safety. According to monitoring conditions and labour safety in the organization days of labor protection are regularly held, whose purpose is to draw the attention of governments, employers and workers of organizations to all the problems of preventing accidents and occupational diseases.

Principle 17. Avoid "empty" slogans, appeals for safety, fill them with "live" meaning. Advances in security must be consistent, made out of safety with a focus on well planned activities.

Principle 18: Go on an integrated safety management, industrial and environmental safety. With the economic and financial crisis, when far fewer financial resources are allocated to preventive measures in the field of occupational health and other areas of security, it is advisable to move to the development and implementation of integrated management systems, etc.

Список літератури та інтернет-джерел:

1. Ткачук К.Н., Зацарний В.В. Сабарно Р.В. та ін. Охорона праці та промислова безпека : Навч. посіб. – К.: Лібра, 2010. – 268 с.
2. Русаловський А. В. Правові та організаційні питання охорони праці: Навч. посіб. – 4-те вид., допов. і перероб. – К.: Університет «Україна», 2009. – 295 с.
3. Гогіташвілі Г. Г., Карчевські Є.-Т., Лапін В. М. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 367 с.
4. НПАОП 0.00-8.24-05 «Перелік робіт з підвищеною небезпекою». Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 р. № 15.
5. Перелік робіт, де є потреба у професійному доборі. Наказ МОЗ України та Держнаглядохоронпраці України від 23.09.1994 р. № 263/121.
6. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці. Затверджені Головою Держгірпромнагляду 7.02.2008 р.
7. <http://www.dnopr.kiev.ua> Офіційний сайт Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду
<http://www.mon.gov.ua> Офіційний сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.
8. <http://www.mns.gov.ua> Офіційний сайт Міністерства надзвичайних ситуацій України.
9. <http://www.social.org.ua> Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.

УДК 005.95/96:005.936.3]:005.332.4***М.М. СОЛУК, А.М. ГРИЩУК****м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка***РОЛЬ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ**

На сьогодні важливою конкурентною перевагою підприємств виступає їхня кадрова політика, яка є важливим елементом генеральної стратегії. Це зумовлено тим, що ефективне функціонування підприємства залежить не тільки від якісних і кількісних характеристик персоналу, а й від результативності методів управління ним. Однак більшість керівників організацій не усвідомлюють важливості проведення ефективної кадрової політики, яка направлена на активізацію усіх ресурсів підприємства для отримання бажаних кінцевих результатів його діяльності. Зміни будь-якої сфери діяльності підприємства вимагають коригування кадрової політики. Таким чином, проблеми формування та реалізації кадрової політики підприємства є актуальним.

Великий внесок у дослідження ролі кадрової політики у діяльності підприємств внесли вітчизняні та зарубіжні науковці, а саме: Т.Ю. Базаров, Л.В. Балабанова, В.Г. Воронкова, Л.В. Івановська, О.В. Крушеницька,

Ю.Г. Одгов, С.П. Пархімчік, Л.І. Федулова, М. Армстронг, Ф. Тейлор, Г. Емерсон, М. Мескон.

Кадрова політика – це сукупність принципів, норм і правил, які визначають основні напрямки роботи з персоналом для досягнення цілей підприємства [1, с.243].

Ефективна кадрова політика вирішує наступні завдання:

- своєчасне забезпечення підприємства персоналом необхідної якості та кількості відповідно до генеральної стратегії підприємства;
- створення належних умов для діяльності персоналу, передбачених трудовим законодавством;
- раціональне використання персоналу;
- формування та підтримка ефективної діяльності підприємства.

Основними елементами кадрової політики підприємства є:

- політика набору, відбору та розстановки кадрів;
- політика профорієнтації, адаптації та підвищення кваліфікації кадрів;
- політика зайнятості;
- політика управління службовим зростанням;
- мотиваційна політика;
- соціальна політика [2, с.67].

У сучасних умовах кожен працівник – це важливий ресурс організації, оскільки якість його праці впливає на кінцевий результат її діяльності. Тому мотиваційна політика, соціальні гарантії повинні займати особливе місце в кадровій політиці підприємства. Необхідно пам'ятати, що людину не можливо примусити хотіти працювати. Під впливом примусу працівник втрачає бажання до самореалізації. Таким чином, потрібно застосовувати такі мотиваційні методи, які зацікавлять працівника в кінцевих результатах діяльності організації, наприклад, виплата надбавок, система участі працівників у розподілі прибутку, у вирішенні важливих питань підприємства тощо.

Отже, кадрова політика повинна розроблятися, враховуючи мету та головну стратегію підприємства, а її реалізація передбачає розроблення кадрових програм, аналіз кадрової ситуації в організації та коригування кадрової роботи залежно від змін, які відбуваються на підприємстві та забезпечують його ефективну діяльність.

Список літератури:

1. Балабанова Л.В., Сардак О.В. Управління персоналом: підручник / Л.В. Балабанова, О.В. Сардак. - К.: Центр учбової літератури, 2011. – 468 с.
2. Хміль Ф.І. Управління персоналом: підруч. для студ. ВНЗ / Ф.І. Хміль. – К.: Академвидав, 2006. – 488 с.

УДК 504.03(09)***Х.Р. ТАРНАВСЬКА, Н.М. ДАНИЛЕВИЧ****м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка***УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ В УКРАЇНІ**

Екологічна безпека на території України забезпечується здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів. За своїм змістом державно-правові заходи не однорідні. Їх можна розподілити на кілька видів залежно від спрямованості дій: організаційно-превентивні, регулятивно-стимулюючі, розпорядчо-виконавчі, охоронно-відновлювальні та забезпечувальні. Вони утворюють своєрідний правовий механізм, який слід розуміти як систему державно-правових засобів, спрямованих на регулювання діяльності, спроможної посилювати рівень екологічної безпеки, попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для населення і природних систем, локалізацію проявів екологічної небезпеки.

Державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища здійснюють Кабінет Міністрів України, Ради та їх виконавчі і розпорядчі органи, а також спеціально уповноважені державні органи з охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів та інші державні органи відповідно до законодавства України. [2].

До компетенції Верховної Ради України у галузі регулювання відносин щодо охорони навколишнього природного середовища відповідно до Конституції України належать: визначення основних напрямів державної політики у галузі охорони навколишнього природного середовища; затвердження загальнодержавних екологічних програм; визначення правових основ регулювання відносин у галузі охорони навколишнього природного середовища, в тому числі щодо прийняття рішень про обмеження, зупинення (тимчасово) або припинення діяльності підприємств і об'єктів у разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища; визначення повноважень рад, порядку організації та діяльності органів управління у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки; встановлення правового режиму зон надзвичайної екологічної ситуації, статусу потерпілих громадян та оголошення таких зон на території країни. [1].

Згідно з цим же законом місцеві ради забезпечують реалізацію екологічної політики України, дають згоду на розміщення на своїй території підприємств, установ і організацій у порядку, визначеному законом; затверджують з урахуванням екологічних вимог проекти планування і забудови населених пунктів, їх генеральні плани та схеми промислових вузлів.

Міністерство охорони навколишнього природного середовища України

Є головним органом спеціального призначення в галузі реалізації державної екологічної політики. Основними його функціями є проведення дер-

жавної екологічної, науково-технічної та економічної політики, спрямованої на збереження та відтворення безпечного для існування живої та неживої природи навколишнього середовища; забезпечення безпеки функціонування та розвитку ядерного комплексу в мирних цілях, захист життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища; досягнення стійкого соціально-економічного розвитку та гармонійної взаємодії суспільства і природи, захист екологічних інтересів України.

Функції державної екологічної політики реалізуються на національному, регіональному та місцевому рівнях [3]. На національному рівні виконуються такі завдання

- розроблення методологічного, нормативного та правового забезпечення;
- розроблення політики регулювання ядерної безпеки;
- проведення державної екологічної експертизи;
- формування економічного механізму природокористування;
- регулювання використання природних ресурсів та запобігання забрудненню довкілля;
- ліцензування екологічно небезпечних видів діяльності;
- державна політика щодо зон надзвичайних екологічних ситуацій;
- встановлення нормативів якісного стану природних ресурсів;
- формування та використання державних фондів охорони довкілля;
- регулювання використання ресурсів державного значення;
- державний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства, в тому числі ядерної та радіаційної безпеки;
- впровадження екологічного аудиту;
- проведення єдиної науково-технічної політики охорони, раціонального використання та відновлення природних ресурсів;
- проведення державної політики збереження біорізноманіття;
- забезпечення екологічної безпеки як складової національної безпеки;
- реалізація міжнародних угод і виконання Україною взятих на себе в рамках цих угод зобов'язань та підтримка міждержавних відносин у природоохоронній сфері;
- забезпечення процесу прийняття державних рішень з урахуванням екологічних вимог (організація моніторингу, впровадження інформаційних технологій, ведення обліку забруднень, прогнозування).

До функцій регіонального рівня управління належить вирішення таких питань:

- регулювання використання природних ресурсів місцевого значення;
- визначення нормативів забруднення природного середовища;
- впровадження економічного механізму природокористування;
- проведення моніторингу та обліку об'єктів природокористування і забруднення довкілля;
- проведення державної екологічної експертизи;

— здійснення державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства;

— розробка програм впровадження природоохоронних заходів, визначення та реалізація інвестиційної політики;

— інформування населення та зацікавлених підприємств, установ і організацій з екологічних питань.

Реалізація функцій місцевого рівня управління полягає в такому:

— проведенні локального та об'єктного моніторингу;

— здійсненні державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства;

— організації розробки місцевих екологічних програм та проектів.

Список літератури:

1. Сиякевич І.М. Принципи екологічної політики: погляд крізь призму глобальних екологічних загроз / І.М. Сиякевич // Продуктивні сили України. – 2007. – № 2 (003). – С. 230-235.

2. Хлобистов Є.В. Екологічна безпека трансформаційної економіки / Є.В. Хлобистов / НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України / відп. ред. С.І.Дорогунцов. – К. : Агентство «Чорнобильінтерінформ», 2004. – 334 с.

3. Хлобистов Є.В. Підходи до створення управлінської системи екологічної безпеки регіону / Є.В. Хлобистов, І.В. Шевченко // Економічні науки. Серія: Регіональна економіка. – 2009. – Вип. 6, Ч. 2. – С. 20-28.

Секція 2

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

УДК 34.340.1

М.І. САВОСТЯНЕНКО

Науковий керівник: В.М. ЧЕРНЕТА

м. Дніпро, Університет митної справи та фінансів

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРИНЦИПИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

За останні півтора-два роки загроза тероризму в світі різко зросла, і для деяких країн це питання зараз стоїть на першому місці. Для України проблема тероризму не є основною, але скидати з рахунків її не варто – ті чи інші спроби дестабілізації ситуації всередині країни є тим же тероризмом, але в іншій формі. До анексії Росією півострова Крим і початку війни на Донбасі Україна вкрай рідко стикалася з тероризмом. За всі роки незалежності країни сталося менше десятка таких випадків. Найгучнішими з них стали три вибухи в маршрутках у Вінниці, які відбулися в 2002-2003 роках і забрали життя двох людей. Зараз розвиток тероризму входить у нову фазу, фазу терору проти народів і держав [1].

Ситуація в Україні кардинально змінилася 2014 року – в Глобальному рейтингу тероризму, який щорічно публікує Інститут економіки і світу Сіднейського університету, Україна посіла 12-те місце, піднявшись відразу на 43 позиції. 2014-го в Україні було зафіксовано 405 терористичних актів, в результаті яких загинуло 665 осіб, ще 515 були поранені. "З 2000 до 2013 року від тероризму в Україні зафіксовано всього три смерті... У 2014 – 665 смертей. Більшою мірою смерті трапилися через обстріли, що здійснювалися «Донецькою Народною Республікою», в тому числі через запуск ракети земля-повітря по літаку «Malaysia Airlines», – йдеться в дослідженні [4].

У загальному плані міжнародний тероризм можна охарактеризувати як сукупність суспільно небезпечних у міжнародному масштабі діянь, які спричинили трагічні наслідки (загибель людей, руйнування і знищення матеріальних і інших цінностей) [3].

В арсеналі заходів міжнародно-правового характеру, спрямованих на боротьбу з тероризмом на сучасному етапі, є певний комплекс актів, серед яких можна назвати Конвенції, прийняті в 1937 р. (про припинення тероризму і покарання за нього і про створення міжнародного карного суду. Обидві Конвенції, хоча і не ввійшли в силу, але мали певне значення). У 1977 р. прийнята Європейська Конвенція про боротьбу з тероризмом. Є значна кількість резолюцій,

прийнятих Генеральною Асамблеєю ООН. Серед них Декларація Г. А. ООН 1994 р. про заходи для ліквідації міжнародного тероризму і Декларація Г. А. ООН 1996 р., що доповнює Декларацію 1994 р. З-поміж останніх документів можна назвати Міжнародну Конвенцію про боротьбу з бомбовим тероризмом. З вступом у силу цієї Конвенції пакет міжнародно-правових актів, спрямованих на боротьбу з тероризмом, є досить ґрунтовним: у нього входить 14 універсальних і регіональних договорів.

На державному рівні боротьба з тероризмом в Україні регламентується законом України «Про боротьбу з тероризмом». Основні повноваження в цьому питанні покладені на СБУ. У цій роботі також беруть участь МВС, Національна поліція, Міністерство оборони і органи виконавчої влади та Антитерористичний центр при Службі безпеки України. Україна також є країною, що діє в рамках Європейської конвенції про боротьбу з тероризмом (1977), яка передбачає видачу підозрюваних в тероризмі, Міжнародної конвенції про боротьбу з бомбовим тероризмом (1997) і Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму (1999).

Основні принципи боротьби з тероризмом визначені Законом України «Про боротьбу з тероризмом»

Боротьба з тероризмом ґрунтується на принципах: законності та неухильного додержання прав і свобод людини і громадянина; комплексного використання з цією метою правових, політичних, соціально-економічних, інформаційно-пропагандистських та інших можливостей; пріоритетності попереджувальних заходів; невідворотності покарання за участь у терористичній діяльності; пріоритетності захисту життя і прав осіб, які наражаються на небезпеку внаслідок терористичної діяльності; поєднання гласних і негласних методів боротьби з тероризмом; нерозголошення відомостей про технічні прийоми і тактику проведення антитерористичних операцій, а також про склад їх учасників; єдиначальності в керівництві силами і засобами, що залучаються для проведення антитерористичних операцій; співробітництва у сфері боротьби з тероризмом з іноземними державами, їх правоохоронними органами і спеціальними службами, а також з міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з тероризмом.

Закон України визначає тероризм як суспільно небезпечну діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я невинних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних дій [2].

"Потрібно чітко розділяти, що загроза тероризму – це не тільки східна проблема. Я впевнений, що градус східної проблеми зміниться рано чи пізно, а ось загрози тероризму мають міжнародний характер, міжнародний трафік наркотиків і те, що саме Україна стала зараз одним з постачальників незакон-

ної зброї і багато іншого. Це все створює колосальний комплекс проблем, і їх не можна вимірювати тільки Сходом", – вважає Сергій Шабовта [4].

Служба безпеки України здійснює боротьбу з тероризмом шляхом проведення оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності збирає інформацію про діяльність іноземних та міжнародних терористичних організацій; у разі загрози вчинення терористичного акту або при проведенні антитерористичної операції оперативно-технічні пошукові заходи у системах і каналах телекомунікацій, які можуть використовуватися терористами забезпечує у взаємодії з розвідувальними органами України безпеку від терористичних посягань установ України за межами її території, їх співробітників та членів їхніх сімей.

На мою думку, сам моніторинг спиратиметься на посилення вимог насамперед до паспортного режиму, посилення перевірки справжності документів з метою уникнення випадків нелегального перетину кордонів [4].

Україні зараз потрібно створення моніторингових систем, формування високої правової культури і дисципліни всередині країни.

У питанні жорсткого моніторингу України може повчитися у США, вважають експерти. Ця країна також показує видатні результати в боротьбі з терористами. Доктрина США сильно змінилася після терактів 11 вересня 2001 року.

Особливо актуальним для України є моніторинг інформаційного простору, щоб уникнути кібертероризму, вважає Володимир Фесенко. Більш того, за його словами, США вже допомагають з цим спостереженням Україні.

Але в цілому на сьогодні для протидії терористичним загрозам в світі якраз і необхідно не тільки посилення такого моніторингу, а й його глобалізація.

Список літератури:

1. NATO. The Secretary General's Annual Report 2014. – Access mode: http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_116854.htm#top
2. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» Редакція від 05.01.2017.
3. Антитерористична боротьба //Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. — Х. :Право, 2015
4. Романюк В.О., Березовський І.Б.. Проблема тероризму в сучасному політичному процесі. – К., 2009.

УДК 331.45

В.О. СЕНЬ, І.М. КАЩУК, В.М. ФІРМАН
м.Львів, Львівський національний університет ім.Івана Франка

ЕВОЛЮЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Охорона праці як галузь людської діяльності – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів і засобів, спрямованих на збереження здоров'я та працездатності людини в процесі її трудової діяльності.

Законодавство в галузі охорони праці - це багаторівнева система, що регулює правові відносини між роботодавцем та найманим працівником[1].

На міжнародному рівні в якості прикладу можна навести міжнародні конвенції у сфері захисту трудових прав людини, таких, як «Декларація МОП про основоположні принципи і права людини в сфері праці» (Женева, 19 червня 1998 року).

З ініціативи Держгіртехнагляду України, з участю профспілок, органів державної виконавчої влади, вперше в країнах СНД був розроблений і в жовтні 1992 р. прийнятий Верховною Радою України Закон «Про охорону праці». Остання редакція Закону про охорону праці вийшла в квітні 2015 року [3].

Відповідно до цього Закону постановою Кабінету Міністрів України було створено Державний комітет України по нагляду за охороною праці (Держнагляддохоронпраці), якому було передано функції державного нагляду за охороною праці в усіх галузях народного господарства.

У 1994-1995 роках в Україні були розроблені і, в основному, виконані перші національні галузеві, регіональні і виробничі програми поліпшення умов безпеки праці і стану виробничого середовища.

У 2000 р. після кількох реорганізацій було утворено Державний департамент з нагляду за охороною праці Міністерства праці та соціальної політики із штатною чисельністю працівників територіальних управлінь Держнагляддохоронпраці 2733 осіб. Однак ці реорганізації на фоні змін форм власності в суспільстві та розвитку ринкової економіки виявились недостатньо ефективними. Тому в 2002 р. було створено Державний комітет України з нагляду за охороною праці, як центральний орган виконавчої влади [4, с.260].

У зв'язку з підвищенням кількості аварій, травм, смертей на виробництві, а також кількості професійних захворювань, 11 квітня 2000 був прийнятий Закон «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності»[2], а також Програма вивільнення жінок з виробництв, пов'язаних з важкою працею та шкідливими умовами, обмеження використання їх праці у нічний час. Програма розвитку виробництва засобів індивідуального захисту працюючих, Державна програма навчання та підвищення рівня знань населення України з питань охорони праці сприятиме подоланню кризових явищ в системі охорони праці.

Для налагодження комунікації з населенням і вирішення актуальних питань у сфері охорони праці територіальних органів Держпраці продовжують створювати інформаційно-консультативні пункти.

За дев'ять місяців 2016 на підприємствах України смертельно травмовано 294 людини, за дев'ять місяців 2015 року - 267 осіб (зростання на 27 випадків) [5].

З 1 березня 2017 року почалося відновлення перерахунку страхових виплат потерпілим від нещасних випадків. Питання про можливість підвищення мінімального розміру допомоги по безробіттю для застрахованих осіб будуть детально обговорювати на засіданнях Фонду після проведення Державною службою зайнятості відповідних розрахунків.

Дещо трансформувалася політика здійснення державного нагляду за охороною праці, яка набула чіткіших ознак спеціалізації, передусім щодо травмонебезпечних галузей виробництва і об'єктів підвищеної небезпеки.

У 2005 р. після наступної реорганізації було створено Державний департамент промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду при Міністерстві України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи. Однак уже через рік було відновлено незалежний орган виконавчої влади – Державний комітет України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду (Держгірпромнагляд), який був ліквідований 9 грудня 2010. Функції комітету покладені на Державну службу гірничого нагляду та промислової безпеки України та Державну інспекцію техногенної безпеки України.

Інститут охорони праці посідає особливе місце в системі забезпечення безпеки особи. Поступово відбувається процес еволюції законодавства України в галузі охорони праці. Водночас, використовуючи найрізноманітніші правові засоби, на нашу думку, можна й потрібно шляхом подальшого реформування забезпечити належний рівень охорони праці в усіх галузях економіки України.

Список літератури

1. ДСТУ 2293-99 «Охорона праці. Терміни та визначення основних понять» [Електронний ресурс] : наказ Держстандарту України від 26 берез. 1999 р. № 164 / Держстандарт України. – Режим доступу : <http://document.ua/ohorona-praci.-termini-ta-viznachennja-osnovnih-ponjat-nor9018.html>

2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV (зі змінами та доповненнями)

3. Закон про охорону праці [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>

4. Ізуйта П. О. Основні напрями удосконалення правового регулювання охорони праці в умовах ринкової економіки // П. Ізуйта// Юридичний вісник Причорномор'я. – 2011. – № 1(1) – С. 255–267.

5. Сайт про охорону праці [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ohrantryda.ru/ssylki.html>

УДК 342.726

Н.Т. РОМАНЮК, А.В. САМІЛО*м. Львів, Національний університет «Львівська політехніка»
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності***ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД
ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ**

Конституція України гарантує захист прав і свобод своїх громадян як у державі, так і за її межами при будь-яких зовнішньополітичних, соціально-економічних або інших обставинах, незалежно від місця проживання громадян [1].

Проте, події, які в 2014 р. призвели до значної кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО) з окремих територій Донецької, Луганської областей та АР Крим, продемонстрували неготовність української правової системи щодо реалізації вищезазначених прав і свобод. Відповідно, постає проблема необхідності дослідження правового забезпечення і дотримання прав ВПО в Україні з метою вироблення можливих мір по вирішенню проблем даної категорії людей.

Відповідно до ст. 1 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [2].

В контексті вищезазначеного необхідно пам'ятати що ВПО не повинні наділятися певним особливим правовим статусом, чи в будь-якій спосіб виділятися на фоні інших громадян, оскільки в більшості випадків це буде призводити до дискримінації. Тобто держава повинна забезпечувати захист їх життя, здоров'я, гідності та інших прав, не забуваючи про те, що вони в першу чергу громадянини України.

З іншої ж сторони, ВПО мають право просити та отримувати необхідну допомогу. Так, згідно із ЗУ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», вони мають право на: захист від примусового внутрішнього переміщення та примусового повернення на попереднє місце проживання (ст. 3); забезпечення на нових місцях поселення реалізації прав на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту (ст. 7); забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб (ст. 8); інші права передбачені Конституцією та Законами України (ст. 9).

Незважаючи на ряд юридично закріплених прав ВПО, та доволі великого проміжку часу з моменту виникнення проблеми, все ще існують певні обмеження та прогалини в нормативно-правових актах, які регламентують процес забезпечення законних прав ВПО.

Так, відповідно до ст. 11 ч. 8 п. 6 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», на місцеві органи влади покладається обов'язок безкоштовного «надання у тимчасове користування внутрішньо переміщеним особам житлового приміщення або соціального житла, придатного для проживання, за умови оплати зазначеними особами відповідно до законодавства вартості житлово-комунальних послуг» [2], проте до сьогоднішнього дня не прийнятий порядок надання такого житла. Доповнюючи дану проблему, необхідно також звернути увагу на проблему компенсації (відшкодування) вартості зруйнованого житла. Відповідно до ст. 19 ЗУ «Про боротьбу із тероризмом» (відповідно до цього Закону 14 квітня 2014 розпочалася антитерористична операція на сході країни), відшкодування шкоди, заподіяної громадянам терористичним актом, провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до закону. Проте, такий закон досі не прийнято. Крім того, законопроект №2167, щодо декларації державної гарантії компенсації вартості пошкодженого майна, протягом 2015 року так і не був розглянутий Верховною Радою України, попри його наявності тричі у порядку денному, фактичний розгляд питання в сесійній залі не відбувся. Відповідно, жодних гарантій, щодо допомоги особам з числа ВПО, що втратили майно, на сьогодні державою не передбачено.

Враховуючи високий рівень безробіття в Україні та низьку ефективність Державної служби зайнятості, цікавим видається процедура надання адресної допомоги для переселенців працездатного віку. Так, відповідно до п. 7 постанови КМУ від 01.10.2014 р. № 505 «Порядок надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг», якщо у складі сім'ї, якій призначено грошову допомогу (сума якої становить 442 грн.), є особи працездатного віку, які не працюють, протягом двох місяців з дня призначення виплати грошової допомоги, її розмір для працездатних членів сім'ї на наступні два місяці зменшується на 50 відсотків, а на наступний період - припиняється. В свою ж чергу, особам працездатного віку, яким грошова допомога була припинена відповідно до пункту 7 цього Порядку, грошова допомога на наступний строк не призначається [3]. Таке зменшення розміру адресної допомоги (незважаючи на її надзвичайно низький рівень), а потім припинення її для непрацевлаштованих переселенців на практиці призводить до того, що навіть якщо особа знайшла роботу чи в певний спосіб змінила свій статус протягом шести місяців, на який була призначена допомога, уповноважений орган відмовить їй у призначенні виплат на наступний період. Зокрема, в п. 3-1 зазначається, що «публічне акціонерне товариство “Державний ощадний банк України” уповноваженим банком, який відкриває та обслуговує поточні рахунки, на які зараховується грошова допомога, а також який приймає документи, необхідні для призначення грошової допомоги у разі відкриття поточного рахунка» [3], що в даному контексті виступає як обмеженням переселенців у праві вибору банку, через який вони можуть отримувати щомісячну адресну допомогу та пенсію.

Відповідно до постанови КМУ від 23 листопада 2016 р. № 975, було затверджено Порядок та умови надання державної цільової підтримки деяким категоріям громадян для здобуття професійно-технічної та вищої освіти, що надає певні пільги для ВПО в напрямку отримання освіти. Проте, певні прогалини знову ж зменшують ефективність нормативних актів.

Так, відповідно до п. 4 підпункту 4, дітям, зареєстрованим як внутрішньо переміщені особи, надається допомога «у вигляді безоплатного проживання в учнівських гуртожитках ... якщо особи не отримують допомогу відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 505 «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг»» [3], що може призвести до негативної практики, коли навчальні заклади не застосовуватимуть пільги для вразливих категорій ВПО (дитина з інвалідністю або дитина з малозабезпеченої/багатодітної сім'ї) на підставі того, що вони отримують щомісячну адресну допомогу.

Представлені проблеми щодо забезпечення прав ВПО дозволяють виокремити певні напрямки для вдосконалення законодавства України. Так, основними проблемами внутрішньо переміщених осіб залишаються забезпечення прав осіб на: компенсацію втраченого, пошкодженого або зруйнованого житла; працевлаштування та отримання адресної допомоги; отримання якісної освіти. Правове врегулювання цих та інших проблем ВПО є пріоритетним завданням для української держави і міжнародного суспільства в цілому.

Список літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
2. Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»
3. Постанова КМУ від 01.10.2014 № 505 «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг»
4. Постанова КМУ від 23.11.2016 № 975 «Про надання державної цільової підтримки деяким категоріям громадян для здобуття професійно-технічної та вищої освіти»

УДК 34.340.1

О.М. СПОДАРИК, В.М. ФІРМАН
м. Львів, ЛНУ ім. Івана Франка

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРИНЦИПИ БОРОТЬБИ ІЗ ТЕРОРИЗМОМ

Актуальність цієї статті полягає в проведенні на території України масштабної події цього року — Євробачення, через що може бути низка провокацій та терактів, особливо враховуючи теперішній військовий стан держави. Надзвичайно важливим є розуміння організації антитерористичної діяльності державних органів влади України, правових засад та принципів боротьби із тероризмом, їх сильних та слабких сторін.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» правову основу боротьби з тероризмом становлять Конституція України, Кримінальний кодекс України, вищезгаданий закон та інші закони України, міжнародні конвенції про боротьбу із тероризмом, міжнародні договори України, укази і розпорядження Президента України, Кабінету Міністрів України (далі — КМУ), інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України [1].

Закон «Про боротьбу з тероризмом» встановлює, що організація боротьби з тероризмом в Україні та забезпечення її необхідними силами, засобами і ресурсами здійснюються КМУ у межах його компетенції. Суб'єктами, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції, є: Служба безпеки України, головний орган у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю; Міністерство внутрішніх справ України; Міністерство оборони України; Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій; спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у справах охорони державного кордону; Управління державної охорони України тощо [1]. До участі у здійсненні заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності, залучаються у разі необхідності також інші суб'єкти, перелік яких міститься у згаданій нормі Закону (всього 12 суб'єктів). До участі в антитерористичних операціях за рішенням керівництва антитерористичної операції можуть бути залучені й інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від підпорядкованості і форми власності, їх посадові особи, а також громадяни за їх згодою [1]. Відповідно до Закону координацію діяльності суб'єктів, які залучаються до боротьби з тероризмом, здійснює Антитерористичний центр при Службі безпеки України (далі — АТЦ).

Проблема правового забезпечення боротьби з тероризмом набуває практичного значення у зв'язку зі внесенням змін до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» (далі — Закон) [1]. У період 2005–2011 років до нього було внесено низку змін і доповнень. Так, у 2005 р. у зв'язку з утворенням Служби зовнішньої розвідки України та зміною назви та структури спеціально уповно-

важеного центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону було скоректовано деякі положення Закону (статті 4, 5, 7) [2–3]. У 2009 р. у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України щодо діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України» від 14 квітня 2009 р. № 1254-VI зазнала змін ст. 5 Закону, де об'єкти кримінально-виконавчої системи стали іменуватися об'єктами Державної кримінально-виконавчої служби України [4]. У 2010 р. Законом України «Про внесення змін до Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом”» від 18 травня 2010 р. № 2258-VI було уточнено термін «фінансування тероризму» [5]. Найбільш масштабних змін Закон зазнав у квітні 2011 р. у зв'язку з прийняттям Закону України від 21 квітня 2011 р. № 3266-VI [6]. Зокрема, деталізовано повноваження Служби безпеки України, яка може заморозити фінансування тероризму.

Боротьба з тероризмом ґрунтується на **принципах** законності та неухильного додержання прав і свобод людини і громадянина; комплексного використання з цією метою правових, політичних, соціально-економічних, інформаційно-пропагандистських та інших можливостей; пріоритетності попереджувальних заходів; невідворотності покарання за участь у терористичній діяльності; пріоритетності захисту життя і прав осіб, які наражаються на небезпеку внаслідок терористичної діяльності; поєднання гласних і негласних методів боротьби з тероризмом; нерозголошення відомостей про технічні прийоми і тактику проведення антитерористичних операцій, а також про склад їх учасників; єдиноначальності в керівництві силами і засобами, що залучаються для проведення антитерористичних операцій; співробітництва у сфері боротьби з тероризмом з іноземними державами, їх правоохоронними органами і спеціальними службами, а також з міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з тероризмом.

Принципи боротьби із тероризмом будуть ефективними при врахуванні особливостей сучасного тероризму, а саме: збільшення кількості вчинених терористичних актів і їх жертв; підвищення рівня організованості у діях терористичних груп, організацій; розширення соціальної бази тероризму; високого рівня матеріально-технічного і фінансового забезпечення діяльності терористів; ширшого переліку об'єктів, на які посягають терористи.

Після аналізу законодавства у сфері боротьби з тероризмом існує ряд організаційних, правових та інших питань, що потребують комплексного опрацювання, зокрема: необхідне встановлення відповідальності за поширення ідей тероризму, розробка спеціального законодавства про заборону поширення в засобах масової інформації даних про наслідки терористичного акту, що збільшує загрозу поширення ідеології тероризму через мережу Інтернет. Особливо небезпечним є розміщення на сайтах рекомендацій з виготовлення бомб, зброї, вибухових речовин з інгредієнтів, що перебувають у вільному обігу, що посилює соціальну напругу у суспільстві, сприяє радикалізації частини населення. Для розв'язання зазначеної проблеми необхідно здійснити низку

цілових кримінологічних, адміністративно-правових, міжнародно-правових, інформаційно-правових та інших досліджень.

Отже, незважаючи на велику нормативну базу та принципи боротьби з тероризмом, залишаються проблемними ефективність регулювання захисту особи, держави і суспільства в цілому від зовнішніх і внутрішніх загроз тероризму на державному рівні, виявлення та усунення причин і умов, які його породжують, але при виконанні ряду дій, вказаних вище, цю проблему можна покращити.

Список літератури:

1. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/638-15>
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України від 31 травня 2005 р. № 2600-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 25. — Ст. 335.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвідувальних органів України : Закон України від 15 грудня 2005 р. № 3200-IV // Відомості Верховної Ради України — 2006. — № 14. — Ст. 116.
4. Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України щодо діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України : Закон України від 14 квітня 2009 р. № 1254-VI // Відомості Верховної Ради України — 2009. — № 36–37. — Ст. 511.
5. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» : Закон України від 18 травня 2010 р. № 2258-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 29. — Ст. 392.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо арешту активів, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, та визначення порядку доступу до таких активів : Закон України від 21 квітня 2011 р. № 3266-VI.

УДК 502.51:504

А. В. МИСЛЮК, А. А. БІЛЕКА
*м. Черкаси, Черкаський інститут пожежної безпеки
ім. Героїв Чорнобиля, НУЦЗУ*

ПРО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОЛОГО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Відповідно до ст. 16 Конституції України [1], ст. 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [2] та ст. 6 Закону України «Про основи національної безпеки України» [3], одним з пріоритетів національних інтересів України є забезпечення екологічно та техногенно безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів,

Безпека життєдіяльності України – це, передусім, екологічно здорова держава. Однак, Україна має значну кількість проблем у екологічній сфері, серед яких: нераціональне використання мінерально-сировинних природних ресурсів, негативні соціально-екологічні наслідки Чорнобильської катастрофи, погіршення екологічного стану водних басейнів, неконтрольоване ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин, неефективність заходів щодо подолання негативних наслідків військової та іншої екологічно небезпечної діяльності тощо.

На нашу думку, відсутність ефективних еколого-правових засобів забезпечення сталого природокористування та охорони навколишнього природного середовища в Україні є однією з найбільших перешкод на шляху подолання екологічної кризи.

У чинному законодавстві майже відсутні реальні важелі економічного стимулювання екологічно безпечної діяльності; частково зберігається становище, коли суб'єкти природокористування здійснюють загальне управління природними об'єктами; існує невідповідність між ступенем суспільної небезпечності екологічних правопорушень і мірами юридичної відповідальності [4, с. 3].

Аналіз національного екологічного законодавства свідчить, що вирішенню проблеми правового забезпечення екологічної безпеки людини та довкілля в Україні присвячена низка нормативно-правових актів, які визначають вимоги щодо екологічної безпеки для різних видів діяльності. Втім, з прикрістю слід констатувати, що ці нормативно-правові акти, різні за юридичною силою та призначенням, є численними і неузгодженими [5, с. 178-179].

Переконані, що сучасний етап державних реформаций в Україні вимагає перегляду існуючих підходів до нормативно-правової роботи в контексті забезпечення безпеки життєдіяльності суспільства. Тому при реалізації екологічних завдань держави необхідно зробити цей процес максимально керованим, але не з точки зору повного контролю за суспільною діяльністю громадян, а з позицій забезпечення максимально широких можливостей для участі громадськості в прийнятті найбільш значимих рішень,

контролю за здійсненням державними органами своєї діяльності.

Сучасне екологічне законодавство України - багатогалузева система нормативних актів різної юридичної сили, яка має ряд недоліків, серед яких: фрагментарність, нечіткість норм, що утруднюють правозастосування тощо. Загалом, сама наявність нормативних приписів у великій кількості нормативно-правових актів створює значні труднощі для їх практичного використання.

Отже, існуюча в системі законодавства комплексна галузь екологічного законодавства, на наше глибоке переконання, потребує більш глибокої теоретичної розробки, в тому числі продовження систематизації її правових норм, здійснення, у першу чергу, кодифікації.

Кодифікація – спосіб систематизації нормативно-правових актів, що полягає в об'єднанні нормативно-правових актів і окремих норм права, зі змінами їх змісту, в єдиний внутрішньо узгоджений акт.

Переконані, що прийняття Екологічного кодексу України засвідчить про стратегічну спрямованість державної політики на збереження довкілля та підвищить ефективність еколого-правових засобів забезпечення безпеки життєдіяльності в Україні.

На рівні Екологічного кодексу України варто врегулювати питання охорони різних природних об'єктів, зокрема, при здійсненні господарської діяльності, регулювання правил, стандартів, нормативів, дозволів та лімітів, основні засади ринкових механізмів сталого природокористування; передбачити процесуальні норми та відповідальність за порушення екологічного законодавства; визначити порядок розробки та затвердження, перегляду стандартів стану довкілля, а також порядок визначення показників стану довкілля на місцях тощо.

Варто погодитись з Л. П. Коваленко, яка справедливо вказує, що система природоохоронних заходів, спрямованих на збереження оточуючого природного середовища, протиставлена державою правопорушенням у галузі охорони природи. Однак вона не адекватна стану деліктності, недостатньо розроблені й проблеми причин правопорушень, їх попередження, усунення наслідків і відшкодування завданої шкоди у цій сфері, не відпрацьовано механізм адміністративно-примусового впливу на правопорушників (фізичних і особливо юридичних осіб), а також відновлення природних ресурсів [8, с. 3].

Загалом підвищення ефективності еколого-правових засобів забезпечення безпеки життєдіяльності в Україні потребує комплексу заходів, серед яких: адміністративно-інституційні, нормативно-правові та бюджетні зміни.

Список літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

3. Закон України «Про основи національної безпеки України від 19.06.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

4. Зуєв В. А. Організаційно-правові аспекти природокористування та охорони навколишнього природного середовища : Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого. – Харків, 2003. – 23 с.

5. Андриєнко В.М., Білека А.А., Кухаренко О.І. До проблеми правового забезпечення екологічної безпеки в Україні / В.М. Андриєнко, А.А. Білека, О.І. Кухаренко // Надзвичайні ситуації: безпека та захист : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Черкаси, 9-10 жовтня 2014 р.) / Державна служба України з надзвичайних ситуацій; Національний університет цивільного захисту України, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України. – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2014. – С. 178–180.

6. Україна майбутнього: нова політика у сфері охорони довкілля та сталого використання природних ресурсів. Аналітичний документ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epl.org.ua/people/nashi-publikatsii/2775-ukraina-maibutnoho-nova-polityka-u-sferi-okhorony-dovkillia-ta-staloho-vykorystannia-pryrodnikh-resursiv>.

7. Попов В. К. Проблеми систематизації екологічного законодавства // Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії і практики. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1999. – С. 221 – 225.

8. Коваленко Л. П. Адміністративно-правові заходи охорони навколишнього природного середовища : Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого. – Харків, 2003. – 20 с.

9. Адміністративно-правові засоби забезпечення екологічних прав громадян // Актуал. пробл. формування правової держави в Україні (до 50-ї річниці Конвенції про захист прав людини та основних свобод): Тези наук. доп. та повід. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених /За ред. проф. М.І. Панова. – Харків: Нац.юрід. акад. України, 2000. – С. 103-106.

УДК 331.456

Л.В. СТАРЧЕНКО

Науковий керівник – В.М. ЧЕРНЕТА

м. Дніпро, Університет митної справи та фінансів

ОСОБЛИВОСТІ ПРАЦІ ІНВАЛІДІВ. БЕЗПЕКА ПРАЦІ

Особлива увага до проблем зайнятості інвалідів обумовлена тим, що вони не в змозі нарівні з усіма конкурувати на ринку праці через зниження рівня працездатності. Вони є меншістю в нашому суспільстві й потенційно потерпають від дискримінації і потребують постійної уваги з боку держави [7; ст.3]. Але обмеження фізичних можливостей не повинно впливати на важливість реалізації наданих їм конституційних прав та свобод. Теоретичною і методичною основою дослідження стали наукові роботи провідних вітчизняних вчених у сфері трудових відносин. Це праці О.М. Ярошенка, І.І. Шпарка, В.Т. Кравченка, Ю.М. Прокопчука, Н.М. Биби, В.Я. Бурака, а також Г.І. Чанишева, Н.Б. Болотіна, В.І. Прокопенка, І.Я. Кисельова, Б.С. Беззуба, О.М. Міхатуліної та інші. Саме наукова думка стала основою міжнародних актів та національного законодавства щодо захисту прав людини такої категорії осіб як інваліди. У наукових дослідженнях правового регулювання праці осіб з пониженою працездатністю автори приділяють увагу питанням трудових відносин з інвалідами.

Чинна Конституція України проголошує фундаментальні права та свободи людини і громадянина, гарантованість яких виявляється в її основних положеннях. Однією з гуманістичних цінностей світової спільноти є право на працю, передбачене ст. 43 Основного Закону, що включає можливість кожного заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується [1]. Обов'язок сприяння в реалізації інвалідами права на працю закріплено в ст. 172 Кодексу Законів про працю України, де зазначено, що у випадках, передбачених законодавством, на власника або уповноважений ним орган покладається обов'язок організувати інвалідам навчання, перекваліфікацію та працевлаштування згідно з медичними рекомендаціями [2].

Аналізуючи законодавство України, можна помітити, що держава забезпечує підтримку цієї категорії шляхом встановлення додаткових пільг і гарантій щодо їх працевлаштування, створення належних і безпечних умов праці. Діяльність державних органів щодо інвалідів виявляється у створенні правових, економічних, політичних, соціально-побутових і соціально-психологічних умов для задоволення їх потреб у відновленні здоров'я, матеріальному забезпеченні, посильній трудовій та громадській діяльності. Саме Закон України "Про реабілітацію інвалідів в Україні" відповідно до Конституції України визначає основні засади створення правових, соціально-економічних, організаційних умов для усунення або компенсації обмежень життєдіяльності, викликаних порушенням здоров'я зі стійким розладом функцій організму, функціонування системи підтримання інвалідами фізично-

го, психічного, соціального благополуччя, сприяння їм у досягненні соціальної та матеріальної незалежності [3].

21 березня 1991 року було прийнято Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», що законодавчо забезпечив здобуття інвалідами освіти і професійної підготовки [4]. Гарантується безкоштовне навчання інвалідів робітничим професіям та створена система відповідних реабілітаційних центрів, зокрема Всеукраїнський центр професійної реабілітації інвалідів (м. Лютіж, Київської області), Вінницький міжрегіональний центр професійної реабілітації інвалідів «Поділля», Донбаський міжрегіональний центр професійної реабілітації інвалідів, Львівський міжрегіональний центр соціально-трудової, та медичної реабілітації інвалідів. Луганський міжрегіональний центр професійної, медико-фізичної та соціальної реабілітації інвалідів та інші. Згідно зі ст. 18 закону №875 «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» Державна служба зайнятості за рахунок Фонду соціального захисту надає роботодавцям спеціальну дотацію для створення робочих місць для інвалідів. Відповідно до ст. 26 Кодексу Законів про працю України під час прийняття інваліда на роботу забороняється встановлювати строк випробування. При цьому згідно зі ст. 42 Кодексу Законів про працю України у разі скорочення чисельності або штату працівників інваліди чи ветерани війни, а також учасники бойових дій та прирівняні до них особи мають переважне право залишитися на роботі за рівних з іншими працівниками умов продуктивності праці та кваліфікації.

Для роботодавця цей варіант є досить вигідним і зможе компенсувати всі незручності та витрати, пов'язані в нього з обов'язком прийняття на роботу інваліда. Так, якщо працівник-інвалід працюватиме на підприємстві на умовах неповного робочого часу, наприклад 4 години на тиждень, і при цьому його трудова книжка знаходиться на цьому підприємстві, то роботодавцем буде виконано всі вимоги щодо обов'язкового працевлаштування інвалідів, а при розрахунку середньої чисельності штатних працівників цей працівник урахуватиметься як ціла одиниця.

Працівники-інваліди мають переважне право залишитись на роботі, якщо на підприємстві відбувається скорочення чисельності чи штату працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва та праці. При цьому такий пріоритет мають лише працівники, інвалідність яких настала на цьому підприємстві як трудове каліцтво або професійне захворювання. Згідно зі ст. 23 Закону України «Про пенсійне забезпечення» та ст. 30 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» у разі настання інвалідності, яка призвела до повної або часткової втрати працездатності унаслідок загального захворювання (зокрема каліцтва не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства), трудового каліцтва або професійного захворювання та якщо є відповідний страховий стаж працівника інваліда, повинна призначатися пенсія по інвалідності.

Зважаючи на викладене вище, можна зробити висновок, що вирішення проблеми забезпечення прав інвалідів як суб'єктів трудових відносин є законо-

давчо обгрунтованим. Але в реальному житті ця проблема залишається актуальною. Необхідно детальніше розробити і впровадити в життя механізми захисту громадян з ознаками інвалідності від дискримінації виконавчими органами влади, законодавчо закріпити порядок фінансового забезпечення індивідуальних програм реабілітації осіб досліджуваної категорії, виконувати нормативи їх працевлаштування на підприємствах усіх форм власності, у тому числі й тих, що утримуються за рахунок Державного і місцевого бюджетів, створити механізм стимулювання приватних підприємств для працевлаштування інвалідів, надавати субсидії та дотації на облаштування й технічне обслуговування створених робочих місць для працівників з інвалідністю, передбачити чіткі механізми сплати штрафних санкцій підприємствами за недотримання нормативів робочих місць при забезпеченні працевлаштування інвалідів. Правове поле чинного законодавства вже містить багато позитивних кроків на шляху вирішення проблем інвалідів як суб'єктів трудових відносин, але вони є переважно декларованими, реально не забезпеченими матеріальними ресурсами та механізмами управлінського впровадження тож виникає необхідність поглибленого дослідження для вдосконалення трудового законодавства та приведення його у відповідність з сучасними реаліями.

Список літератури:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради — 1996 — №30.
2. Кодекс законів про працю України // Верховна Рада УРСР – Кодекс України – 1971 – № 322-VIII.
3. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» // Верховна Рада України – 2005 – № 2961-IV.
4. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» // Верховна Рада УРСР – 1991 – № 875-XII.
5. Закон України «Про пенсійне забезпечення» // Верховна Рада України – 1991 – № 1788-XII.
6. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» // Верховна Рада України – 2003 – № 1058-IV.
7. Биба Н.М. Правове регулювання трудових відносин з інвалідами: автореф. Дис. на здобуття наукового ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.05 – «Право соціального забезпечення» / Н.М. Биба – Харків, 2011. – 3 с.

УДК 342.95

Л.В. ЛУКАШЕНКО, С.С. ЗАСУНЬКО
*м. Черкаси, Черкаський інститут пожежної безпеки
ім. Героїв Чорнобиля*

ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ, ЩО РЕАЛІЗУЮТЬ ДЕРЖАВНУ ПОЛІТИКУ З ПИТАНЬ НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПОЖЕЖНУ І ТЕХНОГЕННУ БЕЗПЕКУ ЯК СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО- ДЕЛІКТНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Сукупність суб'єктів адміністративно-деліктної юрисдикції становить єдину систему, за допомогою якої будь-які справи про адміністративні правопорушення вирішуються за загальними правилами, встановленими державою. Специфіка (особливості) цієї системи зумовлена різноманіттям адміністративних правопорушень.

Ці особливості такі:

по-перше, множинність суб'єктів, що наділені компетенцією щодо вирішення цих справ;

по-друге, швидкість реагування на правопорушення. Ст. 277 КУпАП встановлює загальний 15-денний термін від дня одержання компетентним органом протоколу й інших матеріалів. При цьому для окремих складів встановлені терміни – доба, 3 дні, 5 днів, 7 днів;

по-третє, профілактична спрямованість адміністративно-деліктної юрисдикції. Згідно зі ст. 23 КУпАП метою адміністративного стягнення є виховання особи в дусі додержання правових установлень і запобігання правопорушенням;

по-четверте, неоднорідність суб'єктів адміністративно-деліктної юрисдикції. Вони різняться за: а) правовою природою утворення; б) цілями утворення; в) структурою повноважень; г) порядком ухвалення рішення у справі; ґ) безпосередньою компетенцією.

За правовою природою утворення вони поділяються на органи що стосуються:

- сфери судової влади (ст. 221 – суди);
- сфери місцевого самоврядування (ст. 219 – виконавчі комітети селищних і сільських рад);
- сфери виконавчої влади (ст. 222 – органи Національної поліції, 222-1 – Органи Державної прикордонної служби України, Стаття 222-2. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, ст. 223 центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з

питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку; ст. 230-1 – органи Міністерства праці і соціальної політики) тощо.

За цілями утворення вони поділяються на органи, що утворені:

- виключно для здійснення юрисдикційних функцій (наприклад, ст. 218 – адміністративні комісії);
- для здійснення як юрисдикційних, так й інших функцій (наприклад, ст. 219 – виконавчі комітети селищних і сільських рад, ст. 222-1 – прикордонні війська, ст. 235 – військові комісаріати).

За структурою повноважень вони поділяються на органи:

- територіальної компетенції, тобто ті, що здійснюють адміністративно-каральну юрисдикцію у межах адміністративно-територіальної одиниці (ст. 219 – виконавчі комітети селищних і сільських рад, ст. 218 – адміністративні комісії);
- галузевої компетенції, тобто ті, що здійснюють адміністративну юрисдикцію у межах галузі управління (ст. 222-1 – прикордонні війська, ст. 225 – органи морського транспорту).

За порядком ухвалення рішення у справі вони поділяються на органи:

- колегіальні, до яких за чинним КУпАП належать адміністративні комісії (ст. 218), виконавчі комітети селищних і сільських рад (ст. 219);
- від імені яких рішення приймають уповноважені на те посадові особи, до яких належать, наприклад, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку (ст. 223).

За безпосередньою компетенцією органи адміністративно-деліктної юрисдикції детерміновані законодавцем і зафіксовані у відповідних статтях глави 17 «Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення» КУпАП.

Офіційна класифікація органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, представлена у ст. 213 Кодексу. Відповідно до неї справи про адміністративні правопорушення розглядаються:

- а) адміністративними комісіями при виконавчих комітетах районних, міських, районних у містах, селищних, сільських рад (п. 1);
- б) виконавчими комітетами селищних, сільських рад (п. 2);
- в) районними, міськими судами (суддями) (п. 4);
- г) органами внутрішніх справ, органами державних інспекцій та іншими органами (посадовими особами), уповноваженими на те (п. 5).

Таким чином, законодавець визначає головні види суб'єктів адміністративно-деліктної юрисдикції серед яких – органи виконавчої влади, що

реалізують державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку виступають суб'єктами адміністративно-деліктного провадження за правопорушення передбачені ст. 188⁸ - невиконання приписів та постанов посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, або створення перешкод для їх діяльності.

Список літератури:

1. Гончарук С.Т. Адміністративне право України: Навчальний посібник. -Київ, 2000. – 240 с.
2. Колпаков В.К. Адміністративне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
3. Якимов А.Ю. Административно- юрисдикционный процесс и административно- юрисдикционное производство // Госу- дарство и право. – 1999. – № 3. – С.5-10.
4. Бандурка О.М., Тищенко М.М. Адміністративний процес: Підручник. – К.: Літера ЛТД, 2001. – 336 с.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: науково-практичний коментар / [Р.А. Калюжний, А.Т. Комзюк, О.О. Погрібний та ін.]. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правову єдність», 2012. – 781 с.

УДК 000.341

М.І. САВОСТЯНЕНКО

Науковий керівник: В.М. ЧЕРНЕТА

м. Дніпро, Університет митної справи та фінансів

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРИНЦИПИ БОРОТБИ З ТЕРОРИЗМОМ

За останні півтора-два роки загроза тероризму в світі різко зросла, і для деяких країн це питання зараз стоїть на першому місці. Для України проблема тероризму не є основною, але скидати з рахунків її не варто – ті чи інші спроби дестабілізації ситуації всередині країни є тим же тероризмом, але в іншій формі. До анексії Росією півострова Крим і початку війни на Донбасі Україна вкрай рідко стикалася з тероризмом. За всі роки незалежності країни сталося менше десятка таких випадків. Найгучнішими з них стали три вибухи в маршрутках у Вінниці, які відбулися в 2002-2003 роках і забрали життя двох людей. Зараз розвиток тероризму входить у нову фазу, фазу терору проти народів і держав.[1]

Ситуація в Україні кардинально змінилася 2014 року – в Глобальному рейтингу тероризму, який щорічно публікує Інститут економіки і світу Сіднейського університету, Україна посіла 12-те місце, піднявшись відразу на 43 позиції. 2014-го в Україні було зафіксовано 405 терористичних актів, в результаті яких загинуло 665 осіб, ще 515 були поранені. "З 2000 до 2013

року від тероризму в Україні зафіксовано всього три смерті... У 2014 – 665 смертей. Більшою мірою смерті трапилися через обстріли, що здійснювалися «Донецькою Народною Республікою», в тому числі через запуск ракети земля-повітря по літаку «Malaysia Airlines», – йдеться в дослідженні [4].

У загальному плані міжнародний тероризм можна охарактеризувати як сукупність суспільно небезпечних у міжнародному масштабі діянь, які спричинили трагічні наслідки (загибель людей, руйнування і знищення матеріальних і інших цінностей) [3].

В арсеналі заходів міжнародно-правового характеру, спрямованих на боротьбу з тероризмом на сучасному етапі, є певний комплекс актів, серед яких можна назвати Конвенції, прийняті в 1937 р. (про припинення тероризму і покарання за нього і про створення міжнародного кримінального суду. Обидві Конвенції, хоча і не ввійшли в силу, але мали певне значення). У 1977 р. прийнята Європейська Конвенція про боротьбу з тероризмом. Є значна кількість резолюцій, прийнятих Генеральною Асамблеєю ООН. Серед них Декларація Г. А. ООН 1994 р. про заходи для ліквідації міжнародного тероризму і Декларація Г. А. ООН 1996 р., що доповнює Декларацію 1994 р. З-поміж останніх документів можна назвати Міжнародну Конвенцію про боротьбу з бомбовим тероризмом. З вступом у силу цієї Конвенції пакет міжнародно-правових актів, спрямованих на боротьбу з тероризмом, є досить ґрунтовним: у нього входить 14 універсальних і регіональних договорів.

На державному рівні боротьба з тероризмом в Україні регламентується законом України «Про боротьбу з тероризмом». Основні повноваження в цьому питанні покладені на СБУ. У цій роботі також беруть участь МВС, Національна поліція, Міністерство оборони і органи виконавчої влади та Антитерористичний центр при Службі безпеки України. Україна також є країною, що діє в рамках Європейської конвенції про боротьбу з тероризмом (1977), яка передбачає видачу підозрюваних в тероризмі, Міжнародної конвенції про боротьбу з бомбовим тероризмом (1997) і Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму (1999).

Основні принципи боротьби з тероризмом визначені Законом України «Про боротьбу з тероризмом»

Боротьба з тероризмом ґрунтується на принципах: законності та неухильного додержання прав і свобод людини і громадянина; комплексного використання з цією метою правових, політичних, соціально-економічних, інформаційно-пропагандистських та інших можливостей; пріоритетності попереджувальних заходів; невідворотності покарання за участь у терористичній діяльності; пріоритетності захисту життя і прав осіб, які наражаються на небезпеку внаслідок терористичної діяльності; поєднання гласних і негласних методів боротьби з тероризмом; нерозголошення відомостей про технічні прийоми і тактику проведення антитерористичних операцій, а також про склад їх учасників; єдиноначальності в керівництві силами і засобами, що залучаються для проведення антитерористичних операцій; співробітництва у сфері боротьби з тероризмом з іноземними державами, їх правоохоронними органами і

спеціальними службами, а також з міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з тероризмом.

Закон України визначає тероризм як суспільно небезпечну діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я невинних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних дій [2].

"Потрібно чітко розділяти, що загроза тероризму – це не тільки східна проблема. Я впевнений, що градус східної проблеми зміниться рано чи пізно, а ось загрози тероризму мають міжнародний характер, міжнародний трафік наркотиків і те, що саме Україна стала зараз одним з постачальників незаконної зброї і багато іншого. Це все створює колосальний комплекс проблем, і їх не можна вимірювати тільки Сходом", – вважає Сергій Шабовта [4].

Служба безпеки України здійснює боротьбу з тероризмом шляхом проведення оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності збирає інформацію про діяльність іноземних та міжнародних терористичних організацій; у разі загрози вчинення терористичного акту або при проведенні антитерористичної операції оперативно-технічні пошукові заходи у системах і каналах телекомунікацій, які можуть використовуватися терористами забезпечує у взаємодії з розвідувальними органами України безпеку від терористичних посягань установ України за межами її території, їх співробітників та членів їхніх сімей.

На мою думку, сам моніторинг спиратиметься на посилення вимог насамперед до паспортного режиму, посилення перевірки справжності документів з метою уникнення випадків нелегального перетину кордонів [4].

Україні зараз потрібно створення моніторингових систем, формування високої правової культури і дисципліни всередині країни.

У питанні жорсткого моніторингу України може повчитися у США, вважають експерти. Ця країна також показує видатні результати в боротьбі з терористами. Доктрина США сильно змінилася після терактів 11 вересня 2001 року.

Особливо актуальним для України є моніторинг інформаційного простору, щоб уникнути кібертероризму, вважає Володимир Фесенко. Більш того, за його словами, США вже допомагають з цим спостереженням Україні.

Але в цілому на сьогодні для протидії терористичним загрозам в світі якраз і необхідно не тільки посилення такого моніторингу, а й його глобалізація.

Список літератури:

1. NATO. The Secretary General's Annual Report 2014. – Access mode: http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_116854.htm#top
2. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» Редакція від 05.01.2017.
3. Антитерористична боротьба //Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Трєбіна. — Х. : Право, 2015
4. Романок В.О., Березовський І.Б.. Проблема тероризму в сучасному політичному процесі. – К., 2009.

УДК 349.6

Ю.Т. СУДНИЦІН, А.І. ХАРЧУК

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОЇ БАЗИ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Правове забезпечення радіаційної безпеки України включає в себе закони, постанови КМУ, інші нормативно-правові акти. Деякі з них були розроблені ще за часів СРСР і в подальшому просто віднесені до законів Незалежної України, що є не припустимим, адже вони повинні бути або замінені або оновлені відповідно до сучасних технологій.

Крім нормативно-правових актів національного права України, джерелами ядерної безпеки є міжнародні договори за участю України. Наприклад, Договір між Урядом України та Урядом Республіки Польща «Про оперативне сповіщення про ядерні аварії. Обмін інформацією та співробітництво у галузі ядерної безпеки і радіаційного захисту», що підписано в Києві 24.05.93 з урахуванням Конвенції «Про оперативне сповіщення про ядерну аварію» від 26.09.86 (Конвенція МАГАТЕ) .

Відповідно до закону України «Про захист людини від іонізуючого випромінювання» №2397 – III від 26.04.2001 р., для захисту людини у випадку радіаційної аварії повинна бути наявність наступного забезпечення:

- перелік потенційно можливих радіаційних аварій і прогнозів їх можливих наслідків з відповідними обґрунтуваннями;
- плани захисту персоналу і населення від потенційно можливих аварій та їх наслідків;
- засоби оповіщення персоналу і населення;
- засоби забезпечення ліквідації наслідків радіаційних аварій;
- засоби медичного захисту людини від впливу опромінення;
- засоби індивідуального захисту людини;
- засоби індивідуального дозиметричного контролю;
- аварійно-рятувального формування з числа персоналу.

Якщо це забезпечення буде в наявності, тоді почнуть виконуватись *Норми радіаційної безпеки України 1997 року*. Але ці норми потрібно удосконалити відповідно до сучасних умов, бо вони стають застарілими.

Особливу роль, також відіграє асоціація - WENRA (Western European Nuclear Regulators Association), яка була заснована в 1999 році на добровільних засадах регулюючими органами країн-членів ЄС та Швейцарії з метою вироблення єдиних стандартів регулювання ядерної і радіаційної безпеки всередині ЄС та напрацювання критеріїв оцінювання регуляторної складової в країнах, які планують приєднатись до ЄС. Україна з 2009 року є асоційованим членом WENRA.

Основними завданнями Асоціації WENRA є:

- розвиток та вдосконалення методів незалежної оцінки безпеки ядерних установок, які ґрунтуються на поглиблених знаннях щодо цих установок;

- розробка загальних підходів, що стосуються питань забезпечення ядерної безпеки та її регулювання, а також підтримка процесів гармонізації вимог при практичній діяльності.

Метою Асоціації є створення референтних рівнів безпеки, за якими країни, які входять до складу асоціації, повинні розробляти та удосконалювати свою правову базу у сфері ядерної і радіаційної безпеки.

Сьогодні до Асоціації WENRA входять: Бельгія, Болгарія, Чеська Республіка, Фінляндія, Франція, Німеччина, Угорщина, Італія, Литва, Нідерланди, Румунія, Словенія, Словаччина, Іспанія, Швеція, Швейцарія та Великобританія. В якості країн-спостерігачів до Асоціації WENRA входять Україна, Австрія, Норвегія, Польща та Російська Федерація.

Відповідну роль в удосконаленні правового забезпечення радіаційної безпеки повинні відіграти наслідки аварії на японській АЕС «Фукусіма – 1». Оскільки після Чорнобильської катастрофи правові аспекти радіаційної безпеки почали змінюватись, тому аварія на «Фукусіма-1» теж повинна вплинути на подальший розвиток правових норм.

Отже, Стан радіаційної безпеки України свідчить про те, що її правова база будучи розробленою з багатьох питань має ряд проблем. На наш погляд це такі проблеми як:

- застосування на території України частини нормативних документів колишнього СРСР, які по стандартам європейських країн вважаються застарілими і такими, що не використовуються;
- застаріла частина нормативно-правових актів, що набули чинності за часів незалежності України;
- частина нормативно-правових актів, що набули чинності за часів незалежності України, але потребують перегляду з урахуванням сучасних стандартів МАГАТЕ, референтних рівнів WENRA, уроків аварії на АЕС «Фукусіма-1»;
- чинні нормативно-правові акти з невідповідностями або протиріччями між вимогами в різних документах (у тому числі нормативно-правових актів (нормативних документів) інших центральних органів виконавчої влади), відмінності у термінології, дублювання вимог.

Список літератури:

1. Закон України «Про захист людини від іонізуючого випромінювання» №2397 – III від 26.04.2001 р.
2. Наказ МОЗ України №208 від 14.07.97 «Про затвердження Норм радіаційної безпеки України (НРБУ-97)»
3. Конвенція «Про оперативне сповіщення про ядерну аварію» від 26.09.86 (Конвенція МАГАТЕ).
4. Харчук А.І., Купчак М.Я. Основи екологічного права. Навчальний посібник. – Львів: ЛДУБЖД. — 215 с.
5. А.І. Харчук «Правові аспекти радіаційної безпеки». Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Пожежна та техногенна безпека. Теорія, розвиток, інновації» Львів-2016.

УДК 340.111.5

О.А. КОСИЄВ, М.Я. КУПЧАК

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ В УКРАЇНІ: СУТЬ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Правовий нігілізм полягає у негативному та зневажливому ставленні суспільства до права, законів та інших нормативно-правових актів. Причиною правового нігілізму є юридична неграмотність суспільства, яка вкорінена у національну свідомість та психологію населення держави. Політичні умови також мають значний вплив на розвиток цього негативного явища.

Проблема правового нігілізму залишається актуальною ще від моменту зародження правових інституцій. Це явище є системним і всебічно усвідомленим несприйняттям самої ідеї існування права в суспільстві. Правовий нігілізм в Україні зумовлений історичними подіями, що має глибокі історичні корені і бере свій початок ще з часів, коли нерівність перед законодавством, правова неграмотність населення та правовий цинізм органів влади були звичною справою.

Однією з причин виникнення правового нігілізму є невпорядкованість законодавства, його недосконалість, нестабільність і суперечливість, але існує й інша проблема – свідоме нехтування правовими нормами українським суспільством. Посилення механізму впровадження, а також контролю за виконанням прийнятих нормативних актів, висока їх якість, усунення інших недоліків сучасного українського законодавства могло б викоринити явище правового нігілізму із суспільства та підвищити його правову культуру.

Найефективнішим шляхом усунення правового нігілізму, окрім формування чіткого, зрозумілого і доступного законодавства є правове виховання — постійний та систематизований вплив на суспільство, яке має на меті формування правової культури. Цілі правового виховання виражаються в його окремих завданнях:

1) засвоєння суспільством правових знань, тобто знань законодавчої бази, отримання знань про свої права і обов'язки;

2) підвищення престижу й авторитету права у свідомості громадян;

3) формування чіткої орієнтації суспільства на правомірну поведінку.

Вирізняють різні форми правового виховання, зокрема правове навчання та пропаганда, безпосередня реалізація права та самовиховання [1].

Суть правового навчання полягає в накопиченні, ефективному засвоєнні та передачі правових знань ще з шкільного віку у навчальних закладах. Така форма правового виховання є найефективнішою і дає відповідний результат, оскільки вона передає молодій частині населення певну систему правових знань і цінностей.

Правова пропаганда полягає у популяризації права шляхом розповсюдження правових ідей та вимог серед населення з використанням юридичної літератури (наприклад публікація текстів нормативно-правових актів та коментарів до них) і засобів масової інформації. Така форма правового виховання має переваги завдяки своїм широким можливостям і своїй доступності практично кожному члену суспільства.

Безпосередня реалізація права - це юридичні дії, які член суспільства здійснює самостійно (наприклад, участь у виборах, укладення угод) [2]. Це сприяє виробленню умінь і навичок виконання, дотримання і застосування правових норм у повсякденному житті.

Самовиховання суспільства безпосередньо пов'язане з власним досвідом людей, їхньою самоосвітою та самостійним аналізом правових дій і явищ. Самовиховання є обов'язковою та невід'ємною частиною усіх форм правового виховання, без якого будь які дії, спрямовані на знищення явища правового нігілізму будуть марними. У поєднанні власних зусиль й отриманих правових знань виробляються правові цінності, які сприяють формуванню правової культури у населення держави.

Побудувати демократичну, правову державу і отримати освічене громадянське суспільство неможливо без зростання рівня правової свідомості та культури всього суспільства, адже правова неосвіченість, низький рівень правосвідомості та політико-правової культури суб'єктів права є основною причиною негативних правових стереотипів, зневажливого нехтування юридичними нормами і правом загалом. Підвищення якості законодавчої бази, зростання авторитету державної влади та удосконалення правоохоронної системи і її введення в повсякденне життя – необхідні умови знищення правового нігілізму, яке призводить до зростання рівня злочинності суспільства та криміналізації населення. Це важка й об'ємна робота, розтягнута у часі. Але при врахуванні усіх критеріїв й розумному використанні ресурсів та існуючих методів побудови правового суспільства це можливо зробити швидко й ефективно.

Список літератури:

1. Правове виховання і його форми. Правова інформованість. Цілі правового виховання: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ibib.ltd.ua/pravovoe-vozpitanie-ego-formyi-pravovaya.html>
2. Правове виховання, його мета, форми і методи: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://studopedia.com.ua/1_397558_pravove-vihovannya-yogo-meta-formi-i-metodi.html

УДК 343.911

Я.О. ГАПАЛО, М.Я. КУПЧАК

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УКРАЇНОЮ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У СФЕРІ БОРТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Однією із головних загроз для територіальної цілісності і державного суверенітету країни є тероризм, який завжди спрямований на послаблення та руйнування державного авторитету, зміну встановленого державою порядку функціонування органів влади, а також вкрай негативно впливає на суспільні інститути.

У національному законодавстві поняття «тероризм» розкривається, зокрема, у статті 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», відповідно до якого це – суспільно небезпечна діяльність, що полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [1].

Зважаючи на це доцільно зазначити, що тероризм в довідковій літературі визначається як: здійснювання, застосування терору; діяльність і тактика терористів, які є прибічниками тактики терору, учасниками терористичних актів [2].

Основні ознаки цього негативного явища точно описав Брюс Хоффман у своїй книзі «Тероризм: погляд із середини», який зазначив, що тероризм обов'язково повинен бути: насильницьким або таким, що погрожує використанням насильства; виключно політично вмотивованим; спрямований на те, щоб мати довготривалий психологічний вплив, і не лише для знищення конкретної жертви чи об'єкта; такий, який проводиться організацією з ієрархічним типом управління; такий, що чиниться поза державним угрупованням [3].

У 2005 році Рада Європи прийняла Конвенцію про запобігання тероризму [4], в якій було закріплено основні злочини, які стосуються тероризму: «Публічне підбурювання до вчинення терористичного злочину» (ст. 5); «Залучення до тероризму» (ст. 6), «Навчання тероризму» (ст. 7). До того ж, як указано в ст. 8 зазначеного міжнародно-правового акту, діяння вважається злочином, навіть якщо воно фактично не відбулося.

Також, у Конвенції визначено перелік супутніх тероризму злочинів, до яких відносять:

а) співучасть у публічному підбурюванні до вчинення терористичного злочину, залученні до тероризму, навчання тероризму;

б) організація інших осіб або надання їм інструкцій у публічному підбурюванні до вчинення терористичного злочину, залученні до тероризму, навчання тероризму;

в) сприяння у вчиненні одного чи більш ніж одного зі терористичних злочинів, групою осіб, які діють із спільною метою [4].

Положення Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму відображені у Розділі IX Кримінального кодексу України «Злочини проти громадської безпеки».

Беручи до уваги суб'єктів боротьби з тероризмом, то їх перелік наведено у статті 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом». При цьому варто звернути особливу увагу на діяльність Національної поліції України як суб'єкта, який безпосередньо здійснює боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції. Так, відповідно до частини 2 статті 5 вказаного Закону, Міністерство внутрішніх справ України спільно з Національною поліцією організовує боротьбу з тероризмом шляхом запобігання, виявлення та припинення злочинів, учинених з терористичною метою, розслідування яких віднесене законодавством України до компетенції Національної поліції; надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби; забезпечує їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій [1].

Важливо наголосити, що концептуально виявлення і припинення терористичної діяльності має здійснюватися шляхом:

- підвищення ефективності контррозвідувальних, оперативно-розшукових і оперативно-технічних заходів, що здійснюються з метою своєчасного виявлення і припинення терористичної діяльності;

- чіткого розмежування повноважень і скоординованої взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом;

- належного ресурсного, зокрема, матеріально-технічного, а також інформаційного забезпечення суб'єктів боротьби з тероризмом, у тому числі надання їм доступу до інформаційних ресурсів органів державної влади у порядку, встановленому законодавством;

- забезпечення готовності сил і засобів суб'єктів боротьби з тероризмом до припинення терористичних актів;

- своєчасної підготовки, організації і здійснення комплексних скоординованих антитерористичних заходів у разі вчинення або загрози вчинення терористичних актів [5].

У контексті зазначеного вище, варто також взяти до уваги і міжнародне співробітництво України з питань боротьби із тероризмом, яке відповідно до Концепції боротьби з тероризмом має здійснюватися у наступний спосіб:

- імплементація та застосування норм міжнародного права щодо протидії тероризму;

- взаємодії з ЄС у сфері боротьби з тероризмом відповідно до норм міжнародного права;

- координації, вдосконалення та розширення взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом із правоохоронними органами і спеціальними службами іноземних держав, антитерористичними структурами ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС, іншими міжнародними орга-

нізаціями, що здійснюють боротьбу з тероризмом, на підставі міжнародних договорів;

- укладення міжнародних договорів про співробітництво у сфері боротьби з тероризмом між суб'єктами боротьби з тероризмом і відповідними органами іноземних держав;
- налагодження постійного обміну досвідом із відповідними органами іноземних держав та міжнародними організаціями, що здійснюють боротьбу з тероризмом, стажування та навчання за кордоном вітчизняних фахівців у рамках міжнародного співробітництва [5].

Таким чином, ефективність боротьби з проявами такого небезпечного явища, як тероризм, залежить від тісної співпраці України з спеціальними службами іноземних держав, антитерористичними структурами ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС, іншими міжнародними організаціями, що здійснюють боротьбу з тероризмом у рамках ратифікованих міжнародних договорів. Крім того, законодавство України потребує нових змін у посиленні протистояння будь-яким проявам тероризму як за допомогою національних, так і міжнародних засобів.

Список літератури:

1. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV (в редакції від 28 липня 2016 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/638-15>
2. Академічний тлумачний словник української мови: в 11 т. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.google.com.ua/?gws_rd=ssl#q=великий+тлумачний+словник+української+мови+онлайн
3. Хоффман Б. Тероризм: погляд із середини / Хоффман Б. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.e-reading.club/book.php?book=1028295>
4. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005 року (ратифікована Україною 31 липня 2006 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_712
5. Концепція боротьби з тероризмом: схвалена Указом Президента України від 25 квітня 2013 року № 230/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/230/2013>.

УДК 351.001.73

В.І. ГУНДЯК, М.Я. КУПЧАК*м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності***ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ДОБРОВОЛЬНОЇ ПОЖЕЖНОЇ ОХОРОНИ**

На міжнародному рівні в умовах сьогодення найбільш раціональним засобом боротьби з пожежами на місцях та у регіонах є функціонування добровільної пожежної охорони, яка створюється з метою об'єднання зусиль громадян у боротьбі з вогняною стихією. Добровільні пожежні формування за кількістю перевищують професійних пожежників і разом з ними ефективно борються з пожежною небезпекою.

В Україні, використовують схожі принципи створення та функціонування добровільної пожежної охорони. У зв'язку з прийняттям 17 липня 2013 року Постанови Кабінету Міністрів України №564 було затверджено порядок функціонування добровільної пожежної охорони [2]. Для забезпечення функціонування добровільної пожежної охорони утворюються пожежно-рятувальні підрозділи:

- за рішенням керівника суб'єкта господарювання - з числа його працівників;
- за рішенням органу місцевого самоврядування - з числа жителів відповідного населеного пункту.

Порядок забезпечення діяльності пожежно-рятувальних підрозділів добровільної пожежної охорони, права та обов'язки осіб, які є їх членами, визначаються положенням про добровільну пожежну охорону, що затверджується органом місцевого самоврядування, керівником суб'єкта господарювання, що їх утворили, за погодженням з територіальним органом ДСНС України.

Пожежно-рятувальні підрозділи добровільної пожежної охорони відповідно до покладених на них завдань:

- 1) проводять заходи із запобігання виникненню пожеж;
- 2) здійснюють гасіння пожеж, проводять евакуацію людей та матеріальних цінностей, заходи для мінімізації або ліквідації наслідків пожеж, зокрема разом з підрозділами державної, відомчої та місцевої пожежної охорони;
- 3) проводять заходи для постійного підтримання своєї готовності;
- 4) інформують територіальний орган ДСНС України про факти виникнення пожеж і порушення вимог щодо пожежної безпеки;
- 5) проводять серед працівників підприємств, установ, організацій та громадян роботу з дотримання правил пожежної безпеки, підбір осіб, які бажають стати членами пожежно-рятувального підрозділу добровільної пожежної охорони;

6) вносять керівникам суб'єктів господарювання та органам місцевого самоврядування, що їх утворили, пропозиції щодо забезпечення пожежної безпеки;

7) беруть участь у проведенні: оглядів-конкурсів протипожежного стану; разом з територіальними органами ДСНС, органами освіти, молодіжними організаціями заходів з утворення та організації роботи дружин юних пожежників; разом з територіальними органами ДСНС перевірок протипожежного стану об'єктів;

8) здійснюють інші функції, передбачені актами законодавства.

Членом пожежної дружини (команди) на добровільних засадах може бути особа, яка досягла 21-річного віку і здатна за своїми здібностями та станом здоров'я виконувати покладені на неї обов'язки.

Фінансування і матеріально-технічне забезпечення добровільної пожежної охорони здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів та коштів суб'єктів господарювання, а також членських внесків, дотацій, прибутку від провадження господарської діяльності, прибутку від майна добровільної пожежної охорони, дивідендів, надходжень від страхових компаній, пожертвувань юридичних та фізичних осіб, інших джерел, не заборонених законодавством.

Розмір та умови виплати винагороди членам пожежної дружини (команди) встановлюються відповідно до частини третьої статті 126 Кодексу цивільного захисту України: «Винагорода особам, які забезпечують добровільну пожежну охорону, за час їх участі у гасінні пожеж, здійсненні пожежно-профілактичних заходів та чергувань, громадянам, які залучалися в індивідуальному порядку до робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, здійснюється згідно з укладеними цивільно-правовими договорами між такими особами та Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевою державною адміністрацією або органом місцевого самоврядування, суб'єктом господарювання, які залучали громадян до проведення зазначених робіт, за рахунок коштів, що виділяються для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, з розрахунку середньомісячного заробітку за місцем основної роботи, але не менше десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [1].

В Україні, незважаючи на схожі принципи створення та функціонування добровільних пожежних підрозділів, відзначається низький рівень забезпеченості пожежної безпеки в державі. Причини полягають у низькому матеріально-технічному забезпеченні протипожежних підрозділів. Для добровільних пожежних дружин це є однією з головних причин їх низької професійної готовності.

Список літератури:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2013 №564 «Про затвердження Порядку функціонування добровільної пожежної охорони».

УДК 378.03:34

І.О. АНТОНЕНКО, М.Я. КУПЧАК*м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

ПРАВОВА ОСВІТА В ОРГАНАХ ТА ПІДРОЗДІЛАХ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Дотримання чинного законодавства є однією з умов нормального функціонування будь-якої державної чи приватної установи. Для виконання цієї умови працівники даної установи мають бути обізнаними в правовій сфері. Саме з цією метою на кожному підприємстві чи організації створюється спеціальний підрозділ, що безпосередньо відповідає за проведення правової освіти серед своїх працівників, а саме ознайомлення із чинним законодавством у сфері діяльності даної організації і актуальними змінами у ньому, надання правових консультацій працівникам та проведення занять чи інформаційних годин з метою підвищення їх знань з юридичних питань.

У Державній службі України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України) ці завдання виконує окремий, підпорядкований безпосередньо Голові служби, підрозділ - Юридичне управління. Крім своїх безпосередніх обов'язків у сфері представницької та претензійно-позовної роботи, до функціональних обов'язків даного відділу належить правова освіта працівників служби цивільного захисту.

В компетенцію Юридичного управління входить надання юридичних консультацій працівникам ДСНС України, проведення спеціальних навчально-інформативних заходів щодо підвищення знань особового складу органів та підрозділів цивільного захисту щодо юридичних питань, ознайомлення зі змінами у законодавстві.

Юридична освіта працівників органів та підрозділів цивільного захисту здійснюється в рамках службової підготовки працівників ДСНС України. Одним із основних завдань службової підготовки, згідно наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту», є вивчення нормативно-правових актів, які регламентують діяльність органів і підрозділів цивільного захисту. Згідно із цим завданням, особовий склад структурних підрозділів ДСНС України зобов'язаний ознайомитися з новими нормативно-правовими актами сфери цивільного захисту та вивчити нормативно-правові акти, необхідні для виконання посадових обов'язків.

Кожен працівник має досконало володіти змістом нормативних документів у власній сфері діяльності і бути ознайомленим з нормативними актами, що стосуються усієї служби цивільного захисту загалом. Так як службова підготовка передбачає перевірку і оцінку знань працівників ДСНС України, то це покращує ефективність діяльності працівника на його посаді. Знаючи свої посадові обов'язки та міру відповідальності за їх невиконання, зміст і вимоги нормативно-правових актів, що стосуються сфери діяльності, працівник буде

підходити до виконання своїх обов'язків набагато відповідальніше і буде мати вищий рівень обізнаності у специфіці своєї сфери діяльності.

Крім службової підготовки, правова освіта також передбачена Наказом ДСНС України № 444 «Про затвердження Настанови з організації професійної підготовки та післядипломної освіти осіб рядового і начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту», в якому у рамках самостійної підготовки працівників служби передбачено вивчення ними документів законодавчого і нормативного характеру, а також постійне ознайомлення з новою юридичною літературою відповідно до напрямку діяльності. Також, самостійна підготовка передбачає вивчення положень, наказів, інструкцій та інших нормативних документів з експлуатації протипожежної, аварійно-рятувальної, спеціальної техніки, аварійно-рятувального спорядження та інженерно-технічного устаткування, якими оснащено оперативно-рятувальні підрозділи та правил техніки безпеки при їх використанні [4].

Для забезпечення належного виконання своїх службових обов'язків кожен працівник органів та підрозділів цивільного захисту має володіти знаннями у правовій сфері, а саме: досконало знати посадові інструкції та нормативну базу у сфері своєї діяльності, бути ознайомленим з нормативними актами у сфері цивільного захисту, що стосуються загальних питань порядку несення служби в ДСНС України. Отримати правову грамотність і обізнаність особовий склад органів та підрозділів цивільного захисту України може у рамках службової та самостійної підготовки, а також шляхом одержання інформаційно-консультаційної допомоги від Юридичного управління ДСНС України.

Список літератури:

1. Юридичне управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: доступно з: <http://www.dsns.gov.ua/ua/YUridichne-upravlinnya.html>
2. Наказ ДСНС України від 17.07.2014 № 400 «Про затвердження положень про самостійні структурні підрозділи апарату ДСНС України».
3. Наказ МВС України від 20.02.2015 № 189 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту».
4. Наказ МНС України від 01.07.2009 №444 «Про затвердження Настанови з організації професійної підготовки та післядипломної освіти осіб рядового і начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту».

УДК 351.861; 349.6

Т.О. ШПАК, М.Я. КУПЧАК*м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності***РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ БЕЗПЕКИ**

Європейська інтеграція України зобов'язує нашу державу забезпечити ефективне функціонування державних інститутів, які гарантуватимуть додержання конституційних прав громадян на безпеку та захист життя, здоров'я і власності [1]. На сучасному етапі розвитку країни діюча Єдина державна система цивільного захисту є громіздкою та такою, що не відповідає постійно зростаючій динаміці реальних і потенційних загроз національній безпеці. Поточний стан та критичний прогноз безпеки в Україні ставлять сьогодні перед найвищим керівництвом держави першочергове завдання прискорення базових реформ у сфері цивільного захисту і вдосконалення механізмів державного управління відповідно до європейських стандартів безпеки [4].

На Державну службу України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України), як на центральний органів виконавчої влади, покладаються надзвичайно відповідальні завдання:

1) реалізація державної політики у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності;

2) здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням і виконанням вимог законодавства у сфері цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб;

3) внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у зазначених сферах;

4) реалізація в межах повноважень, передбачених законом, державної політики у сфері волонтерської діяльності [2].

ДСНС України утворена шляхом реорганізації Міністерства надзвичайних ситуацій і Державної інспекції техногенної безпеки України. З 25 квітня 2014 року діяльність Служби спрямовується і координується Кабінетом Міністрів через Міністра внутрішніх справ. У вересні 2016 року на державному рівні було заявлено про початок проведення реформування в структурі ДСНС України. Відповідно до якого планується створення нових і реформування існуючих пожежно-рятувальних підрозділів (пожежних частин), місцевої та добровільної пожежної охорони в об'єднаних територіальних громадах. У ході реформування передбачається оптимізація структури і чисельності ДСНС України на всіх рівнях, реорганізація сил ДСНС України з урахуванням обсягів покладених на них завдань, нарощування матеріально-технічної бази сил цивільного захисту та їх технічне переоснащення сучасною технікою [3].

Затверджену урядом Стратегію передбачається реалізувати в 2017-2020 роках і провести її в три етапи.

Перший етап реформування передбачає скасування пожежної інспекції в такому вигляді в якому вона є на даний час. Замість інспекції пропонується нова система профілактики і попередження надзвичайних ситуацій, яка пов'язана з розділенням зони ризиків. Підприємства з високим ступенем ризику і державні підприємства будуть контролюватися, а підприємствам з середнім та незначним ступенем ризику пропонується запровадження страхування цивільно-правової відповідальності за шкоду, яка може бути заподіяна третім особам або їх майну у наслідок виникнення надзвичайної ситуації чи пожежі. На цьому етапі передбачається імплементація Директиви 2012/18/ЄС Європейського парламенту та Ради від 4 липня 2012 р. про контроль значних аварій, пов'язаних із небезпечними речовинами (СЕВЕЗО III), зокрема в частині визначення критеріїв щодо здійснення контролю держави за об'єктами підвищеної небезпеки. Запровадивши ці положення ДСНС України наблизиться до механізму цивільного захисту Європейського Союзу.

Другий етап полягатиме у децентралізації системи і створення комплексних пожежних команд за участю добровольців. Важливо, що на органи місцевого самоврядування буде покладена відповідальність за пожежну безпеку населених пунктів і територій. Саме органи місцевого самоврядування повинні будуть стимулювати громадян вступати у місцеву пожежну охорону, добровільні пожежні (аварійно-рятувальні) формування. У регіонах запроваджується формування волонтерського руху у сфері цивільного захисту, а також підготовка добровільних-пожежних, якими зможуть стати люди у віці від 18 до 60 років та перебувають у відповідній фізичній формі. Посилуватиметься також відповідальність керівників суб'єктів господарювання за порушення вимог пожежної та техногенної безпеки із запровадженням впливових адміністративних санкцій.

Третій етап передбачатиме оптимізацію організаційної структури ДСНС України на центральному, регіональному, територіальному та об'єктовому рівнях, оновлення матеріально-технічної бази, модернізацію системи централізованого оповіщення населення на центральному та регіональному рівнях.

Реформа системи цивільного захисту в Україні повинна бути скерованою на формування ДСНС України як професійного і ефективного інституту європейського зразка, заснованого на принципах єдиного механізму реагування на надзвичайні ситуації, а також як одного із основних виконавців завдання щодо гарантування безпеки населення. Діяльність ДСНС України має бути орієнтована на задоволення сучасних викликів і загроз суспільства, бути готовою ефективно реагувати на загрози або виникнення надзвичайних ситуацій. Для досягнення означених вимог реформування органів та підрозділів ДСНС України має відбуватись за такими основоположними принципами, як верховенство права, децентралізація, підзвітність та прозорість у роботі, тісна співпраця з населенням та місцевими громадами, професійна підготовка персоналу.

Список літератури:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1052 «Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій».
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.01.2017 № 61-р «Про схвалення Стратегії реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій».
4. Романенко С.О. Концептуальні засади реформування державної служби України з надзвичайних ситуацій та її місце в системі органів внутрішніх справ // Public administration aspects № 3 (29) березень 2016. С. 38-46.

УДК 352

І.А.СЛУЦЬКИЙ, М.Я. КУПЧАК*м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності***ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ
ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У
СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ
СИТУАЦІЙ**

Під взаємодією органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування розуміють спільну узгоджену діяльність, спрямовану на досягнення спільної мети, здійснюваної в певних формах відповідно до законодавчих актів України. Аналіз особливостей взаємодії органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування дозволяє визначити її як систему узгоджених і взаємопов'язаних за метою, часом, місцем та ресурсами організаційно-управлінських, соціально-економічних і правових відносин, що виникають між органами державної влади у прямому або не у прямому вирішенні питань цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, породжують взаємні права і обов'язки учасників цих відносин [1, с. 116].

Головна стратегічна мета взаємодії органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій полягає у досягненні високого рівня захищеності населення і територій від небезпечних проявів техногенного середовища та природи. Таку мету можна досягнути при комплексному застосуванні системи принципів державного управління як закономірностей, відносин, взаємозв'язків, керівних засад, на яких ґрунтуються його організація та здійснення і які можуть бути сформульовані в певні правила.

Охарактеризуємо взаємодію органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, що ґрунтується на основі принципів загального порядку, які складають основу взаємодії не лише органів держав-

ної влади та органів місцевого самоврядування, а й інших суспільних відносин спеціальних принципів, які характеризують особливості відносин, що виникають під час взаємодії з метою захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій [2, с. 37]:

- принцип верховенства Конституції, який виступає втіленням правової держави і полягає в беззаперечному дотриманні Конституції та виданих відповідно до неї законів.
- принцип законності, який означає, що органи влади, їх посадові особи у процесі здійснення своєї діяльності керуються вимогами законів, що визначають їхні повноваження, порядок прийняття відповідних управлінських рішень, надання адміністративних послуг.
- принципи народовладдя та децентралізація, які лежать в основі формування, організації та функціонування механізму держави. Зміст цих принципів розкривається і конкретизуються в самостійності прийняття територіальною громадою рішень щодо питань місцевого значення, володіння, користування і розпорядження муніципальною власністю, формування, затвердження і виконання місцевого бюджету, встановлення місцевих податків і зборів, а також вирішують інші питання місцевого значення.
- принцип субсидіарності вимагає, щоб рішення у державі приймалися на нижньому рівні, а верхні ланки управління втручалися у будь-які дії тільки у тому разі, якщо ці дії будуть ефективнішими за відповідні дії нижніх ланок. За допомогою принципу субсидіарності відбувається формування компетенції кожного рівня влади, розподіл між ними повноважень, відповідності й гарантії їхньої діяльності.
- принцип гласності, що полягає у визнанні необхідності й вимозі обов'язкового дотримання безперешкодного руху інформаційних потоків у межах політико-правової системи.
- принцип цілеспрямованості взаємодії, які повинні обиратися з урахуванням характеристики питання, що вимагає розв'язання.
- принцип організуючої спрямованості взаємодії, полягає у тому, що відносини, що виникають між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, певною мірою мають риси управлінських відносин. Ігнорування законів управління, яким необхідно слідувати при взаємодії органів публічного управління, неминуче призводить до зниження результативності такої взаємодії.
- принцип рівноправності органів державної влади та місцевого самоврядування у вирішенні досліджуваних питань дозволяє мінімізувати розбіжності у визначенні обсягів повноважень.
- принцип єдності соціально-економічних цілей органів державної влади та органів місцевого самоврядування повинен спрямову-

вати діяльність усіхланок державного управління, направлених на мінімізаціюнадзвичайних ситуацій і їх наслідків.

- принцип єдиноначальності і колегіальності, який полягає в зосереженні функцій і повноважень в руках однієї особи і одночасному прийнятті узгодженого з іншими суб'єктами рішення при вирішенні питань сфери запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій.
- принцип системності у взаємодії органів місцевого самоврядування і органів державної виконавчої влади у сфері запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій означає, що взаємодія здійснюється послідовно та комплексно.
- принцип плановості, значення якого полягає у встановленні основних напрямів розвитку взаємодії в перспективі.
- принцип пріоритет безпеки життя і здоров'я людей означає, що людське життя має найвищу цінність, що і визначає наявністьданого принципу.
- принцип консолідування і координованості дій визначає, що управління в надзвичайних ситуаціях забезпечується єдністю зусиль всіхрівнів влади і всіх елементів суспільства.
- принцип територіально-функціональної організації управління у сфері запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій застосовуєтьсяу формуванні організаційних структур управління.
- принцип професійності. Діяльність у сфері запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій засновано на наукових підходах, освіті, професійній підготовці, досвіду, етичних нормах громадського середовища і безперервного вдосконалення цих складових.

У сфері запобіганнята ліквідації надзвичайних ситуаційпринципи взаємодії органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування розглядаються яксистема відправних та головних положень,які віддзеркалюють сутність їх спільної діяльності і повинні забезпечити захистнаселення від техногенних і природних негативних проявів.

Список літератури:

1. Михайлов В. М. Взаємовідносини між органами державної влади та органами місцевого самоврядування у сфері запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій: теоретичні основи і принципи. / В. М. Михайлов //Інвестиції: практика та досвід № 12/2012 С.116-118.
2. Мельник А.Ф. Державне управління / А.Ф. Мельник, О.Ю. Смоленський, А.Ю.Васіна, Л. Ю. Гордієнко // Навчальний посібник:Видавництво «Знання-Прес». – 2003. – 336 с.

УДК 004.056

М. А. БАРТКО, Н. П. КУХАРСЬКА

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ НОРМАТИВНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ З ПИТАНЬ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ: СТАНДАРТ ISO\IEC 27001:2013

Управління інформаційною безпекою (ІБ) доволі широко обговорювана тема на міжнародному рівні. Наявність серії міжнародних стандартів, розроблених спільними зусиллями Міжнародної організації з стандартизації (ISO – International Organization for Standardization) і Міжнародної електротехнічної комісії (IEC – International Electrotechnical Commission), підтверджує цей факт.

Розглянемо стандарт ISO\IEC 27001 Information technology – Security techniques – Information security management systems – Requirements [1], який де-факто призначений для побудови системи менеджменту інформаційної безпеки (СМІБ). Остання його версія вийшла восени 2013 року.

В Україні стандарт ISO/IEC 27001 як національний введений в дію з 1 липня 2012 року.

Згідно з положеннями цього стандарту СМІБ повинна мати процесний характер, що відповідає циклу Демінга-Шухарта, який передбачає таку послідовність дій: планування процесу, його реалізація, перевірка, подальші вдосконалення, що полягають у ретельному перегляді підходів з актуалізацією уваги на плануванні, згодом цикл повторюється.

Якщо уважно подивитися на зміст ISO 27001:2013, то можна виокремити розташовані послідовно один за одним розділи стандарту:

- Planning (Планування);
- Operation (Функціонування);
- Performance evaluation (Оцінка результативності);
- Improvement (Поліпшення),

які і відображають модель Демінга-Шухарта, або, як ще її називають, модель PDCA (Plan-Do-Check-Act). Ця модель може бути застосована при структуруванні всіх процесів СМІБ в будь-якій організації. Система управління інформаційною безпекою, використовуючи як вхідні дані вимоги інформаційної безпеки і очікування зацікавлених сторін, за допомогою необхідних дій і процесів видає вихідні дані – результати по забезпеченню ІБ.

Відповідно до вимог стандарту, керівництво організації повинно визначити межі дії системи менеджменту інформаційної безпеки, після чого сформулювати політику управління ІБ, яка визначатиме концептуальні характеристики бізнесу організації, сукупність її активів і застосовуваних інформаційних технологій. Організація також повинна чітко визначити зацікав-

лені сторони (interested parties) і їх вимоги. На межі СМІБ безпосередньо впливають вимоги законодавства, регулюючих органів, контрактні зобов'язання, тощо. Межі СМІБ мають бути оформлені у вигляді окремого документа, включаючи опис контексту організації. Наступним ключовим етапом повинна бути оцінка ризиків і вибір методу їх обробки, з метою формування єдиної в організації системи поглядів на питання забезпечення і управління ІБ. Наступний етап полягає у виявленні ризиків відповідно до обраного, придатного для конкретної організації методу. Виявлення ризиків здійснюється на основі формування переліку активів і їх власників, з метою виявлення слабких місць активів, вразливості яких можуть спричинити реалізацію загроз інформаційної безпеки.

Наступним проміжним етапом є оцінка виявлених ризиків і формування стратегії управління ними, яка може полягати в:

- зміні параметрів захисту та/або управління;
- прийнятті ризиків, у разі задоволення умов інформаційної політики;
- позбавленні від ризиків;
- покладанні відповідальності за ці ризики на сторонні організації, або передачі ризиків.

У результаті прийняття певної стратегії управління ризиками має відбуватися, відповідно до стандарту, зниження рівня ризику до прийнятного рівня – залишкового ризику. Таким чином СМІБ організації є задокументованою і готовою для впровадження.

Згідно з положеннями ISO/IEC 27001 процес реалізації та експлуатації системи менеджменту інформаційної безпеки повинен полягати в:

1. Формулюванні плану обробки ризиків.
2. Реалізації плану обробки ризиків.
3. Формуванні і застосуванні засобів управління.
4. Оцінці ефективності прийнятих засобів управління.
5. Підготовці і здійсненні плану підвищення обізнаності персоналу.
6. Управлінні діяльністю системи менеджменту інформаційної безпеки.
7. Управлінні ресурсами системи менеджменту інформаційної безпеки.
8. Впровадженні в дію систем виявлення інцидентів інформаційної безпеки.

Вищеописані дії, відповідно до циклу Демінга-Шухарта, є процесами планування і здійснення. Після них повинні йти процеси перевірки і перегляду попередніх дій (вдосконалення), які і описує решта частина стандарту.

У стандарті особлива увага приділяється процесам документування вимог і політик організації у сфері ІБ і їх захисту, а також формалізації ме-

ханізмів реагування на інциденти інформаційної безпеки. Управління записами передбачає постійне ведення журналів, протоколів і форм дозволу доступу, пов'язаних як з активами і їх ризиками, так і з процесами забезпечення ІБ організації.

Вдосконалення СМІБ згідно стандарту повинно здійснюватися на основі результатів проведення окремої процедури – внутрішнього аудиту системи, метою якої є перевірка відповідності системи бізнес-вимогам, ефективності механізмів управління інформаційною безпекою та коректності виконання функцій захисту. Результатом проведення аудиту має бути аналітичний висновок про можливість поліпшення, доповнення або видозміни системи, що сприятиме подальшому розвитку СМІБ.

ISO 27001:2013 вимагає чіткого планування завдань, в ході якого фіксується:

- що має бути зроблено;
- які ресурси будуть потрібні;
- хто відповідає;
- терміни;
- як будуть оцінюватися результати виконання завдань.

Основна мета додатку А, що міститься в стандарті, – формалізовано представити цілі і засоби управління інформаційною безпекою. У новій версії стандарту подано перелік 114 контролів (контроль – це спосіб мінімізації ризику інформаційної безпеки), що розділені на 14 доменів: політики інформаційної безпеки; організаційні питання ІБ; питання ІБ, пов'язані з персоналом; управління активами; управління доступом; криптографія; фізична безпека і захист від загроз навколишнього середовища; операційні питання ІБ; безпека комунікацій; приймання, розробка та підтримка інформаційних систем; взаємодія з постачальниками; управління інцидентами ІБ; питання ІБ при забезпеченні безперервності бізнесу; виконання вимог.

По суті стандарт ISO 27001:2013 описує механізми вибору контролів на основі оцінки ризиків, містить перелік контролів, що слугує таким собі мінімумом, на базі якого і будується система менеджменту інформаційної безпеки.

Список літератури:

1. Standard ISO\IEC 27001:2013 Information technology – Security techniques – Information security management systems – Requirements.

УДК 316.42

С.В. ДЗЮБА, Т.М. ЧОРНА*м. Ірпінь, Університет державної фіскальної служби України***СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН КРАЇН ЄС**

У сучасному світі соціальне партнерство є одним з найважливіших чинників організації ринкової економіки та одним із суттєвих аспектів взаємодії між людьми в процесі виробництва і суспільного життя. **Соціальне партнерство** – це система колективних відносин між найманими працівниками, роботодавцями, виконавчою владою, які виступають сторонами соціального партнерства, у ході реалізації їх соціально-економічних прав та інтересів [1]. Метою соціального партнерства є досягнення громадянської злагоди в суспільстві шляхом узгодження соціально-економічних інтересів сторін соціального партнерства як необхідної умови сталого економічного розвитку, підвищення життєвого рівня народу.

Наразі у країнах з розвинутою ринковою економікою ідеологія соціального партнерства стала пріоритетною в соціально-трудовах відносинах. В світовій практиці існують дві моделі системи соціального партнерства, що відрізняються організаційно-правовим механізмом – біпартизм і трипартизм [3]. **Біпартизм**, або двостороння співпраця між об'єднаннями роботодавців і організаціями працівників функціонує в країнах, де роль держави в регулюванні трудових відносин невелика (США, Канада, Великобританія). Роль держави в такій соціальній моделі полягає в забезпеченні арбітражних або посередницьких функцій при виникненні соціальних конфліктів. **Трипартизм**, або тристороння співпраця, є найбільш поширеною моделлю соціального партнерства більшості країн Європи – Франції, ФРН, Швеції, Австрії. За моделі трипартизму держава відіграє активну роль соціального партнера у вирішенні питань соціального захисту працівників та створення безпечних умов праці.

Соціальне партнерство у країнах ЄС відбувається на двох рівнях [2]: національно-державному та союзному і виражається у двох традиційних формах. Першою формою соціального партнерства є **двосторонній соціальний діалог** між підприємцями (роботодавцями) та профспілками. Метою такого діалогу є вироблення та прийняття рішень щодо врегулювання соціальних питань, розроблення нормативних актів і навіть законів, що сприяли б широкому впровадженню норм відповідних соціальних стандартів, а також положень, задекларованих у міжнародних документах. Іншою формою соціального партнерства в ЄС є **тристоронній соціальний діалог**, у якому беруть участь також і громадські та політичні організації. На рівні ЄС його учасниками є: політичні інститути (Постійний комітет Ради Європи з питань зайнятості (SCE) та Комісія соціальних партнерів ЄС), представники роботодавців і працівників. Головною формою трьохстороннього діалогу є **Тристороння Соціальна Рада**.

Європейський соціальний діалог включає в себе різні види колективної співпраці у вигляді [3]: переговорів, консультацій, обміну інформацією між профспілками та роботодавцями з проблем економічної і соціальної політики. Серед актуальних питань соціального діалогу в країнах ЄС слід виділити: стабільність пенсійного забезпечення, соціальну єдність, перегляд наявної регуляторної бази ринку праці; забезпечення ефективного застосування чинного законодавства у сфері безпеки та гігієни праці; посилення гарантій щодо рівних можливостей для жінок та чоловіків в трудовій діяльності тощо.

Одним з напрямків розвитку соціального діалогу є вдосконалення та впровадження механізмів соціального захисту населення за рахунок системи соціального страхування. Механізм соціального забезпечення ґрунтується на нормах міжнародного права, зокрема визначених Європейською хартією про основні соціальні права трудящих.

Результатом соціального діалогу в країнах-членах Євросоюзу стали проведені реформи трудового законодавства з метою його більшої адаптації до змінних потреб ринків праці; підвищення продуктивності і безпеки праці. Ефективність правового механізму регулювання системи охорони праці в країнах ЄС обумовлена наявністю діючого механізму контролю за дотриманням правових норм в означеній сфері. Провідну роль тут відіграє Суд Європейських Спільнот (*Court of Justice of the European Communities*).

Список літератури:

1. Європейська політика і соціальне партнерство в ЄС: довідник / Н.Г. Діденко, І.Я. Тодоров, О.Р. Чугріна, О.К. Міхеєва / за заг. ред. Н.Г. Діденко. – Донецьк: ДонДУУ, 2012. – 150 с.
2. Кудряченко А.І. Соціальне партнерство: європейський досвід і Україна // Стратегічні пріоритети. – 2008. – №3(8). – С. 132-141.
3. Охорона праці в органах Державної фіскальної служби України: навчальний посібник / Гусятинська Н.А., Чорна Т.М., Дашковська О.В.; за ред. Н.А. Гусятинської. – Ірпінь, Національний університет ДПС України, 2015. – 326 с.

УДК 349

Я.А. ЛИХОЛАТ, Т.М. ЧОРНА
м. Ірпінь, Університет державної фіскальної служби України

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ, ПРОМИСЛОВОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Важливою проблемою сучасності на міжнародному рівні є питання забезпечення охорони праці, промислової та екологічної безпеки. Актуальність теми полягає у тому, що людина завжди прагнула створити належні умови для своєї діяльності і підтримувати промислову та екологічну безпеку. Проте забруднення навколишнього середовища внаслідок антропогенного впливу, велика кількість аварійних випадків на промислових об'єктах, чисельна кількість людських жертв внаслідок неналежних умов праці та нехтування встановлених правил безпеки є глобальними проблемами людства, тому потребують всезагального вирішення. Міжнародно-правове регулювання відносин у сфері безпеки життєдіяльності встановлює механізми для створення безпечного довкілля, виробництва і побутових умов життєдіяльності людини і закріплює національну правову базу щодо цієї сфери регулювання, що має, в першу чергу, відповідати міжнародним стандартам.

На думку Лукаш С.С. [1], зміст міжнародної норми про працю є наріжним критерієм зацікавленості держав у її імплементації – фактичної реалізації міжнародних зобов'язань держав у сфері регулювання праці на внутрішньодержавному рівні. Саме з оцінки змісту міжнародних норм починається процес прийняття державою рішення про укладення міжнародних договорів або приєднання до них. Норми міжнародного права гарантують захист основних прав людини в сфері праці; забезпечення зайнятості й боротьби з наслідками безробіття, умов праці та відпочинку, соціального страхування та соціального забезпечення; врегулювання проблем професійних відносин.

Основний масив конкретних міжнародних стандартів з питань охорони праці міститься в актах Міжнародної організації праці (МОП), а також актах, які забезпечують виконання даних правил. Не менш важливим, ніж акти МОП, для характеристики міжнародних стандартів у сфері нагляду і контролю за дотриманням трудового законодавства є такий напрямок діяльності ЄС, як техніка безпеки і гігієна праці, що є однією з найбільш розвинених сфер співтовариства. Система правового забезпечення безпеки праці та здоров'я працівників, створена ЄС, має такі основні складові: рамкові норми ЄС із техніки безпеки і виробничої санітарії; вимоги до виробничих приміщень щодо забезпечення здорових та безпечних умов праці; правила безпечного користування виробничим обладнанням; правила користування засобами індивідуального захисту від виробничих травм та професійних захворювань; захист працівників від особливо небезпечних джерел виробничих травм [2].

На думку В.М. Андрієнка, важливим фактором забезпечення безпечної праці на підприємствах є серія стандартів, прийнятих Міжнародною організацією зі стандартизації. Особливістю стандартів ISO серії 9000 (управління якістю) та ISO 14000 (управління охороною навколишнього середовища) є те, що їх методологія заснована на принципі: «плануй – виконуй – контролюй – вдосконалюй». Стандарти серії ISO 14000 існують для ряду цілей: допомогти підприємствам мінімізувати вплив процесів, що негативно впливають на навколишнє середовище (на повітря, воду або землю); гарантувати дотримання законів і постанов, що діють у сфері екологічного регулювання; стимулювати постійне поліпшення екологічних аспектів [3]. Розроблення стандартів можна вважати важливою складовою діяльності міжнародних організацій, яка встановлює певні правила праці на підприємствах з метою уникнення небезпечних ситуацій для навколишнього середовища та для людини, в першу чергу.

Таким чином, з метою досягнення збалансованого розвитку та уникнення загроз в природній та техногенній сфері цільова діяльність міжнародних організацій спрямована на розроблення ефективних заходів правоохоронного характеру.

Екологічна криза стала поштовхом до становлення міжнародного права у сфері довкілля як нової галузі міжнародного публічного права. Це одна з найбільших частин міжнародного права, що динамічно розвивається, під якою розуміється сукупність міжнародно-правових принципів і норм, що регулюють відносини між його суб'єктами щодо охорони навколишнього природного середовища від шкідливих впливів, а також щодо раціонального використання його окремих елементів задля забезпечення оптимальних умов життя нинішнього і майбутнього покоління людей.

Сучасна система міжнародної екологічної безпеки характеризується гнучкістю, динамічністю, трансформаційністю, що передбачає [4]:

1. залучення країн світу до природоохоронної та екологічної діяльності;
2. активізацію процесу укладання міжнародних угод природозахисного та екологічного спрямування;
3. утворення нового вектору функціонування дієвих міжнародних відносин;
4. створення національних і міжнародних структур, які координують природоохоронну діяльність, екологічну політику як у регіонах, так і в масштабах усієї планети.

Міжнародні стандарти забезпечення екологічної безпеки відображаються в діяльності регіональної екологічної організації – Європейського агентства з навколишнього природного середовища (ЕЕА), агенції ЄС для забезпечення незалежною інформацією про стан навколишнього середовища, яка здійснює достовірну експертизу щодо оцінки ступеня екологічної небезпеки, сприяє розробці екологічного законодавства і запобігання зміні клімату, запобігання втрапам біологічного різноманіття і розуміння його

просторової зміни, захист людського здоров'я і якості життя [5]. Сутність правового забезпечення екологічної безпеки Європейського Співтовариства в галузі регулювання екологічної безпеки полягає у співпраці з іншими міжнародними організаціями, у створенні чинної кодифікованої законодавчої бази щодо даної сфери та у проведенні екологічної стандартизації; оцінки екологічного стану; моніторингу навколишнього середовища; забезпечення фінансування та його ефективний розподіл для проведення заходів щодо екології; захисті екологічних прав людини. Діяльність ЄС сприяє залученню громадськості до природоохоронних організацій та груп.

Отже, проведені дослідження нормативно-правової основи у сфері охорони праці, промислової та екологічної безпеки дозволяє оцінити напрямки діяльності міжнародних організацій і зіставити зафіксовані норми міжнародного регулювання та їх реалізацію на практиці. Стратегії міжнародних організацій щодо розв'язання актуальних та перспективних ситуацій у сфері безпеки життєдіяльності людини мають розроблятися і реалізовуватись кожною державою, в тому числі Україною, задля досягнення основної мети – збалансованого державного та соціально-економічного розвитку.

Список літератури:

1. Лукаш С.С. Міжнародно-правове регулювання в сфері праці / С. С. Лукаш // Юридична наука і практика. – № 2. – 2011. – С. 28-34.
2. Серeda О. Міжнародні стандарти з охорони праці: сучасний стан та перспективи адаптації законодавства України / О. Серeda // Публічне право. – 2013. – № 2 (10). – С. 219-226
3. Андрієнко В.М. Стандарти безпеки праці: зарубіжний досвід / В. М. Андрієнко // Агросвіт. – 2014. – № 6. – С. 41-47.
4. Бохан А.В. Міжнародна екологічна безпека: сучасні виміри та принципи реалізації / А.В. Бохан // Ефективна економіка. – 2009. – № 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>
5. Фесянов П.О. Державне регулювання екологічної безпеки на рівні регіону: досвід європейських країн П. О. Фесянов // Державне управління: теорія і практика. – 2011. – № 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Fesyaynov.pdf>

УДК 340.13:614

Т.О. ЛУТІКОВА, Т.М. ЧОРНА
м. Ірпінь, Університет державної фіскальної служби України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Розбудова незалежної України має супроводжуватися формуванням безпечного стану довкілля, виробничих та побутових умов для життєдіяльності людини. В цьому процесі одне з чільних місць належить законодавству в галузі регулювання відносин з охорони здоров'я людини та навколишнього середовища і безпеки в надзвичайних ситуаціях й ситуаціях повсякденного життя, тобто безпеки життєдіяльності. Ці відносини регулюються нормативними актами різної юридичної сили – Конституцією, законами, урядовими підзаконними актами, відомчими нормативними актами та нормативними актами місцевих органів влади.

Правовою основою безпеки життєдіяльності виступає Конституція України, яка проголошує наступне: людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст.3); забезпечення економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу (ст.17); кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (ст.27); кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування... Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя (ст.49); кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена (ст.50);

Нормативно-правова база щодо безпеки життєдіяльності включає також законодавство України у сфері охорони здоров'я, охорони праці, охорони навколишнього середовища, безпеки дорожнього руху, ядерної безпеки, цивільного захисту тощо [2]. Підзаконними актами служать нормативно-правові акти державних органів України, насамперед, це постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України. До галузевих нормативно-правових актів належать інструкції, методики, правила, переліки і т.д. Локальні нормативно-правові акти – це рішення місцевих референдумів, акти органів місцевого самоврядування, акти органів місцевих держадміністрацій, акти місцевих органів управління. Суть реалізації законодавства, в якому висвітлені питання безпеки життєдіяльності зводиться до реалізації закріплених в цьому законодавстві прав і обов'язків і здійснюється в двох головних формах: дотримання та виконання.

Законодавство України про охорону здоров'я базується на Конституції України і складається з ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та інших прийнятих відповідно до нього законодавчих актів, що регулюють суспільні відносини у сфері охорони здоров'я. Законодавством України у сфері охорони здоров'я визначено правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я, напрямки щодо забезпечення гармонійного розвитку фізичних і духовних сил, високої працездатності і довголітнього активного життя громадян, усунення факторів, які шкідливо впливають на їх здоров'я, попередження і зниження захворюваності, інвалідності та смертності тощо.

Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» регулює суспільні відносини, які виникають у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, визначає відповідні права і обов'язки державних органів, підприємств, установ, організацій та громадян, встановлює порядок організації державної санітарно-епідеміологічної служби і здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду в Україні.

Дуже важливе значення має закон «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення», оскільки масове розповсюдження цієї хвороби в усьому світі та в Україні створює загрозу особистій, громадській та державній безпеці, спричиняє важкі соціально-економічні та демографічні наслідки, що зумовлює необхідність вжиття спеціальних заходів щодо захисту прав і законних інтересів громадян та суспільства.

Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» встановлює пріоритет безпеки людини та навколишнього природного середовища, права і обов'язки громадян у сфері використання ядерної енергії, регулює діяльність, пов'язану з використанням ядерних установок та джерел іонізуючого випромінювання, а також визначає правові основи міжнародних зобов'язань України щодо використання ядерної енергії.

Деякі автори [1] наразі виокремлюють два найважливіших правових акти, що покликані регулювати сферу безпеки життєдіяльності це – Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» та Кодекс цивільного захисту України.

Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану» визначено зміст правового режиму надзвичайного стану, порядок його введення та припинення дії, особливості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах надзвичайного стану, додержання прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб та відповідальність за порушення вимог або невиконання заходів правового режиму надзвичайного стану.

Кодекс цивільного захисту України регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної дер-

жавної системи цивільного захисту та визначає, в тому числі, загальні правові, економічні та соціальні основи забезпечення пожежної безпеки на території України, регулює відносини державних органів, юридичних і фізичних осіб у цій галузі незалежно від виду їх діяльності та форм власності.

Таким чином, визначені нормативними документами умови і правила безпеки життєдіяльності людини та їх реалізація на практиці з метою збереження її життя та здоров'я повинні сприяти: 1) усвідомленню, що в центрі уваги повинна бути людина як головна цінність суспільства, та формуванню відповідальної соціальної позиції особи щодо власної безпеки, мотивації її безпечної поведінки в побуті, на виробництві, в інших сферах існування, засвоєнню певних знань та вмінь з акцентом на запобігання можливої шкоди; 2) набуттю навиків встановлення небезпечних та шкідливих факторів, прогнозування надзвичайних ситуацій та заходів їх запобігання, а також створенню сприятливих умов життєдіяльності людей; 3) підготовці до дій у небезпечних ситуаціях, що об'єктивно склалися, заради зменшення потенційно можливих втрат і пошкоджень.

Список літератури:

1. Глуха В.В. Нормативно-правове забезпечення державного управління сферою безпеки життєдіяльності / В.В. Глуха, А.Л. Помаза-Пономаренко // Електронне наукове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=derzhavne-upravlinnya-udoskonalennya-ta-rozvytok&s=ua&z=946>

2. Красножон Н.Г. Правові основи безпеки життєдіяльності в контексті суспільно-політичного життя України (1991-2016 роки) / Н.Г. Красножон // «Молодий вчений». – 2016. – № 9.1 (36.1). – С. 94-98

УДК 316.42

М.В. ПРАК, Т.М. ЧОРНА
м. Ірпінь, Університет державної фіскальної служби України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Наразі в Україні відбуваються процеси формування колективного трудового права. Міжнародний досвід засвідчує, що проблеми економіки і суспільного життя, в тому числі у сфері охорони праці, вирішуються оптимально за умови досягнення соціальної злагоди й узгодження інтересів. Основою соціального партнерства є принцип співробітництва між роботодавцями і найманими працівниками, який реалізується у таких формах соціального діалогу як проведення переговорів, укладення колективних договорів та колективних угод, узгодження проектів нормативно-правових актів, консультації при прийнятті рішень соціальними партнерами на всіх рівнях [1].

Законодавство України про соціальний діалог базується на Конституції України і складається із законів України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (від 15.09.1999 р.), «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» (від 22.06.2012 р.), «Про колективні договори і угоди» (від 01.07.1993 р.), «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» (від 03.03.1998 р.), «Про соціальний діалог в Україні» (від 23.12.2010 р.), трудового законодавства, інших нормативно-правових актів.

Соціальний діалог – процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин [2].

Розрізняють національний, галузевий, територіальний та локальний (підприємство, установа, організація) рівні соціального діалогу, який здійснюється на дво- чи тристоронній основі через представницькі органи сторін соціального партнерства відповідних рівнів. Відповідно до рівнів, сторонами соціального діалогу є [1]:

– на національному рівні – профспілкова сторона, суб'єктами якої є об'єднання професійних спілок, які мають статус всеукраїнських; сторона роботодавців, суб'єктами якої є об'єднання організацій роботодавців, які мають статус всеукраїнських; сторона органів виконавчої влади, суб'єктом якої є Кабінет Міністрів України;

– на галузевому рівні – профспілкова сторона, суб'єктами якої є всеукраїнські профспілки та їх об'єднання, що діють у межах певного виду або кількох видів економічної діяльності; сторона роботодавців, суб'єктами

якої є всеукраїнські об'єднання організацій роботодавців, що діють у межах певного виду або кількох видів економічної діяльності; сторона органів виконавчої влади, суб'єктами якої є відповідні центральні органи виконавчої влади;

– на територіальному рівні – профспілкova сторона, суб'єктами якої є профспілки відповідного рівня та їх об'єднання; сторона роботодавців, суб'єктами якої є організації роботодавців та їх об'єднання; сторона органів виконавчої влади, суб'єктами якої є місцеві органи виконавчої влади, що діють на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

– на локальному рівні – сторона працівників, суб'єктами якої є первинні профспілкові організації, а в разі їх відсутності – обрані для ведення колективних переговорів представники працівників; сторона роботодавця, суб'єктами якої є роботодавець та уповноважені представники роботодавця.

Вибір форми соціального діалогу здійснюється відповідно до поставленої мети, існуючих методів її досягнення, мотивації та узгоджень сторін. Основними задачами соціального діалогу, що можуть бути вирішені у формі обміну інформацією, є: з'ясування позицій, досягнення домовленостей, пошук компромісу, прийняття спільних рішень з питань соціальної політики. Важливим положенням соціального діалогу є обов'язковість сторін в наданні інформації (крім випадків, коли така інформація належить до інформації з обмеженим доступом) [3].

Механізм організації взаємодії учасників соціального процесу базується насамперед на органах соціального діалогу відповідних рівнів [1]. На національному рівні таким органом є Національна тристороння соціально-економічна рада, яка створена з метою забезпечення ведення соціального діалогу в Україні, відповідно до Закону України «Про соціальний діалог в Україні». Національна тристороння соціально-економічна рада – постійно діючий орган, що утворюється Президентом України. Постійно діючим органом є також секретаріат Національної тристоронньої соціально-економічної ради, метою якого є організаційне, інформаційне, методичне та матеріально-технічне забезпечення Національної ради. Національна рада складається з рівної кількості повноважних представників сторін соціального діалогу національного рівня і об'єднує 60 членів, які здійснюють свої повноваження на громадських засадах. Члени Національної ради делегуються репрезентативними об'єднаннями профспілок, які мають статус всеукраїнських; репрезентативними об'єднаннями організацій роботодавців, які мають статус всеукраїнських. Члени ради зі сторони органів виконавчої влади призначаються Кабінетом Міністрів України.

На територіальному рівні для ведення соціального діалогу утворюються територіальні тристоронні соціально-економічні ради з представників сторін соціального діалогу. На територіальному рівні представники сторони органів виконавчої влади в органах соціального діалогу призначають-

ся рішеннями місцевих органів виконавчої влади та/або органами місцевого самоврядування, що діють на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

На галузевому рівні можуть утворюватись самостійно діючі органи - галузеві (міжгалузеві) тристоронні або двосторонні ради соціального партнерства та інші органи соціального діалогу (комітети, комісії тощо), до складу яких входять на паритетних засадах представники кожної із сторін соціального партнерства, які об'єдналися на галузевому рівні. Представники сторони органів виконавчої влади в органах соціального діалогу на галузевому рівні призначаються рішенням центральних органів виконавчої влади.

Для забезпечення соціальних гарантій у сфері праці сторонами соціального діалогу укладаються на національному, галузевому, територіальному рівнях угоди на двосторонній або тристоронній основі (ЗУ «Про колективні договори і угоди»). Відповідно, на національному рівні – генеральна угода; на галузевому рівні – галузеві (міжгалузеві) угоди; на територіальному рівні – територіальні угоди.

Отже, соціальне партнерство в Україні розвивається в системі «роботодавець – працівники (профспілка)» за активної ролі держави. З метою забезпечення високої ефективності у сфері соціального захисту та застосування міжнародних трудових норм сторони соціального діалогу на національному рівні приймають участь у міжнародних заходах, конференціях Міжнародної організації праці.

Список літератури:

1. Охорона праці в органах Державної фіскальної служби України: навчальний посібник / Гусятинська Н.А., Чорна Т.М., Дашковська О.В.; за ред. Н.А. Гусятинської. – Ірпінь, Національний університет ДПС України, 2015. – 326 с.

2. Савранська Г.М. Розвиток національної моделі соціального партнерства у контексті забезпечення соціальної безпеки України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/18.pdf>

3. Шумляєва І.Д. Удосконалення державного регулювання соціально-партнерських відносин у сфері праці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01\(5\)/11sidvsp.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01(5)/11sidvsp.pdf)

УДК 35.351/354

М.І. МИХАЙЛЮК, О.В. МІЛЛЕР
ЛДУ БЖД

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Становлення суверенної України повинно супроводжуватися створенням безпечного стану довкілля, виробництва, побутових умов для життєдіяльності людини. Основне місце в цьому процесі посідає законодавство у галузі регулювання відносин з охорони здоров'я людини та навколишнього середовища і забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях й ситуаціях повсякденного життя, тобто безпеки життєдіяльності. Ці відносини регулюються нормативними актами різної юридичної сили — конституцією, законами, урядовими підзаконними актами, відомчими нормативними актами та нормативними актами місцевих органів влади.

Конституція України як юридична база зобов'язань щодо безпеки життєдіяльності проголошує:

- "кожна людина має невід'ємне право на життя... Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань" (ст. 27).
- "кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування... Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя" (ст. 49).
- "кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди" (ст. 50).

Законодавство щодо безпеки життєдіяльності включає законодавство України про охорону здоров'я, про охорону праці, про дорожній рух, про цивільну оборону, про охорону навколишнього середовища тощо.

Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 р. із змінами і доповненнями, внесеними законами України (*останні зміни від 09 квітня 2015 р.*), проголошують; що кожна людина має природне невід'ємне і непорушне право на охорону здоров'я. Суспільство і державу відповідальні перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України, забезпечують пріоритетність охорони здоров'я в діяльності держави, поліпшення умов праці, навчання, побуту і відпочинку населення, розв'язання екологічних проблем, вдосконалення медичної допомоги і запровадження здорового способу життя.

Основи законодавства України про охорону здоров'я визначають правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні, регулюють суспільні відносини у цій галузі з метою забезпечення гармонійного розвитку фізичних і духовних сил, високої працездатності і

довголітнього активного життя громадян, усунення факторів, що шкідливо впливають на їх здоров'я, попередження і зниження захворюваності, інвалідності та смертності, поліпшення спадковості.

Законодавство України про охорону здоров'я базується на Конституції України і складається з цих Основ та інших прийнятих відповідно до них актів законодавства, що регулюють суспільні відносини у галузі охорони здоров'я.

У статті 4 проголошені основні принципи охорони здоров'я, а саме:

- визнання охорони здоров'я пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави, одним з головних чинників виживання та розвитку народу України;
- дотримання прав і свобод людини і громадянина в галузі охорони здоров'я та забезпечення пов'язаних з ними державних гарантій;
- гуманістична спрямованість, забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами, підвищений медико-соціальний захист найбільш вразливих верств населення;
- рівноправність громадян, демократизм і загальнодоступність медичної допомоги та інших послуг у галузі охорони здоров'я;
- відповідність завданням і рівню соціально-економічного та культурного розвитку суспільства, наукова обґрунтованість, матеріально-технічна і фінансова забезпеченість;
- орієнтація на сучасні стандарти здоров'я та медичної допомоги, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом у галузі охорони здоров'я тощо.

Кодекс цивільного захисту України від 14 травня 2013 року проголошує, що забезпечення цивільного захисту є невід'ємною частиною державної діяльності щодо охорони життя та здоров'я людей, національного багатства і навколишнього природного середовища. Цей Закон визначає загальні правові, економічні та соціальні основи забезпечення пожежної безпеки на території України, регулює відносини державних органів, юридичних і фізичних осіб у цій галузі незалежно від виду їх діяльності та форм власності.

Згідно з даним Кодексом кожен має право на захист свого життя і здоров'я від наслідків аварій, катастроф, пожеж, стихійного лиха та на вимогу гарантій забезпечення реалізації цього права від Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, керівництва підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності і підпорядкування.

Держава як гарант цього права створює систему цивільного захисту, яка має своєю метою захист населення від небезпечних наслідків аварій і катастроф техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру.

У статті 4 проголошено, що цивільний захист України є функцією держави, що спрямована на захист населення, територій, навколишнього

природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Основними завданнями цивільного захисту є:

- збирання та аналітичне опрацювання інформації про надзвичайні ситуації;
- прогнозування та оцінка соціально-економічних наслідків надзвичайних ситуацій;
- здійснення нагляду і контролю у сфері цивільного захисту;
- розроблення і виконання законодавчих та інших нормативно-правових актів, дотримання норм і стандартів у сфері цивільного захисту;
- розроблення і здійснення запобіжних заходів у сфері цивільного захисту;
- створення, збереження і раціональне використання матеріальних ресурсів, необхідних для запобігання надзвичайним ситуаціям;
- організація захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, надання невідкладної психологічної, медичної та іншої допомоги потерпілим;
- проведення невідкладних робіт із ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та організація життєзабезпечення постраждалого населення;
- забезпечення постійної готовності сил і засобів цивільного захисту до запобігання надзвичайним ситуаціям та ліквідації їх наслідків;
- надання з використанням засобів цивільного захисту оперативної допомоги населенню в разі виникнення несприятливих побутових або нестандартних ситуацій;
- навчання населення способам захисту в разі виникнення надзвичайних, несприятливих побутових або нестандартних ситуацій та організація тренувань;
- міжнародне співробітництво у сфері цивільного захисту.

Список літератури

1. Конституція України.
2. Закон України "Про охорону здоров'я" від 19.11 1992 року.
3. Кодекс цивільного захисту України від 14.05.2013 року.

УДК 35.351/354

Я.І. МОШКОЛА, О.В. МІЛЛЕР
ЛДУ БЖД**РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА
У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ**

Законодавство щодо безпеки життєдіяльності включає прийняті Верховною Радою Закони України "Про охорону здоров'я", "Про охорону праці", "Про охорону навколишнього середовища", кримінальне законодавство, а також закони України "Про цивільну оборону"

Правове регулювання законодавства України регулюються нормативними актами різної юридичної сили - Конституцією, законами, урядовими підзаконними актами, відомчими нормативними актами та нормативними актами місцевих органів влади.

Конституція України як юридична база зобов'язань щодо безпеки життєдіяльності проголошує:

- «кожна людина має невід'ємне право на життя..., кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» (ст.27);

- «кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування... Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя» (ст.49);

«кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завдані порушенням цього права шкоди» (ст. 50).

Законодавство щодо безпеки життєдіяльності включає такі етапи:

- про охорону здоров'я,
- про охорону праці,
- про дорожній рух,
- про цивільну оборону,
- про охорону навколишнього середовища тощо.

Головною метою є удосконалення державної системи в тому числі безпеки життєдіяльності, охорону їх життя і здоров'я в процесі трудової діяльності, яка сприяла б вирішенню питань організаційного, матеріально-технічного, наукового та правового забезпечення робіт у галузі охорони праці, запобіганню нещасним випадкам, професійним захворюванням, аваріям і пожежам.

Регулювання законодавства України у сфері безпеки життєдіяльності, повинно передбачати на мою думку заходи щодо покращення засад про охорону здоров'я, правових, організаційних, економічних та соціальних запроваджень для своїх громадян.

Громадяни України зобов'язані:

– берегти природу, охороняти, раціонально використовувати її багатства, здійснювати діяльність із додержанням вимог екологічної безпеки, екологічних нормативів;

– не порушувати екологічні права та законні інтереси інших суб'єктів;
– вносити плату за спеціальне природокористування;
– компенсувати шкоду, заподіяну забрудненням та іншим негативним впливом на навколишнє природне середовище.

У Статті 5 визначені обов'язки громадян, котрі зобов'язані:

– піклуватися про своє здоров'я та здоров'я і гігієнічне виховання своїх дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян тощо.

Громадяни також мають право на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище, санітарно-епідемічне благополуччя території і населеного пункту, безпечні і здорові умови праці, навчання, побуту та відпочинку, кваліфіковану медико-санітарну допомогу, включаючи вільний вибір лікаря і закладу охорони здоров'я, достовірну та своєчасну інформацію про стан свого здоров'я і здоров'я населення.

Будь-які взаємодії і взаємозв'язки у процесі життєдіяльності людини і суспільства мають соціальний аспект, а відтак, для системи суспільних зв'язків і залежностей можна виділити ознаку – соціальність, яка «розуміється як характеристика цілісності суспільного життя людини, яке проникнуте взаємозв'язком та взаємозалежністю її життєдіяльності, як характеристика окремих суспільних феноменів, проявів суспільного життя».

І тому правове регулювання законодавства України має мати свою потенційну увагу для людей, вирішення глобальних та етнічних проблем, для суспільства, а також для сприйняття безпеки людей різного стану та довкілля.

Список літератури:

1. Конституція України
2. Закон України "Про охорону здоров'я" 19.11.1992 №2801
3. Закон України "Про охорону навколишнього середовища" від 25.06.1991
4. О.В Міллер, О.М. Парубок, А.І Харчук «Організація пожежно-профілактичної роботи».

УДК 351.746: 614.8

*І.В. ЛУЦЬ, О.В. МІЛЛЕР
ЛДУ БЖД*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДОБРОВОЇЛЬНОЇ ПОЖЕЖНОЇ ОХОРОНИ

На сьогодні кількість надзвичайних ситуацій, в т. ч. пожеж зростає і це обумовлено тим, що люди часто необачно поводяться з вогнем. При виникненні тієї чи іншої надзвичайної ситуації (далі - НС), проходить певний період часу до приїзду ДПРЧ в наслідок чого вільний розвиток пожежі може сягати 15-20 хв. Чому ж потрібно стільки часу для прибуття на місце пожежі, оскільки в керівних документах прописано що час доїзду одиниці техніки до місця виклику в місті повинен становити 10 хв., а у сільській місцевості 20хв.

Проблема постала у тому, що потрібно скоротити час доїзду одиниці техніки, а від цього відповідно і скоротиться час вільного розвитку. Вирішенням стане створення добровільної пожежної охорони окрім діючих ДПРЧ.

Добровільна пожежна охорона - це протипожежне громадське об'єднання, засноване фізичними особами та/або юридичними особами приватного права, основною статутною метою (ціллю) якого є участь у проведенні заходів із запобігання виникненню пожеж, організації їх гасіння. На добровільну пожежну охорону згідно [1], покладаються такі завдання як: проведення заходів із запобігання виникнення, гасіння, профілактики виникнення пожеж, вносять керівникам суб'єктам господарювання пропозиції щодо забезпечення пожежної безпеки об'єкта, інформування територіального органу ДСНС про факти виникнення пожеж і порушення вимог щодо пожежної безпеки.

Пожежно-рятувальні підрозділи добровільної пожежної охорони утворюються у таких формах як:

– пожежна дружина - підрозділ, забезпечений пожежними мотопомпами та/або первинними засобами для гасіння пожеж;

– пожежна команда - підрозділ, забезпечений пожежними автомобілями або іншою необхідною технікою для гасіння пожеж.

Відповідно пожежні дружини згідно поділяються на такі категорії:

– першої категорії - що забезпечуються пожежними мотопомпами та первинними засобами для гасіння пожеж;

– другої категорії - що забезпечуються первинними засобами для гасіння пожеж;

Пожежні команди теж класифікують та поділяють на категорії:

– першої категорії, що забезпечують цілодобове чергування диспетчерів, водіїв пожежних машин та караульних у пожежних депо;

– другої категорії, що забезпечують цілодобове чергування диспетчерів та водіїв пожежних машин з перебуванням інших караульних за місцем роботи (навчання) або місцем проживання;

– третьої категорії, що забезпечують цілодобове чергування диспетчерів з перебуванням інших караульних (у тому числі водіїв пожежних машин) за місцем роботи (навчання) або місцем проживання [2].

За виконання завдань покладених на добровільні пожежні дружини та команди відповідальність перед виконавчим органом ДСНС України несе начальник пожежної дружини чи команди.

Отже у висновку ми хочемо сказати, що створення добровільної пожежної охорони зможе зменшити статистику пожеж, оскільки зменшиться час доїзду одиниці техніки до місця пожежі та буде створений резерв часу для приїзду основних сил та засобів.

Список літератури:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI
2. ПКМУ № 564 «Про затвердження Порядку функціонування добровільної пожежної охорони»;
3. Міллер О. В. Навчальний посібник Організація пожежно-профілактичної роботи: посібник [для курсантів, студентів і слухачів вищих навчальних закладів МНС України] / Міллер О. В., Парубок О. М., Харчук А. І – К. : ЛДУ БЖД., 2009. – 390 с.
4. Міллер О. В. Практичний посібник з пожежної безпеки: довід. [для курсантів, студентів і слухачів вищих навчальних закладів техногенного та пожежного профілю] / Міллер О. В.– К. : ЛДУ БЖД., 2011. – 61 с.

УДК 340.12

І.В. ЛУЦЬ, Р.С. ЯКОВЧУК

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРИНЦИПИ БОРТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Тероризм як кримінальне явище співіснує з людським суспільством багато тисячоліть і являє собою одну з форм соціального протесту, поряд з такими, як національно-визвольні рухи, партизанські дії, масові заворушення тощо. Всі ці прояви мають на меті вирішення соціальних конфліктів, зміну ситуації в суспільстві.

Багато терористичних організацій вже протягом тривалого часу керуються у своїй діяльності концепціями, які утверджують історичну необхідність і моральну виправданість використання насильства в політичній боротьбі. До їх числа можна віднести концепції партизанської визвольної боротьби, стратегії міських партизанів, стратегії напруженості або концепції, спрямовані на втягування населення в революційну боротьбу за відсутності революційної ситуації в різних

країнах світу. Зокрема, останнє характерно для ряду екстремістських організацій Європи, Латинської Америки, Південно-Східної Азії. На їх думку, необхідне подолання певної політичної пасивності населення систематичними методами «революційного» використання терористичних та інших насильницьких актів та поступового створення масового революційного потенціалу [1].

Тероризм - суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [2].

Тероризм виникає через такі фактори, як: бідність, брак демократичних свобод, неспроможність влади забезпечити належний рівень життя.

Згідно статті 258 Кримінального кодексу України терористична діяльність супроводжується вчиненням злочинів, і відповідальність за їх вчинення настає відповідно до Кримінального кодексу України. Терористична діяльність охоплює і містить такі фактори як: планування, організація, підготовка та реалізація терористичних актів з метою здобуття потрібної цілі. Для здобування цілі терористичні лідери займаються підбурюванням до вчинення терористичних актів, насильства, знищення матеріальних об'єктів у терористичних своїх цілях [3].

Основними принципами боротьби з тероризмом є такі:

- законності та неухильного додержання прав і свобод людини і громадянина;
- комплексного використання з цією метою правових, політичних, соціально-економічних, інформаційно-пропагандистських та інших можливостей;
- пріоритетності попереджувальних заходів;
- невідворотності покарання за участь у терористичній діяльності;
- пріоритетності захисту життя і прав осіб, які наражаються на небезпеку внаслідок терористичної діяльності; поєднання гласних і негласних методів боротьби з тероризмом; нерозголошення відомостей про технічні прийоми і тактику проведення анти-терористичних операцій, а також про склад їх учасників;
- єдиноначальності в керівництві силами і засобами, що залучаються для проведення антитерористичних операцій;

Отже, опираючись на принципи боротьби з тероризмом ми разом з моїм керівником стверджуємо, при дотриманні прав і свобод громадянина, можна уникнути насильства і ряду терористичних актів. У разі затримання учасника терористичних актів чи особи яка б допомагала у вчиненні його призначати найвищу міру покарання.

Для припинення тероризму потрібно забезпечити належний рівень життя у всіх країнах світу враховуючи права і свободи кожного громадянина, а не насильно насаджувати політику, оскільки на теперішній час суспі-

льство керується законами демократії а не тваринного світу де перемагає сильніший. Для припинення дії тероризму потрібно забезпечити належний рівень життя у всіх країнах також враховувати права та свободи кожного громадянина а не керівної особи, бо зараз світ живе за законами демократії а не тоталітаризму.

Список літератури:

1. Тероризм у формі боротьби за національний суверенітет: до постановки проблеми / А.В. Саміло, В.В. Шишко, О.В. Повстин, Р.С. Яковчук // Вісник НУ «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки» – Львів: НУ «Львівська політехніка», – 2015. – № 824. – С. 313-319.
2. Закон України від 20.03.2003 № 638-IV «Про боротьбу з тероризмом».
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131).

УДК 355.588:347.1

М.П. ГУСАК, Р.С. ЯКОВЧУК

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Розбудова української держави потребує не лише сучасного рівня економічного прогресу та відповідності міжнародним стандартам, а і розвитку культури державного управління. За роки незалежності України нагромаджено певний досвід практичного розв'язання управлінських завдань, вироблено чимало управлінських рішень, які визначили об'єктивну потребу у формуванні сучасного підходу в державному управлінні, зокрема в сфері цивільного захисту держави.

Однією з основних цілей політики реформування системи цивільного захисту є створення апарату керування сучасного типу, який зможе застосувати сучасні технології (соціальні, інформаційні, управлінські та ін.). В систему таких змін покладений новий курс розвитку Єдиної державної системи цивільного захисту в основу якої входить ряд завдань, таких як: модернізація організаційно-штатної структури, забезпечення ефективності державного управління у сфері цивільного захисту, удосконалення системи реагування на надзвичайні ситуації, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації фахівців з питань цивільного захисту, а також ряд законів та інших нормативних актів, які складають правову основу цивільного захисту.

Розвиток суспільства та рівень його безпеки відбувається під впливом соціального управління, цілеспрямованого впливу людей на власну

суспільну, колективну і групову життєдіяльність, яке складається з двох типів: само-регулювання суспільства (безпосереднє управління); державного управління (через спеціально створені структури держави).

Державне управління - цілеспрямований організаційний, регулюючий та контролюючий вплив суб'єкта державного управління на об'єкт державного управління шляхом запровадження державної політики, виробленої політичною системою та законодавчо закріпленої через діяльність органів державної влади, наділених необхідною компетенцією [1].

Для дослідження проблем державного управління використовується методологія системного підходу, яка дозволяє аналізувати будь-який об'єкт або явище як систему в єдності всіх її складових, що безперервно взаємодіють як між собою, так і з зовнішнім середовищем.

Система - це сукупність взаємодіючих елементів, які мають інтегральні властивості, не притаманні кожному з цих елементів окремо. Особливостями будь-якої системи, в тому числі системи цивільного захисту є її цілісність, структурність, ієрархічність організації (тобто наявність сукупності підсистем різного рівня, які розташовані в порядку поступовості), наявність різних типів необхідних комунікацій між елементами та наявність інтегрованої якості, цілеспрямованість функціонування на корисний результат.

В управлінні як суб'єктом, так і об'єктом управлінського впливу виступає людина. Специфіка державного управління як виду управління полягає в тому, що воно спирається на владу - організаційну силу суспільства, здатну до примусу, та поширює свій вплив на все суспільство.

Суб'єктом державного управління є орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи посадова особа, яка наділена владними повноваженнями для здійснення державного управління.

Об'єктом державного управління відповідно до організаційно-структурного критерію виступають формально визначені структури (область, місто, район, підприємство), а за функціональними критерієм - види діяльності, в тому числі цивільний захист [2].

Останніми роками відбувається інтенсивне формування загальної теорії безпеки життєдіяльності світового співтовариства з урахуванням суспільних потреб і висвітленням усіх аспектів від екологічних, економічних, технічних до соціальних, воєнних, політичних. Механізмом забезпечення безпеки життєдіяльності населення є державне управління у сфері цивільного захисту. Теорія державного управління у сфері цивільного захисту, очевидно, може мати тільки міждисциплінарний характер, синтезуючи ідеї, підходи й методи природних і гуманітарних наук, виробляючи в землян новий науковий світогляд, нову культуру сталого розвитку й безпечного проживання на планеті. Спрямованість дослідження на вирішення наукової проблеми в галузі державного управління у сфері цивільного захисту, а також практична відсутність теоретичних розробок у цій сфері зумовлюють необхідність проведення аналізу сутності державного управління крізь призму цієї проблеми.

Сьогодні офіційне визнання державного управління як виду суспільної діяльності й галузі науки підкреслює нагальну потребу у створенні та розвитку національної школи державного управління, у тому числі у сфері цивільного захисту як системи забезпечення безпеки життєдіяльності населення. Таку ситуацію маємо в результаті того, що в Україні з моменту проголошення її незалежності розпочали різнопланові реформи ще до розроблення їх теоретичних засад і чіткого визначення мети. Відсутність чітко та однозначно сформульованої головної мети стосується й системи державного управління у сфері цивільного захисту.

Можна погодитися з тим, що головна мета, виражаючи суть і довготривалу спрямованість політики держави, є відносно стабільною характеристикою діяльності суб'єкта державного управління, на різних етапах вона конкретизується в послідовну систему цілей. Тому, розглядаючи різні аспекти державного управління у сфері цивільного захисту, доцільно виходити з необхідності реалізації конкретних цілей управління державою.

Основними цілями діяльності уряду щодо сфери цивільного захисту слід вважати [3]:

- реформування суспільних відносин;
- формування ефективної системи забезпечення безпеки життєдіяльності й створення необхідних економічних та організаційно-правових умов для її розвитку;
- забезпечення функціонування системи державного управління у сфері цивільного захисту на рівні, достатньому для задоволення потреби в особистій безпеці та досягнення національної безпеки країни;
- структурна перебудова сфери з урахуванням стратегічних прогнозів;
- вихід на європейські та світові рівні прийнятної ризику;
- вироблення стратегії й тактики реформування системи науки, освіти, підготовки кадрів у сфері безпеки життєдіяльності та механізму освоєння науково-технічного прогресу практикою.

Список літератури:

1. Державне управління: словник-довідник / В. М. Князєв, В. Д. Бакуменко та ін. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – С. 117-118.
2. Маслов Є.П. Державна політика у сфері цивільного захисту України в умовах надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс] / Є.П. Маслов. – Режим доступу: www.zerkalov.kiev.ua.
3. Белоусов А.В. Механізми державного управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: Дис... канд. наук держ. упр.: 25.00.02; – Захищена 2015. – Х., 2015. – 233 с.

УДК 355.588:347.1

М.В. ІВАНЕЦЬ, Р.С. ЯКОВЧУК*м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності***СТАН ПРОБЛЕМАТИКИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ЗАХИСТОМ НАСЕЛЕННЯ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ**

Сьогодні в Україні існують суттєві недоліки в державному управлінні у сфері цивільного захисту як на державному, так і на регіональному рівнях, які підсилюються умовами соціально-економічної трансформації українського суспільства. Як свідчить досвід сучасного розвитку багатьох держав світу, подолання проблем у сфері цивільного захисту неможливо без виваженої державної політики щодо управління у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Головною причиною низького рівня безпеки населення та територій в Україні є недосконала державна політика, спрямована на реагування на надзвичайні ситуації, які становлять негативний вплив на нормальні умови життєдіяльності населення та проявляється у вигляді підвищеного рівня ризику виникнення стихійних природних явищ, а також інтенсивним впливом господарської діяльності людей на навколишнє природне середовище, наслідком якого є збільшення техногенного навантаження на території України; підвищеному рівні ризику виникнення техногенних аварій і катастроф, що зумовлені критичними ступенями зносу (60 - 80%) основних виробничих фондів у провідних галузях промисловості, агропромисловому комплексі, системах життєзабезпечення України; послабленням державного нагляду (контролю) у сфері пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту та неефективністю механізмів державного регулювання сфери цивільного захисту; неспроможністю Єдиної державної системи цивільного захисту в її нинішньому вигляді ефективно функціонувати в сучасних умовах, які створюють загрози для безпеки людей, суспільства та держави в цілому.

Забезпечення конституційного права на безпечне для життя і здоров'я, довкілля та захист населення, об'єктів економіки, національного надбання від згубного впливу вражаючих чинників надзвичайних ситуацій здійснюється суб'єктами забезпечення цивільного захисту, а саме: Кабінетом Міністрів України; центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту; іншими центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підпорядкованими їх силами й засобами, підприємствами, установами та організаціями, добровільними формуваннями цивільного захисту.

Правовою основою такої діяльності є законодавство з питань цивільного захисту, охорони навколишнього природного середовища, охорони здоров'я, у сфері національної безпеки та оборони.

Метою державного управління процесами запобігання надзвичайним ситуаціям та реагуванням на їх наслідки є прогнозування та зменшення ризику виникнення надзвичайних ситуацій різного характеру, організація управління в умовах виникнення НС, мінімізація та ліквідація їх наслідків у найкоротші терміни.

Управління є складним і універсальним суспільним феноменом. Незважаючи на суперечливий процес становлення в Україні цієї науки, уже зроблено чимало для її розвитку. Окреслено предметне поле державного управління, визначено проблематику й методи досліджень, ґрунтовніше вивчаються світова й українська історія державних утворень та управління в них, управлінські погляди й теорії діячів минулого. Слід зазначити, що існуючі вітчизняні наукові дослідження в обраній сфері державного управління висвітлюють лише окремі проблемні питання.

Таким чином, аналіз стану наукової розробки проблем державного управління захистом населення у надзвичайних ситуаціях природного і техногенного характеру показав, що існуючі наукові праці в цій сфері висвітлюють тільки деякі його питання, серед яких економічні механізми управління природними і техногенними катастрофами, організаційно-управлінські аспекти запобігання та ліквідації НС, управління безпекою життєдіяльності та державний нагляд тощо. Науковці приділяють увагу окремим особливостям державного управління у сфері запобігання НС, зокрема дослідженню ризиків, інформаційному забезпеченню прийняття рішень, ядерній і радіаційній безпеці, праці в особливих умовах. Як наслідок, залишаються недослідженим державне управління захистом населення в надзвичайних ситуаціях у комплексі.

Список літератури:

1. Малиновський В.Я. Державне управління: навч. посіб. / В. Я. Малиновський. – 2-ге вид. доп. і перероб. – К.: Атіка, 2003. – 576 с.
2. Андрєєв С.О. Організаційно-правовий механізм державного управління цивільним захистом на регіональному рівні: Дис... канд. наук держ. упр.: 25.00.02. – Х., 2010. – 201 с.
3. Биков О.С. Структурно-функціональні механізми державного управління територіальних підсистем цивільного захисту: Дис... канд. наук держ. упр.: 25.00.02; – Захищена 2015. – К., 2015. – 216 с.

УДК 614.84

В.М. КИСЛАШКО, Р.С. ЯКОВЧУК*м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

ПОСИЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ТЕХНОГЕННОЇ ТА ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ

Забезпечення пожежної та техногенної безпеки становить основну частину цивільного захисту населення й територій від надзвичайних ситуацій, є однією з найважливіших функцій органів державної влади й суб'єктів господарювання. Стан з пожежами та їх наслідками в державі дають підстави ставитися до проблеми пожежної безпеки як до першочергової, адже вона є складовою частиною національної безпеки України, а її забезпечення – однією із важливих функцій держави щодо охорони життя людей та їхнього майна, національного багатства та довкілля.

Близько 30% недоліків, які органи державного нагляду (контролю) у сфері пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту пропонують усунути суб'єктам господарювання, протягом досить тривалого часу не усуваються. Виходячи із статистичних даних, відстежується пряма негативна залежність від роботи, яка проводиться відповідними органами державного нагляду та станом виконання вимог законодавства з питань пожежної та техногенної безпеки суб'єктами господарювання держави. Необхідно зазначити, що не останню роль у цьому визначає недостатній адміністративний тиск на порушників, які не виконують (порушують) встановлені законодавством вимоги пожежної та техногенної безпеки. Середній штраф на правопорушника з числа посадових осіб складає від 34 до 102 гривень, що на сьогодні матеріально на порушників практично не впливає. Керівникам підприємств простіше заплатити максимальний розмір штрафу, ніж докладати зусиль і виділяти певні кошти на забезпечення пожежної та техногенної безпеки.

Зменшення впливу держави на дотримання вимог пожежної, техногенної безпеки буде компенсовано шляхом посилення адміністративної відповідальності за порушення вимог пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту. У зв'язку з економічними проблемами, які існують у державному управлінні сферою пожежної безпеки потрібно шукати новітні ефективні шляхи реалізації державної політики. В умовах децентралізації органів місцевого самоврядування, яка на даному етапі становлення суспільства є найбільш ефективним способом організації влади, а також користуючись досвідом Європейських країн, проаналізувавши всі механізми обігу коштів у Державній службі України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) пропонуємо створити нову прозоро-керовану систему державного управління, яка буде запобігати виникненню корупції та збільшенню обсягу обігу коштів у ДСНС та сприятиме покращенню рівня пожежної безпеки суб'єктів господарювання різних ступенів ризику.

Отож, не значний розмір штрафів, що застосовують до керівників суб'єктів господарювання безпосередньо відповідальних за стан пожежної безпеки на об'єкті, дає змогу проігнорувати вимоги посадових осіб органів державного нагляду у сфері пожежної та техногенної безпеки. Збільшення штрафних санкцій до рівня країн Євросоюзу, Росії та інших розвинених країн забезпечить виконання керівниками покладених на них обов'язків із забезпечення належного стану пожежної безпеки на об'єкті. Це, у свою чергу, збільшить продуктивність роботи підприємців та більш сталий розвиток економіки в країні, адже прями та побічні збитки від пожеж значно перевищують затрати на їх ліквідацію та в майбутньому призупиняють роботу підприємства, яке певний час не приносить прибутку країні.

Таблиця 1

Штрафні санкції за порушення правил пожежної безпеки		
Україна	Росія	Великобританія
70 НМДГ (1190 грн.)	500 000 рублів (219 700 грн.)	400000 фунтів стерлінгів (13 320 000 грн.)

Кошти, які держава отримуватиме внаслідок накладення штрафів за порушення встановлених правил пожежної безпеки, невиконання приписів та постанов центрального органу виконавчої влади, що реалізовує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства у сфері пожежної та техногенної безпеки, повинні надходити до місцевих бюджетів. Органи місцевого самоврядування відповідно до потреб громади та пожежно-рятувальних підрозділів повинні забезпечувати виділення коштів на оплату праці працівників, закупівлю необхідного ПТО та проведення необхідних аварійно-рятувальних робіт.

Список літератури:

1. Top 25 Expensive Fines for Fire Safety Breaches [<https://www.staylegal.net/top-25-expensive-fines-fire-safety-breaches>] : [staylegal.net]. – New Look - £400,000. – Львів : staylegal, 2017. – Режим доступу: www.staylegal.net (дата звернення 28.03.2017) – Top 25 Expensive Fines for Fire Safety Breaches.

2. Таблиця штрафів ПБ [<http://onpb.ru/module-example/shtrafi-pb.html>] : [onpb.ru]. – Штрафы за нарушение пожарной безопасности. – Львів : Он-лайн ПБ, 2017. – Режим доступу: onpb.ru (дата звернення 28.03.2017) – Таблиця штрафів ПБ.

УДК 340.114.5

М.О. ОЛЕКСІЄНКО, Р.С. ЯКОВЧУК*м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності***РОЛЬ ПРАВОВОЇ РОБОТИ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ЛЮДИНИ, ЯК СУБ'ЄКТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

Становлення в Україні демократичної правової держави, формування засад громадянського суспільства потребує суттєвого підвищення правосвідомості громадян, їх правової культури. У Засадах державної політики України в галузі прав людини, затверджених постановою Верховної Ради України від 17 червня 1999 року N 757-XIV, визначено, що підвищення правової культури і правосвідомості людини і громадянина, формування поваги до закону та визначення механізму їх прав є одними з основних та пріоритетних напрямів діяльності. Тому теоретичний розгляд і осмислення понять, структури і видів правової культури та правосвідомості, форм і методів формування у кожної людини цих правових якостей є актуальною проблемою.

Правова культура людини це її позитивна правова свідомість у діях, розуміння особистістю потрібності правил, законів і підзаконних актів, необхідності їх виконання для забезпечення безпеки самої особи.

Правокультурною людиною можна назвати ту, яка не лише знає та розуміє певні юридичні норми, а й слідує їх вимогам у своєму житті, розуміючи мету їх створення.

Правова культура особи включає:

- 1) знання законодавства (інтелектуальний зріз), поінформованість була і залишається важливим каналом формування юридично зрілої особи;
- 2) переконаність у необхідності і соціальній корисності законів і підзаконних актів (емоційно-психологічний зріз);
- 3) уміння користуватися правовим інструментарієм – законами та іншими актами у практичній діяльності (поведінковий зріз).

Стосовно суб'єкта безпеки життєдіяльності, яким є сама людина, правова культура – це знання і розуміння соціальної суті свого значення, усвідомлення потрібності виконання своїх обов'язків.

Законодавство є результатом правосвідомості суб'єктів правотворчості, рішення судів, постанови КМУ, виступи адвокатів — відповідно до результатів їх професійної правосвідомості.

За даними соціальних досліджень в Україні правова культура людини, яка є одним з головних показників рівня її розвитку, нажаль, перебуває лише на стадії формування й потребує її становлення та активного розвитку. Для цього потрібна активна діяльність правоохоронних органів з метою профілактичних робіт, а також бесід з громадянами.

Безпека життєдіяльності - це швидше не відсутність небезпеки, а встановлення захисту від неї, який забезпечується виконанням обмежень,

правил і законів встановлених державою. Вона є однією з умов самовизначення, саморозвитку суб'єкта (особи, спільності людей). Основою заходів для гарантування безпеки є сукупність збалансованих інтересів самої людини, суспільства і держави в усіх сферах життєдіяльності.

За даними різних статистик більшість порушень безпеки життєдіяльності дорожньо-транспортні пригоди, аварії, пожежі і інші небезпечних події і надзвичайні ситуації виникає по причині свідомого порушення певних правил (правил дорожнього руху, правил пожежної безпеки та інших), постанов і законів, які передбачали настання цих небезпечних подій, і за умови їх виконання значно зменшилася б ймовірність виникнення цих небажаних ситуацій, які часто бувають незворотними і навіть летальними.

На даному етапі розвитку держави великий відсоток громадян негативно сприймають контроль виконання правових актів, правил, наказів і інших законодавчих актів, які забезпечують безпеку самої людини і навколишнього середовища, не усвідомлюючи, що це виконується тільки для користі тієї ж людини, певної групи людей, а також держави в цілому. Але з часом цей відсоток зменшується і це є суттєвим фактором подальшого піднесення української культури.

Отже, право є структурною частиною культури, і вписується в життя тільки в індивідуальних формах. Правова культура людини в Україні є дуже актуальним питанням сьогодення у зв'язку з необхідністю виховання громадян слухняності закону та активної їх участі у формуванні держави та її культури.

Список літератури:

1. А. Кутиркін. Шляхи розвитку теорії та практики правового виховання населення України. // Право України. – 2008. – № 3. – ст. 122-125.
2. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. / За ред. Копейчикова В. В. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 320 с.
3. Лисогор В. Правова культура як елемент механізму реалізації прав і свобод громадян// Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 5. С. 19 - 21.

УДК 614.841.41

І.І. ТРАЧУК, Р.С. ЯКОВЧУК*м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності***РОЛЬ ДОБРОВІЛЬНОЇ ПОЖЕЖНОЇ ДРУЖИНИ
В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

Пожежно-рятувальні підрозділи добровільної пожежної охорони утворюються як: пожежна дружина - підрозділ, забезпечений пожежними мотопомпами та/або первинними засобами для гасіння пожеж; пожежна команда - підрозділ, забезпечений пожежними автомобілями або іншою необхідною технікою для гасіння пожеж.

Добровільні пожежні дружини – найбільш ефективне добровільне протипожежне формування, яке здатне ліквідувати пожежу з допомогою первинних засобів пожежогасіння на початковому етапі її розвитку з мінімальними затратами. Якщо пожежу не ліквідувати на стадії нестійкої інтенсивності горіння то в подальшому ця інтенсивність зростає і настає лавиноподібний процес, який супроводжується тяжкими наслідками та значними матеріальними збитками.

З метою залучення працівників до проведення заходів щодо запобігання пожежам, організації їх гасіння на підприємствах створюються добровільні пожежні дружини. Порядок створення, завдання, функції, права і обов'язки начальників та членів добровільної пожежної дружини, а також умови матеріально-технічного забезпечення, визначає Інструкція про порядок створення та організацію діяльності добровільної пожежної дружини.

Члени добровільної пожежної дружини зобов'язані здійснювати заходи із запобігання виникненню пожеж; мати спеціальні знання в обсязі, необхідному для виконання покладених обов'язків у складі ДПД, відвідувати заняття згідно з розкладом; проводити агітаційно-роз'яснювальну роботу з метою недопущення виникнення пожеж та загибелі на них людей; дотримуватися вимог законодавства, дисципліни, охорони праці, дбайливо ставитися до майна ДПД утримувати у справному стані пожежну техніку та пожежно-технічне спорядження; знати розміщення джерел протипожежного водопостачання, систем автоматичної пожежної сигналізації та пожежогасіння, систем димовидалення, первинних засобів пожежогасіння та інших технічних засобів, правила застосування та вміти використовувати їх при гасінні пожеж; знати способи оповіщення населення та працівників підприємств про пожежу; викликати підрозділи МНС при виникненні пожежі; знати свої обов'язки.

Пожежні дружини поділяються на такі категорії:

пожежні дружини першої категорії, що забезпечуються пожежними мотопомпами та первинними засобами для гасіння пожеж;

пожежні дружини другої категорії, що забезпечуються первинними засобами для гасіння пожеж;

пожежні команди першої категорії, що забезпечують цілодобове чергування диспетчерів, водіїв пожежних машин та караульних у пожежних депо;

пожежні команди другої категорії, що забезпечують цілодобове чергування диспетчерів та водіїв пожежних машин з перебуванням інших караульних за місцем роботи (навчання) або місцем проживання;

пожежні команди третьої категорії, що забезпечують цілодобове чергування диспетчерів з перебуванням інших караульних (у тому числі водіїв пожежних машин) за місцем роботи (навчання) або місцем проживання.

Пожежну дружину (команду) очолює начальник, який призначається на посаду і звільняється з посади відповідним органом місцевого самоврядування, керівником суб'єкта господарювання за пропозицією загальних зборів членів дружини (команди).

Начальник пожежної дружини (команди) має заступників, які призначаються на посаду і звільняються з посади відповідним органом місцевого самоврядування, керівником суб'єкта господарювання за поданням начальника дружини (команди), погодженим із загальними зборами членів дружини (команди).

У разі відсутності начальника пожежної дружини (команди) його обов'язки виконує один із заступників начальника.

Розрахунки вказують на те, що підрозділи Державної пожежної охорони за викликом зможуть прибути на об'єкт в міській місцевості тільки через 20-30 хвилин з моменту виникнення пожежі, в сільській місцевості час слідування до місця виклику інколи рахується годинами. За таких умов пожежі часто набувають піку свого розвитку, завдаючи непоправимих збитків.

Список літератури:

1. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI, (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст. 458).

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2013 № 564 «Про затвердження Порядку функціонування добровільної пожежної охорони».

УДК 351.862***А.М. САВЧЕНКО, Р.С. ЯКОВЧУК****м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

МЕХАНІЗМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДОБРОВОЛЬНОЇ ПОЖЕЖНОЇ ОХОРОНИ

Станом на сьогодні добровільна пожежна охорона через низку переваг широко поширилася у сфері безпеки життєдіяльності усіх розвинених країн світу. Наприклад У США чисельність пожежних становить 1 млн чоловік, із цього числа 28 % професійних пожежних і 72 % пожежних добровольців. У Франції з 250 000 пожежників-рятувальників лише 50 000 (20 %) – професіонали, інші – добровольці. Тим часом у Чехії кількість професійних пожежних становить 10 000 чоловік, а добровільних – більше 350 000.

У більшості розвинених країн добровільна пожежна охорона організована на принципах матеріального стимулювання керівної ланки та основного технічного персоналу. Діяльність інших членів стимулюється пільгами, погодинною оплатою праці за виконання роботи з гасіння пожеж або за час чергування в пожежному депо. Наголосимо, що практично в усіх країнах Європейського Союзу і США широко застосовується моральне стимулювання добровільних пожежних у вигляді нагород, відзнак і суспільної подяки. Крім того самі добровольці стверджують, що перш за все таким чином вони виконують свій обов'язок перед батьківщиною, захищаючи власні домівки.

Особливістю ДПО європейських країн є те, що добровільні пожежники створюють громадські об'єднання поряд із професійними пожежними й науково-технічними організаціями. Зазвичай такі об'єднання групуються в декілька місцевих територіальних органів управління незалежних один від одного, що відображається у розбіжностях організаційно-правового механізму функціонування цих органів в межах однієї країни.

Як правило професійні пожежні формування утворюють на території великих міст та особливо небезпечних промислових об'єктів. Пожежна охорона сільської місцевості зазвичай повністю складається з добровільних формувань. В невеликих містах широко застосовується практика заповнення керівної ланки добровільних пожежних формувань професійними пожежними.

Слід наголосити, що створення та утримання оперативних підрозділів добровільної пожежної охорони є обов'язком органів місцевого самоврядування. Статті витрат на утримання таких підрозділів визначаються кошторисом, що складається керівництвом підрозділу й затверджується бургомістром.

Основним нормативним документом, який регламентує діяльність добровільної пожежної охорони є постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2013 р. № 564 «Про затвердження Порядку функціонування добровільної пожежної охорони».

Згідно даної постанови фінансування і матеріально-технічне забезпечення добровільної пожежної охорони здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів та коштів суб'єктів господарювання, як і в більшості високорозвинених країн, а також членських внесків, дотацій, прибутку від провадження господарської діяльності, прибутку від майна добровільної пожежної охорони, дивідендів, надходжень від страхових компаній, пожертвувань юридичних та фізичних осіб, інших джерел, не заборонених законодавством.

В Україні добровільна охорона може створюватися як для охорони певного об'єкту за рішенням керівника суб'єкта господарювання - з числа його працівників, так і для охорони певних територій за рішенням органу місцевого самоврядування - з числа жителів відповідного населеного пункту.

Підрозділи добровільної пожежної охорони можуть утворюватися незалежно від підрозділів державної, відомчої чи місцевої пожежної охорони. Хоча порядок забезпечення їх діяльності не може бути чинним без офіційного затвердження відповідного територіального органу ДСНС України і повинен відповідати вимогам Конституції і законів України, іншим чинним нормативно-правовим актам, включаючи нормативно-правові актами центральних та місцевих органів виконавчої влади, а також рішеннями органу місцевого самоврядування та накази керівника суб'єкта господарювання, що їх утворили.

Суттєвою і не мало важливою проблемою на даному етапі формування добровільної пожежної охорони України є мала зацікавленість громадян до участі в таких об'єднаннях. Перш за все це викликано недостатнім заохоченням населення з боку держави, тобто недосконалою нормативно-правовою базою. Хоча, якщо порівняти нормативно-правове забезпечення саме у сфері організації та діяльності підрозділів добровільної пожежної охорони країн Європи, можна стверджувати, що наша держава йде в ногу з провідними країнами світу.

Список літератури:

1. Кодекс цивільного захисту України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України від 02.10.2012 р. № 5403-VI (Введення в дію 01.07.2013 р.). – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403%D0%B0-17/paran5#n5>.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2013 р. № 564 «Про затвердження Порядку функціонування добровільної пожежної охорони».

УДК 351.777

Анна АРІСТАРХОВА*м. Львів, Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного***ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РИЗИКУ**

Аналіз ризику, як і в цілому питань взаємодії людини з природою та гарантій безпеки її існування, вимагає детального вивчення стану природного середовища, системного підходу.

Головним завданням аналізу ризику стосовно екологічної безпеки є вивчення найрізноманітніших сторін взаємодії різних антропогенних факторів з елементами біосфери та наслідків цього впливу з метою виявлення їх характеристик і кількісної оцінки негативного впливу. Результати аналізу ризику потрібні для оптимізації взаємодії людини з природою.

Аналіз ризику як фактору національної безпеки України, зокрема її екологічних систем, потребує аналізу різних видів взаємодії людини з природою.

Перший вид - це стихійна антропогенна взаємодія, коли людина в процесі господарської діяльності використовує природне середовище як деякий "амортизатор" між джерелами взаємодії та людиною. Викиди відходів у природне середовище підприємствами є прикладом такої взаємодії.

Другий вид - взаємодія з навколишнім середовищем, головним чином з ненавмисним впливом на природу та перетворенням біосфери. Це будівництво міст, обробка сільськогосподарських угідь, видобуток корисних копалин відкритим способом і т. ін.

Третій вид - використання навколишнього середовища шляхом цілеспрямованого широкомасштабного перетворення природи. Це свідомий вплив. Приклади його - будівництво водосховищ, вплив на метеорологічні процеси з метою викликати додаткові опади тощо.

У статті співробітників Окріджської національної лабораторії (США) відзначається, що управління навколишнім середовищем, яке ґрунтується на концепції ризику, найбільш оптимальне в тому випадку, коли цей ризик можна кількісно оцінити.

Аналіз ризику в екології включає такі етапи:

Перший - це вивчення ефектів впливу різних факторів на навколишнє середовище. Він полягає в аналізі реакцій організмів, популяцій, екологічних систем на численні взаємодії у різних середовищах і наслідків від цієї взаємодії (хвороби, смерть окремих організмів, популяцій, екосистем).

Другий - кількісна оцінка ризику (етап математичного моделювання), яка є ймовірною характеристикою тієї загрози, що виникає для навколишнього середовища при можливих антропогенних забрудненнях. Математичне моделювання екологічних процесів і систем з метою аналізу ризику - це насамперед виявлення потоків сполук - біогеохімічних циклів. Один із найчастіше використовуваних тут класів математичних моделей - лінійні стаціонарні балансові

моделі . Використовуючи цей клас моделей, вчені на прикладі деяких пестицидів показали, що обмеження для антропогенних викидів у навколишнє середовище можуть виникнути не в результаті забруднення того геохімічного середовища, в яке вони безпосередньо потрапили, а в результаті вторинного забруднення інших середовищ. Тому такі ефекти слід ґрунтовно вивчати при стратегічному плануванні розвитку нових промислових районів, впровадженні нових технологій і прогнозуванні глобальних екологічних ефектів від забруднення техногенними сполуками.

При оцінці екологічного ризику необхідно мати на увазі, що основою екологічних систем є термодинамічні структури, які можуть утворюватися та зберігатися без порушення другого закону термодинаміки . Структура, функції та еволюція екосистем, що вміщують хімічні сполуки, залежать від обміну речовин та енергії з навколишнім середовищем, а також від зв'язків між процесами, які збільшують або зменшують ентропію всередині даної екосистеми . При незворотних процесах характеристика будь-якої структури залежить від певних умов, а їх розвиток відбувається якісними стрибками (фазовими переходами), які відповідають проходженню певних порогових значень . Зростанню локальної ентропії сприяють і хімічні перетворення речовин, і біологічні процеси (утворення первинної продукції, дихання, видання), причому швидкість процесів є нелінійною функцією.

Очевидно, що для побудови математичних моделей оцінки ризику екологічних систем, які вміщують техногенні сполуки, й аналізу впливу на екосистеми необхідно ввести нелінійність і досліджувати їх на основі 4 базових характеристик: ієрархічність, нелінійність, відкритість, нерівноважність.

Третій етап - управління ризиком. На цьому етапі визначаються еколого-економічні позиції допустимих навантажень на область, регіон з урахуванням економічних аспектів, у тому числі співвідношень витрати - вигода. Особливість цього етапу - його велика різноманітність. Він має важливе значення для управління природним середовищем, регулювання його якості.

Оцінка ризику для екологічних систем має ґрунтуватися на об'єктивних оцінках екологічного збитку. Приклади таких оцінок - ймовірність вимирання популяції або зменшення багатства рослинного та тваринного світу.

Список літератури:

- 1.Одум.Ю. Основи екології/Пер. с.анг.- Мир,1975.-740 с.

І.В. ДУБИНЬСЬКА*рядовий поліції, курсант 3 курсу факультету №2
Львівський державний університет внутрішніх справ*

КРИМІНАЛЬНО –ПРАВОВА ОЦІНКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

Особливе місце у системі еколого-правової відповідальності займають злочини проти довкілля, що визначаються в юридичній літературі як передбачені кримінальним законом суспільне небезпечні діяння, які посягають на навколишнє природне середовище чи його окремі сфери (повітря, землю, надра, води тощо). Вони розташовані у розділі VIII Особливої частини КК. Термін «довкілля» та словосполучення «безпечне для життя і здоров'я довкілля» визначено Конституцією України 1996 року. Майже всі диспозиції статей зазначеного розділу є бланкетними. Правові основи екологічної політики закладені у Декларації про державний суверенітет України й Основному Законі України, який встановлює обов'язок держави забезпечувати екологічну безпеку, гарантує громадянам право на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище. К зазначив у своїй постанові Пленум Верховного Суду України («Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» від 10 грудня 2004 р. № 17): «Злочини та інші правопорушення проти довкілля посягають на суспільні відносини у сфері охорони конституційного права громадян на безпечне довкілля, а також у сфері охорони, використання, збереження і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання й усунення негативного впливу господарської та іншої діяльності людини на навколишнє природне середовище, збереження генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій, а також природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною».

Всі природні багатства нашої країни – «земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони – згідно з Конституцією України (ст. 13), є об'єктами права власності Українського народу». Стаття 66 Конституції України зобов'язує кожного громадянина не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодувати завдані ним збитки. Аналізуючи норми Основного Закону України, можна констатувати, що конституційними екологічними правами, визначеними ст. 50 Конституції України, є: а) право на безпечне для життя і здоров'я довкілля (право на екологічну безпеку); б) право на відшкодування шкоди, завданої порушенням права на безпечне для життя і здоров'я довкілля (право на відшкодування екологічної шкоди); в) право на вільний доступ до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту та на її поширення (право на екологічну інформацію).

Охорона довкілля регламентована нормами, що містяться в екологічному і природоресурсному законодавстві, яке є дуже об'ємним та складним.

Оскільки більшість статей, якими передбачено відповідальність за злочини проти довкілля, є бланкетними, необхідно ретельно з'ясувати, яким саме законодавством регулюються правовідносини, пов'язані з використанням та охороною відповідного природного ресурсу (землі, надр, вод, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу тощо) (п. 2 ППВСУ від 10 грудня 2004 р. № 17). Зокрема, при вирішенні питання про достатність підстав для порушення кримінальної справи та під час розслідування злочинів проти довкілля необхідним є знання та використання стандартів якості навколишнього природного середовища.

Переважаюча частина кримінально-правових норм екологічного характеру безпосередньо стикаються з адміністративними. У чинному КК законодавець вирішив цю проблему шляхом конструювання деяких складів злочинів, що «межують» з адміністративними правопорушеннями, як матеріальних, тобто, тих, які вважаються закінченими з моменту настання злочинних наслідків (наприклад, загибель людей, екологічне забруднення територій, негативний вплив на здоров'я людей, істотна шкода, інші тяжкі наслідки). У випадках, коли склад злочину носить формальний характер, вказуються ознаки, що характеризують спосіб його вчинення, місце, мотиви.

Розглядаючи склади злочинів проти довкілля, доцільно визначити об'єкт злочинів проти довкілля як блага, що охороняються кримінальним законом, – навколишнє природне середовище, його об'єкти та екологічна безпека, як стан довкілля, за якого забезпечується запобігання погіршенню екологічної обстановки та виникненню небезпеки для здоров'я людей. Відтак, злочини проти довкілля мають своїм родовим об'єктом суспільні відносини, що забезпечують охорону довкілля, його наукове обґрунтоване раціональне використання і відтворення природних ресурсів, охорону нормального екологічного стану біосфери.

За своїм безпосереднім об'єктом усі злочини проти довкілля можуть бути поділені на такі групи: 1) злочини проти екологічної безпеки (статті 236, 237, 238 і 253 КК); 2) злочини у сфері землевикористання, охорони надр, атмосферного повітря (статті 239, 239¹, 239², 240, 241 і 254 КК); 3) злочини у сфері охорони водних ресурсів (статті 242, 243 і 244 КК); 4) злочини у сфері лісовикористання, захисту рослинного і тваринного світу (статті 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251 і 252 КК).

Серед норм, які складають розділ VIII Особливої частини КК “Злочини проти довкілля”, доцільно виділити дві групи: по-перше, норми, що встановлюють відповідальність за посягання на навколишнє середовище в цілому та носять загальний характер; по-друге, норми, що охороняють окремі елементи чи об'єкти довкілля. До першої групиналежать статті 236–238 КК та ст. 253 КК, де закріплені загальні склади злочинів проти довкілля. Норми другої групи встановлюють відповідальність за посягання на окремі види об'єктів довкілля і побудовані за принципом та структурою загальних норм, з виділенням у них способів злочинного посягання, характеристики охоронюваного природного об'єкта та наслідків.

Під зняряддями злочину у багатьох статтях про відповідальність за посягання проти довкілля треба розуміти предмети чи технічні засоби, які умисно використовувалися їх власником чи співучасниками злочину для незаконного полювання, рибальства, порубки дерев тощо, а також для полегшення вчинення зазначених дій: рушниці, вибухівка, рибальські сіті, транспортні засоби (останні можуть бути визнані зняряддям злочину не тільки тоді, коли вони використовувалися безпосередньо в процесі полювання чи рибальства, а й коли без їх використання вчинення злочину було б неможливим чи надто складним).

Суб'єктами злочинів проти довкілля можуть бути особи, які досягли 16-річного віку. У випадках притягнення до кримінальної відповідальності за ці злочини службових осіб, які вчинили їх із використанням свого службового становища, їх дії за наявності до того підстав мають кваліфікуватися також за відповідними статтями КК, якими передбачено відповідальність за злочини у сфері службової діяльності, крім ст. 238, ч. 2 ст. 248 КК (п. 3 ППВСУ від 10 грудня 2004 р. № 17).

Цивільні позови про відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю, слід керуватися нормами природоохоронного законодавства, а у випадках, коли це питання не врегульоване зазначеним законодавством, – відповідними положеннями ЦК, зокрема главами 19 та 82. Необхідно також враховувати роз'яснення ППВСУ (зокрема, “Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди” від 27 березня 1992 р. № 6, “Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ” від 16 квітня 2004 р. № 7).

Список літератури:

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди» від 27 березня 1992 р. № 6. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92>
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ» від 16 квітня 2004 р. № 7. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/va007700-04>
3. Самокиш В. П. Злочини проти довкілля: проблеми визначення родового об'єкта / В. П. Самокиш // Вісник Академії адвокатури України. – 2011. – Число 1. – С. 84-88. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2011_1_13

УДК 657.1

Марія ІГЛІНА

*м. Львів, Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

В даний час українські вчені дотримуються точки зору, згідно з якою муніципальне управління є більш широким поняттям порівняно з місцевим самоврядуванням, що включає: -Державне управління на місцевому рівні, тобто федеральні і регіональні органи державної влади, які здійснюють на місцях ряд функцій державної політики в галузі фінансів, оподаткування, землеустрою, зайнятості населення та ін; -Місцеве самоврядування як форму народовладдя; -Муніципальний менеджмент як систему дій по налагодженню партнерських відносин між органами місцевого самоврядування, населенням і приватним капіталом з метою забезпечення поступального соціально-економічного розвитку муніципального освіти. XXI століття різко змінив погляд на проблеми муніципального управління та якості його людського потенціалу. Спонукальними силами виступили: -Технологічний виклик - відставання від передових країн, втрата інтелектуального потенціалу, відповідь на який полягає в підвищенні якості освіти, розвиток професіоналізму, зміна моделі компетенції для вищих посадових осіб, розробка нових навчальних планів, формування більш інноваційною і готовою до ризику організаційній культурі в муніципальній службі ; -Демографічний виклик - втрата людських ресурсів, дефіцит кадрів в соціальній сфері та економіці, відповідь на який лежить у забезпеченні рівного доступу на муніципальну службу, розробці в кожному міністерстві плану із забезпечення представництва всіх соціальних груп населення; -Екологічний виклик - погіршення здоров'я нації, зростання витрат на екологію, відповіддю на який може бути тільки екологічний імператив - екологічне виховання та освіта, вивчення і застосування нових здоров'язберігаючих технологій, досягнення балансу між роботою та особистим життям; -Інформаційний виклик - інформаційна нерівність, економічне відставання України в інформаційній сфері, висунення знання інформаційних технологій в якості застави успішної кар'єри і кращої якості життя, відповіддю на який може бути висунення нових пріоритетів в інформатизації управління, залучення уваги міжнародних і національних наукових і навчальних центрів, провідних університетів до проблем муніципального управління; -Динамічний виклик - відставання від світової динаміки змін, криза економіки, науки, освіти, культури, відповіддю на який є розвиток випереджаючої освіти як навчання жити і діяти в світі, що змінюється, полегшення доступу на вищі пости муніципальної служби фахівців з боку, формування небюрократичне, інноваційного клімату в муніципальному управлінні, поліпшення міжвідомчої співпраці, необхідність збереження єдиної системи державної і муніципальної служби для забезпечення тісної співпраці між центральним урядом і формуються адміністраціями в регіонах; -Світоглядний виклик - наростання кризових

явищ у розвитку суспільства, необхідність нового наукового світогляду, відповідь на який полягає насамперед у фундаменталізації знання, виробляє погляд на людину як частину Природи, відкритість та залучення талановитих людей, творче свідомість, формування у керівників стратегічного мислення для визначення пріоритетів і цілей розвитку територій з урахуванням специфічних характеристик і природних особливостей; -Моральний виклик - деморалізація суспільства, втрата духовних цінностей, злочинність, корупція), відповіддю на який може бути пріоритет виховання (в тому числі, морального) перед навчанням, концентрація уваги муніципальних службовців на підвищення якості їх роботи, необхідність зробити її більш відповідальною для споживачів муніципальних послуг, управління результатами праці, нова система оплати і оцінки роботи муніципальних службовців.

Отже, практичний досвід регіонів України за останнє десятиліття показує, що є дефіцит, принаймні на початковому етапі соціальних та адміністративних перетворень, регіональних лідерів, здатних розробити і здійснити реформи, а також оцінити всі наслідки державної політики реформування, мінімізувати соціальні витрати при їх проведенні (пенсійна реформа, реформа системи охорони здоров'я, освіти тощо). З огляду на зростаючу небезпеку кризових ситуацій (техногенних, природних, соціальних і т.д.), належить звернути особливу увагу на вміння муніципальних керівників діяти у швидко мінливому середовищі і бути гнучкими, не змінюючи своїх головних принципів, домагатися поставлених цілей при активному залученні бізнесу та громадських організацій, розвиваючи партнерські відносини.

Нарешті, останній висновок полягає в наступному: потрібно інтегрувати три компоненти: а) систему управління адміністративними реформами, б) систему оцінки ефективності муніципального управління, в) систему професійної підготовки та розвитку муніципальних службовців. Тільки при такому комплексному підході можливий прорив в муніципальній управлінні та підвищення його ефективності, якості надаваних послуг і надійності роботи муніципального апарату в сучасних умовах.

Список літератури:

1. Коханов Є.Ф. Теоретичні та методичні основи PR-діяльності: (соціологічний аспект). – М.: РВП-холдинг, 2009.
2. Дем'янов Є.А. Територіальна спільність як суб'єкт самоуправлінських активності // Проблеми місцевого самоврядування. – 2009. – № 2.
3. Гладишев А.Г., Іванов В.М., Мельников С.Б., Патрушев В. І. Основи сучасного муніципального управління. М.: ЮНИТИ, 2008.
4. Лобанов В.В. Робота з вищим адміністративним персоналом в США та інших зарубіжних країнах. М.: Изд-во РАГС, 2006.
5. Розвиток професіоналізму викладача вищої школи: Навчально-методичний посібник. Видання друге / Під наук. ред. А.А. Деркача. М.: Изд-во РАГС, 2007.

6. Федеральний закон від 06.10.2003 р. № 131-ФЗ «Про загальні принципи організації місцевого самоврядування в Російській Федерації». - М.: изд-во «Омега-Л», 2007. – 134 с.

7. Галімов Р.С., Рисаєв І.Ш. Участь населення у здійсненні місцевого самоврядування. Територіальне громадське самоврядування / / Економіка і управління. 2007. № 3. С.98-111.

УДК 358.861

О. ЛАВРЕНЮК, А. В. САМІЛО

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ

Відповідно до ст. 1 Конституції України Україна є правовою державою. Правова держава – це така держава, в якій все життя нації побудовано на правовій основі, а органи влади і органи місцевого самоврядування діють виключно в правовому полі.

Конституція України проголошує:

– “Кожна людина має невід’ємне право на життя... Кожен має право захищати своє життя і здоров’я, життя і здоров’я інших людей від протиправних посягань” (ст. 27);

– “Кожен має право на охорону здоров’я, медичну допомогу та медичне страхування... Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя” (ст. 49);

– “Кожен має право на безпечне для життя і здоров’я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди” (ст. 50).

Для втілення в життя даних Конституційних норм Верховною Радою України за роки незалежності прийнято понад 50 Законів України. Для створення механізмів реалізації цих Законів Кабінетом Міністрів України прийнято понад 120 постанов, якими затверджені положення, програми у сфері цивільного захисту.

Якщо порівняти кількість законодавчих та нормативних актів у сфері цивільного захисту, що нині діють в нашій державі, із законодавством в інших сферах життя, то можна зробити висновок, що законодавча та виконавча влада сфері цивільного захисту приділяє виняткову увагу.

Правове забезпечення цивільного захисту нині в нашій державі вважається задовільним, воно перебуває в постійному розвитку і вдосконаленні, але ще далеке до вимог сучасності і світових стандартів.

Територія України, її населення, як і території та населення інших країн світу, на жаль, не убезпечено від ризику надзвичайних ситуацій природного й техногенного характеру, які можуть зумовити людські втрати й заподіяти значної матеріальної шкоди.

В Кодексі цивільного захисту дається визначення «надзвичайна ситуація» - обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності;

Відповідно до причин походження подій, що можуть зумовити виникнення надзвичайної ситуації на території України, розрізняють надзвичайні ситуації:

техногенного характеру - транспортні аварії (катастрофи), пожежі, неспровоковані вибухи чи їх загроза, аварії з викидом (загрозою викиду) небезпечних хімічних, радіоактивних, біологічних речовин, раптове руйнування споруд і будівель, аварії на інженерних мережах і спорудах життєзабезпечення, гідродинамічні аварії на греблях, дамбах тощо; ЗУ «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи»;

природного характеру - небезпечні геологічні, метеорологічні, гідрологічні, морські та прісноводні явища, деградація ґрунтів чи надр, природні пожежі, зміна стану повітряного басейну, інфекційна захворюваність людей, сільськогосподарських тварин, масове ураження сільськогосподарських рослин хворобами чи шкідниками, зміна стану водних ресурсів і біосфери тощо; ЗУ «Про зону надзвичайної екологічної ситуації»;

соціального характеру - пов'язані з протиправними діями терористичного й антиконституційного спрямування: здійснення або реальна загроза терористичного акту (збройний напад, захоплення й утримання важливих об'єктів, ядерних установок і матеріалів, систем зв'язку й телекомунікацій, напад чи замах на екіпаж повітряного або морського судна), викрадення (спроба викрадення) чи знищення суден, захоплення заручників, встановлення вибухових пристроїв у громадських місцях, викрадення або захоплення зброї, виявлення застарілих боєприпасів тощо; ЗУ «Про боротьбу з тероризмом»;

воєнного характеру - пов'язані з наслідками застосування зброї масового ураження, під час яких виникають вторинні фактори ураження населення внаслідок зруйнування атомних і гідроелектростанцій, складів і сховищ радіоактивних та токсичних речовин і відходів, нафтопродуктів, вибухівки, транспортних та інженерних комунікацій тощо; ЗУ «Про правовий режим воєнного стану».

Відповідно до територіального поширення, обсягів заподіяних або очікуваних економічних збитків, кількості людей, які загинули, за кваліфікаційними ознаками визначають чотири рівні надзвичайних ситуацій:

- державний;
- регіональний;

- місцевий;
- об'єктовий.

Правове регулювання забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях має комплексний характер і поєднує норми різних галузей права (конституційного, адміністративного, кримінального, господарчого, фінансового тощо). Але відносини, які виникають під час здійснення виконавчо-розпорядчої та іншої діяльності щодо забезпечення безпеки за надзвичайних ситуацій здебільшого регулюються адміністративно-правовими нормами.

Правову основу забезпечення безпеки за надзвичайних ситуацій складають Конституція України, Закони України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» від 17 грудня 1993 р., «Кодекс цивільного захисту України», «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 28 жовтня 1996 р., Положення «Про державну службу України з надзвичайних ситуацій» ПКМУ від 24 березня 2004 р. N 368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями» тощо.

Згідно Конституції України право законодавчої ініціативи має КМУ, а безпосереднім розробником проектів законів у сфері цивільного захисту є ДСНС України але згідно з новим положенням ДСНС України реалізує свою законодавчу ініціативу через МО України. Територіальні органи управління ДСНС України можуть вносити свої пропозиції до проектів законів.

Механізми виконання законів (підзаконні акти) створюють: КМУ, ДСНС України та інші центральні органи виконавчої влади, держадміністрації, органи самоврядування всіх рівнів та суб'єкти господарювання.

Проекти розпоряджень для держадміністрацій та органів місцевого самоврядування всіх рівнів у сфері цивільного захисту готують територіальні і місцеві органи управління ДСНС України.

Звідси висновок: своєчасність та якість виконання законодавчих та інших нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту в першу чергу залежить від компетентності органів управління ДСНС України.

Список літератури

1. Конституція України “Відомості Верховної Ради України” – 1996 р. – №30. – ст. 141.
2. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-17.
3. Закон України від 16 грудня 1993 року № 3723-III «Про державну службу».
4. Указ Президента України від 16.01.13 №20/2013 «Про деякі питання Державної служби України з надзвичайних ситуацій»

УДК 351.78**О.Г. МУЛЬКО, А. В. САМІЛО***м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності***ПРАВОВА БАЗА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ
ТА ПІДРОЗДІЛІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ**

Історія розвитку людства, на жаль, нерозривно пов'язана з аваріями, катастрофами і стихійними лихами. Протягом останніх десятиліть спостерігаємо неухильне зростання кількості надзвичайних ситуацій.

Тому, забезпечення безпеки і захисту населення від негативних наслідків надзвичайних ситуацій розглядається в Україні як невід'ємна частина державної політики національної безпеки і державного будівництва, як найважливіша функція органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання і громадян.

Практична реалізація державної політики у цій сфері, пріоритетом якої є запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, базується не тільки на виконанні поставлених задач і цілей, але і на сукупності відповідних правових норм.

Процес становлення в нашій державі системи цивільного захисту населення, розпочатий з виданням Указу Президента України «Про Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи» від 28 жовтня 1996 року №1005, відповідно до якого створено уповноважений центральний орган виконавчої влади.

Першими силами реагування на надзвичайні ситуації після створення МНС України стали військові частини та територіальні штаби цивільної оборони, які в подальшому були перетворені на обласні (міські) управління з надзвичайних ситуацій і захисту населення, що стали структурами подвійного підпорядкування – місцевій владі і МНС України. Таким чином було віднайдено найбільш суттєву ланку впливу на впровадження державної політики в сфері забезпечення безпеки життєдіяльності на конкретній території. Проте реалізація функціональних повноважень МНС України вимагала вузькопрофільних висококваліфікованих рятувальних формувань на ті види надзвичайних ситуацій, що не могли охопити сили цивільної оборони.

Відповідно до наказу МНС України від 28 серпня 1997 року №209 створюється Центральний воєнізований аварійно-рятувальний загін – ЦВАРЗ, підрозділ укомплектований спеціалістами-рятувальниками, які виконували складні роботи по: розбору завалів, в тому числі і на висоті (промисловий альпінізм); демеркурації, рятуванні в складних умовах ДТП. Цей підрозділ має кінологічну службу і мобільний госпіталь.

В 1997 році відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 11 грудня 1996 року №1493 „Про віднесення державного підприємства «Головна воєнізована протифонтанна частина України» до сфери управління Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи» з сфери управління Держкомгеології України до сфери управління МНС України передано Полтавську воєнізовану протифонтанну частину – спеціалізоване аварійно-рятувальне формування, що обслуговувало об’єкти розвідки нафтогазового комплексу.

З прийняттям Кодексу цивільного захисту України на даний час можна з впевненістю говорити про існування у нашій державі кодифікованого нормативно-правового акту, який в повній мірі регулює відносини техногенно-природної безпеки та надзвичайних ситуацій.

Остаточне рішення про реформування центрального органу виконавчої влади до компетенції якого віднесено питання захисту населення та території від надзвичайних ситуацій та перетворення його у Державну службу з надзвичайних ситуацій з координацією діяльності з Міністерством оборони України було прийнято у зв’язку із необхідністю найбільш ефективнішої взаємодії під час ліквідації надзвичайних ситуацій будь якого характеру.

Список літератури

1. Закон України від 16 грудня 1993 року № 3723-ХІІ «Про державну службу».
2. Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення адміністративної відповідальності у вигляді штрафу» від 7 лютого 1997 року Законом України «Про виконавче провадження» від 21.04.1994 р.
3. Закон України від 5 березня 2009 року № 1068-VI «Про Дисциплінарний статут служби цивільного захисту».
4. Конституція України “Відомості Верховної Ради України” – 1996 р. - №30.- ст. 141.
5. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-17.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984.

УДК 614.8

В. НОВАЧУК, А. В. САМІЛО*м.Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності***ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

Як відомо, будь-яка держава зацікавлена в стабільності, тобто постійній підтримці режиму законності, дисципліни в державному управлінні та суспільстві. Для забезпечення цього режиму використовуються різні засоби правового характеру, основні з них – контроль та нагляд, об'єднані однією метою – забезпеченням законності та дисципліни у державному управлінні.

В Україні проблема забезпечення пожежної безпеки потребує посиленої уваги органів законодавчої влади, вищого, центральних і місцевих органів виконавчої влади. При цьому необхідно усунути протиріччя у різноманітних законодавчих і нормативно-правових актах, які, у своїй більшості, призводять до нездатності державної системи в цілому виконувати свої завдання в цій сфері.

У статті 8 Закону України «Про основи національної безпеки України» до основних напрямів державної політики з питань забезпечення пожежної безпеки слід віднести ті, що передбачені Програмою забезпечення пожежної безпеки на період до 2015 року.

У правовому напрямку вирішення цього завдання вбачається у законодавчому визначенні норм з питань пожежної статистики. Це дозволить забезпечити однорідне та повне формування статистичної характеристики стану боротьби з пожежами та матеріальних збитків від них, що є необхідною умовою винесення об'єктивного рішення.

Реформування органів управління у сфері пожежної безпеки України – необхідність, продиктована корінними змінами у політичній та соціально-економічній сферах. Воно вимагає відповідного нормативно-правового забезпечення. Особливого значення набуває застосування принципу системності та взаємозв'язку права в цілому. Системний підхід до структури права передбачає чітке визначення функцій різних напрямів права.

Крім того, потрібно:

- дотримуватись єдності принципів формування і проведення державної політики у сфері пожежної безпеки;
- поєднання підходів до формування відповідної законодавчої бази, стратегії, державних і відомчих програм у сфері пожежної безпеки;
- визначення загальних правових, організаційних, науково-технічних, економічних та соціальних основ забезпечення пожежної безпеки в Україні, що забезпечується виваженою державною політикою відповідно до прийнятих стратегій, концепцій і програм в економічній, науково-технічній та інформаційних сферах.

Усі законодавчі акти у сфері пожежної безпеки та надзвичайних ситуацій за об'єктами регулювання можна поділити на такі групи:

- 1) акти, що безпосередньо регулюються взаємовідносинами у сфері пожежної безпеки та надзвичайних ситуацій;
- 2) акти, що опосередковано впливають на взаємовідносини у цій сфері або регулюють процеси, спрямовані на підтримання належного рівня пожежної безпеки;
- 3) акти, що регулюють діяльність сил та формувань, залучених до ліквідації надзвичайних ситуацій;
- 4) акти, що мають загальний характер і дотримання яких є обов'язковим для суб'єктів права в країні.

Список літератури

1. Постанова Кабінету Міністрів України № 593 від 11.07.2013 р. «Про затвердження Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу та визнання таких, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України».
2. Конституція України «Відомості Верховної Ради України» – 1996 р. – №30. – ст. 141.
3. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-17.

Н.Т. РОМАНЮК, А.В. САМІЛО

*м. Львів, Національний університет «Львівська політехніка»
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

ПРАВОВІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Сучасний розвиток міжнародних відносин характеризується постійним розширенням сфер взаємодії держав. Із набуттям незалежності, зважаючи на необхідність протидії сучасним негативним тенденціям підвищення ризику виникнення надзвичайних ситуацій (НС), збільшенню їхньої кількості в світі, значним матеріальним та соціальним збиткам, Україною були розроблені нові підходи до формування міждержавних відносин у сфері цивільного захисту (ЦЗ).

Становлення дійової в Україні моделі державного управління запобігання НС та реагування на НС відбувається згідно з ухваленням Верховною Радою України Кодексу цивільного захисту. Цим Кодексом були визначені правові та організаційні засади у сфері ЦЗ населення та територій від НС техногенного, природного, соціального та військового характеру. Відповідно до зазначеного Кодексу було створено Єдину державну систему цивільного захисту, що дозволило функціонально закріпити відповідальність інститутів центральних і місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування за реалізацію державної політики у сфері ЦЗ й організаційно сформувати систему державного управління ЦЗ в Україні.

Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики у сфері ЦЗ визначено ДСНС України. ДСНС України здійснює в установленому порядку міжнародне співробітництво з питань, що належать до його компетенції, узагальнює та поширює досвід іноземних держав, бере участь у підготовці та укладенні міжнародних договорів.

Взагалі, підставою для формування організаційно-правових засад міждержавних відносин нашої держави стало схвалення 2 липня 1993 р. Верховною Радою України постанови “Основні напрямки зовнішньої політики України”. Цей законодавчий акт визначив базові національні інтереси України, завдання її зовнішньої політики, засади, на яких реалізується зовнішньополітична діяльність нашої держави, та визначив одним з основних пріоритетів розвиток двосторонніх міждержавних відносин з прикордонними державами, західними державами - членами Європейського Союзу (ЄС) та НАТО, географічно близькими державами та державами Азії, Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Африки та Латинської Америки. У подальшому відбувалось уточнення засад зовнішньої політики указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України та іншими підзаконними актами.

Реалізація державної зовнішньої політики розпочалася з перших років незалежності. В Україні було започатковано співробітництво та створено первинну нормативно-правову базу для побудови міждержавних відносин з усіма державами, що мають спільні з Україною кордони. Один з пунктів міждержавних договорів торкався питань співробітництва у сфері ЦЗ.

У березні 1999 р. Указом Президента України була затверджена Концепція захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, яка передбачала необхідність визначення на законодавчому рівні організаційних та правових основ захисту громадян від НС, у тому числі з урахуванням міжнародних аспектів .

У червні 2000 р. Законом України “Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру” вперше на законодавчому рівні були визначені способи, форми та шляхи реалізації міждержавного співробітництва (втрапить чинність в липні 2013 р.)

Важливим етапом у формуванні правових основ міждержавного співробітництва України у сфері ЦЗ стало ухвалення Закону України “Про аварійно-рятувальні служби” (втрапить чинність в липні 2013 р.) Цим Законом поряд з організаційними, правовими та економічними засадами створення й діяльності аварійно-рятувальних служб започатковані правові норми залучення аварійно-рятувальних служб до надання іншим державам допомоги та одержання Україною допомоги для ліквідації НС та їхніх наслідків.

Але основою сучасного розвитку політики міждержавного співробітництва у сфері ЦЗ став згаданий Кодекс цивільного захисту.

Отже, проведений аналіз організаційно-правового забезпечення міждержавного співробітництва України у сфері ЦЗ, вказує на таке:

В Україні сформовано систему органів державного управління, на які покладено виконання завдань міждержавного співробітництва у сфері ЦЗ.

Міждержавне співробітництво України у сфері ЦЗ ґрунтується на досить розвиненій нормативно-правовій базі.

Відсутність у нормативно-правових документах стратегії розвитку міждержавного співробітництва України у сфері ЦЗ не дає чітко визначених перспектив розширення співпраці з іншими державами в цьому напрямі.

Удосконалення організаційних засад ЦЗ потребує уточнення нормативно-правового забезпечення міждержавного співробітництва.

Список літератури

1. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки щодо співпраці у попередженні та ліквідації надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, підписаний в м. Київ, 5 червня 2000 року.

2. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору, підписано в м. Мадрид (Іспанія), 9 липня 1997 р. (опубл. "Голос України", 11 липня 1997 року, № 127 (1627)).

3. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року.

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.02.2012 № 306 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та пожежної безпеки».

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 05.06.2013 № 440 «Про затвердження Порядку подання і реєстрації декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з питань пожежної безпеки».

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях».

7. Постанова Кабінету Міністрів України № 593 від 11.07.2013 р. «Про затвердження Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України».

8. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2008 р. N 1156-р «Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової програми розвитку цивільного захисту на 2009-2013 роки».

Ж.Й. ТОМКІВ*рядовий поліції, курсант 3 курсу факультету №2
Львівський державний університет внутрішніх справ*

НЕЗАХИЩЕНІСТЬ СФЕРИ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ

Недоторканність приватного життя, також приватність – це можливість особи або групи осіб відокремити себе, інформацію про себе, і, таким чином, виявляти свою особистість вибірково. Межі і зміст, який відноситься до приватного, відрізняється у різних культурах та для різних осіб, але об'єднані спільними темами. Коли щось є особистим для людини, це зазвичай означає, що щось по своїй суті воно є особливим або чутливим для неї. Область приватного життя частково перекривається із захистом інформації (конфіденційністю), що може включати в себе поняття належного використання, а також захист інформації. Приватність може також приймати форму фізичної недоторканності.

Відповідно до ст. 8 Європейської конвенції, кожен має право на повагу до його приватного і сімейного життя, до житла і до таємниці кореспонденції. Право на приватність гарантується Конституцією України. Зокрема, ст. 30 захищає територіальну приватність (недоторканність житла), ст. 31 — комунікаційну приватність (таємниця листування, телефонних розмов, телеграфна та інша кореспонденція), ст. 32 — інформаційну приватність («ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України», «не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди»), а ст. 28 — деякі аспекти фізичної приватності («жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим досліддам»).

Право особи бути захищеною від втручання в її особисте життя та стосунки чи її родини безпосередньо фізичним шляхом або через публікацію інформації.

Інтерес до права на приватність особливо зріс у 60—70-х роках ХХ ст. з появою інформаційних технологій.

У контексті нанесення шкоди недоторканності приватного життя збирання інформації означає збирання будь-якої інформації, яка може бути отримана шляхом виконання будь-яких дій, спрямованих на її отримання. Стеження є прикладом таких дій, коли хтось починає спостерігати і записувати когось або щось. Опитування є іншим прикладом таких дій, коли хтось використовує іншу особу як джерело інформації.

Може статися так, що шкода приватності виникає не через те, що інформація доступна, а через те, що інформація збирається у масиви, які обробляються таким чином, що створення спільних звітів з шматків інформації порушує приватність. Дії, які можуть зменшити приватність, включають:

– агрегація даних, яка полягає у об'єднанні багатьох таких, що відносяться до одного суб'єкта, але не пов'язаних шматків інформації;

– ідентифікація, яка полягає що може означати порушення деідентифікованості елементів даних, шляхом деанонімізації, в результаті чого факти, які були призначені для того щоб не називати конкретних людей, стають пов'язаними з цими людьми;

– відсутність безпеки, яка полягає у тому, що організація повинна нести відповідальність за захист даних, але не зазнає збитку через порушення витік даних, який завдає шкоди людям, чії дані, вона утримувала;

– вторинне використання, яке полягає у тому, що люди погоджуються надати дані для певної мети, але потім ці дані використовуються способом, не передбаченим інформованою згодою людини, яка надала дані;

– виключення, яке полягає у використанні даних особи без будь-яких спроб дати людині можливість керувати цими даними або брати участь у їх використанні.

– поширення інформації - це атака на приватність, яка полягає у тому, що інформація, надана суб'єктом конфіденційно, поширюється, або їй загрожує поширення у спосіб, який загрожує приватності суб'єкта. Наприклад, порушення конфіденційності у випадку, коли особа чи організація обіцяє зберегти приватну інформацію у таємниці і порушує обіцянку.

– розкриття - це дії, спрямовані на те, щоб зробити інформацію більш доступною способом, який шкодить суб'єкту незалежно від того, як інформація була зібрана, чи наміру робити її доступною.

– розголошення - це спеціальний тип розкриття, при якому інформація, що розголошується є емоційною для суб'єкта або на її поширення накладається табу, наприклад виявлений у особистому житті досвід, нагота, чи, можливо, особисті функції організму.

– шантаж - це загроза поширення інформації, з метою когось примушувати до чогось .

– привласнення особистості - це атака на чийсь особистість, яка включає в себе використання чийсь репутації або подібності для просування інтересів, які не є інтересами ті особи, чию особистість привласнили .

– наклеп - це створення хибної інформації або брехня про людину.

Вторгнення в приватне життя є поняттям, відмінним від збору, агрегування і поширення інформації, тому що в основі цих трьох понять лежить неправильне використання наявних даних, в той час як вторгнення - атака на право людей зберігати особисті секрети. Вторгнення це порушення, при якому інформація, будь призначена бути публічною чи ні, фіксується таким чином, що ображає людську гідність і право на особистий простір людини, чії дані беруться.

Вторгненням є будь-який небажаний доступ до особистого простору і умов усамітнення людини з будь-якої причини, незалежно від того, збираються дані протягом цього порушення простору . Втручання у прийняття рішення - вид втручання, при якому особа чи організація якимось чином включається в персональний процес прийняття рішення особи, можливо з метою вплинути на особисті рішення цієї особи, але в будь-якому випадку робить це таким чином, що порушує приватність особистих думок, що є у людини.

Таким чином, ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань.

Список літератури:

1. Назаров В. В. Засада невтручання у приватне життя як засіб для захисту особи у кримінальному провадженні / В. В. Назаров // Юридичний вісник. – 2012. – №3(24). – С. 114-118.
2. Петрухин И. Л. Частная жизнь (правовые аспекты) // Государство и право. – 1999. – №1. – С. 64-73.
3. Тертишник В. Особисте життя людини та проблеми правосуддя / В. Тертишник // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2003. – № 9. – С. 24–32.

УДК 342.98

Д. ФІСЮКОВ, А. В. САМІЛО

м. Львів

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ПОРЯДОК ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ ТА ПІДРОЗДІЛАХ ДСНС УКРАЇНИ

Служба цивільного захисту є державною службою особливого характеру, яка забезпечує пожежну охорону, захист населення і територій від негативного впливу надзвичайних ситуацій, вживає заходів до запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, ліквідації їх наслідків у мирний час та в особливий період. Особами рядового і начальницького складу служби цивільного захисту є громадяни, які у добровільному порядку прийняті на службу цивільного захисту за контрактом і яким присвоєно відповідно до Положення спеціальні звання.

Час проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу зараховується до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби відповідно до закону.

Громадяни, які вперше приймаються на службу цивільного захисту, складають Присягу служби цивільного захисту відповідно до статті 108 Кодексу цивільного захисту України.

Першим днем проходження служби цивільного захисту вважається день прийняття громадянина на службу цивільного захисту, зарахування його в кадри ДСНС, присвоєння йому відповідного спеціального звання та призначення на посаду в апарат ДСНС, її територіальні органи, підрозділи Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (аварійно-рятувальні формування центрального підпорядкування, аварійно-рятувальні формування спеціального призначення, спеціальні авіаційні, морські та інші формування, державні по-

жежно-рятувальні підрозділи (частини), навчальні центри, формування та підрозділи забезпечення), навчальні заклади цивільного захисту, наукові установи та інші підрозділи, в яких особи рядового і начальницького складу проходять службу цивільного захисту (далі - органи і підрозділи цивільного захисту).

Служба цивільного захисту закінчується у разі звільнення особи рядового чи начальницького складу із служби цивільного захисту в запас Збройних Сил або у відставку, загибелі (смерті), визнання її судом безвісно відсутньою або оголошення померлою.

Основним принципом служби цивільного захисту є принцип єдиначальності, який полягає у:

- наділенні керівника (начальника) у повному обсязі розпорядочною владою стосовно підлеглих і покладенні на нього персональної відповідальності перед державою за організацію діяльності очолюваного ним органу чи підрозділу цивільного захисту та кожної особи рядового і начальницького складу;
- наданні керівникові (начальникові) права одноособово приймати рішення, видавати накази чи розпорядження;
- забезпеченні виконання рішень, наказів чи розпоряджень керівника (начальника), виходячи з результатів всебічної оцінки умов і обставин та керуючись вимогами законодавства.

Склад осіб, які перебувають на службі цивільного захисту, поділяється на рядовий і начальницький. Начальницький склад поділяється на молодший, середній, старший і вищий.

Особам рядового і начальницького складу присвоюються такі спеціальні звання:

- рядовий склад - рядовий служби цивільного захисту;
- молодший начальницький склад - молодший сержант служби цивільного захисту, сержант служби цивільного захисту, старший сержант служби цивільного захисту, старшина служби цивільного захисту, прапорщик служби цивільного захисту, старший прапорщик служби цивільного захисту;
- середній начальницький склад - молодший лейтенант служби цивільного захисту, лейтенант служби цивільного захисту, старший лейтенант служби цивільного захисту, капітан служби цивільного захисту;
- старший начальницький склад - майор служби цивільного захисту, підполковник служби цивільного захисту, полковник служби цивільного захисту;
- вищий начальницький склад - генерал-майор служби цивільного захисту, генерал-лейтенант служби цивільного захисту, генерал-полковник служби цивільного захисту, генерал служби цивільного захисту України.

Граничний вік перебування на службі цивільного захисту встановлюється:

- 1) для осіб рядового, молодшого і середнього начальницького складу - до 50 років;
- 2) для осіб старшого начальницького складу - до 55 років;
- 3) для осіб вищого начальницького складу - до 60 років.

Особи рядового і начальницького складу, які мають високу професійну підготовку, досвід практичної роботи на займаній посаді, визнані придатними за станом здоров'я для проходження служби, на їх прохання можуть бути залишені за рішенням Голови ДСНС, керівника (начальника) органу чи підрозділу цивільного захисту на службі понад граничний вік перебування на службі цивільного захисту до п'яти років.

Особам рядового і начальницького складу за рішенням Голови ДСНС (керівника (начальника) органу чи підрозділу цивільного захисту) строк служби може бути продовжено повторно до п'яти років, а особам начальницького складу, які проходять службу в навчальних закладах та наукових установах цивільного захисту і мають науковий ступінь або вчене звання, - до десяти років у випадках, що визначаються ДСНС.

Список літератури

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-17.
2. Указ Президента України від 16.01.13 №20/2013 «Про деякі питання Державної служби України з надзвичайних ситуацій»
3. Указ Президента України від 24.12.12 №726/2012 «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади».

**ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

УДК 331.453

О. А. СУПРУНЕЦЬ, Ю. В. ДІВОВ

Науковий керівник: В. М. ФІРМАН

м. Львів, Львівський національний університет імені І. Франка

**ПРОБЛЕМА ФРІЛАНСУ В УКРАЇНІ. ПИТАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ
ФРІЛАНСУ**

Сучасний світ розвивається надшвидкими темпами, включаючи технічні розробки, наукові відкриття та перехід міжсуспільної комунікації на інший рівень, адже з'являються такі нові поняття як «перебування в режимі онлайн», «віртуальні банки» та «електронні гроші», або «криптовалюта». Процес глобалізації сучасної світової господарства, зростання попиту на різні види діяльності суттєво вплинули на розвиток економіки, що спричиняє потребу в гнучкіших особистісних, більш довірливих стосунках між роботодавцем і працівником. Із контексту цього стає зрозумілим, що форми організації суспільної діяльності потребують оновлення, тому наразі потрібно визнати, що в світовому інформаційному потоці виокремилась особлива, «нішова», система роботи – фріланс.

Отже, фріланс – це певний вид діяльності працівника на відстані без укладання довгострокового договору з працедавцем [1]; це одна з найбільш перспективних форм організації роботи, яка розвивається у світовій інформаційній мережі Інтернет. Фізична особа, що задіяна в подібній схемі організації праці та виконує лише певний перелік робіт, називається фрілансером (від англ. «freelancer» – «вільний митець»). У системі фрілансу особливо швидко розвиваються такі види діяльності: журналістика (та інші форми роботи, пов'язані з написанням та редагуванням текстів (наприклад, копірайт, рерайт, редагування, написання слоганів, технічні письменики тощо)), комп'ютерне програмування (верстка програм, тестування), спеціальності, пов'язані з сайтами (просування, адміністрування та наповнення сайтів), дизайн з усіма можливими його проявами (реклама, веб-дизайн, графічний дизайн, дизайн інтер'єру, розробка поліграфічної продукції та робота з ілюстраціями, 3-D-моделювання, Flesh-технології), переклад, консультаційна діяльність, фотографування (заробіток на продажі фотографій, пропозиції відео- та фотозйомки), репетиторство та реалізація товарів ручного виготовлення (хенд-мейд).

Як і кожне явище, яке відбувається в суспільній формації, фріланс має свої особливості, переваги та недоліки, про які варто знати кожній освіченій особі, що перебуває в тісному зв'язку з сучасними інформаційними технологіями. Тож варто насамперед перелічити найголовніші плюси та мінуси цього поняття. Позитивними показниками фрілансу є:

- 1) свобода вибору робочого завдання;
- 2) можливості для міжнародної співпраці;
- 3) відсутність загрози звільнення;
- 4) відсутність проблеми транспорту (робота відбувається в режимі онлайн, в комфортній для виконавця атмосфері);
- 5) вільний графік;
- 6) відповідальність лише за свої дії;
- 7) виконання лише власної роботи;
- 8) можливість для виконавця працювати на себе;
- 9) заохочення креативного підходу до виконання роботи;
- 10) можливість поєднання постійної роботи з підробітком в системі.

Найбільш вираженими негативними ознаками фрілансу є:

- 1) нестабільність прибутків;
- 2) відсутність гарантій отримання оплати за виконану роботу;
- 3) відсутність соцпакету;
- 4) відсутність оплачуваних вихідних та відпусток;
- 5) стихійність наявних пропозицій (немає чіткого розподілу праці);
- 6) примарні можливості для якісного кар'єрного росту [2], [5, с. 5].

Отже, із зазначеного вище можна зробити висновок, що система фрілансу пропонує велику кількість різних можливостей для особистого й професійного розвитку та має низку переваг, однак потребує вдосконалення та більших гарантій з боку роботодавців. Згідно з даними Elance (відомої фріланс-платформи), у 2014 році Україна зайняла третє місце в світі по заробітках фрілансерів [3].

Ринок фрілансу зростає шаленими темпами, «близькими до експоненціальних: ігнорувати його існування на рівні держави не тільки не зовсім розумно, але й складно. Як результат, ми спостерігаємо перші, але досить вагомні кроки у цьому напрямку» [4]. Головною проблемою, що перешкоджає ефективному функціонуванню біржі фрілансу в Україні, є відсутність чіткої системи оплати в зв'язку з частою неможливістю отримання оплати на рахунок виконавця, якщо той користується послугами віртуальних банківських розрахункових систем. Це означає, що перед виконавцем постає питання: або працювати фрілансером через ведення підприємницької без офіційної реєстрації підприємцем, або з підтверженою реєстрацією ФОП (з використанням наявної звичайної платіжної картки, з пред'явленням як мінімум паперової версії договору з підписами обох сторін), або за допомогою сервісів, що працюють за схемою віртуальних «гаманців» (Payoneer, Skrill, PayPal) [4]. У контексті надання фріланс-послуг резиденти України мають можливість здійснювання

платежів, але не мають змоги приймати оплату на свої цифрові гаманці. У зв'язку з цим потрібне подальше покращення законодавчих умов на території держави, інакше розвиток фрілансу в межах внутрішнього ринку України може лише знизити свою активність, що може призвести навіть до застарілості всієї фінансової системи країни в майбутньому.

Отже, чи потрібно легалізувати фріланс як вид трудової діяльності? Безсумнівно, так. Але ми впевнені, що до цього питання потрібно підходити цілісно та комплексно, а не хаотично. Державний апарат повинен забезпечити реорганізацію соціально-трудових стосунків у країні, створити умови для формування ринку праці в Україні, який був би включений у глобальну ринкову економіку, працюючи на довгострокову перспективу для отримання найбільш ефективного результату та легалізації альтернативних форм зайнятості населення.

Список літератури:

1. <http://rada.lviv.ua/2277-scho-take-frilans-yak-zarobyty-frilansom/>
2. <http://glossary.starbasic.net/index.php?title=Фріланс>
3. https://tsn.ua/nauka_it/ukrayinski-rozrobniki-zapustili-mizhnarodnu-frilans-birzhu-432837.html?authstate=6
4. <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1398646-frilans-po-ukrayinski-do-chogo-pragnuti-i-chogo-osterigatisya>
5. E. Bogue. Minimalist workday

УДК 369.01**В.В. АГАПОВА, В.М. ЧЕРНЕТА***м. Дніпро, Університет митної справи та фінансів***ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ
В КОНТЕКСТІ ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ**

Страховання, як система «відносини, які ґрунтуються на розподілі наявних ризиків між страховиком та страхувальником на випадок настання страхових подій» [1, с.20] є важливим соціально-економічним, політико-правовим інститутом захисту інтересів окремих суб'єктів та забезпечення життєдіяльності суспільства в цілому.

Для зайнятого населення України основним інститутом реалізації права на соціальний захист є соціальне страхування. Воно має захищати найманих працівників і самозайняте населення від найбільш значущих, серйозних і масштабних соціальних ризиків [2, с. 11]. Цей державний обов'язковий вид страхування представляє собою «систему прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом» [3]. Залежно від страхового випадку можна виділити такі види соціального страхування:

- пенсійне страхування;
- страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;
- медичне страхування;
- страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;
- страхування на випадок безробіття;
- інші види страхування, передбачені законами України.

Визначення поняття «виробничий травматизм» закріплено в ДСТУ 2293-99 «Охорона праці. Терміни та визначення основних понять», і означає «явище, що характеризується сукупністю виробничих травм і нещасних випадків на виробництві» [4]. Відповідно до статистичних даних (рис. 1) Державної служби з питань праці щодо виробничого травматизму, можна зробити висновок про зменшення абсолютного значення кількості постраждалих осіб. Проте, рівень виробничого травматизму в Україні значно перевищує показники європейських країн. Найбільш травматичними є вугільна галузь, агропромисловий комплекс, соціально-культурна сфера та торгівля. За результатом дослідження авторів [5, с. 380] пропонуються такі заходи зі зниження та запобігання виробничого травматизму:

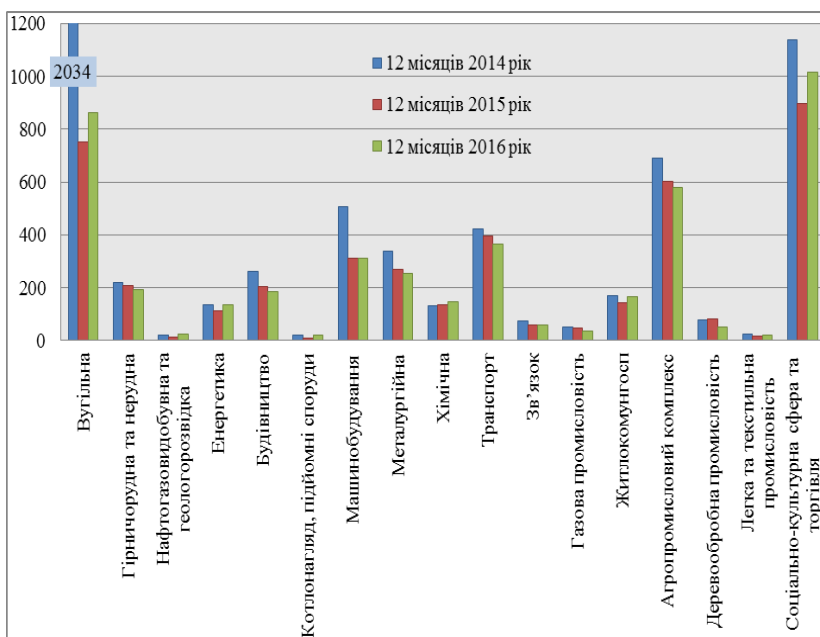

а) організаційні: проведення навчання та інструктажів з охорони праці, виробничої санітарії, пожежної безпеки; застосування комп'ютерних методів прикладного та інструментального забезпечення;

б) технічні: модернізація технологічного обладнання, перепланування його розміщення; впровадження автоматичного та дистанційного керування виробничими обладнаннями;

в) санітарно-виробничі: придбання або виготовлення пристроїв, що захищають працівників від електромагнітних випромінювань, пилу, газів, шуму; влаштування нових і реконструкція діючих вентиляційних систем, систем опалення, кондиціонування;

г) медико-профілактичні.

Рис. 1. Стан виробничого травматизму за 12 місяців 2014-2016 рр., осіб
Джерело: [складено автором на основі 6]

Система соціального страхування сформувалась на основі переважно соціально-гуманітарних чинників. Ризики пов'язані із потенційною втратою часткової або повної працездатності, або й смертельними випадками за місцем роботи. Особи, що втратили працездатність отримують пенсії, компенсаційні виплати, інші види допомоги (наприклад, супроводження реабілітаційного періоду), що забезпечують їм певний рівень життя. У випадку смертельного результату компенсацію отримують члени сім'ї загиб-

лого [7, с.152]. Іншою стороною даної проблеми є вплив на суспільне відтворення, відтворення робочої сили, зокрема. Таким чином, можна зробити висновок про значущість соціального страхування ризиків нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. При цьому окремо необхідно акцентувати увагу на завданнях Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, а саме на ефективну реалізацію не лише сталого фінансування даної системи, відшкодування шкоди потерпілим, відновлення здоров'я і працездатності потерпілих, а й забезпечення превентивної функції – розроблення і проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, запобігання нещасним випадкам на виробництві, професійним захворюванням та іншим випадкам загрози здоров'ю застрахованих, викликаним умовами праці.

Список літератури:

1. Віленчук О. М. Теоретико-методологічні засади дослідження страхування як економічної категорії / О. М. Віленчук // Економіка України. – 2015. – № 7. – С. 18–28. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2015_7_3.

2. Національна система загальнообов'язкового державного соціального страхування: сучасні проблеми та стратегія розвитку : монографія / Е. М. Лібанова, В. М. Новіков, О. В. Макарова [та ін.]; Ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України. – К., 2006. – 178 с.

3. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.1998 №16/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80>.

4. ДСТУ 2293-99. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять. – Чинний від 01.01.2000. – Київ: Держстандарт України, 1999. – 15 с.

5. Ткаченко І. В. Виробничий травматизм – проблема сучасності: актуальні аспекти, причини та шляхи запобігання / І. В. Ткаченко, І. І. Шпарка // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2013. – Вип. 2. – С. 375-381. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchetei_2013_2_71.

6. Офіційний сайт Державної служби України з питань праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dsp.gov.ua>.

7. Тулай О. І. Суспільна роль соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань / О. І. Тулай // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. – 2016. – Т. 21, Вип. 7(2). – С. 151-155. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_7\(2\)_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_7(2)_33).

УДК 336

*А. А. ДУЛГЕРОВ, Т. М. КРИШТАЛЬ
м. Черкаси, Черкаський інститут пожежної безпеки
ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗУ*

МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ДСНС УКРАЇНИ

Серед комплексу проблем забезпечення державної політики у сфері цивільного захисту однією з нагальних є проблема забезпечення належного обсягу фінансування органів і підрозділів ДСНС України.

Сьогодні на ефективність функціонування органів і підрозділів ДСНС України негативний вплив мають ряд факторів, серед яких – незадовільний стан фінансування робіт з ліквідації НС та їх наслідків, брак коштів для оновлення матеріально-технічної бази, створення достатніх умов для грошового та соціального забезпечення персоналу ДСНС України, економічно недосконала організація реагування на НС, оскільки більшість заходів фінансується з державного бюджету, що не дає змоги утримувати необхідну кількість державних пожежно-рятувальних підрозділів, здійснювати їх належне комплектування, матеріально-технічне забезпечення і оснащення. Вирішення зазначених проблем в значній мірі залежить від ефективності побудови та реалізації механізму фінансового забезпечення органів та підрозділів ДСНС України.

В. Федосов вважає, що фінансове забезпечення – це структурна підсистема фінансово-кредитного механізму, система джерел і форм фінансування розвитку економічної та соціальної сфер суспільства. Воно здійснюється в трьох формах: самофінансування, кредитування, бюджетне фінансування [1].

Механізм фінансового забезпечення органів та підрозділів ДСНС України являє собою принципи, джерела, форми й методи фінансування суб'єктів господарювання, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту.

Механізм фінансового забезпечення діяльності підрозділів ДСНС України має свої особливості, що обумовлені, у першу чергу, неприбутковою природою бюджетної сфери, особливостями джерел мобілізації та порядку розподілу грошових коштів.

У діяльності бюджетних установ найчастіше поєднуються такі форми фінансового забезпечення: бюджетне фінансування, самофінансування, благодійництво.

Проте традиційно найвагомішим джерелом фінансового забезпечення бюджетних установ є кошти державного та місцевих бюджетів, тоді як кошти, отримані з інших джерел, – лише додатковий фінансовий ресурс. Тому основною формою фінансового забезпечення бюджетних установ виступає бюджетне фінансування.

Бюджетне фінансування, як інструмент механізму виконання бюджету, базується на наукових принципах, до яких належать:

- плановість – всі державні витрати закріплені у відповідних планово-фінансових актах;
- цільове спрямування коштів – кошти плануються, відпускаються і використовуються на суворо визначені цілі;
- безповоротність та безвідплатність фінансування державних витрат, ефективне використання бюджетних коштів – мають на меті одержання суспільно-необхідних результатів при мінімальних витратах фінансових ресурсів;
- фінансування в міру виконання планів – базується на забезпеченні асигнувань фактичних витрат і на конкретних цілях;
- фінансування бюджетних установ на основі встановлених економічних нормативів залежно від сфери діяльності;
- постійний контроль за витрачанням бюджетних коштів [2].

Фінансування заходів у сфері цивільного захисту, включаючи заходи щодо попередження, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, місцевих бюджетів, коштів суб'єктів господарювання, інших не заборонених законодавством джерел [3].

Основною і найпоширенішою формою бюджетного забезпечення є кошторисне фінансування, що полягає у виділенні бюджетних коштів органам і підрозділам ДСНС України в межах їхніх кошторисів доходів і видатків.

Ефективне функціонування механізму фінансового забезпечення діяльності ДСНС України повинно ґрунтуватися на наступних вимогах до його елементів: цілеспрямованості кожного елемента фінансового механізму на виконання властивого йому завдання; спрямування дії всіх елементів фінансового механізму на процес отримання передбаченого обсягу фінансових ресурсів з метою покриття витрат відповідної діяльності; зворотного зв'язку елементів фінансового механізму вертикального та горизонтального рівнів; своєчасності реагування складових фінансового механізму на зміни макро- та мікросередовища [4].

Слід відмітити позитивні зрушення у стані фінансового забезпечення органів та підрозділів ДСНС України. Зокрема, відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» ДСНС України за загальним фондом державного бюджету передбачено видатки у сумі 7 млрд. 178,4 млн. грн., що на 2 млрд. 263,8 млн. грн. більше порівняно з 2016 роком.

На сьогоднішній день, передбачені на 2017 рік видатки вже надали можливість підвищити середньомісячне грошове забезпечення з 3,6 тис. до 5,9 тис. грн., у тому числі: рядовому і молодшому начальницькому складу – з 3,2 тис. до 5,5 тис. грн.; середньому начальницькому складу – з 4 тис. до 6,5 тис. грн.; старшому начальницькому складу – з 5 тис. до 7,5 тис. грн. Таким чином, розмір мінімального щомісячного грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу на сьогодні складає 5 тис. гривень.

На 2017 рік також передбачено видатки у сумі 600,8 млн. грн. для матеріально-технічного переоснащення органів управління та сил цивільного захисту, що на 150 млн. грн. більше ніж у 2016 році.

У 2016 році виділено додатково з резервного фонду державного бюджету кошти обсягом 300 мільйонів гривень на придбання паливно-мастильних матеріалів, що дало змогу значно покращити ситуацію із забезпечення пально-мастильними матеріалами підрозділів.

Враховуючи обмеженість видатків державного бюджету впродовж 2016 року проводилася робота по залученню гуманітарної та технічної допомоги. У 2016 році ДСНС України отримала допомогу на суму понад 283 млн. грн. Переважно це техніка, засоби та майно для проведення робіт з розмінування, спеціальна інженерна техніка, а також сучасне обладнання для швидкого реагування на можливе радіаційне і хімічне забруднення територій та захисту населення.

Варто зазначити, що покращення фінансового забезпечення органів та підрозділів ДСНС України можливе не лише за рахунок пошуку додаткових джерел фінансування, але й шляхом ефективного і раціонального використання наявних коштів. Тому формування, розподіл та використання фінансових ресурсів має підлягати систематичному та об'єктивному фінансовому контролю.

Список літератури:

1. Федосов В. Бюджетний менеджмент: [Підручник] / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. — К.: КНЕУ, 2004. — 864 с.
2. Василик О. Д. Бюджетна система України / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. — К.: Центр учбової літератури, 2004. — 544 с.
3. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI.
4. Кришталь Т. М. Особливості фінансового забезпечення органів та підрозділів МНС / Т. М. Кришталь, В. С. Чубань // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки, вип. 21. — Кіровоград: КНТУ, 2012. — С. 207 – 216.

УДК 368

О. І. ОСИПЧУК, В. С. ЧУБАНЬ*м. Черкаси, Черкаський інститут пожежної безпеки
ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗУ*

ДО ПИТАННЯ СТРАХУВАННЯ МАЙНА ВІД ПОЖЕЖ

Пожежі є одним із найбільших суспільно небезпечних факторів, які приводять до значних втрат ресурсів, матеріальних цінностей та людського потенціалу. Негативні наслідки від них позначаються не лише на економічній сфері, а й завдають відчутних збитків культурному надбанню як національного, так і світового значення.

За даними масивів карток обліку пожеж, що надійшли з територіальних органів управління ДСНС України протягом 2016 року в Україні зареєстровано 74221 пожежа.

За період, що аналізується, спостерігається зменшення кількості пожеж на 6,7 %, прямі матеріальні збитки зросли на 11,4 %, побічні зменшились на 41,0 %, кількість людей, загиблих унаслідок пожеж, зменшилась на 3,9 %, травмованих на пожежах - на 0,4 %, на 19,5 % зменшилась кількість знищених та пошкоджених будівель і споруд, на 50,9 % зменшилась кількість знищених тонн грубих кормів, на 0,1 % збільшилась кількість знищеної та пошкодженої техніки, на 23,0 % більше загинуло тварин та у 18 разів збільшилась кількість загиблої птиці.

Матеріальні втрати від пожеж склали 5 млрд 166 млн 872 тис. грн (з них прямі матеріальні збитки становлять 1 млрд 626 млн 531 тис. грн, а побічні – 3 млрд 540 млн 341 тис. грн).

Унаслідок пожеж загинуло 1872 людини, у тому числі 57 дітей; 1351 людина отримала травми, з них 121 дитина [1].

Як свідчить аналіз, основні причини та умови, що сприяють виникненню пожеж та загибелі людей на них пов'язані з соціально-економічним загальнодержавними процесами, до яких слід віднести:

Погіршення технічного стану житлового фонду (державного, кооперативного відомчого) фонду, зменшення асигнувань на виконання необхідних протипожежних заходів: ремонт електромереж, систем опалення; очищення підвалів, горищ та здійснення заходів щодо неможливості доступу до них сторонніх осіб.

1. Періодичне відключення житлового фонду від електропостачання призводить до застосування свічок, газових ламп та використання в них відповідного палива.

2. Неспроможність населення придбати нові, пожежобезпечні електропобутові прилади призводить до використання електропобутових приладів, термін експлуатації яких вийшов.

3. Збільшення кількості окремих соціальних груп підвищеного ризику, неможливість проведення протипожежної пропаганди серед осіб без постійного місця проживання та тих, хто зловживає алкоголем, наркотиками й використання останніми для проживання непристосованих для житла місць (підвалів, горищ будинків, тощо).

4. Недостатня кількість будинків для розміщення поодиноких, пристраїлих, хворих людей та інвалідів.

5. Недостатня інформованість населення про пожежі та шляхи їх попередження з причин значного зменшення передплати періодичних видань, відключення теле - радіомовлення в сільській місцевості.

6. Зростання загибелі дітей на пожежах зумовлено, насамперед, зменшенням кількості дитячих дошкільних закладів, що призводить до збільшення кількості дітей, які знаходяться без нагляду дорослих.

7. За останні роки відмічається тенденція значного скорочення штату фахівців цивільного захисту, які раніше займалися профілактикою пожеж і навчанням населення правил пожежної безпеки.

8. Збільшується кількість випадків несвоєчасного прибуття до місця пожежі в сільській місцевості пожежних підрозділів через:

- погіршення телефонного зв'язку, а іноді і його відсутність (непряма причина загибелі людей у зв'язку з тим, що виклик надходить пізно);
- зменшення кількості сільськогосподарських товариств різних форм власності, де організовано цілодобове чергування на пожежній та пристосованій для цілей пожежогасіння техніці;
- розукomплектування та використання не за призначенням в новостворених приватних сільськогосподарських підприємствах пожежної техніки.

Характер і масштаб загроз та можливих втрат від пожеж, які перетворюються на реальну загрозу національній безпеці, в сучасних умовах обумовлюють необхідність збільшення обсягів фінансового та матеріально-ресурсного забезпечення суб'єктів системи цивільного захисту населення і територій.

В той же час об'єктивно існуючий бюджетний дефіцит не дозволяє державі спрямувати значні ресурси на фінансування системи цивільного захисту. Виникає замкнуте коло – потреба у коштах з року з рік збільшується, матеріальна база служб цивільного захисту зношується, що не дозволяє адекватно реагувати на надзвичайні ситуації, рівень матеріальних втрат від яких зростає вже у геометричній прогресії. Відповідно, бюджетні кошти спрямовуються переважно на ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій, а їх запобігання та попередження знов фінансується за залишковим принципом.

Страхування майнових ресурсів від пожеж є тим засобом захисту, за допомогою якого можна мінімізувати негативну дію пожеж у суспільному житті і навіть попередити чи взагалі усунути небажані наслідки їх дії.

Значення майнового страхування від пожеж зумовлене тим, що майно служить обов'язковим елементом господарської діяльності юридичних осіб і життєдіяльності людей, тому забезпечення страхового захисту майна є пріоритетним в системі страхових відносин [2].

Економічне призначення майнового страхування від пожеж полягає у відшкодуванні збитків, заподіяних страхувальнику внаслідок пошкодження або знищення майна при настанні страхових випадків.

Головними проблемами, з якими мають справу вітчизняні страхові компанії, є забезпечення фінансової надійності та ліквідності активів, управління резервами та інвестуванням. Важливим фактором залишається недовіра населення щодо процедури страхування. Головними причинами цього є такі: низький рівень якості страхових послуг, незначний обсяг страхових виплат, недосконалість нормативно-правової бази, неврахування інтересів населення під час здійснення страхування, непорядність деяких страхувальників.

Список літератури:

1. Аналіз масиву карток обліку пожеж (POG_STAT) за 2014 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.undicz.mns.gov.ua/files/2016/2/17/AD_12_2016.pdf
2. Сухий А.П. Проблеми та перспективи розвитку галузі страхування в Україні / А.П.Сухий [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://intkonf.org/suhiy-ap-problemi-ta-perspektivi-rozvitku-galuzi-strahuvannya-v-ukrayini/>.

УДК 35.075.52

В. М. ПИЛИПЕНКО, П. П. ДУБИНЕЦЬКА
м. Львів ЛДУ БЖД

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Фінансове забезпечення у сфері цивільного захисту здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, коштів суб'єктів господарювання, а також інших не заборонених законодавством джерел.

Фінансування діяльності центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізовує державну політику у сфері цивільного захисту, органи, що здійснюють державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, реалізацію державної політики у сфері промислової безпеки, охорони праці та державного гірничого нагляду, управління зоною відчуження і зоною безумовного (обов'язкового) відселення, здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України.

Фінансове забезпечення діяльності підрозділів цивільного захисту, що функціонують у складі центральних органів виконавчої влади, здійснюється за

рахунок коштів Державного бюджету України. Фінансове забезпечення засобів та сил цивільного захисту здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, коштів суб'єктів господарювання та інших не заборонених законом джерел отримання коштів.[1]

Медико-психологічна реабілітація рятувальників інших аварійно-рятувальних служб, медичних працівників служби медицини катастроф здійснюється відповідно за рахунок коштів, які виділяються на утримання таких служб з державного або місцевих бюджетів чи за рахунок коштів суб'єктів господарювання. Фінансування медико-психологічної реабілітації постраждалих, а також громадян, які залучалися до проведення робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, здійснюється за рахунок коштів, що виділяються на ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій з державного бюджету України, в обсязі, що визначається центральним органом виконавчої влади [1].

Слід зазначити, що фінансування закладів ДСНС України має свої відмінності, які зумовлені неприбутковою природою бюджетної сфери, особливостями джерел мобілізації та порядку розподілу коштів.

Також, на сьогоднішній день на ефективність функціонування органів і підрозділів ДСНС України негативний вплив мають наступні фактори: незадовільний стан фінансування, брак коштів для оновлення матеріально-технічної бази органів та підрозділів ДСНС України, обмеженість джерел формування фінансових ресурсів та жорстка регламентація напрямків їх використання. Вирішення зазначених проблем в певній мірі залежить від ефективності побудови та реалізації фінансового механізму органів та підрозділів ДСНС України.

Серед комплексу проблем забезпечення державної політики у сфері цивільного захисту однією з найголовніших є проблема забезпечення належного рівня фінансування силових структур. В останні роки видатки на захист населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, пожежно-рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності не є достатніми. Вони становлять 1,07% видатків зведеною бюджету. Такий рівень фінансування не є належним, адже ефективність реагування на надзвичайні ситуації визначається рівнем готовності аварійно-рятувальної техніки до ліквідації надзвичайних ситуацій. За неналежного рівня фінансування не буде досягнуто необхідного рівня захищеності населення і територій від надзвичайних ситуацій.

ДСНС України Законом України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» передбачено видатки у сумі 4,24 млрд. грн., з них; загальний фонд 3,68 млрд. грн. та спеціальний фонд 0,56 млрд. гривень. Державним бюджетом на 2017 рік на оплату праці за загальним фондом передбачено кошти у сумі 3878,8 млн. грн., що на 1431,5 млн. грн. більше порівняно з 2016 роком. В 2017 році відновлено фінансування видатків, пов'язаних з придбанням пожежної та іншої спеціальної техніки вітчизняного виробництва і становлять 200 млн. гривень, що на 100 млн. гривень більше ніж в 2016 році [2].

Дієве функціонування фінансового механізму ДСНС України повинно опиратись на такі вимоги:

- цілеспрямованості кожного функціонального елемента фінансового механізму;
- спрямування всіх можливих ресурсів елементів фінансового механізму на процес отримання передбаченого обсягу грошового забезпечення з метою покриття витрат відповідної діяльності;
- своєчасності реагування складових фінансового механізму на зміни макро- та мікросередовища.

Виходячи з вищенаведеного можемо констатувати, що покращення фінансового рівня державних установ можливе не лише за рахунок пошуку додаткових джерел фінансування, але й шляхом ефективною та розумного використання наявних. Для забезпечення цього формування фінансові ресурси повинні бути націлені за призначенням і контролюватись відповідними органами державної та виконавчої влади.

Список літератури:

1. Кодекс Цивільного Захисту України
2. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» від 21.12.2016 № 1807-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>

УДК 159.9

В.І. ГУНДЯК, З.Г. ГОНТАР

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ФІНАНСОВА МОТИВАЦІЯ ЯК ПОЗИТИВНИЙ МОМЕНТ У РЕФОРМУВАННІ ПОЖЕЖНОЇ СИСТЕМИ

Напевно, не існує більш небезпечної, відповідальної та важливішої професії, ніж професія рятувальника. Цю професію обіймають непрості люди, люди з великою силою волі, люди, які здатні пожертвувати своїм життям, заради життя ближніх, люди, які незважаючи ні на що готові кинути на допомогу.

Нажаль сьогодні гострою проблемою державної служби надзвичайних ситуацій (ДСНС України) є низький рівень фінансування. Це стосується не тільки заробітної плати рятувальників, адже оснащення, матеріально-технічна база, стан автопарку — це все просто вимагає негайних грошових інвестицій до прикладу, захисний одяг. Хороший захисний одяг коштує тисячу євро за штуку. Вона справді якісна і захищає від вогню. А багато наших рятівників носять захисний одяг за 100 доларів в кращому випадку. Він у вогні горить, а берці — з картону, вони елементарно промокають під час гасіння пожежі. В аспекті забезпечення Україні дуже допомагають колеги з Центрально-Східної Європи, які регулярно передають нашим службам свої бойовики, які вже були у використанні. Інша величезна проблема — техніка. Те, що автопарк пожежної служби застарів, відомо, мабуть і тим, хто ніколи не стикався з цією галуззю. У Європі нова пожежна машина піддається амортизації після 8 років використання. В Україні ж працюють машини 1985 року випуску. Що вже казати коли людина, яка ледь не щодня ризикує своїм життям йдучи у вогонь, і за це отримує 180 доларів, в той час наші зарубіжні колеги отримують в 15-20 разів більше.

«Фінансове забезпечення органів та підрозділів ДСНС України — це метод фінансового механізму, що визначає принципи, джерела й форми фінансування суб'єктів господарювання, чия діяльність спрямована на охорону життя та здоров'я громадян, збереження та відновлення національного багатства і навколишнього природного середовища від надзвичайних ситуацій та їх наслідків.

Серед комплексу проблем забезпечення державної політики у сфері цивільного захисту однією з найголовніших є проблема забезпечення належного рівня фінансування силових структур. В останні роки видатки на захист населення і території від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності порівняно невеликі. Вони становлять 1,07% видатків зведеного бюджету. Такий рівень фінансування не є достатнім,

адже ефективність реагування на надзвичайні ситуації визначається рівнем босздатності матеріально-технічної бази органів та підрозділів ДСНС України. За неналежного рівня фінансування не буде досягнуто необхідного рівня захищеності населення і територій від надзвичайних ситуацій.»[2]

На початку осені 2016 року міністр Міністерства внутрішніх справ Арсен Аваков оголосив про старт масштабної реформи ДСНС, яка має завершитись у 2020 році. За цей час бізнес зможе змінити перевірки пожежної інспекції на страховий поліс, громади утворять добровільні пожежні команди і зможуть оперативно боротись з вогнем, а фінансування вогнеборців нарешті вийде на гідний рівень. За його словами:

покращення фінансового забезпечення бюджетних установ можливе не лише за рахунок пошуку додаткових джерел фінансування, але й шляхом ефективного використання наявних. Для забезпечення цього формування та використання фінансових ресурсів має підлягати достатньому фінансовому контролю.

Ефективне функціонування фінансового механізму ДСНС України повинно ґрунтуватися на наступних вимогах до взаємодії його елементів: цілеспрямованості кожного елемента фінансового механізму на виконання властивого йому завдання; спрямування дії всіх елементів фінансового механізму на процес отримання передбаченого обсягу фінансових ресурсів з метою покриття витрат відповідної діяльності; зворотного зв'язку елементів фінансового механізму вертикального та горизонтального рівнів; своєчасності реагування складових фінансового механізму на зміни макро- та мікросередовища.

Список літератури:

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» від 21.02.2017 № 1860-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>
2. Кришталь Т.М. Особливості фінансового забезпечення органів та підрозділів МНС / Кришталь Т.М., Чубань В.С. // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки, вип. 21 – Кіровоград: КНТУ, 2012. – С.207-216

УДК 331.55:352.1

О. С. БОЙКО, Ю. В. ПОМАЗ

м. Полтава, Полтавська державна аграрна академія

РЕГІОНАЛЬНА ПАРАДИГМА ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

У наш час питанням регіонального розвитку та регіональної політики присвячена велика кількість наукових досліджень. На сьогодні, генеральною метою щодо реалізації регіональної політики є регіональний розвиток. Зараз не існує уніфікованого підходу до розуміння сутності даного поняття, але під терміном регіональний розвиток слід вважати підвищення рівня добробуту регіону та відповідні заходи, які реалізуються з цією метою. Регіональний розвиток має виразну економічну орієнтацію, хоча він також може охоплювати соціальні та культурні аспекти [3]. Це поняття включає: зростання економіки (ВРП), зростання ВРП на душу населення, зростання доходів населення, розвиток соціальної сфери, розвиток інфраструктури, зростання рівня та якості людського капіталу.

Розвиток регіону – це процес накопичення позитивних змін, які призводять до підвищення ефективності його функціонування як цілісної соціально-економічної системи»[1] та ін. Теорії регіонального розвитку притаманна перманентна зміна уявлень про фактори, інструменти та методи, які детермінують зростання та розвиток регіонів, що знаходить прояв в еволюції концепції державної регіональної політики, під якою найчастіше розуміється система заходів у межах загальнонаціональної політики розвитку, що спрямовані на реалізацію як цілей розвитку держави в цілому, так і цілей розвитку її просторових утворень. В умовах глобалізації, інформатизації і інтернаціоналізації економічного розвитку, одним із найважливіших чинників розвитку регіонів є міжнародна економічна діяльність, яка повинна сприяти підвищенню ефективності функціонування економіки регіону і держави в цілому.

На сьогоднішній день сформувалась регіонально-просторова парадигма людського розвитку на засадах якості життя, яка наголошує на пріоритетності ролі людини, визначаючи, що людина – мета економічного зростання, а не його ресурс. Метою людського розвитку є створення середовища, яке надає людині можливість прожити довге, здорове і творче життя. Сформувався глибокий зв'язок між людським розвитком і якістю життя, оскільки людський розвиток спрямований, зокрема, і на підвищення якості життя людини. Якість життя відображає базові передумови та ступінь реалізації вимог людського розвитку, ступінь його пріоритетності. Досягнення високого рівня людського розвитку неможливе без утвердження високої якості життя [4, с. 5]. Регіональна парадигма людського розвитку в Україні все більш стає стратегічним напрямком наукових досліджень. Маючи певні здобутки у цій сфері, стан людського розвитку в Україні вкрай незадовільний. У подальшому розвитку регіональних господарських систем, пом'якшенні і згладжуванні їх територіальних відмінностей важлива роль належить людському розвитку. Вдосконалення просторово-

го розвитку на основі впровадження основних положень державної регіональної політики людського розвитку забезпечить оптимізацію територіальної організації регіональних господарських систем, підвищення ефективності суспільного виробництва, підвищення якості життя населення територіальних громад, прискорить процеси входження країни до світового співтовариства.

Концепція людського розвитку як особлива теоретична система й орієнтована на практику державного управління методологія виходить з визнання неможливості звести суспільний прогрес до зростання грошового доходу чи примноження матеріального багатства. Це призводить до загроз безпеки як окремої людини, так і всього суспільства.

Загрози безпеці людини мають безліч форм прояву. При цьому одні загрози можуть бути однаковими для усіх людей, такі, наприклад, як тероризм, екологічні катастрофи, злочинність, хвороби. Інші загрози можуть являти небезпеку для певної групи людей – насильство над жінками та дітьми; дискримінація за етнічною приналежністю, віком тощо.

Поняття «безпека» в різних нормативно-правових документах трактують по-різному. Центральним напрямом у забезпеченні національної безпеки є формування безпечного середовища для реалізації прав і свобод людини та громадянина. Безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. Безпека – це відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з можливістю нанесення збитку. Безпека, заснована на волі – система заходів, спрямованих на захист свободи людини як головної умови реалізації її інтересів. Кінцева мета безпеки – досягнення кожного людиною сталого стану усвідомлення можливості задоволення своїх основних потреб і забезпеченості власних прав у будь-якій, навіть несприятливій, ситуації. Серед категорій безпеки основоположними є категорії Концепції безпеки людини ПРООН. Перше місце Програмою розвитку ООН надається економічній безпеці. У якнайширшому розумінні, економічна безпека – це стан системи економічних стосунків між суб'єктами господарювання (виробниками та споживачами), індивідами, державними інститутами як у рамках національної економіки, так і у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що забезпечує можливість повної реалізації та захищеність життєво важливих економічних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз через досягнення збалансованості інтересів кожного з учасників відносин шляхом оптимального співвідношення з інтересами інших суб'єктів господарювання. У вузькому розумінні, економічна безпека підприємства, галузі, регіону або суб'єктів господарювання – це захищеність виробничих, фінансових, юридичних та інших взаємовідносин і організаційних зв'язків, матеріальних, фінансових та інтелектуальних ресурсів від загроз; стан, за якого реалізуються економічні інтереси. Економічна безпека виступає гарантією сталого, стабільного розвитку країни, її незалежності [2].

Вивчення наукових досліджень проблем економічної безпеки дає підстави зробити висновок, що під економічною безпекою, як правило, розуміється надійна захищеність національних інтересів у сфері економіки від

реальних і потенційних внутрішніх та зовнішніх загроз, і в першу чергу, – від прямих та опосередкованих економічних збитків. Це дозволяє визначити економічну безпеку держави як стан захищеності цінностей та інтересів держави від загроз та небезпек, створення можливостей для розширеного самовідтворення для задоволення потреб суспільства і держави на всіх рівнях економіки в умовах глобалізації світових фінансових та торгових ринків. Крім того, економічна безпека України визначає напрями та характер розвитку всього комплексу економічних перетворень у країні, забезпечуючи прогресивну економічну динаміку та зростання добробуту населення. Забезпечення захисту економічних інтересів країни можливе лише за умови консолідації зусиль влади, суб'єктів господарювання та суспільства.

Список літератури:

1. Андерсон Н. В. Систематика и анализ современных теорий регионального экономического роста и регионального развития / Н. В. Андерсон // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2012. – Т.12. – Вип. 2. – С. 7–16.
2. Кузьменко В. В. Економічна безпека та сталий розвиток: взаємодія на регіональному рівні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.01 / В. В. Кузьменко ; Донецький нац. ун-т. – Донецьк, 2007. – С. 20.
3. Куйбіда В. С. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи / В. С. Куйбіда, В. А. Негода, В. В. Толкованов. – К.: Видавництво «Крамар», 2009. – 170 с. 7. Нова державна регіональна політика в Україні / [під заг. ред. В.С. Куйбіди]. – К.: Видавництво «Крамар», 2009. – 232 с.
4. Лібанова Е. М. Вимірювання якості життя в Україні. Аналітична доповідь / Е. М. Лібанова, О. М. Гладун, Л. С. Лісогор. – К., 2013. – 48 с.

УДК 331.45

Г.Ю. ГРИГА**Науковий керівник: О.Є. НЕДЗВЕДОВСЬКА**
*м. Острозь, Національний університет «Острозька академія»***АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

В сучасному суспільстві проблеми безпеки життєдіяльності є актуальним питанням. Пов'язано це з дуже швидким розвитком науково-технічного прогресу, який несе шкоду навколишньому середовищу, зокрема відбувається погіршення екологічного стану в окремих регіонах та планети в цілому. Тому важливо дослідити такі причини різкої зміни, а також визначити можливі шляхи скорочення визначених причин.

На сьогодні, в суспільстві поширені такі проблеми, як аварії, стихійні лиха, катастрофи, внаслідок яких велика кількість працездатного населення гине або втрачає своє здоров'я. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я смертність людей від нещасних випадків займає третє місце в світі після онкологічних та серцево-судинних хвороб. Проте, якщо від останніх гинуть літні люди, внаслідок нещасних випадків страждає працездатна молодь. Дані свідчать про те, що травматизм є популярним серед людей у віці від 15 до 41 року [4].

Науково-технічний прогрес сприяє не тільки підвищенню продуктивності, розвитку виробництва, збільшенню матеріального добробуту населення та інтелектуального потенціалу, але й призвів до виникнення багатьох проблем в країнах, що стосуються безпеки життєдіяльності. Історія розвитку людства доводить, що природне середовище завжди дбало про свою безпеку. Масове виробництво зброї, величезна кількість створення атомних електростанцій, розширення з кожним роком інфраструктури, масштабний розвиток автомобільного транспорту, а також розширення виробництва, роблять життя людини небезпечним [2].

Причиною багатьох проблем людства стають екологічні ситуації. Про це свідчать скупчення забруднення атмосфери великими регіонами, які досягають вже загрозливих масштабів. В останні роки майже у всіх регіонах світу велике значення мали стихійні лиха та природні катастрофи. Економічний фактор також в свою чергу впливає на екологічні ситуації. Адже нерівномірність доходів та різний рівень життя населення призводить не лише до екологічної кризи, але й до виникнення різного роду соціально-політичних конфліктів, можливість однієї держави бути залежною від іншої. Така екологічна криза проявилась і в Україні. Хижацьке використання природних та людських ресурсів протягом десятків років, нещадне забруднення зовнішнього середовища передувало цьому. Саме економіка України не відповідає потребам населення, а також не забезпечує відповідні умови життя і є одною з найбрудніших у зв'язку з хімічними, гірничими, металургійними тощо виробництвами, в який існують ще застарілі технології.

Велику роль для України загалом відіграє ситуація на сході, яка впливає як на екологічну та економічну ситуацію, що в свою чергу має вплив і на безпеку життєдіяльності. Саме ця ситуація, яка склалась на Сході в 2014 році мала свої наслідки. Великі людські втрати, які спостерігаються і до сьогодні, геополітичні наслідки, втрати військової техніки, а також величезні економічні втрати, які супроводжувались внаслідок великих фінансових витрат, так і обвалом промисловості, житлових комплексів на Східних територіях. Тому проблеми сталого розвитку для України є досить актуальним питанням. Загалом сприятливі умови для високого рівня життя наявні в державі, але нераціональне їх використання з кожним роком призводить до деградації середовища, в якому існують люди. Ще одними з негативних процесів в Україні є радіаційне, теплове, хімічне та інші забруднення, які впливають на здоров'я громадян, таким чином скорочуючи тривалість життя. У великих промислових містах онкологічні захворювання зросли в 5-7 разів [3].

Так як український народ опинився на межі деградації та занепаду, тому необхідно зберегти умови сталого розвитку суспільства, держави та її економіки, щоб існувала безпека життя теперішнього та майбутніх поколінь. На сьогодні існує велика сукупність методів, що дають змогу визначити точний вплив факторів на безпеку життєдіяльності. Одним з таких методів є метод економіко-математичного моделювання. Тому на даному етапі є актуальним побудова економіко-математичної моделі, на основі якої необхідно визначити які самі чинники впливають на безпеку життєдіяльності, для того, щоб населення, а також держава мали змогу забезпечити сталий розвиток за рахунок регулювання визначених факторів задля безпеки життєдіяльності майбутніх поколінь.

Список літератури:

1. Лапін В. М. Безпека життєдіяльності людини. Навч. посіб. — 6-те вид., перероб. і доп. — К.:Знання, 2007, — 332 с.
2. Луц Т. Є. Сучасні проблеми безпеки життєдіяльності [Електронний ресурс] / Т. Є. Луц, К. Д. Дідик – Режим доступу до ресурсу: <http://op.iee.kpi.ua/1/%D1%80.54-58.pdf>.
3. Рижов С. В. Актуальні питання проблем безпеки життєдіяльності в сучасний період [Електронний ресурс] / С. В. Рижов. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_47_255.pdf.
4. World Health Organization [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/en/.
5. Безпека життєдіяльності / В. В. Зацарний, О. В. Зацарна, О. В. Землянська, Н. А. Праховнік. – Київ, 2016. – 230 с. – (НТУУ «КПІ»).

УДК 159.922.8

О. І. РОСОШИК**Науковий керівник: М. А. ШУГАЙ***м. Острог, Національний університет «Острозька академія»***РОЛЬ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ**

Один з найважливіших періодів в розвитку особистості – юнацький вік. Саме в цей час формується світогляд, відбувається самовизначення – усвідомлення сенсу життя та власних цілей. Під впливом світогляду виникає досить стійка ієрархічна структура мотиваційної сфери юнаків. Таким чином, основною відмінністю внутрішньої позиції особистості юнацького віку є спрямованість в майбутнє: вибір подальшого шляху і професійне самовизначення. Проблема постановки цілей дуже важлива для розуміння варіантів і закономірностей входження людини в культуру, необхідна умова реалізації діяльності.

Сучасні юнаки переживають своє особистісне становлення в досить складних умовах трансформації старих цінностей та формування нових соціальних відносин. Так, Е. Еріксон, детально аналізуючи загальні закономірності і можливі варіанти розвитку в цьому віці, зробив висновок, що типовою для ранньої юності психопатологією є розлад часової перспективи (тісно пов'язаний з кризою ідентичності). На його думку, відчуття зупинки часу психологічно означає повернення до дитячого стану, коли час ще не усвідомлювався. Є юнаки, які взагалі не прагнуть думати про майбутнє, відкладаючи всі складні питання та відповідальні рішення на «потім». Згідно з І. С. Коном, подібна поведінка не лише деструктивна для соціуму, але й небезпечна для самої особистості [5].

Як показують дослідження, близько 70% випускників вузів не бачать перспективи своєї особистісної професійної реалізації, побудови кар'єри, можливостей розкриття надбаного потенціалу в майбутній соціально-професійній діяльності, швидкого та ефективного включення в соціальний простір. У них відсутня впевненість в соціально-матеріальній захищеності, близько 55% студентів не відповідають вимогам працевлаштування, у зв'язку з чим, випускники не бачать перспектив досягнення цілей в плані професійної самореалізації [5].

В таких умовах зростає необхідність пізнання психосоціальних особливостей особистості, осмислення, пошуку шляхів побудови копінг-стратегій поведінки, розробки програм розвитку цілепокладання, які складають детерміновану систему установочно-цілеспрямованої активності суб'єкта в спеціально організованих умовах соціально-професійної підготовки і перепідготовки кадрів.

Сьогоднішнє суспільство демонструє високі вимоги до особистості, яка має бути готовою до постійних змін, розвитку та здорової конкуренції у всіх сферах життя. Здебільшого, це зумовлено взаємодією особистості та соціального середовища в швидкоплинних умовах під впливом постійно наростаючих стресів. У зв'язку з цим, проблема стресостійкості особистості та її адаптаційних можливостей набуває очевидної актуальності. Стійкість людини до стресів дозволяє уникнути деструкції особистості, її дезадаптації та прискорить процес соціальної адаптації.

В сучасній науковій літературі проблему стресостійкості розглядали такі вчені як Л. М. Аболін, А. Ю. Маленова, А. А. Баранов, Б. Х. Варданян, В. А. Бодров, М. Ю. Денисов, Л. В. Куліков, А. В. Лібідіна, Л. А. Китаєв-Смик, А. А. Реан, С. В. Суботін та ін. [4].

Комплексний підхід до аналізу поняття стресостійкості демонструє Н. І. Бережна, яка розглядає стресостійкість як якість особистості, що складається із сукупності наступних елементів:

- 1) психофізіологічного (тип, властивості нервової системи);
- 2) мотиваційного (сила мотивів, які лежать в основі цілепокладання значною мірою визначає емоційну стійкість. Одна і та ж людина може мати різний ступінь емоційної стійкості, залежно від того які мотиви керують її діяльністю. Змінюючи мотивацію, можна підвищити емоційну стійкість);
- 3) емоційного досвіду особистості, накопиченого в процесі подолання негативного впливу екстремальних ситуацій;
- 4) вольового, який полягає у свідомій саморегуляції дій, відповідно до вимог ситуації;
- 5) професійної підготовки, інформованості та готовності особистості до виконання тих чи інших задач;
- 6) інтелектуального – оцінки вимог ситуації, прогноз її можливих змін, прийняття рішення про способи дій [5].

В дослідженні факторів стресостійкості, проведеному А. А. Реан та А. А. Барановим, було з'ясовано, що стресостійкість визначається трудовою мотивацією, соціально-психологічною толерантністю, високим рівнем внутрішнього локусу-контролю і самооцінки, а також адаптацією конструктивного типу. На активну природу соціальної адаптації вказує саме А. А. Реан. Розглядаючи адаптивність навіть «пасивного» типу, від підкреслював, що мова йде про активне пристосування особистості, про активні самозміни, самокорекцію відповідно до вимог середовища. На думку А. А. Реана, існує два типи адаптаційного процесу, критерієм яких виступає вектор активності особистості (на пристосування до середовища або активні зміни особистістю себе шляхом корекції установок, звичних поведінкових стереотипів). Вони не зустрічаються в чистому вигляді, а взаємопов'язані і визначають один одного [4].

Можна виділити наступні стратегії подолання стресу:

До першого типу умовно можуть бути віднесені такі сентенції:

Подолання стресу може бути виражене зміщенням емоційного сприймання системи стосунків з оточуючими в бік орієнтації на співпрацю. Суб'єкт приймає відповідні соціальні ролі, вимоги та правила, створює шляхи нейтралізації негативних життєвих умов через переосмислення ситуації.

1. Конструктивна поведінка юнака підвищує його потенціал, сприяє самоактуалізації і реалізації можливостей.

2. Модель пристосування до середовища включає в себе різні фактори і потрібно враховувати кожен з них. Найбільш значимим соціальним фактором, який знижує інтенсивність стресора є нормальне функціонування

в соціумі та активна соціальна підтримка близьких людей. Це знижує психічну депривацію і підвищує стійкість до стресів. (Д. Кассел) [1,2].

До другого типу належать наступні стратегії:

1. Опираючись на фізіологічні, нейродинамічні, психічні фактори можна пов'язати стресостійкість із саморегуляцією. Найбільшій стійкості до впливу несприятливих факторів стресу сприяє вольова саморегуляція.

2. Особистісна модель боротьби зі стресом будується, опираючись на внутрішні суб'єктивні умови. Враховуючи те, що в основі психологічного стресу лежить пізнавальна оцінка загрози та наявних можливостей для подолання стресу, необхідна опора на психічні та особистісні особливості відтворення позитивного наявного досвіду суб'єкта.

3. Адаптація може набувати форми втечі від стресового фактору з використанням механізмів психологічного захисту (З. Фрейд). Захисні механізми – сукупність несвідомих (а іноді й усвідомлених) прийомів, за допомогою яких людина оберігає себе від психологічних травм і неприємних переживань, від порушення процесу символізації, намагаючись зберегти цілісність наявний образ «Я» [1,2].

Отже, як бачимо, стресостійкість є інтегративною властивістю особистості, яка характеризується такою взаємодією емоційних, вольових, інтелектуальних та мотиваційних компонентів психічної діяльності, які в складній емотивній обстановці забезпечують людині можливість керувати власними емоціями, зберігати високу професійну працездатність, адекватне функціонування і формування соціально-психологічної безпеки загалом.

Список літератури

1. Анохина С. А. Динамика развития стрессоустойчивости личности [Электронный ресурс] / С. О. Анохина // Педагогика, психология, философия. – 2007. – режим доступа к ресурсу: <http://cyberleninka.ru/article/n/dinamika-razvitiya-stressoustoychivosti>.

2. Анохина С. А. Особенности и тенденции развития стрессоустойчивости личности в юношеском возрасте / С. А. Анохина // Научные результаты диссертационных исследований. – 2008. – режим доступа к ресурсу: <http://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-i-tendentsii-razvitiya-stressoustoychivosti-v-podrostkovom-vozraste>.

3. Божович Л. И. Проблемы формирования личности: Под редакцией Д. И. Фельдштейна. 2-е изд. М.: Издательство «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МОДЭК», 1997. – 352 с.

4. Реан А. А. К проблеме социальной адаптации личности / А. А. Реан // Вестник СПбГУ: серия экономики, философии, психологии, права. – 1995. № 3. – С. 74-79.

5. Церковский А. Л. Современные взгляды на проблему стрессоустойчивости [Электронный ресурс] / А. Л. Церковский // Психология. – 2011. – режим доступа к ресурсу: <http://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-vzglyady-na-problemu-stressoustoychivosti>

УДК 519.866

Н. А. ДЕМЕДЮК

Науковий керівник: О.Є. НЕДЗВЕДОВСЬКА

м. Острог, Національний університет «Острозька академія»

МОДЕЛЮВАННЯ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ОСНОВІ РЕГРЕСІЙНОГО АНАЛІЗУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗНИЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА

У даний час існує велика сукупність методів та моделей, призначених для оцінки індексу споживчих цін. На нашу думку, найбільш універсальним методом оцінки та моделювання ІСЦ є множинний регресійний аналіз. Значна проблема при моделюванні саме інфляції - врахування у кінцевих результатах значного тіньового сектора (за різними оцінками – 40-60 % ВВП) . Власне, в Україні найчастіше апробується кілька основних методів моделювання інфляції: факторний аналіз зміни цін, методи екстраполяції трендів, методи кореляційно-регресійного аналізу, методи експертних оцінок тощо [1, с. 8].

Регресійний аналіз є основним статистичним методом розробки математичних моделей об'єктів або явищ по даних вибірок. Дані моделі пов'язують кількісні змінні – результуючу та пояснюючі змінні. Регресійний аналіз є методом для визначення спільного та відособленого впливу факторів на результуючу ознаку та кількісну оцінку цього впливу за допомогою використання відповідних критеріїв. Він проводиться на основі розробленого рівняння регресії та визначає внесок кожної незалежної змінної у зміну (варіацію) досліджуваної величини [2].

Головною задачею регресійного аналізу є визначення впливу факторів на результуючий показник в абсолютних вимірниках. Враховуючи характер зв'язку, у регресійному аналізі використовують як лінійні так і нелінійні функції. Для цього спочатку необхідно визначити характер залежності, для цього найбільш доцільно використати графічний або табличний метод. Графічний метод надає більш наочну картину, завдяки чому можемо виявити напрям та вид залежності між досліджуваними факторами: лінійна чи нелінійна залежність. З використанням табличного методу, можна побачити за рівномірністю їхніх взаємних змін. У разі, якщо зміна факторної ознаки призводить до відносно рівномірної зміни результативної, тоді використовують лінійну залежність. При побудові залежності інфляційних процесів від низки факторів, використовують множинну регресію, бо вона відображає зміну результативної ознаки від декількох факторів: вибір належної форми взаємозв'язку, саме рівняння регресії; відбір факторних ознак; забезпечення достатньої вибіркової сукупності.

Найважливішим завданням регресійного аналізу є правильно прийняти рішення, про відбір факторів до моделі. Очевидним підходом розробки оптимальної моделі та статистичній перевірці усіх можливих варіантів рівнянь регресії, які можна отримати в результаті перебору всіх факторів впливу на проблему, що досліджується. Для оцінювання параметрів регресійного рівняння використовують різні методи, одним із таких є метод найменших квадратів (МНК).

Цей метод є традиційним та найбільш вживаний, дані оцінки не завжди можна використати на практиці. Основними недоліками даного методу є необхідність у великій місткості пам'яті для збереження усіх даних та результатів розрахунків та по-новому розв'язувати задачу оцінки вхідних параметрів у разі, якщо надходять нові дані, неможливість одержати поточні оцінки у цілях оперативного управління об'єктом у ході експерименту, велике число розрахунковий дій.

Отримані МНК-оцінки коефіцієнтів регресійного рівняння забезпечують належну якість одержаної моделі тільки при умові, що її структура дійсно відповідає структурі справжньої залежності. Але на практиці, як правило, відсутня інформація про структуру моделі і кожен дослідник вимушений по черзі тестувати різні види регресійних моделей, і робити висновки по тій, яка співпадає з експериментальними даними. Дану модель називають адекватною, але не обов'язково ця модель співпадає з дійсною моделлю [3, с. 36].

Найважливішою рисою регресійних моделей є те, що вони ґрунтуються на факторах кількісного рівняння. Разом з цим, дуже часто в якості ендогенних змінних у даних моделях використовують фактори, що впливають на інфляцію витрат, до них належать середній рівень заробітної плати, валютний курс, продуктивність праці [4, с. 15-18]. У множинному регресійному аналізі використовують авторегресійні функції. З використанням даної моделі буде оцінено залежність ІСЦ як від макроекономічних факторів так і від значень індексу споживчих цін попередніх періодів.

Отже, необхідність у використанні моделей викликана складними інфляційними процесами. Тому економічний аналіз, із застосуванням моделей, все частіше стає центром для прийняття економічних рішень. Після проведення усіх розрахунків можна зробити висновки про те чи дійсно модель є адекватною і чи дійсно факторні ознаки здійснюють вплив на результуючу змінну, що дасть змогу виявити значущість розробленої моделі. Особливістю багатофакторного регресійного аналізу є те, він враховує вплив тих факторів, які є більш стійкими та не піддаються часовим коливанням. Багатофакторна модель допомагає визначити найкращий взаємозв'язок та послідовність факторів у моделі. У свою чергу авторегресійна модель дозволить виявити залежність ІСЦ як від макроекономічних факторів так і від значень індексу споживчих цін попередніх періодів.

Список літератури:

1. Гончар В. Моделювання інфляції в Україні / В. Гончар // Вісник НБУ, 1998. — № 2. — С. 52-56.
2. Толбатов, Ю. А. Економетрика: підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Ю.А. Толбатов. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. — 288 с.
3. Літнароч Р. М, Побудова і дослідження математичної моделі за джерелами експериментальних даних методами регресійного аналізу: навч. посіб. / Р. М. Літнароч. — МEGУ Рівне, 2011. — 140 с.
4. Булавіна О.А. Монетарні (грошові) фактори інфляції в процесі прогнозування інфляційних процесів в Україні // Вісник Тернопільської академії народного господарства. — Тернопіль: Економічна думка. — 2000. — № 1(7). — С. 14-21. — 0,46 д. а.

УДК 159.9

Т. Ю. ХОРКО

Науковий керівник: О.Є. НЕДЗВЕДОВСЬКА

м. Острог, Національний університет «Острозька академія»

МЕТОДИ ЗНИЖЕННЯ АГРЕСІЇ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ ДЛЯ ЗАБЕСПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Більша частина життя людини проходить у контакті з іншими людьми, тому у суспільстві часто постають запитання про позитивне або негативне поведіння. Аналізуючи останні події, що відбуваються не тільки в нашій країні, але й у світі, не можна не помітити загальний ріст агресивних проявів. В зарубіжній науковій методології та практиці агресивна поведінка людини розглядається в рамках інстинктивістського (З. Фрейд, К. Лоренц та ін.), біологічного (В. Гесс, Р. Джекобс, С. Меднік, Д. Олдс та ін.), фрустраційного (Дж. Доллард, Л. Дуб, Н. Міллер та ін.), когнітивного (Л. Берковіц, Л. Ерон, Д. Зілманн, Л. Х'юсманн та ін.), соціального (А. Бандура, А. Басс, Р. Берон, Д. Річардсон, Б. Крейхі та ін.) підходів, кожний з яких подає своє трактування агресії та агресивної поведінки.

Розглядаючи основні поняття, агресія – це злісне, неприємне, що заподіює біль навколишнім, поведіння [3]. Під агресивною поведінкою найчастіше розуміють мотивовані зовнішні дії, які націлені на порушення норм і правил співіснування, дії, які націлені на заподіяння шкоди, болю і страждання людям. Існує три основних підходи в поясненні природи агресивності. Перший поєднує теорії в яких агресивність трактується як природжена інстинктивна властивість людини (сюди входять різноманітні психологічні теорії починаючи з ортодоксального фрейдистського психоаналізу, а також близькі до неї теорії, що мають назву етіологічні. У рамках другого підходу (що перетинається з першим) агресія описується як поведінкова реакція на фрустрацію. Третій підхід складають концепції, які розглядають агресивність, як характеристику поведінки, що формується в наслідок навчання (біхевіористичні теорії) [5]. Агресія може бути спричинена різними факторами і мати різноманітні прояви, тому постає потреба вивчення цього явища та особливо дослідження способів його зниження.

На сучасному етапі досліджень, одними із методів, що використовується доволі часто стають методи та засоби арт-терапії. Арт-терапія — метод зцілення за допомогою творчості, що застосовується у психотерапії, психосоматичних клініках та в соціальній сфері. Методи арт-терапії застосовують у багатьох напрямках таких, як невиражене, затамоване відчуття гніву, тривоги, відчуття власної неспроможності, незадоволеності і безвихідності.

З. Фрейд стверджував, що несвідоме виявляє себе в символічних образах, сам він не використовував терапію мистецтвом у роботі з пацієнтами і прямо не заохочував пацієнтів до створення малюнків. Іншої думки в той час

дотримувався найближчий учень Фрейда К. Юнг, який наполегливо пропонував пацієнтам виражати свої мрії і фантазії в малюнках, розглядаючи їх як один із засобів вивчення несвідомого. К. Юнгу належить величезна роль у становленні тих форм психотерапії, що використовують образотворчу роботу пацієнтів. Його праці стали теоретичною основою і вплинули на форми роботи багатьох арт-терапевтів [4].

Проаналізувавши роботи О. І. Копитіна [1] та Л. Д. Лебедевої [2], виділимо найбільш науково аргументовані та значущі переваги арт-терапії: арт-терапія створює позитивний емоційний настрій у групі, формує активну життєву позицію, впевненість у своїх силах; арт-терапія, в межах якої клієнти мають можливість спілкуватися не вербально, полегшує процес комунікації з однолітками, соціальним педагогом, психологом; зміцнює культурну ідентичність дитини, сприяє подоланню мовного бар'єру; надає можливість звернутися до тих реальних проблем або фантазій, які з яких-небудь причин важко обговорювати вербально; дає можливість на символічному рівні експериментувати з різними почуттями, досліджувати і виражати їх у соціально прийнятій формі; арт-терапія – унікальна можливість для дослідження особистості; дозволяє пропрацювати думки і емоції, які людина тримає в собі; розвиває почуття внутрішнього контролю; підвищує адаптаційні здатності людини до повсякденного життя і школи; ефективна в корекції різних відхилень і порушень особистісного розвитку; спирається на здоровий потенціал особистості; творча діяльність як могутній засіб зближення людей стає своєрідним «мостом» між психологом та клієнтом.

Для оцінки рівня агресивності було використано методика А. Басса – А. Дарки. Для арт-терапевтичної роботи було використано такі засоби як мандала, монотипія, ниткографія. Звичайно обрані методики не є вичерпними і за умов поглиблення подальших досліджень можливе урізноманітнення використовуваних засобів. Проведене експериментальне дослідження для визначення рівня агресивності та його зниження засобами арт-терапії у студентів психологів першого, другого і третього курсів Національного університету «Острозька академія». У експерименті брало участь тридцять студентів. Отримані результати свідчать про те що, в експериментальній і контрольній групі до проведення експериментального впливу значення середнє значення агресивності не відрізнялися. Після впливу результати агресивності в контрольній та експериментальній групі середні значення відрізнялися. Результати контрольної групи до та після не відрізнялися.

Для підтвердження позитивного впливу арт-терапії на агресивність ми використали методи статистичного аналізу. Аналіз проводився за допомогою програми SPSS. Проведена оцінка нормального розподілу за тестом Колмогорова-Смирнова, щодо розподілу досліджуваних показав що розподіл є нормальним. Наявність зменшення агресії досліджено за допомогою t-критерію Стьюдента.

Отже, дослідження питань агресії є надзвичайно актуальним в сучасному суспільстві. Саме агресивні прояви є загрозою формування соціально-психологічної безпеки суспільства. Особливо гострим дане питання повинно поставати для дослідження у підлітковому, юнацькому та студентському періодах, адже це час формування соціальних аспектів особистості. Отримані результати дозволяють говорити про те що, використання методів арт-терапії позитивно впливає на зниження агресії. Арт-терапія може стати тим інструментом, який дасть можливість не тільки урівноважити психологічний стан, а й забезпечити подальший здоровий розвиток особистості, адже навіть просте внесення кольорового різнобарв'я у сірі буденні дні покращує самопочуття, а що вже говорити про глибинне занурення в колір, форму і зміст.

Список літератури:

1. Арт-терапия / сост. и общая редакция А. И. Копытин. – СПб. : Питер, 2001. – 320 с
2. Лебедева Л. Д. Практика арт-терапии: подходы, диагностика, система занятий / Л. Д. Лебедева. – СПб. :Речь, 2003. – 256 с.
3. Международный студенческий научный вестник. – 2015. – № 5 (часть 2) – С. 257-258
4. Павелків В. Р. Психологічні засоби корекції міжособистісних стосунків у підлітків з агресивною поведінкою : автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / В. Р. Павелків ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України.– Київ, 2006. – 20 с.
5. Коваленко В. В. Психологічний аналіз агресивної поведінки підлітків в умовах кризового сьогодення. Актуальні питання сучасної психології : збірник наукових праць [за ред. :Кузікової С. Б., Щербакової І. М.]. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015.– Т.2 – 344 с.

УДК 159.9

Ю. О. КОТОВСЬКА

Науковий керівник: О.Є. НЕДЗВЕДОВСЬКА

м. Острозька, Національний університет «Острозька академія»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА

Сучасна система освіти та науки в Україні багато в чому недосконала та неодмінно потребує реформування, про тенденцію та прагнення до здійснення якого заявляють працівники закладів освіти. Так, Державною національною програмою "Освіта" ("Україна ХХІ ст.") визначено "стратегію розвитку освіти на найближчі роки та перспективу на ХХІ ст., створення життєздатної системи безперервного навчання і виховання для досягнення ви-

соких освітніх рівнів, забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації"[5]. Враховуючи зазначене, не можна не погодитись з думкою О. В. Матласевич про закономірну необхідність перегляду критеріїв, ознак, умов, структурних елементів та класифікацій педагогічних здібностей як основи успішної діяльності педагога: «у зв'язку із вичерпаністю класичної педагогічної парадигми, що проявляється в безпорадності і неефективності вітчизняної системи освіти в сучасній ситуації глобальних виробничих, технічних і соціокультурних перетворень, перед педагогом постають нові задачі та функції» [4].

Визначаючи поняття «соціально-економічної безпеки» як поєднання економічних та соціальних умов, що забезпечує в тривалій перспективі виробництво найбільшої кількості економічних благ, варто звернути увагу на важливість в рівній мірі як соціального, так і економічного компонентів. Так, для досягнення високого та стабільного економічного розвитку необхідні відповідні соціальні умови: навчання, праці, оплати, повсякденного життя, часто протягом життя не одного покоління, - які б сприяли реалізації власне знань і умінь працівників та їх подальшої передачі і розвитку [1].

Дослідженням поняття «соціально-економічної безпеки» займалась У. Б. Бережницька, встановивши, що забезпечення цього можна досягти шляхом реалізації особливого механізму. В межах механізму забезпечення соціальної безпеки вона виділяє підсистему державного контролю та регулювання соціально-економічного життя суспільства. Сам же механізм полягає у комплексній діяльності, що охоплює усі сфери як соціальної, так і економічної, політичної та інших сторін життя країни; сукупності рішень соціально-економічного характеру, що відображаються у стратегіях, перспективних програмах забезпечення соціальної безпеки [2].

Вивчаючи поняття педагогічних здібностей з точки зору психології С. У. Гончаренко відзначив, що вони виступають сукупністю психічних властивостей особистості, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективного здійснення, що є передумовою для вибору особистістю педагогічної професії[8]. Крім того, Н. В. Кузьміна вважає, що від здібностей залежить легкість набуття знань і умінь у тій чи іншій діяльності, але розвиваються ці психічні властивості в процесі самої цієї діяльності. Здібності є і результатом, і передумовою розвитку людини[3].

Педагогічні здібності як інтегративну та комплексну категорію варто розглядати з урахуванням основи для їх розвитку, зокрема, природних здібностей індивіда, а також професійних та особистісних якостей самої особистості. Враховуючи різноманіття потенційних можливостей поєднання цих умов та особливостей існує декілька класифікацій педагогічних здібностей, які комплексно та узагальнено подав у своїй класифікації М. Й. Станкін. Він врахував максимально умови, психологічні детермінанти та передумов розвитку педа-

гогічних здібностей. Так, він виокремив 16 компонентів педагогічних здібностей: академічні, дидактичні, організаторські, комунікативні, соціально-перцептивні, експресивні, авторитарні, науково-педагогічні, особистісні, мажорні, психомоторні, здібності до концентрації і розподілу уваги, гностичні, конструктивні, рефлексивні, фасилітативні. Згідно з такою класифікацією, автор пропонує конкретний підбір методик – «батарею тестів» - які визначають міру розвитку тих чи інших конкретних компонентів здібностей[7].

Емпіричне дослідження забезпечення соціально-економічної безпеки суспільства як фактору формування педагогічних здібностей показує, що не всі перелічені вище компоненти впливають на рівень розвитку останніх. Так, лише дидактичні, комунікативні, гностичні, мажорні та конструктивні здібності визначають на 81% загальний рівень розвитку педагогічних здібностей. Таким чином, відповідні соціальні умови (навчання, праця, оплата, повсякденне життя та ін.) забезпечують стабільний економічний розвиток, причому комплексно ці чинники мають бути спрямовані, в першу чергу, на виділені компонент в структурі педагогічних здібностей.

Оскільки професія педагога безпосередньо пов'язана із взаємодією в процесі навчання з іншими людьми, окрім фактору природних здібностей на ефективність виконання професійної діяльності впливає і середовище (макрота мікро) та активність самої особистості[6]. Держава в цьому переліку факторів займає найвище та найвагоміше місце, оскільки відповідає за формування умов розвитку людини як професіонала. Саме тому формування соціально-економічної безпеки є прерогативою саме держаних програм та політики в цілому. Однак варто і враховувати, що реформування системи освіти, яке визнане за необхідне та початок роботи в цьому напрямку, тягне за собою перегляд усталених, дещо застарілих визначень понять та підходів до їх розуміння. Таким чином, виникає потреба в повторних дослідженнях змістової основи визначення поняття «педагогічних здібностей» в контексті сучасних змін соціально-економічного становища держави.

Список літератури:

1. Андрищенко А. М., Бурляй А. П., Костюк В. С. та ін.. Економічна теорія: навч. посіб. / А. М. Андрищенко, А. П. Бурляй, В. С. Костюк та ін. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 520 с.
2. Бережницька У. Б. Соціально-економічна безпека: методичні вказівки для вивчення дисципліни / У. Б. Бережницька. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2012. – 62 с.
3. Кузьміна Н. В. Формирование педагогических способностей / Н. В. Кузьмина. - Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1991. – 97 с.
4. Матласевич, О. В Компонентний склад та структура педагогічних здібностей / О. В. Матласевич // Наукові записки. Серія "Психологія". – 2016. – Вип. 3. – ст. 119-133.

5. Реформування освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ebooktime.net/book_346_glava_142_2.

6. Соціальна педагогіка : Навч. посіб. / А. Й. Капська, Л. І. Міщик, З. І. Зайцева, О. В. Безпалько, Р. Х. Вайнола, І. М. Ковчина, О. А. Кузьменко, І. М. Пінчук, Н. П. Пихтіна // Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2000. – 264 с.

7. Станкин М.И. Профессиональные способности педагога: Акмеология воспитания и обучения. Академия пед. и соц. наук. — М.: Флинта, 1998.— 386 с

8. Ягупов В.В. Педагогіка: навч. посібник / В. В. Ягупов – К : Либідь, 2002. – 560 с.

УДК 682

І.А. ДЕГТЯР, Р. К. ШУРПЕНКОВА

м. Львів, ЛННІ ДВНЗ «Університет банківської справи»

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

В період розвинутих технологій важливу роль грає можливість забезпечення безпеки життєдіяльності (діла – БЖ) при роботі з великою кількістю механізмів, електроприборів тощо. Охорона здоров'я трудящих, забезпечення безпеки умов праці, ліквідація професійних захворювань, і виробничого травматизму становить одну з головних питань БЖ.

Звертається увага на необхідність використання прогресивних форм науково обгрунтованої організації праці, зведення до мінімуму ручної, малокваліфікованої праці, створення обстановки, яка виключає професійні захворювання і виробничий травматизм.

Проблема забезпечення БЖ завжди є комплексною проблемою і складається з наступних основних компонентів, що вимагають рішення:

- технічне забезпечення БЖ за рахунок високої надійності техногенної сфери середовища проживання людини;
- екологічне забезпечення БЖ за рахунок комфортних умов природної сфери середовища проживання людини;
- суспільне забезпечення БЖ за рахунок допустимих умов соціальної сфери середовища проживання людини [1].

Вище зазначені сфери забезпечення БЖ можуть включати в себе безліч факторів впливу, які можуть призводити до серйозного негативного впливу на збереження БЖ. Щоб не допустити досягнення критичного рівня безпеки, необхідно здійснювати комплексні заходи щодо багатьох напрямків, пов'язаних із зазначеними факторами. Форми таких заходів можуть бути різними (фізичними, організаційними, інтелектуальними), проте значну роль у забезпеченні БЖ відіграють економічні заходи. При цьому економічний баланс забезпечення БЖ є ускладненим через необхідність використання у ньому таких позаекономічних категорій, як життя і здоров'я людини.

Тому використовують поняття ризику як певної можливості настання небажаної небезпечної події, з урахуванням умови постулату – життя людини безцінне. Саме так виникає поняття ризику захворювання у страховому бізнесу, ризику отримання травми, смертельного результату. По суті це показники теорії ймовірностей, але за кожним з них стоять здоров'я і життя людини.

Оцінка економічної ефективності заходів щодо забезпечення БЖ зводиться до того, що для розрахунків використовують певний рівень фінансових витрат на забезпечення БЖ (людини, суспільства, держави, міжнародного співтовариства) і з ним співвідносять рівень відсутності різних ризиків (захворювання, травми, смертельного випадку, техногенної катастрофи, екологічної катастрофи, терористичного акту, фінансової кризи, банкрутства тощо), який фактично фіксують за певний період часу [1].

Оскільки досягти абсолютної відсутності зазначених ризиків принципово неможливо, навіть при достатньому фінансуванні заходів по забезпеченню БЖ, то вводять поняття рівня прийняттого ризику, як деякої допустимої ймовірності настання небажаних подій. Чим вище рівень економічних втрат на забезпечення БЖ, тим менше зазначені ризики, і, як наслідок, вище рівень БЖ.

Таким чином, можна зробити наступний висновок: при будь-яких формах фінансування БЖ є пряма залежність виникнення економічних витрат на її забезпечення.

Всі економічні витрати на забезпечення БЖ складаються з двох основних взаємопов'язаних блоків:

1. економічні витрати на превентивне запобігання надзвичайних ситуацій у техногенній, природній та соціальній сферах шляхом організації системи безпеки підтримки її в готовності (**превентивні заходи захисту** - заходи щодо зменшення ризику та пом'якшення їх негативних наслідків, за прогнозом часу і місця виникнення небезпечних явищ);

2. економічні витрати на ліквідацію наслідків техногенних, природних і соціальних надзвичайних ситуацій, а також незабезпечення БЖ в інших формах (травматизм, професійні захворювання тощо) [2].

Економічний збиток пов'язаний з втратами і витратами на БЖ, що виникають в основному за рахунок:

- загибелі, погіршення стану здоров'я та професійних захворювань людей;
- зниження продуктивності сільськогосподарських угідь, пов'язаного із забрудненням навколишнього середовища, витрат на освоєння нових земель і її рекультивуацію;
- зниження продуктивності лісу і витрат на лісовідновні роботи;
- більш швидкого руйнування і старіння основних фондів промисловості, виробничого обладнання, будівель і споруд, житлового фонду міст і селищ, пов'язаного із зростанням швидкості корозії при забрудненні навколишнього середовища;

- витрат на ліквідацію наслідків аварій та стихійних лих, відновлення об'єктів економіки, житлово-комунального господарства, переселення та реабілітацію населення [3].

Економічний збиток, що наноситься людині і природному середовищу, може бути оцінений у вартісному вираженні.

При визначенні економічного збитку застосовують такі методики розрахунку:

- локальні (передбачають визначення збитку як суму окремих складових шкоди для різних об'єктів впливу (населення, основних фондів промисловості, сільськогосподарських угідь і т.д.), є досить складними і дають хорошу точність лише за наявності надійних вихідних фактичних даних;
- укрупнені (дозволяють оцінити економічний збиток наближено) [4].

Деякі види економічних збитків можна підрахувати порівняно просто. Наприклад, економічний збиток від аварії, що має локальний характер і не викликала серйозних екологічних наслідків, можна оцінити як суму витрат на локалізацію аварії, ліквідацію її наслідків, відновлення зруйнованого або пошкодженого об'єкта, компенсації сім'ям загиблих (якщо є летальні випадки), лікування і відновлення працездатності потерпілих.

Важливе значення мають економічне обґрунтування проєктованих і проведених заходів, розрахунок економічного ефекту, який може бути отриманий від їх впровадження. Оцінку заходів можна виразити як різницю між розрахунковими величинами збитку до і після проведення заходів.

Отже, де фінансування попередніх витрат на забезпечення безпеки достатнє, економічний збиток від наслідків надзвичайних ситуацій порівняно невеликий. І навпаки, «економія» на безпеці повертається бумерангом з багаторазовими матеріальними витратами і економічним збитком від самих надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків.

На всіх рівнях прийняття рішень про розподіл бюджетних коштів повинні мати на увазі, що хоча БЖ і не приносить прямого економічного прибутку, проте її незабезпечення обертається достатньо великими сумами прямих видатків.

Список літератури:

1. Лобачов А.І. Безпека життєдіяльності: конспект лекцій / А.І. Лобачов . – М : Видавництво Юрайт, 2009. – 191 с.
2. Пасков В. О., Шубов Л. Я. Безпека життєдіяльності : навч. посібник / В. І. Каракеян, В. М. Нікуліна. М. : Вища освіта, Юрайт, 2009. – 370 с.
3. Економічні наслідки та матеріальні витрати на забезпечення безпеки життєдіяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://um.co.ua/2/2-4/2-48546.html>.

УДК 351.72:347.73(477)

Ю. О. БОНДАРУК, Р. К. ШУРПЕНКОВА
м. Львів, ЛННІ ДВНЗ «Університет банківської справи»

ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У сучасних умовах, коли в українській економіці спостерігаються негативні процеси: відсутнє зростання ВВП, не є стабільною національна валюта, зменшуються грошові доходи населення, виникає невідкладна необхідність у проведенні якісної економічної політики та подоланні тих глибоких деформацій, які сформувалися раніше. Без сумніву, ключовою проблемою, яка заважає здійснювати позитивні зрушення у сфері фінансової безпеки держави, є тіньова економічна діяльність суб'єктів ринкових правовідносин.

На сьогодні тіньова економіка продовжує набувати організованого характеру в Україні, використовуючи все нові й нові форми діяльності. Для зниження її рівня застосовується досить багато способів і засобів, але, незважаючи на активні дії, знизити рівень тінізації економічних процесів в Україні та зменшити вплив тіньової економіки на соціально-економічну ситуацію в державі поки що кардинально не вдається.

Не викликає сумніву той факт, що тіньова економіка є досить складним і суперечливим явищем, і саме цим пояснюється існування великої кількості диференційованих підходів до вирішення цієї проблеми. На сьогодні як у вітчизняній, так і в зарубіжній науці не вироблено єдиного комплексного підходу до понятійного апарату наукових досліджень у даній сфері, причин виникнення та розвитку, методів оцінки тіньової економіки та напрямів її подолання. Тіньова економіка як явище трактується під різним кутом зору, з використанням економіко-статистичного, правового, етичного підходів.

Ще однією проблемою українського суспільства є значна терпимість до тінізації суспільних процесів. У даному випадку розуміється не лише тіньовий (у тому числі кримінальний) сегмент економіки, яка являє собою складний зв'язок легальних, напівлегальних і позалегалічних зв'язків у суспільстві. Ця теза також означає, що при застосуванні заходів впливу щодо обмеження поширення тіньової економіки не враховуються всі чинники, від дії яких залежить вихід останньої з «тіні». Отже, проблема пошуку шляхів боротьби з цим явищем та детінізації економіки України є актуальною та важливою як з погляду наукових досліджень, так і щодо практичного їх використання. Адже на сьогодні для нашої держави, як ніколи, потрібні внутрішні ресурси для здійснення масштабних перетворень в Україні. І саме ці ресурси при правильній реалізації може надати тіньова економіка, яка проте реально загрожує національній безпеці та демократичному розвитку нашої держави. А значні її масштаби негативно впливають на обсяги та структуру ВВП, гальмують будь-які соціально-економічні перетворення, знижують темпи розвитку вітчизняної економіки.

Серед причин, які призвели до значного поширення тіньових відносин в економіці України, можна виділити такі:

1) значне завищення ставок податків;

2) досить складний і заплутаний механізм адміністрування податків. Цей пункт, як і попередній, створює ґрунтовне джерело для фінансового наповнення відносин у тіньовому секторі вітчизняної економіки;

3) недовіра організаційно-інституціональних механізмів антикорупційного законодавства. У нашій державі було прийнято багато нормативно-правових актів та загальнодержавних програм у сфері боротьби з корупційними явищами, але кардинального впливу на правовідносини реалізувати вони так і не змогли;

4) неефективність функціонування судової та правоохоронної системи;

5) нестабільність законодавства у сфері адміністрування податків. Певна системність у цьому питанні все-таки була досягнута з прийняттям Податкового кодексу України, але навіть після його ухвалення неодноразово змінювався порядок нарахування та обчислення податків. І навіть у пришвидшеному порядку вводилися нові збори (військовий збір);

6) значна бюрократизація державного апарату та складність погодження ним дозвільної документації. Труднощі у боротьбі з цими явищами полягають у реальній можливості корумпованих структур та конкретних осіб, що мають певні владні повноваження, перешкоджати намаганням проникнути у сферу їх протиправної діяльності, а також неготовності правоохоронних органів боротися з цим;

7) негативні очікування населення і виробників товарів, робіт та послуг в умовах тривалого періоду політичної невизначеності у державі, економічної кризи та значне прискорення інфляційних процесів в економіці України;

Серед наслідків, до яких призвело поширення тіньових відносин у економіці нашої держави, можна виділити такі:

1) криміналізація процесів у суспільстві;

2) значне поширення корупційних діянь;

3) неможливість належним чином забезпечувати правовий захист громадян та суб'єктів господарювання;

4) створення негативного міжнародного іміджу держави;

5) обмеження економічних відносин українських підприємств із зарубіжними партнерами;

6) зниження рівня податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів;

7) скорочення внутрішніх інвестиційних ресурсів у зв'язку з неможливістю відкритого витрачання тіньовими структурами прихованих доходів і переміщення їх до інших держав;

8) зменшення інтересу інвесторів до розвитку виробничих потужностей на українських підприємствах;

Тобто наслідки поширення тіньових процесів в економіці України є досить значними. А рівень вітчизняної фінансової безпеки є досить низький і продовжує знижуватися. Єдиним виходом із ситуації, що склалася, є широкомасштабне комплексне проведення детінізації економіки нашої держави.

У нашій державі тіньова економіка має місце у багатьох сферах економічного життя, тому боротися з даним явищем потрібно комплексно. Водночас існує уніфікований, прийнятний для детінізації всіх галузей економіки механізм – це сфера адміністрування податків, оскільки податки та система оподаткування охоплюють усі економічні сфери функціонування українського суспільства. Оподаткування є об'єктивним явищем, яке через втручання керівництва держави забезпечує виконання функцій останньої. А головною причиною значного поширення тіньової економіки є різниця між сумою грошей, що сплачує особа за здійснення нею економічної діяльності, та фактичним її вирашем.

Список літератури:

1. Варналій З.С. Тінізація малого підприємництва (економічні та правові аспекти) / З.С. Варналій. — К.: Інститут приватного права і підприємництва АпрН України, 1998. — 56 с.
2. Живко З.Б. Обеспечение экономической безопасности в контексте противостояния влиянию теневой экономики / З.Б. Живко, В.В. Засадко // Государственное управление. Электронный вестник МГУ им. Ломоносова. — № 37. — Апрель 2013. — С. 56—67.
3. Кіржецький Ю.І. Тіньова економіка та напрями її подолання в Україні: моногр. / Ю.І. Кіржецький. — Львів: Ліга-Прес, 2013. — 170 с.
4. Мазур І.І. Детінізація економіки України: теорія та практика: моногр. / І.І. Мазур. — К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. — 239 с.
5. Мовчан М. Обсяг тіньової економіки України становить 350 млрд грн., половина цих коштів — зарплати в "конвертах" / М. Мовчан [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://wallnews.info/news/2012/08/20/180070>.

УДК 338.2

*Л. М. МУЗИЧУК, Н. В. ІВАНЧУК
м. Острог, Національний університет «Острозька академія»*

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ НА БЕЗПЕКУ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

В сучасних умовах безпека відіграє ключову роль у розвитку цивілізації. Забезпечення мирного співіснування усього світового товариства, країни, суспільства і, зрештою, кожного громадянина є основним завданням світових лідерів та урядів держав. Безпека є основою гармонічного життя людей, ключовою умовою розвитку економіки та покращення рівня життя населення. Безпека життєдіяльності – це стан захищеності держави, суспільства та кожної особи зокрема від внутрішніх та зовнішніх загроз, їх впливу на організм певної людини чи сукупності громадян загалом.

Потреба в безпеці є другою сходинкою в ієрархії потреб Абрагама Маслоу. Він доводить, що лише задовольнивши свої фізіологічні потреби: спрагу, голод, сексуальне бажання, людина проявлятиме інтерес до забезпечення свого майбутнього, страхуючись від можливих втрат. Цю потребу можна задовольнити лише завдяки високій заробітній платі, що дозволить людині робити певні заощадження, та за умови існування розвинутих систем медичного та соціального страхування, пенсійного забезпечення [1]. Перераховані вище системи за наявності та нормального функціонування, свідчать про високий розвиток економічних та соціальних відносин на території держави. Таким чином, для забезпечення безпеки життєдіяльності необхідно насамперед створити сприятливу економічну ситуацію та задовільний психологічний клімат. Високо розвинена економіка та укомплектована законодавча база про правовий статус громадян дозволяє поліпшувати існуючі умови безпечного існування і взаємодії як суспільства в цілому, так і конкретних осіб.

Соціально-економічна політика – це вид економічної політики, що зосереджується на формуванні ефективних умов життя суспільства, регулюванні відносин між певними соціальними групами, забезпеченні зайнятості населення, підвищенні добробуту громадян та створенні соціальних гарантій.

Заходи з покращення добробуту та безпеки громадянина території певної країни залежать від устрою і форми правління. Органами влади, які відповідають за забезпечення нормальних умов життєдіяльності людей, на найвищому рівні в Україні є: Кабінет Міністрів України (КМУ), Верховна Рада України (ВРУ) та Президент України. КМУ має такі повноваження у сфері соціально-економічного регулювання: контролює виконання Державної програми економічного і соціального розвитку України, забезпечує фінансування та матеріально-технічне постачання закладів охорони здоров'я державної санітарно-епідеміологічної служби України. ВРУ затверджує бюджет на наступний рік та приймає закони чи поправки до них в тому числі у випадках, що стосуються безпеки життєдіяльності громадян. Президент України підписує закони, прий-

няті ВРУ, здійснює оцінку та прогноз потенційних і реальних загроз економічній, соціальній та іншим видам безпеки України.

Таблиця 1.

Динаміка видатків Державного бюджету України на охорону здоров'я та медицину і чисельності померлих від хвороб в Україні за 2011-2016 рр.

Рік	Видатки з державного бюджету на медицину, млн. грн.	Темп росту, %	Чисельність померлих від хвороб, на 100 тис. усього нас.	Темп росту, %
2011	10 223,9	-	1361,3	-
2012	11 358,5	111,1	1364,5	100,2
2013	12 879,3	113,4	1369,1	100,3
2014	10 580,8	82,2	1377,1	100,6
2015	11 450,4	108,2	1 416,2	102,8

Джерело: [2, 3]

Аналізуючи дані таблиці 1, можна стверджувати, що видатки із Державного бюджету на охорону здоров'я та медицину за 2011–2013 рр. зростали майже однаковим темпом. Проте вже у 2014 р. вони скоротилися на 17,8%, що в номінальному вираженні дорівнює 2298,5 млн. грн.: з 12 879,3 млн. грн. у 2013 до 10 580,8 млн. грн. у 2014 році [2]. Попри це, кількість померлих від різних видів захворювань у 2014 р. різко не зросла: приріст смертності був на рівні з попередніми і становив 0,6% або 8 ос./100 тис. ос. Все ж таки, зменшення фінансування медицини призвело до збільшення чисельності громадян, померлих від хвороб у наступному році. У 2015 р. смертність становила 1416,2 ос./ тис. ос., що на 39,1 ос./100 тис. ос., або 2,8% більше, ніж у 2014 р. Порахувавши структуру померлих від зовнішніх причин смертності (дорожньо-транспортні пригоди, бойові дії, нещасні випадки на виробництві і т. ін.) та від захворювань різного виду (у тому числі хвороб нервової системи, системи кровообігу та органів дихання і т. ін.), зробимо висновок, що останні займають приблизно 6% від загальної кількості смертей, тоді як чисельність померлих від хвороб за досліджуваний період варіюється в межах 94%.

Отже, соціально-економічна політика держави, куди можна віднести як забезпечення зайнятості населення та зацікавлення у виробництві, так і формування належних умов життя, впливає на безпеку життєдіяльності її громадян. Держава у вигляді органів влади може регулювати відносини між певними соціальними групами та вливати на рівень життя населення за допомогою корегування надходжень та видатків з державного бюджету. В наведеному прикладі, де у таблиці 1 показано зв'язок між видатками на охорону здоров'я і чисельністю померлих від різних видів хвороб, можемо помітити певний вплив скорочення обсягів фінансування медичної системи з Державного бюджету на підвищення смертності населення у наступному році. Відмітимо, що видатки у 2016 р. на охорону здоров'я і медицину збільшилися на 35%, що може означати скорочення темпів смертності у 2017 р [2]. Загалом в Україні сфера охорони

здоров'я дуже чутлива до змін у видатках із Державного бюджету внаслідок того, що у нас не розвинена система страхування здоров'я. Це призводить до значної залежності медицини від перерахувань із бюджету, чого не можна сказати про високорозвинені країни Європи та США. Тому в Україні необхідно забезпечити стабільний розвиток економіки, що зумовить покращення добробуту громадян, їх фінансового стану та підвищення безпеки життєдіяльності. Згідно з пірамідою А. Маслоу, коли населення матиме достатньо коштів, воно зможе самостійно погурбуватися про деякі аспекти своєї безпеки, зокрема забезпечить страхування від нещасних випадків. Однак в сучасних умовах громадяни України суттєво залежні від соціально-економічної політики держави.

Список літератури:

1. Менеджмент – конспект лекцій КНЕУ [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ellib.org.ua/books/files/management/men_1_kneu/5-2.html
2. Бюджет України 2015. Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/view/statystychnyi-zbirnyk-ministerstva-finansiv-ukrainy-biudzheth-ukrainy--?category=bjuzdhet>
3. Міністерство охорони здоров'я України ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України» Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2015 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uiph.kiev.ua/download/Vidavnictvo/Shchorichna%20dopovid/%D0%A9%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C.2016.pdf>

УДК 336.14:65.012.8

А. М. МИКИТА, І. Р. ЧУЙ

м. Львів, Львівський торговельно-економічний університет

ОЦІНЮВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СКЛАДОВОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Актуальність дослідження бюджетної безпеки в сучасних умовах пояснюється тим, що протягом багатьох років Україна має дефіцитний державний бюджет, а це потребує його фінансування за рахунок зовнішніх та внутрішніх запозичень, грошової емісії чи інших інструментів, які впливають на порушення фінансової безпеки держави в цілому. Бюджетна політика України спрямована на забезпечення економічної і фінансової стабільності, стійкого економічного розвитку держави. Проблеми визначення бюджетної безпеки та її індикаторів присвячені наукові праці таких учених, як О. Барановського, О. Власюка, В. Гейця, Л. Гурьянова та В. Непомнящого, В. Деця, Т. Єфименко, Ю. Постоленко, А. Сухорукова та ін.

Серед наукових досліджень категорії бюджетна безпека виокремлено основні підходи до її трактування. Бюджетна безпека розглядається як:

– стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції [1];

– співвідношення бюджетних коштів, параметрів їх формування та розподіл та сумарних потреб одержувачів таких ресурсів [2, с. 122];

– рівень бюджетного потенціалу держави відносно виконання ним своїх функцій з врахуванням балансу доходів і видатків державного та місцевого бюджетів і доцільності, законності і ефективності використання бюджетних засобів на всіх рівнях [3, с. 234];

– процес розробки, прийняття і контролю (моніторингу) виконання бюджету з урахуванням реального стану економіки держави, наявності реальних і потенційних небезпек, загроз та ризиків у сфері економіки, а також стану і тенденцій у розвитку світової економіки та її впливу на економіку України в наступний час та протягом бюджетного року [4];

– ступінь збалансованості бюджету, а відтак розмір його дефіциту або бездефіцитності [5, с. 499];

– один з основних індикаторів оцінки ефективності державної політики з питань зміцнення соціальної сфери, впливу держави на розвиток таких макроекономічних процесів, як економічне зростання, забезпечення обороноздатності держави, прискорення темпів науково-технічного прогресу, докорінне переоснащення матеріально-технічної бази виробництва, розвиток інноваційних процесів, зменшення безробіття, підвищення зайнятості та ін. [6, с. 158].

Збалансованість доходів і видатків бюджетної системи, ефективне управління дефіцитом і державним боргом з метою інвестиційного забезпечення зростання рівня конкурентоспроможності економіки є ключовими факторами результативного виконання функцій держави та підвищення якості державних послуг. В умовах фіскальних ризиків і обмежень необхідно підтримувати мінімальні державні соціальні стандарти, безперервне фінансування освіти, науки, охорони здоров'я, оборони, охорони громадського порядку, судової системи, здійснювати фінансову підтримку місцевого самоврядування тощо. Реалізації цих завдань підпорядковані пріоритети бюджетної політики, які розробляються на середньо- та довготермінову перспективу з урахуванням основних засад економічного та соціального розвитку країни [7, с. 43].

Таким чином, дотримання безпечного рівня бюджетної безпеки має на меті формування збалансованої системи державних фінансів, необхідної для забезпечення ефективного функціонування економічної системи. Для оцінювання рівня бюджетної безпеки використовують систему показників-індикаторів (табл. 1).

Таблиця 1

Індикатори бюджетної безпеки України за 2011-2015 рр.

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	Оптимальне значення
Відношення дефіциту державного бюджету до ВВП, %	1,75	3,66	4,25	4,92	2,28	(-2) - 3
Дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління до ВВП, %	0,84	0,51	-0,05	0,23	0,11	0
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	29,54	30,53	29,08	28,74	32,94	25-28
Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, %	21,86	26,67	33,68	48,12	94,15	6

Розраховано за [1; 8]

Порівняння розрахунків, наведених в табл. 1, дає змогу дійти висновку, що ситуація у 2015 році щодо перших двох індикаторів залишається в межах задовільної, і наявність тенденції до зменшення показників є позитивним явищем, проте досі потребує стабілізації.

Щодо індикатора «рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет», то оптимальному рівню бюджетної безпеки відповідає значення 25-28 % ВВП, а за період 2011-2015 рр. значення даного індикатора перебувало у діапазоні 29,5-32,9 %, тобто коливалось від задовільного до незадовільного рівня.

Негативну динаміку демонструє показник «відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету», адже значення цього показника у 2015 р. є найвищим за останні роки і перевищує оптимальне значення майже у 16 разів.

Державна політика в бюджетній сфері є незбалансованою й призвела до погіршення стану фінансової безпеки, підвищення ймовірності негативного впливу зовнішніх і внутрішніх ризиків. Активна державна політика має бути спрямована на мінімізацію бюджетного дефіциту та управління борговою політикою з метою стабільного економічного розвитку.

Список літератури:

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України : від 29 жовтня 2013 року № 1277. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.
2. Постоленко Ю. П. Бюджетна безпека як ключова складова фінансової та економічної безпеки / Ю. П. Постоленко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2011. – Вип. 3 (43). – С. 121-126.
3. Гурьянова Л.С. Непомнящий В. Концептуальне підходи к моделюванню финансовой безопасности государства / Л. Гурьянова, В. Непомнящий // Проблемы економіки. – 2012. – № 4. – с. 232-236.
4. Бюджет 2010. Експертно-аналітична доповідь // За ред. д.е.н., проф. О.А. Кириченка. – К.: Дорадо-друку, 2009. – 48 с.
5. Перехідна економіка: [підручник] / В. Гесць, Є. Пенченко, Е Лібанова та ін. За ред. В Гесця. – К. : Вища школа. – 2003. – 591 с.
6. Дець В.Ф. Бюджетна безпека та критерії її оцінки / В. Ф. Дець // Стратегічна панорама. – 2007. – №3. – С. 157-160.
7. Єфименко Т. І. Бюджетна політика України в системі інструментів конкурентоспроможності держави / Т. І. Єфименко // Демографія та соціальна економіка. – 2008. – № 2. – С. 42-51.
8. Статистичний збірник "Бюджет України 2015". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202015%20\(with%20cover\).pdf](http://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Budget%20of%20Ukraine%202015%20(with%20cover).pdf).

УДК 336.225

Т. І. СКЛЯР, Т. В. МЕДИНСЬКА

м. Львів, Львівський торговельно-економічний університет

ПОДАТКОВА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Однією з найважливіших складових економічної безпеки держави є податкова безпека. Визначальний вплив на рівень податкової безпеки мають такі складові системи оподаткування як дотримання прав, обов'язків і відповідальності суб'єктів податкових правовідносин [1, с. 85]. Мета нашого дослідження полягає у дослідженні загроз податковій безпеці держави, при цьому варто розглянути сутність, джерела та фактори загрози податковій безпеці та її вплив на стан економічної безпеки держави.

Під податковою безпекою слід розуміти такий стан податкової системи, який дозволяє гармонізувати процеси оподаткування та сплати податків при умові ефективного податкового менеджменту ризиками та загрозами, які можуть виникати в економіці, зі сторони виконавчих органів для того, щоб задовольнити інтереси економічних суб'єктів господарювання [2, с. 801]. Податкова

політика виступає єдиним з головних інструментів побудови ефективної та дієвої системи оподаткування, основним завданням якої є наповнення бюджету достатнім обсягом платежів у вигляді податків, ефективне їх використання, створення умов для входження у світове співтовариство

Основними чинниками, що створюють загрозу податкової безпеки держави, є податкові ризики. До податкових загроз держави відносять такі: низький рівень податкової культури; існування податкової корупції; ухилення від оподаткування; надмірні витрати на утримання державного податкового апарату; необґрунтовані розбіжності у чинному податковому законодавстві; змінність податкової політики; зростання податкового боргу; нерациональність використання податків [3, с. 548].

Загрози, які виникають у платників податків включають: нерівномірний та необґрунтований розподіл податкового тягаря між суб'єктами господарювання; висока частка господарюючих суб'єктів функціонують у тіні; відтік національного капіталу в економіку зарубіжних країн; надмірне втручання в господарську діяльність підприємств контролюючих державних органів влади.

Таким чином, можемо визначити, що керівну роль у процесі забезпечення економічної безпеки країни належить державі, дії якої не узгоджуються з інтересами власної економічної безпеки. Для забезпечення національної податкової безпеки України потрібно дотриматися всіх без виключення умов відповідності елементів податкової системи, вимог забезпечення національної економічної безпеки. Це відкриває шляхи для дослідження одного з найбільших фундаментальних чинників впливу, на стан економічної безпеки, це означає що стан національної безпеки держави значною мірою залежить від розвитку та ефективності податкової політики держави.

Оцінювання рівня податкової безпеки держави полягає у визначенні оптимальної чисельності та виборі індикаторів. Так, вітчизняні вчені пропонують здійснювати оцінювання рівня податкової безпеки держави за двома індикаторами: рівнем податкового навантаження (%) та часткою податків у структурі державного бюджету (%).

Таблиця 1

Податкове навантаження в Україні за 2011-2015 рр.

Показники	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Податкові надходження до Зведеного бюджету України, млрд. грн.	334,7	360,1	354,7	367,5	409,4
ВВП, млрд. грн.	1314,0	1408,9	1445,2	1566,7	1979,0
Рівень бюджетного податкового навантаження, %	25,5	25,6	24,5	23,5	23,8

Показники податкового навантаження на економіку країни наведені у таблиці 1. Слід зазначити, що рівень податкового навантаження в Україні за останні роки постійно змінювався. Якщо аналізувати тенденцію за 2011–2015 рр., то спостерігається поступове зниження податкового навантаження, так, у 2011 р. рівень бюджетного податкового навантаження становив 25,5%, що на 1,7% менше, ніж у 2015 році (23,8%).

Це відбулося завдяки прийняттю Податкового кодексу України у 2011 р. та реформи податкової системи впродовж останніх п'яти років, які мають багато позитивних моментів, а саме:

- суттєво скорочено кількість податків і зборів (замість 28 загальнодержавних та 14 місцевих обов'язкових платежів запроваджено відповідно 11 та 4 платежі);

- наближено бухгалтерський і податковий облік, що дозволило уніфікувати порядок визначення фінансового результату в оподаткуванні прибутку підприємств, зокрема, в частині нарахування амортизаційних відрахувань основних засобів; усунуто розбіжності між правилами ведення податкового та бухгалтерського обліку щодо визнання й оцінки доходів і витрат;

- знижено ставки податку на прибуток та ПДФО;

- запроваджено механізм автоматичного відшкодування з ПДВ;

- передбачено надання податкових канікулів для платників податку на прибуток, у яких розмір доходів кожного звітного податкового періоду з наростаючим підсумком з початку року не перевищує трьох мільйонів гривень та нарахованої за кожний місяць заробітної плати працівників, які є не меншим, ніж дві мінімальні заробітні плати; або які були зареєстровані платниками єдиного податку в період до набрання чинності ПК України.

Порівняно з іншими країнами світу рівень навантаження в Україні дещо нищий: так у США він складає 26,4%, у Японії – 25,8%, у Португалії – 33,9%, в Ірландії – 28,4%; в Австралії – 31,5%, в Туреччині – 31,1%, в Узбекистані – 24%. Насправді ж наведені дані податкового навантаження в Україні не відповідають дійсності, тобто його рівень є значно заниженим.

На нашу думку, проведення моніторингу оцінювання податкової безпеки держави за визначеними показниками буде недостатнім для виявлення внутрішніх та зовнішніх загроз. Крім запропонованих кількісних індикаторів оцінювання рівня податкової безпеки держави, визначають якісний рівень податкової безпеки, а саме [6, с. 162]:

- рівень податкової культури та моралі;

- рівень якості законодавства у сфері оподаткування;

- морально-етичний рівень персоналу фіскального відомства, його самооцінка інтенсивності зусиль з підвищення власної репутації.

Зазначені індикатори оцінювання податкової безпеки держави не є вичерпними. Однак їх використання надасть можливість виявити основні загрози податкової безпеки держави.

Проте, не дивлячись на приведення реформ у податковій системі, стан податкової безпеки ще перебуває нестабільним через дію певних ризиків, зокрема основними з яких слід вважати:

1. Нестійке зростання економіки, надмірно висока чутливість від зовнішніх факторів.
2. Низка недоліків у податковій системі, неефективне адміністрування податків та контроль за використанням бюджетних коштів.
3. Високий рівень тінізації економіки, у 2015 році рівень тінізації сягнув 47% [5].
4. Монопольна власність над стратегічними підприємствами у стратегічних галузях економіки іноземними компаніями.
5. Малоєфективність захисту національного ринку від іноземної недобросовісної конкуренції продукцією.
6. Відсутність науково-технічного прогресу та достатнього інвестування в економіку.

На основі проведеного дослідження та проаналізованої низки джерел та факторів, які впливають на податкову безпеку країни, нами виявлено, що найнебезпечнішими загрозами є ті, які пов'язані з незадовільним економічним розвитком, значним соціально-економічним розшаруванням населення, рівнем тіньової економіки та низькою податковою культурою. Суттєву загрозу для податкової безпеки становить інституціональне середовище, основними небезпеками якого є низька ефективність податкових органів та нестабільність і неоднозначність законодавства. Слід зазначити, що в сукупності вищенаведені загрози можуть призвести до ще більшої небезпеки стану податкової безпеки. Для того щоб не допустити падіння рівня податкової безпеки, необхідно вести неперервний моніторинг вищезазначених факторів за джерелами загроз.

Список літератури:

1. Баранецька О. Національні інтереси України в сфері фіскальної безпеки / О. Баранецька // Наука молода. – 2008. – № 9. – С. 83–87.
2. Барановський О. І. Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів: монографія / О. І. Барановський. – К.: УБС НБУ, 2014. – 831 с.
3. Варналії З. С. Економічна безпека: навч. посіб. / З.С. Варналії // Знання. – 2009. – 647 с.
4. Іванов Ю. Б. Податкова безпека: сутність та умови забезпечення / Ю. Б. Іванов, Ю. В. Бережна // Економіка розвитку. – 2010. – № 2 (54). – С. 9–11.
5. Єдинак В. Ю. Світовий досвід розв'язання проблеми забезпечення економічної безпеки / В. Ю. Єдинак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firearticles.com/derzhavnereguluvannyaeconomiky-yedinak-vyu.html>.
6. Луценко І. С. Методичний підхід до оцінювання рівня податкової безпеки держави / І. С. Луценко // Економічні науки. – 2015. – Вип. 12. – Частина 2. – С. 159-163.

УДК 336.719.2

*Я. Г. ДМИШКО, О.М. САРАХМАН
м. Львів, ЛННІ ДВНЗ «Університет банківської справи»*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ БАНКУ

На сучасному етапі розвитку суспільства у будь-якій державі незалежно від моделі побудови економіки та суспільно-політичної організації, банки та банківська система відіграють чималу роль. У ринковій моделі економіки банківська система забезпечує її необхідними фінансовими ресурсами, ведення розрахунків між суб'єктами господарської діяльності та виконує інші важливі функції.

При здійсненні банками своєї діяльності виникає багато проблем та перешкод. Для стабільного та ефективного функціонування банківської системи держава створює умови та надає гарантії зайняття банківською діяльністю. Однією з таких гарантій є комерційна таємниця [2].

Комерційна таємниця банку – це інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Це навмисно приховувані з комерційних міркувань економічні інтереси і відомості про різні сторони і сфери господарської, управлінської, фінансової діяльності, захист яких обумовлений інтересами конкуренції і можливими погрозами економічній безпеці.

Система заходів, що забезпечують охорону комерційної таємниці у банках, містить у собі: правильну постановку діловодства (циркуляції, обліку, зберігання, знищення документів); контроль над засобами копіювання та розмноження документів; захист інформації в засобах зв'язку та обчислювальній техніці; охорону території банку або його будинків; нагляд за відвідуванням установи банку сторонніми особами; контроль над комп'ютерною обробкою інформації [1].

Особливо необхідно підкреслити актуальність захисту інформації, що циркулює в комп'ютерних мережах. За оцінками західних експертів, щорічні втрати від незахищеності інформації в банківських і комерційних інформаційних технологіях у США й країнах ЄС сягають 120-140 млрд дол. США [5].

У промислово розвинених країнах охороною комерційних таємниць банків займаються як окремі особи, так і внутрішні підрозділи (власники, члени правління, заступники керівника із загальних питань, кадрові служби, спеціально створені підрозділи, режимно-секретні органи й т.п.). Їхні

зусилля підкріплюються діяльністю численних зовнішніх (стосовно банків) структур, таких як: асоціації банків, адвокати і юридичні консультанти, приватні бюро організаційно-правового й технічного захисту комерційної таємниці, приватні детективи та ін.

Конкретна структура внутрішньої системи захисту комерційної таємниці визначається фінансовими й технічними можливостями банку, його розмірами й розміщенням, спектром продуктів, що продаються клієнтам, системою внутрішнього документообігу, обсягом і видом інформації, що захищається, і т.п. При виборі варіантів побудови доцільно враховувати можливості конкурентів. Найдоцільніше обмежити число осіб, що допускаються до секретної інформації, розробити заходи персональної матеріальної й правової відповідальності за збереженість комерційної таємниці.

Вирішальна роль у визначенні кола відомостей, що становлять комерційну таємницю, а також порядку їх захисту звичайно належить керівникові банку. Тому при прийомі спеціаліста в контракті необхідно вказати форми й розміри його персональної відповідальності за схоронність інформації, обговорити конкретні обов'язки, заборонити використання інформації на шкоду банку, визначити умови розірвання контракту при невиконанні вимог конфіденційності [3].

У трудовому договорі, що укладається між адміністрацією банку і працівником, також доцільно відображати індивідуальні зобов'язання останнього за схоронність комерційної таємниці. Цей документ буде юридичною основою для застосування санкцій до працівників, винних у витоку конфіденційної інформації.

Відповідно до законодавства України зобов'язання за дотриманням встановленого роботодавцем режиму комерційної таємниці покладають на працівника, якому комерційна таємниця стає відома відповідно до умов трудового договору (контракту) або у відповідності з угодою про дотримання режиму комерційної таємниці, укладеним на період трудових відносин [4].

Допуск працівника до комерційної таємниці здійснюється з його згоди й передбачає:

- ознайомлення з положеннями законодавства України про комерційну таємницю, що передбачає відповідальність за порушення режиму комерційної таємниці;
- прийняття зобов'язань перед роботодавцем за дотриманням встановленого режиму комерційної таємниці;
- ознайомлення з переліком відомостей, які становлять комерційну таємницю роботодавця й до яких працівник має доступ;
- встановлення розміру оплати праці працівника з урахуванням виплати компенсації за взяті ним на себе зобов'язання про дотримання режиму комерційної таємниці (розмір такої компенсації встановлюється угодою між працівником і роботодавцем).

Аналіз дозволяє виділити кілька можливих передумов витоку комерційної інформації за межі банку. Насамперед, це помилки персоналу, що пов'язані з незнанням правил захисту комерційної таємниці (або з нерозумінням їх важливості). По-друге, це свідомі дії персоналу, викликані корисливими міркуваннями, бажанням помститися або страхом перед шантажем. Щоб виключити подібні ситуації, необхідна система навчання співробітників, що формує почуття особистої відповідальності за схоронність банківської таємниці. Доцільно також використовувати прогресивні методи оцінки осіб, прийнятих на роботу (різні тести, систему рекомендацій і т.п.), брати із працівників підписку про нерозголошення комерційної таємниці, видавати попередження про відповідальність.

Керувати такими факторами витоку інформації, як відвідування банку сторонніми особами, плинність кадрів, робота персоналу за сумісництвом й т.п., у деяких випадках допомагає "дроблення" даних між окремими працівниками, що заважає конкурентам збирати інформацію й знижує втрати, якщо витік все-таки відбувся.

Спеціальним службам з охорони комерційної таємниці рекомендується стежити за публікаціями співробітників у відкритій пресі, при необхідності проводити попередню експертизу цих публікацій. Доцільно також аналізувати рекламні матеріали, інформацію, що розповсюджується на виставках, презентаціях, біржах і т.п.

Список літератури:

1. Зубок М. І. Безпека банківської діяльності: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2002. — 190 с.
2. Костюченко, О. А. Банківське право України [Текст] : підручник / О. А. Костюченко. — 4-те вид. — К. : Атіка, 2011. — 370 с.
3. Сирота, А. І. Банківська таємниця як правова категорія [Текст] / А. І. Сирота // Фін. право : щокв. наук. журн. — 2013. — № 1. — С. 11–14.
4. Ткачук Т. Актуальні питання визначення та захисту комерційної таємниці на підприємстві [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.info-prensa.com/article-934.html>.
5. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко — К. Правова єдність, 2009. — 544 с.

УДК 004.056.5

А.І. ВОЛЬНИХ¹, М.О. ЖИВКО², Х.З. БОСАК³, З.Б. ЖИВКО¹ м. Львів, Українська академія друкарства,² с. Зубра Львівської області, Зубрянська СР,³ м. Львів, Управління Національної поліції у Львівській області

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Інформацією, через призму підприємства, вважають відомості чи знання про певний об'єкт чи суб'єкт господарської діяльності. Інформація є прямим відображенням об'єкту. Знову ж таки, з погляду управлінського процесу в підприємницькій діяльності, цілеспрямованою функцією інформації є її здатність впливати на управлінський процес для прийняття адекватного управлінського рішення.

Виникає певна суперечність, з однієї сторони інформація є найбільш необхідним та цінним ресурсом в умовах ринкової економіки для потреб управління, зокрема при ухваленні рішень, з іншої – на будь-яке підприємство надходить величезний обсяг інформації, більша частина якої є надмірною. При цьому великий обсяг інформації дуже важко формалізувати, кодувати, обробляти [1]. Керівник підприємства постійно дотичний до проблеми, пов'язаної з надлишком або/та нестачею інформації, а що найсумніше – з потоком невірної, помилкової, спотвореної інформації, яка не сприяє підвищенню ефективності управління, а навпаки – створює перепони для правильного прийняття рішення [2].

Інформація для підприємця є важливою складовою розвитку та економічної безпеки підприємства. Своєю чергою, інформаційна безпека є підсистемою економічної безпеки підприємства.

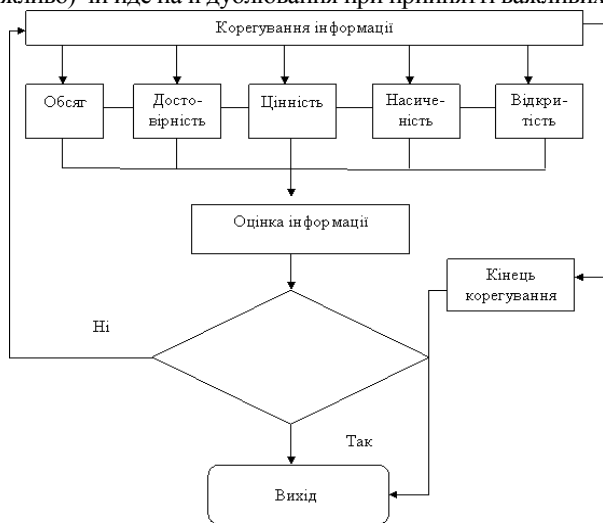
Для прийняття управлінських рішень та здійснення менеджменту безпеки підприємства особливе значення надається інформаційному забезпеченню підприємства. На наш погляд, досить влучно схематично сформовані етапи самоорганізації підприємства автором [3]: визначення проблем, «зон ризику»; оцінювання факторів; збір інформації; формування управлінського рішення; оцінювання результатів, які і будуть основою інформаційного забезпечення управлінського процесу підприємства.

Виходячи з необхідності гармонізації організаційних та самоорганізаційних принципів управлінської діяльності, сформоване інформаційне забезпечення підприємство потребує постійного корегування. Корегування інформаційне забезпечення здійснюється з метою певного його фільтрування чи придання йому необхідної емоційної окраски. Для ефективного корегування, необхідно визначитися з точками впливу на інформаційне забезпечення. Результативніше впливати на саму інформацію, а саме на притаманні їй характеристики [4, с. 128-133]: обсяг, вірогідність, цінність, насиченість і відкритість.

Обсяг отримуваної інформації може мати принаймні три рівні: інформаційна надмірність; мінімально необхідний рівень; недолік інформації (інформаційний голод).

Інформаційна надмірність щодо самоорганізації підвищує якість прийнятих рішення, однак, збільшує час на її обробку та підвищує вартість інформації. Недолік інформації утрудняє прийняття правильного рішення, збільшує ступінь ризику та невизначеність ситуації, вимагає сучасних економіко-математичних методів для підвищення його ймовірності, за яке відповідають фахівці-аналітики, що, у цілому, так само здорожує вартість прийнятих рішень. Мінімально необхідний рівень інформації – це мінімально повний обсяг інформації для управляючого суб'єкта, при якому він здатний прийняти обгрунтоване управлінське рішення. Зрозуміло, що цей рівень - величина суб'єктивна і залежить від рівня тезаурусу конкретної людини.

Корегування інформаційного забезпечення за цим показником має бути спрямована на маніпулювання рівнями обсягу отримуваної та переданої інформації (рис. 1). Наприклад, керівник навмисно створює надмірність інформації (якщо це можливо) чи йде на її дублювання при прийнятті важливих рішень.

Рис. 1. Алгоритм корегування інформації щодо процесу самоорганізації [3]

Вірогідність інформації полягає в долі реальної інформації в загальному обсязі прийнятих даних. Вірогідність має також три рівні: абсолютний (100%), довірчий (80%), негативний (менш 80%). Чим менше людей беруть участь у зборі, обробці й передачі інформації, тим вище буде її вірогідність. Вона значною мірою залежить від часу проходження інформації. Навіть абсолютно достовірна інформація, що надійшла отримувачу занадто пізно, може стати помилковою (наприклад, курси валют чи акцій).

Цінність інформації характеризується зниженням рівня витрат ресурсів (матеріалів, часу, грошей) на ухвалення управлінського рішення. Вона має чотири рівні: нульовий; середній (скорочення рівня витрат чи підвищення при-

бутку більш ніж на 10%); високий (скорочення рівня витрат більш ніж у 2 рази); надвисокий (скорочення рівня витрат більш ніж у 10 разів).

Насиченість інформації – це співвідношення корисної і фонові інформації. Фонова інформація служить для кращого сприйняття корисної (професійної) інформації за рахунок поліпшення настрою, підняття емоційного рівня отримувача, попереднього зосередження уваги на задану тему. Така інформація може включати: дотепні жарти, приклади ситуацій професійних досягнень, тобто певні відхилення від основної тематики – допоміжну й вступну інформацію.

Таким чином, інформаційне забезпечення процесу самоорганізації підприємства – це 1) інформація необхідна для управління всіма видами ресурсів підприємства, що утримуються в інформаційних базах; 2) створення інформаційних умов для активізації позитивних самоорганізаційних дій працівників підприємства, забезпечення їх необхідною інформацією; 3) система включення в загальнодержавну чи галузеву систему засобів пошуку, отримання, зберігання, накопичення, передачі, обробки інформації, тобто організація відповідних банків даних. Виходячи з вищезначеного [1-4], інформаційне забезпечення процесу самоорганізації підприємства повинно включати: 1) забезпечення керівництва чи іншу зацікавлену групу осіб достовірною, публічною інформацією про підприємство, що має за мету процес самоорганізації, та інші аналогічні підприємства галуззі; 2) перевірку та публічне оприлюднення належної сумлінності підприємства щодо виконання його кредиторських та інших зобов'язань; 3) використання широкого спектру інформаційних засобів і методів щодо прогнозування післясамоорганізаційної діяльності підприємства; 4) використання інформаційно-психологічних засобів і методів активізації позитивної самооцінки працівників підприємства. Подібні засоби і методи психології дозволяють оцінити мислення, управлінські здібності, вольовий фактор ініціаторів самоорганізації з метою виявлення їх мотивації, важелів впливу на їхню поведінку чи навпаки - ідентифікувати нав'язливу, маніпулятивну поведінку.

Список літератури:

1. Нагорная И. И. Экономическая безопасность предприятия как фактор его конкурентоспособности И. И. Нагорная // Экономические инновации. Выпуск 23: Сб. научн. труд. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2005. – С. 56-63.
2. Живко З.Б. Методологія управління економічною безпекою підприємства. Монографія / З.Б.Живко. – Львів : Вид-во Ліга-Прес, 2013. – 474 с.
3. Ліхоносова Г.С. Інформаційне забезпечення самоорганізації підприємств // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/>
4. Василенко В.А. Теорія і практика розробки управлінських рішень: Навчальний посібник. – Київ: ЦУЛ, 2002. – 420 с.

УДК 65.012.8: 336

**М.І. РОМАНИШИН, Ю.Ю. МАЦЕХ, Л.М. ПАЦАЙ,
З.Б.ЖИВКО**

Львівський державний університет внутрішніх справ

ДІАГНОСТИКА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ФІРМИ

Виявлення та ідентифікація чинників ризику, загроз і небезпек – одне з найбільш важливих завдань забезпечення економічної безпеки. В процесі реалізації тієї чи іншої загрози підприємство може понести втрати. Втрати можуть бути моральними і матеріальними, а за наслідками для економічної системи: від таких, що обмежують діяльність, - аж до припинення її існування. Є певна межа, переступати яку не можна, оскільки система відчуватиме деструктивні зміни, тобто виникне економічна небезпека для її життєдіяльності.

Тому найперше слід визначити можливі ризики, загрози, їх джерела та форми прояву. Структура ризиків та загроз впливає на вибір об'єктів захисту. Тому, коли йдеться про економічну безпеку фірми, перш за все мають на увазі діагностику та механізм її забезпечення.

Механізм забезпечення економічної безпеки фірми – це система комплексно взаємопов'язаних і взаємодіючих передумов, засобів та чинників, за допомогою яких в умовах додержання законності створюються належні юридичні і фактичні можливості для її гармонійного розвитку, знешкоджуються ті негативні умови, що можуть задати шкоди практичному втіленню (реалізації) її місії [1]. Структурно він складається з функціональних блоків: діагностики, правового та організаційного блоків. Блок діагностики забезпечує керівництво фірми необхідною інформацією щодо прийняття раціональних рішень щодо економічної безпеки, правовий - допомагає захищати права та інтереси фірми, організаційний - координує діяльність всіх підрозділів фірми.

Діагностика (від грецької – diagnostikos – здібний виявляти) *вчення про методи та принципи виявлення хвороб та встановлення діагнозу* щодо економічної безпеки має на меті своєчасно виявити вплив дестабілізуючих факторів на економіку фірми, причини їх виникнення, інтенсивність дії і на цій основі спрогнозувати та вибрати безпечний шлях розвитку [1].

Інтенсивність дії негативного фактору погіршує стан фірми переводячи його зі стану “Економічна безпека” у стан “Економічний ризик”, “Економічна загроза” та “Економічна небезпека”. *Економічна безпека фірми* - стан, за якого забезпечується економічний розвиток і стабільність діяльності фірми, гарантований захист її фінансових і матеріальних ресурсів, здатність адекватно і без істотних втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуацій [1]. Цей, протилежний “Економічний небезпеці” стан фірми для свого забезпечення вимагає певного механізму, первиною ланкою якого є діагностика.

Діагностиці підлягають усі складові безпеки підприємницької діяльності: фінансова, інтелектуальна, кадрова, техніко-технологічна, політико-правова, інформаційна, екологічна, силова.

Серед функціональних складових належного рівня економічної безпеки підприємства *фінансова складова* вважається провідною й вирішальною, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є «двигуном» будь-якої економічної системи.

Фінансова безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності. Зміст даного поняття містить у собі систему засобів, що забезпечують конкурентостійкість і фінансову стабільність підприємства, а також сприяють підвищенню рівня добробуту робітників.

Належний рівень економічної безпеки підприємства у великій мірі залежить від складу кадрів, їхнього інтелекту та професіоналізму. Йдеться про змістову характеристику всього циклу охорони *інтелектуальної та кадрової* складової економічної безпеки.

Кадрова безпека є синтетичною категорією: економічної теорії, теорії управління персоналом, економіки праці, соціології, політології... Кадрова безпека є уніфікованою категорією, яка виявляється на всіх рівнях від окремо взятого підприємства до національної економіки.

Кадрова безпека охоплює безпеку життєдіяльності (безпека здоров'я, фізична безпека), соціально-мотиваційну (кар'єрна безпека, естетична безпека, адміністративно-незалежна безпека), професійну (безпека праці, інформаційна безпека, пенсійно-страхова безпека, безпека володіння сучасними знаннями), анти-конфліктну безпеку (патріотична безпека, психолого-комунікаційна безпека).

Процес охорони **техніко-технологічної складової** економічної безпеки, як правило, передбачає здійснення кількох послідовних етапів: 1) охоплює аналіз ринку технологій стосовно виробництва продукції, аналогічної профілю даного підприємства чи організації-проектувальника; 2) аналіз конкретних технологічних процесів і пошук внутрішніх резервів поліпшення використовуваних технологій; 3) аналіз товарних ринків за профілем продукції, оцінка перспектив розвитку ринків продукції підприємства; прогнозування можливої специфіки необхідних технологічних процесів для випуску конкурентоспроможних товарів; 4) розробка технологічної стратегії розвитку підприємства; 5) оперативна реалізація планів технологічного розвитку підприємства в процесі здійснення ним виробничо-господарської діяльності; 6) аналізу результатів практичної реалізації заходів щодо охорони техніко-технологічної складової економічної безпеки на підставі спеціальної карти розрахунків ефективності таких заходів.

Загальний процес **охорони політико-правової складової** економічної безпеки здійснюється за типовою схемою, яка охоплює такі елементи (дії) організаційно-економічного спрямування: 1) аналіз загроз негативних впливів; 2) оцінка поточного рівня забезпечення; 3) планування комплексу заходів, спрямованих на підвищення цього рівня; 4) здійснення ресурсного планування; 5) планування роботи відповідних функціональних підрозділів підприємства (організації); 6) оперативна реалізація запропонованого комплексу заходів щодо організації належного рівня безпеки.

Діагностичні характеристики економічної безпеки фірми: 1. Стійкість, стабільність та здатність до розвитку; 2. Відсутність збитків; 3. Висока платоспроможність; 4. Висока ділова активність; 5. Достатня рентабельність та конкурентоспроможність, якісна реалізація всіх планів та угод.

Система діагностики базується на наступних принципах: повинна включати елементи, які характеризують межі впливу негативних факторів на стан безпеки фірми; елементи розміщені в послідовності, яка визначає зростання інтенсивності дії негативних факторів.

Під час здійснення матеріальних, фінансових, інформаційних, кадрових і інших зв'язків відбувається обмін, споживання і переміщення сировини, матеріалів, комплектуючих виробів, машин, устаткування, інвестицій, технологій, грошових коштів і т. д. Всі ці зв'язки та відносини виникають в конкретних політичних, соціально-економічних, природно-кліматичних й інших умовах, які склалися як в масштабах всієї країни, так і на рівні певного конкретного регіону. Саме конкретна ситуація в тому або іншому населеному пункті, регіоні, де діє підприємство, може мати істотний вплив на результати господарської діяльності. Отримання інформації, яка призначена для прогнозування можливості настання небажаних наслідків, базується на: аналізі відомостей про події, що відбулися у минулому; власному досвіді; відомостях зсередини фірми; статистики злочинів навкруги; інших даних, які мають значення для існування та роботи фірми. Для ефективного забезпечення економічної безпеки підприємства важливим та невід'ємним є використання системного та комплексного підходів.

Список літератури:

1. Живко З.Б. Структуризація механізму забезпечення безпеки підприємства як інструменту формування організаційно-управлінської моделі сталого розвитку економіки України // Актуальні проблеми сталого розвитку економіки України: колективна монографія / за ред. Р. Р.І. Тринька та Я.С. Піцура – Львів: Ліга-Прес, 2014. – С.406-423. (508 с.).

УДК 336.671.1

*М.А.СИДОР, О.В.ЖИВКО, Д.А.КОВАЛЬЧУК, З.Б. ЖИВКО
м.Львів, Львівський державний університет внутрішніх справ*

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ, РОЗПОДІЛУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ В УБЕЗПЕЧЕННІ ПІДПРИЄМСТВА

Процес формування та розподілу прибутків - це частина економічної стратегії підприємства, від якої залежить безпека функціонування даного підприємства. Формування та розподіл прибутків спрямовано на створення економічних умов, що забезпечують відшкодування постійних витрат підприємства, покриття змінних витрат, створення умов для відтворення основних засобів, які залежать від обсягу реалізації продукції повної і своєчасної сплати всіх видів податків, обов'язкових платежів та забезпечення отримання цільового прибутку. Від якості стратегічних рішень керівництва залежить в першу чергу сталість прибутку підприємства його стан економічної безпеки.

Умовами здійснення підприємством ефективної політики розподілу прибутку є: покриття витрат підприємства; виплата обов'язкових платежів; отримання цільового прибутку. Досягнення цих умов на підприємстві пов'язано з: раціональністю умов комерційних угод; встановленням економічно обгрунтованих цін продажу товарів, які стимулюють збільшення попиту; диверсифікацією діяльності, що дозволяє забезпечувати компенсацію можливих втрат прибутку у випадку несприятливих змін на окремих товарних, регіональних ринках, чи погіршення можливостей здійснення окремих видів діяльності; формуванням оптимального асортименту реалізованих товарів, які відповідають структурі споживчого попиту та забезпечують отримання необхідного обсягу прибутків.

Найбільш глибокою за широтою впливу на результати діяльності підприємства є ціль максимізації прибутку, а від так і чистого прибутку. Однак, реалізація цієї цілі не означає, що керівництво підприємства кожну свою дію і рішення повинно спрямовувати на забезпечення найбільшого перевищення виручки над витратами. Управління діяльністю підприємства має бути спрямоване на те, щоб із усіх можливих альтернативних варіантів отримання різних доходів, вибрати варіант, який забезпечить найбільший розмір очікуваного прибутку.

Стратегія, що направлена на удосконалення процесу управління розподілом прибутків підприємства має містити такі послідовні етапи: 1) збір інформації, створення інформаційної бази для прийняття управлінських рішень; 2) аналіз прибутку підприємства в передплановому періоді; 3) оцінка і прогнозування кон'юнктури ринку; 4) розрахунок планової суми прибутків підприємства та напрямків використання. Цей розрахунок може здійснюватися різними методами, зокрема такими як: 1) розподіл доходу на основі цільової суми прибутку. Цей метод є найбільш прогресивним, так як дозволяє найбільш повно розв'язати планову суму прибутків із задачами розвитку підприємства у майбутньому періоді; 2) планування розподілу прибутків на основі розробленої виробничої програми.

Управління розподілом прибутків підприємства, як й іншими економічними показниками передбачає: створення інформаційної бази для прийняття управлінських рішень; проведення аналізу обсягу та складу отриманих прибутків; показників, які визначають їх розмір та рівень; ступеня достатності отримання доходів для забезпечення самофінансування розвитку підприємства; розробка прогнозу можливих варіантів розподілу доходів за видами діяльності та їх експертиза щодо можливостей реалізації даних варіантів; формування оптимального варіанту розподілу доходів підприємства.

Визначення стратегічного потенціалу підприємства ґрунтується на використанні системного підходу до розгляду умов та результатів функціонування підприємства, його цілевизначення. Згідно з цим підходом підприємство розглядається як система ресурсів, які вступають до взаємодії та обумовлюють досягнуті результати.

Основними видами ресурсів, що використовуються, є: 1) кадрові ресурси (кваліфікаційний, демографічний склад робітників, їх спроможність адаптуватися до зміни цілей підприємства); 2) просторові ресурси (характер складських приміщень, територій підприємства, комунікації, можливість розширення та інше); 3) ресурси організаційної структури системи управління (характер та гнучкість керуючої системи, швидкість проходження керуючих впливів та інше); 4) інформаційні ресурси (характер інформації про внутрішні можливості підприємства та зовнішнє середовище, можливість її розширення, підвищення ймовірності та інше); 5) фінансові ресурси (стан активів, ліквідність, можливість та обсяги отримання кредитів та інше) [1, с.99].

Кожний з указаних видів ресурсів - це сукупність можливостей функціонування підприємства та досягнення стратегічних цілей його діяльності. Стратегія формування, розподілу та використання прибутку повинна складати таку комбінацію вищенаведених ресурсів, яка найкраще буде відповідати поставленим цілям, забезпечувала б підприємство.

На підприємстві також має бути розроблений план маркетингу, який базується на механізмі ціноутворення та програма забезпечення економічної безпеки. В основі формування цінової політики лежить ціль підприємства.

Стратегічний план маркетингу окреслює контури діяльності підприємства, допомагаючи краще освоювати структури маркетингових досліджень, прораховувати та забезпечувати аналітичні дані, досліджувати процеси вивчення споживачів, планування продукції, просування її і збут, планування цін. Він забезпечує кожному підрозділові визначення чітких цілей у взаємозв'язку із загальними завданнями підприємства, спонукає до захисту конфіденційної інформації та комерційної таємниці, виконує цілий ряд інших функцій. Стратегічний план маркетингу гармонізує діяльність підприємства, скеровуючи її на краще розуміння структури маркетингових досліджень, вивчення споживачів, планування цін, забезпечення збутової діяльності. А саме: забезпечує кожному підрозділові визначення чітких цілей; стимулює координацію зусиль різних функціональних напрямів; дає змогу підприємству оцінювати свої сильні та слабкі сторони, сприятливість і небезпеку з боку навколишнього середовища;

створює базу для розподілу ресурсів; демонструє вагомість застосування процедур оцінки діяльності; виявляє та локалізує загрози; забезпечує економічну безпеку підприємства.

Таким чином, управління розподілом прибутків підприємства, як важливого елементу забезпечення підприємства, передбачає: 1) обґрунтування основних видів діяльності, що приносять левову частину прибутків підприємства; 2) встановлення критеріїв ефективності укладених договорів для закупівлі сировини; 3) формування гнучкої цінової політики під час продажу товару; 4) обґрунтоване використання системи цінових знижок, своєчасність їх впровадження, що дозволяє забезпечити розширення обсягів реалізації продукції.

Отже, для підвищення прибутковості та забезпечення підприємства необхідно: 1) нарощувати обсяги виробництва і реалізації товарів, робіт, послуг; 2) розширювати, орієнтуючись на ринок, асортимент і якість продукції; 3) впроваджувати заходи щодо підвищення продуктивності праці своїх працівників; 4) зменшувати витрати на реалізацію продукції (тобто її собівартість); 5) з максимальною віддачою використовувати потенціал, що є у його розпорядженні, у тому числі фінансові ресурси; 6) зі знанням справи вести цінову політику, тому що на ринку діють переважно вільні (договірні) ціни; 7) вміло будувати договірні відносини з постачальниками, покупцями та іншими суб'єктами ринку; 8) вміти найбільш доцільно розміщувати (вкладати) одержаний раніше прибуток з точки зору досягнення оптимального ефекту.

Список літератури:

1. Ендовицкий Д.А. Комплексный анализ и контроль инвестиционной деятельности: методология и практика / Д.А.Ендовицкий; под ред. проф. И.Т. Гиляровой. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 400 с.

2. Живко З.Б. Принципи у комплексній системі економічної безпеки підприємства / З.Б.Живко // Забезпечення ефективності інноваційного розвитку економіки. Колективна монографія / За ред.Т.В.Штерми, С.М.Пелипчук. – Чернівці: ПВНЗ «Буковинський університет», 2013. – С. С.22-35. (268 с.).

УДК 330.

Марія КУЗЕЛЯК

Науковий керівник: Г.А. ЛЕХ

Національний лісотехнічний університет України

ДЕЯКІ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ БЕЗРОБІТТЯ

В Україні, сьогодні пріоритетність розвитку ринку праці є надзвичайно актуальною з огляду вирішення низки соціально-економічних проблем, які виникли внаслідок анексії Криму та окупації частини Луганської і Донецької областей, та наявність яких заважає ефективному розвитку країни в цілому.

Пошук нових форм господарювання і їх подальше використання дозволить більш повно мобілізувати всі ресурси суспільства для того, щоб вивести країну на шлях сталого розвитку. Такий процес, безперечно, призведе до вирішення проблеми оптимального співіснування підприємств різних розмірів. У цьому ракурсі, актуальним стає питання раціонального співіснування домашніх господарств та інших форм господарювання.

Домашнє господарство на сучасному етапі виступає як один з найважливіших суб'єктів економічної діяльності. Від його результатів залежить не тільки добробут самого господарства, але і всього населення країни. Поруч з комерційними підприємствами і державою, домашні господарства приймають участь у всіх мікро- та макрорежуюючих процесах. На сьогоднішній день в Україні без розвитку домогосподарств неможливе цілісне сприйняття економіки країни. Крім того будь-яка структурна зміна в економіці призводить до вивільнення великої кількості робітників. Тому значною мірою вантаж згладжування соціальних конфліктів в цей період, забезпечення тимчасової зайнятості беруть на себе домашні господарства. В даному випадку вони виконують функції стабілізації суспільного розвитку.

Домашні господарства, переважно, з'являються на ринку, як малі підприємства, з метою виготовлення невеликих партій продукції з постійно оновлюючою номенклатурою та новим асортиментом виробів, при цьому вони використовують невеликі об'єми сировини і матеріалів.

Таким чином, домогосподарства при відносно насиченому ринку, знаходять для себе нішу в доопрацюванні продукції, на яку є індивідуальний попит замовника, а також у виробництві дрібниць або продукції, виготовлення якої в технологічному відношенні є переважно ручною. Вони утилізують відходи великих виробництв, виготовляють комплектуючі вироби для складальних підприємств. Це і інноваційна діяльність, і освоєння нової технології, нових видів товарів.

Держава цілеспрямовано повинна заохочувати малі інноваційні підприємства працювати у пріоритетних галузях, для того щоб підготувати науково-технічний прорив в області інновацій, апробувати ринок збуту нової продукції, налагодити технологічні процеси, відпрацювати основні питання перепідготовки кадрів для великих підприємств.

Домашні господарства повинні враховувати все до дрібниць і таким чином наповнювати новими товарами ринки невеликих населених пунктів, віддалених від районів.

Одним із шляхів подолання безробіття може бути відновлення народних ремесел, а цього можна досягти лише піднісши престиж роботи ремісника, що у період економічної кризи зробити надзвичайно складно. Вирішенням цієї проблеми може стати розвиток „домашнього” (надомного) бізнесу. Цей вид діяльності відомий нам ще з радянських часів. Як правило, він не вимагав високої освіти й кваліфікації; оплата праці залежала від кількісних результатів. Особливо поширеними були шиття, вишивання,

в'язання, і тому надомна робота асоціювалась винятково із жіночою працею.

Іншим варіантом зайнятості може бути «надомний» бізнес. Ним можна значно покращити питання зайнятості населення в Україні. Така організація праці є вигідною не тільки для безробітних, але й для держави в цілому.

Вирішенням проблеми безробіття, зокрема у сільській місцевості можуть бути «сімейні ферми», які займаються діяльністю, скерованою на переробку сільськогосподарської продукції, проведення робіт та надання послуг. Проте перед ними стоїть проблема у реалізації продукції (через посередників чи власними силами). На відміну від таких господарств, діяльність комерційного підприємництва пов'язана з перепродажем продукції. Такі господарства не мають проблем, які стоять перед фермерськими, особистими та ремісничими господарствами (де дістати сировину для виготовлення певних речей; міндобрива для підживлення ґрунтів тощо). Основна проблема комерційного підприємництва - що купити, щоб продати і перепродати, отримавши при цьому якомога більший дохід від реалізації даної продукції. Фінансове підприємництво представляє собою діяльність домашніх господарств з надання фінансових послуг, зокрема фінансування коштів на розвиток виробничої та комерційної діяльності.

Домашні господарства, що ведуть підприємницьку діяльність, можуть виконувати різноманітні роботи, враховуючи різні стилі поведінки споживачів в області споживання та відпочинку. Так, у більшості регіонів України приділяється значна увага розвитку туризму. Це дає можливість домашнім господарствам отримувати значний дохід. Зокрема вже сьогодні Карпатський регіон є одним із лідерів розвитку туризму в Україні. Раніше туристична галузь на заході нашої держави ніколи не була основною, але потенціал її розвитку тут досить високий, що підтверджується створенням правової бази і концепції туризму в регіоні [1].

У всьому світі відбувається популяризація зеленого туризму. Власне цей вид туризму починає у нас відроджуватися. Сьогодні понад 400 сільських домашніх господарств в Карпатському регіоні можуть приймати у своїх садибах туристів, а по всій Україні цей показник досягає 1000 [1]. Мешканців мегаполісів приваблює природа, затишок запропонованих садиб, гостинність та домашня атмосфера.

Таким чином, досвід домашніх господарств переконує в тому, що тільки організацією сімейного бізнесу всіх проблем працевлаштування населення вирішити неможливо. Проте системний розвиток усіх форм бізнесу і зайнятості при належній підтримці держави допоможе вивести Україну на траєкторію сталого економічного зростання.

Список літератури:

1. Рошко Н.Б. Розвиток сільського зеленого туризму в Україні. //Збірник наукових праць Буковинського університету. Економічні науки. – 2011. – Випуск 7

УДК 519

Ю.В. МУДРИК

Науковий керівник: О.Є. НЕДЗВЕДОВСЬКА

м. Острозька, Національний університет «Острозька академія»

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ОСНОВІ ЕКОНОМІКО- МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ

Сьогодні головною проблемою ефективного функціонування підприємств України є відсутність діагностики фінансового стану підприємств, яка б справді допомагала керівництву підприємства у повному обсязі виявляти «больові точки» та ухвалювати правильні управлінські рішення. Та все гостріше постає проблема не лише оцінки фінансового стану, а й пошуку способів зміни виявленого стану. Саме в цьому проявляється суть діагностики фінансового стану досліджуваного суб'єкта господарювання. До сьогодні більшість науковців присвячують свої праці саме оцінці або прогнозуванню стану для прийняття обґрунтованих рішень з управління та здійснення ефективної діяльності на підприємстві.

Метою дослідження є визначення напрямів економіко-математичного моделювання способів діагностики фінансового стану підприємства та розробка економічної моделі.

Діагностика фінансового стану підприємства проводиться у кілька етапів. Передусім ми оцінили фінансовий стан за допомогою якісних та кількісних методів, в основному вони акцентують увагу на окремих аспектах як от організаційному, соціальному чи екологічному. Проте цього недостатньо в умовах швидкої зміни зовнішнього середовища підприємства, тому використовуємо коефіцієнтний метод для оцінки фінансового стану та, використаємо розрахунки показників, як основу для побудови економіко-математичної моделі діагностики фінансового стану підприємства. За допомогою багатofакторного кореляційно-регресійного аналізу досліджується вплив кожної зі складових на загальну ефективність. Оскільки фінансова сфера відіграє важливу роль у загальній ефективності господарської діяльності, також досліджується вплив показників фінансової сфери на показник ефективності фінансової сфери діяльності.

Виділяють такі ключові показники ефективності за складовими: фінанси – рентабельність активів, рентабельність продажів, коефіцієнт автономії, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт фінансової стійкості, середньорічна вартість оборотних засобів; внутрішні процеси – фондвіддача, середньорічна вартість основних фондів; клієнти – коефіцієнт оборотності матеріальних оборотних засобів; розвиток потенціалу – забезпечення підприємства висококваліфікованими працівниками, продуктивність праці [2].

Для множинної регресійної моделі було обрано такі показники.

Екзогенна змінна (Y) – Коефіцієнт рентабельності діяльності, який розраховують за формулою 1.1.

$$K_{рд} = \text{Чистий прибуток} / \text{Чистий дохід} \quad (1.1)$$

Ендогенні змінні:

X1 – Коефіцієнт загальної ліквідності (формула 1.2)

$$K_{зл} = \text{Оборотні активи} / \text{Поточні зобов'язання} \quad (1.2)$$

X2 – Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів (формула 1.3).

$$K_{сп} = (\text{Забезпечення наступних виплат та платежів} + \text{ДЗ} + \text{ПЗ}) / \text{ВК} \quad (1.3)$$

де ДЗ – довгострокові зобов'язання, ПЗ – поточні зобов'язання, ВК – власний капітал.

Показник дає загальну оцінку фінансової стабільності. А фінансова стабільність підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства, оскільки пов'язана з рівнем залежності від кредиторів та інвесторів і характеризується співвідношенням власних і залучених коштів.

За допомогою аналізу коефіцієнту можна виявити сильні й слабкі позиції різних підприємств, фірм. Менеджери використовують ці дані для контролю діяльності підприємства, щоб не допустити банкрутства.

Треба зазначити також, що кредитори уважно стежать за показниками фінансової стійкості, щоб пересвідчитись, що підприємство може оплатити свої короткострокові боргові зобов'язання, а також покрити фіксовані платежі доходами.

Аналізуючи фінансову стабільність підприємства, можна дійти висновку, що власники підприємства завжди віддають перевагу розумному зростанню частки позичених коштів; кредитори ж навпаки – надають перевагу підприємствам з високою часткою власного капіталу.

Відак, аналіз фінансової стабільності дає можливість оцінити, наскільки підприємство готове до погашення своїх боргів і відповісти на запитання, наскільки воно є незалежним з фінансового боку, зростає чи зменшується рівень цієї незалежності, а також чи відповідає стан активів і пасивів підприємства завданням його фінансово-господарської діяльності[3].

X3 – Коефіцієнт загальної платоспроможності (формула 1.3)

$$K_{з.пл.} = \text{Активи підприємства} / \text{Зобов'язання підприємства} \quad (1.3)$$

Обраний коефіцієнт є найбільш жорстким критерієм платоспроможності, який показує негайну готовність підприємства ліквідувати короткострокову заборгованість і визначається як відношення суми грошових коштів та короткострокових фінансових вкладень до суми поточних зобов'язань. Рекомендована нижня межа цього показника – 0,2[3].

X4 – Коефіцієнт оборотності активів (формула 1.4)

$$K_{OA} = \text{Чистий дохід} / \text{Середньорічна вартість активів} \quad (1.4)$$

Коефіцієнт оборотності активів вказує на рівень оборотності всього капіталу, інвестованого в підприємство. Це показник капіталовіддачі, оскільки відображає обсяги виручки на гривню інвестованих коштів[

Список літератури:

Фролова Л. В. Економічна діагностика 0].

X5 – Коефіцієнт стійкості економічного зростання (формула 1.5)

$$K_{ст.ек.зр.} = (\text{Чистого прибуток} - \text{Дивіденди}) / \text{Середньорічна вартість власного капіталу} \quad (1.5)$$

Показує, яку суму прибутку реінвестує підприємство на 1 грн. власного капіталу. Отже, можемо визначити можливості підприємства щодо діяльності у майбутньому.

Для того, щоб аналіз ефективності господарської діяльності мав практичне застосування, він повинен бути, з одного боку, комплексним, тобто охоплювати всі сторони економічного процесу і виявляти всебічні причинні залежності, які впливають на діяльність організації. Тому для моделі обрано показник, що характеризують різні сторони стану ПАТ «Мотор Січ» для здійснення комплексної діагностики в цілому.

У результаті проведення множинної регресії, отримали наступну модель:

$$Y = 0.13 + 0.11X_1 - 0.81X_2 - 0.02X_3 - 0.11X_4 + 0.97X_5$$

$t_{cr}(2,35) \quad (1,68) \quad (-1,18) \quad (-0,81) \quad (-3,49) \quad (7,25)$
Коефіцієнт $R^2 = 0.71$

Здійснення покрокового аналізу моделі показало, що потрібно викинути дві змінні: коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів та коефіцієнта загальної платоспроможності.

Отримано модель:

$$Y = 0.65 + 0.01X_1 - 0.1X_4 + 0.99X_5$$

$t_{cr}(3,26) \quad (2,65) \quad (-3,37) \quad (7,51)$
Коефіцієнт $R^2 = 0.69$

Найбільший вплив на результативний показник має фактор – коефіцієнт економічного зростання. При його збільшенні на 1%, коефіцієнт рентабельності діяльності підприємства збільшується на 0,99. Менш помітний вплив здійснюють коефіцієнти загальної платоспроможності на оборотності активів. При збільшенні першого коефіцієнта на 1%, коефіцієнт рентабельності збільшиться лише на 0,01, а при збільшенні коефіцієнта оборотності активів – 0,1.

Отже, найбільший вплив на коефіцієнт рентабельності діяльності здійснює коефіцієнт стійкості економічного зростання. А оскільки оцінений

показник залежить від величини чистого прибутку, варто всю увагу зосереджувати на його збільшенні.

Список літератури:

1. Фролова Л. В. Економічна діагностика діяльності підприємств: методичний та практичний інструментарій: Навч. Посіб. – Донецьк: ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2007. – 158 с.
2. Куліков П. М. Економіко-математичне моделювання фінансового стану підприємства. Навчальний посібник / Куліков П. М., Івашенко Г. А. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. – 178 с.
3. Тігова Т. М. Аналіз фінансової звітності: Навчальний посібник / Т. М. Тігова, Л. С. Селіверстова, Т. Б. Процюк. – Київ: Центр учбової літератури, 2012. – 268 с.

УДК 159.922.8

О. І. РОСОШИК

Науковий керівник: О.Є. НЕДЗВЕДОВСЬКА

м. Острог, Національний університет «Острозька академія»

РОЛЬ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Один з найважливіших періодів в розвитку особистості – юнацький вік. Саме в цей час формується світогляд, відбувається самовизначення – усвідомлення сенсу життя та власних цілей. Під впливом світогляду виникає досить стійка ієрархічна структура мотиваційної сфери юнаків. Таким чином, основною відмінністю внутрішньої позиції особистості юнацького віку є спрямованість в майбутнє: вибір подальшого шляху і професійне самовизначення. Проблема постановки цілей дуже важлива для розуміння варіантів і закономірностей входження людини в культуру, необхідна умова реалізації діяльності.

Сучасні юнаки переживають своє особистісне становлення в досить складних умовах трансформації старих цінностей та формування нових соціальних відносин. Так, Е. Еріксон, детально аналізуючи загальні закономірності і можливі варіанти розвитку в цьому віці, зробив висновок, що типовою для ранньої юності психопатологією є розлад часової перспективи (тісно пов'язаний з кризою ідентичності). На його думку, відчуття зупинки часу психологічно означає повернення до дитячого стану, коли час ще не усвідомлювався. Є юнаки, які взагалі не прагнуть думати про майбутнє, відкладаючи всі складні питання та відповідальні рішення на «потім». Згідно з І. С. Коном, подібна поведінка не лише деструктивна для соціуму, але й небезпечна для самої особистості[5].

Як показують дослідження, близько 70% випускників вузів не бачать перспективи своєї особистісної професійної реалізації, побудови кар'єри, мож-

ливостей розкриття надбаного потенціалу в майбутній соціально-професійній діяльності, швидкого та ефективного включення в соціальний простір. У них відсутня впевненість в соціально-матеріальній захищеності, близько 55% студентів не відповідають вимогам працедавців, у зв'язку з чим, випускники не бачать перспектив досягнення цілей в плані професійної самореалізації [5].

В таких умовах зростає необхідність пізнання психосоціальних особливостей особистості, осмислення, пошуку шляхів побудови копінг-стратегій поведінки, розробки програм розвитку цілепокладання, які складають детерміновану систему установочно-цілеспрямованої активності суб'єкта в спеціально організованих умовах соціально-професійної підготовки і перепідготовки кадрів.

Сьогоднішнє суспільство демонструє високі вимоги до особистості, яка має бути готовою до постійних змін, розвитку та здорової конкуренції у всіх сферах життя. Здебільшого, це зумовлено взаємодією особистості та соціального середовища в швидкоплинних умовах під впливом постійно наростаючих стресів. У зв'язку з цим, проблема стресостійкості особистості та її адаптаційних можливостей набуває очевидної актуальності. Стійкість людини до стресів дозволяє уникнути деструкції особистості, її дезадаптації та прискорить процес соціальної адаптації.

Комплексний підхід до аналізу поняття стресостійкості демонструє Н. І. Бережна, яка розглядає стресостійкість як якість особистості, що складається із сукупності наступних елементів:

- 7) психофізіологічного (тип, властивості нервової системи);
- 8) мотиваційного (сила мотивів, які лежать в основі цілепокладання значною мірою визначає емоційну стійкість. Одна і та ж людина може мати різний ступінь емоційної стійкості, залежно від того які мотиви керують її діяльністю. Змінюючи мотивацію, можна підвищити емоційну стійкість);
- 9) емоційного досвіду особистості, накопиченого в процесі подолання негативного впливу екстремальних ситуацій;
- 10) вольового, який полягає у свідомій саморегуляції дій, відповідно до вимог ситуації;
- 11) професійної підготовки, інформованості та готовності особистості до виконання тих чи інших задач;
- 12) інтелектуального – оцінки вимог ситуації, прогноз її можливих змін, прийняття рішення про способи дій [5].

В дослідженні факторів стресостійкості, проведеному А. А. Реан та А. А. Барановим, було з'ясовано, що стресостійкість визначається трудовою мотивацією, соціально-психологічною толерантністю, високим рівнем внутрішнього локус-контролю і самооцінки, а також адаптацією конструктивного типу. На активну природу соціальної адаптації вказує саме А. А. Реан. Розглядаючи адаптивність навіть «пасивного» типу, від підкреслював, що мова йде про активне пристосування особистості, про активні самозміни, самокорекцію відповідно до вимог середовища. На думку А. А. Реана, існує два типи адапта-

ційного процесу, критерієм яких виступає вектор активності особистості (на пристосування до середовища або активні зміни особистістю себе шляхом корекції установок, звичних поведінкових стереотипів). Вони не зустрічаються в чистому вигляді, а взаємопов'язані і визначають один одного [4].

Можна виділити наступні стратегії подолання стресу:

До першого типу умовно можуть бути віднесені такі сентенції:

3. Подолання стресу може бути виражене зміщенням емоційного сприймання системи стосунків з оточуючими в бік орієнтації на співпрацю. Суб'єкт приймає відповідні соціальні ролі, вимоги та правила, створює шляхи нейтралізації негативних життєвих умов через переосмислення ситуації.

4. Конструктивна поведінка юнака підвищує його потенціал, сприяє самоактуалізації і реалізації можливостей.

5. Модель пристосування до середовища включає в себе різні фактори і потрібно враховувати кожен з них. Найбільш значимим соціальним фактором, який знижує інтенсивність стресора є нормальне функціонування в соціумі та активна соціальна підтримка близьких людей. Це знижує психічну депривацію і підвищує стійкість до стресів. (Д. Кассел) [1,2].

До другого типу належать наступні стратегії:

4. Опираючись на фізіологічні, нейродинамічні, психічні фактори можна пов'язати стресостійкість із саморегуляцією. Найбільшій стійкості до впливу несприятливих факторів стресу сприяє вольова саморегуляція.

5. Особистісна модель боротьби зі стресом будується, опираючись на внутрішні суб'єктивні умови. Враховуючи те, що в основі психологічного стресу лежить пізнавальна оцінка загрози та наявних можливостей для подолання стресу, необхідна опора на психічні та особистісні особливості відтворення позитивного наявного досвіду суб'єкта.

6. Адаптація може набувати форми втечі від стресового фактору з використанням механізмів психологічного захисту (З. Фрейд). Захисні механізми – сукупність несвідомих (а іноді й усвідомлених) прийомів, за допомогою яких людина оберігає себе від психологічних травм і неприємних переживань, від порушення процесу символізації, намагаючись зберегти цілісний наявний образ «Я» [1,2].

Отже, як бачимо, стресостійкість є інтегративною властивістю особистості, яка характеризується такою взаємодією емоційних, вольових, інтелектуальних та мотиваційних компонентів психічної діяльності, які в складній емотивній обстановці забезпечують людині можливість керувати власними емоціями, зберігати високу професійну працездатність, адекватне функціонування і формування соціально-психологічної безпеки загалом.

Список літератури:

1. Анохина С. А. Динамика развития стрессоустойчивости личности [Электронный ресурс] / С. О. Анохина // Педагогика, психология, философия. – 2007. – режим доступа к ресурсу: <http://cyberleninka.ru/article/n/dinamika-razvitiya-stressoustoychivosti>.

2. Анохина С. А. Особенности и тенденции развития стрессоустойчивости личности в юношеском возрасте / С. А. Анохина // Научные результаты диссертационных исследований. – 2008. – режим доступа к ресурсу: <http://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-i-tendentsii-razvitiya-stressoustoychivosti-v-podrostkovom-vozhraze>.

3. Божович Л. И. Проблемы формирования личности: Под редакцией Д. И. Фельдштейна. 2-е изд. М.: Издательство «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МОДЭК», 1997. – 352 с.

4. Реан А. А. К проблеме социальной адаптации личности / А. А. Реан // Вестник СПбГУ: серия экономики, философии, психологии, права. – 1995. № 3. – С. 74-79.

5. Церковский А. Л. Современные взгляды на проблему стрессоустойчивости [Электронный ресурс] / А. Л. Церковский // Психология. – 2011. – режим доступа к ресурсу: <http://cyberleninka.ru/article/n/sovremennyye-vzglyady-na-problemu-stressoustoychivosti>

УДК 519

А.В. ШЕПЕЛЬ

Науковий керівник: О.Є. НЕДЗВЕДОВСЬКА

м. Острозька, Національний університет «Острозька академія»

РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОСТУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Спостерігаючи за постійним зростанням потенціалу країн, які впровадили процеси децентралізації, можна зробити висновок, що прогрес держави та її регіонів залежить і від рівня розвитку міських агломерацій. Сучасні світові тенденції призвели до того, що міста втрачають компактну форму та набувають рис потужних урбанізованих територій, де спостерігається зростання відмінностей в рівнях і умовах життя між регіональними центрами та їхньою периферією.

Питання управління міськими агломераціями стають все більш актуальними, зокрема, визначення механізму управління територіями, розподілу повноважень і відповідальності за прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку агломераційних процесів на регіональному рівні. Мета нашого дослідження – визначення ризиків та загроз, які можуть негативно впливати на повноцінний розвиток регіонів в період децентралізації.

Питанням урбанізації та розвитку територій присвячені роботи багатьох зарубіжних і вітчизняних дослідників. Переважна частина науковців займається питаннями визначення ролі та місця великих міст та агломерацій у наявній або перспективній системі адміністративно-територіальної організації влади. Ці питання висвітлені у роботах Н.Л. Мосієнко, Є.С. Губанової, В.А. Ільїна, С.І. Іщука, Г.М. Лаппа, А.Ф. Мельник, Г.Л. Монастир-

ського, Н.В. Петрова, В.Т. Семенова та інших. Невирішеним питанням залишається - коли варто розвивати процес децентралізації в тому чи іншому регіоні, чи готовий регіон до введених змін, і чи не відчують великого дискомфорту периферійні території. Вивчення передумов та врахування всіх складових та ймовірних побічних ефектів, які можуть вплинути на подальший розвиток ОТГ - основне завдання держави та місцевої влади перед прийняттям такого важливого рішення.

Для України розробка та реалізація соціально-економічної політики як на загальнодержавному, так і на регіональних рівнях, яка б враховувала розвиток міських агломерацій, має забезпечити зменшення значних диспропорцій у регіональній структурі економіки держави та кількості нагромаджених економічних і соціальних проблем. Реалізація заходів з соціально-економічного розвитку територій регіону сприятиме удосконаленню механізмів державного і регіонального управління соціально-економічним розвитком відповідно до сучасних умов суспільного життя [1].

Проте, попри всі переваги впровадження процесів децентралізації існує достатньо ризиків та загроз, які породжують нові проблеми та можуть сколихнути очікувані результати.

1. Розкрадання коштів на місцевому рівні. Збагачення місцевого бюджету – привід для незаконного присвоєння коштів не добросовісними місцевими чиновниками, які попри намагання люстраторів все ще продовжують свої злочинні діяння.

2. Необхідність перегляду меж адміністративно-територіальних одиниць. Неоднорідність розподілу можливостей для розвитку об'єднаних територіальних громад і як наслідок – їхня недостатня фінансова спроможність на перших етапах практично автономного функціонування.

3. Зниження якості місцевого управління та правомірного прийняття рішень. На це вказує недосконала система добору до депутатського корпусу місцевих радта загальній низький рівень компетентності службовців місцевого самоврядування [2].

4. Недостатній контроль над сформованими ОТГ з боку держави. Після процесу об'єднання, ОТГ можуть зустрітися з непередбачуваними викликами, з якими будуть неспроможні справитися самі, без допомоги держави. Спостерігаючи за темпами добровільного процесу укрупнення одиниць базового рівня Україна показала дуже хороші результати, статистика говорить сама за себе – у 2014 році було створено 159 ОТГ, станом на початок 2017-го року їх уже – 367. Моніторинг та контроль розвитку кожної об'єднаної територіальної громади – складний процес, який тяжко буде проводити через доволі велику кількість новоутворених адміністративних одиниць, непрозору політику з боку місцевої влади, погано відточені управлінські дії та часткову байдужість та неухважність відповідальної верхівки влади.

Незважаючи на успішний перебіг децентралізації та реформи державної регіональної політики впродовж 2014—2016 років, у 2016-му та на початку 2017-го року почали яскраво проявлятися загрози успішному прогресу ОТГ. Особливо вони увиразнилися в другій половині 2016-го і під час ухвалення Державного бюджету України на 2017 рік. І, як здається, відповідальність за створення додаткових ризиків лежить на місцевій владі, уряді та ВРУ. Уряд так і не створив системи оперативного реагування на виклики, що виникають при проведенні реформи децентралізації і не здійснював належного супроводу потрібних для реформи законопроектів у Верховній Раді України, а Верховна Рада України не проявила активності в оперативному розгляді законопроектів, що потрібні реформі.

Аби 2017 рік не став переломним у розвитку процесів децентралізації, які на сьогодні доволі успішно прогресують та уникнути вищенаведених ризиків та загрозу у майбутньому, потрібно, щоб уряд, парламент та місцева влада створили систему робочого діалогу щодо вирішення нагальних питань та усунення проблем в той час, коли вони ще актуальні та не завдають шкоди соціально-економічному розвитку регіонів.

Список літератури:

1. Биченко Л. А. Регулювання соціально-економічного розвитку регіону з урахуванням впливу агломераційних процесів [Електронний ресурс] / Людмила Анатоліївна Биченко. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://radaecon.kname.edu.ua/images/Dis/Dis_Bychenko-1.pdf.

2. "Очікувані ризики у процесі децентралізації влади в Україні". Аналітична записка Читати більше - <http://www.niss.gov.ua/articles/1021/> © Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень – Режим доступу до ресурсу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1021/>.

3. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.minregion.gov.ua/>

УДК 338.48

О.В. КОЗІВ*Львівський інститут економіки і туризму*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ГОТЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

На сьогодні, в період економічної, соціальної та політичної нестабільності в суспільстві, проблема економічної безпеки підприємства готельного бізнесу є особливо актуальною. До основних факторів, які погіршують економічну безпеку підприємств цієї сфери є: низький рівень конкурентоспроможності; нестійкість фінансового стану; неплатоспроможність великої кількості підприємств.

Конкурентоспроможність, як фактор економічної безпеки готельного підприємства характеризує ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім можливостям, які генеруються ринковим середовищем. Досвід останніх років показує, що далеко не всі вітчизняні підприємства готові до ведення конкурентної боротьби. [1]

Конкурентоспроможність підприємств готельного господарства включає великий комплекс соціально-економічних характеристик, що визначають становище суб'єкта господарювання на ринку. З одного боку, це сукупність характеристик самого готельного підприємства, яка визначається рівнем використання його виробничого, кадрового і маркетингового потенціалу. З іншого боку, зовнішніх по відношенню до нього соціально-економічних та організаційних умов, які дозволяють створювати такі послуги, які за ціновими і неціновими характеристиками більш привабливі для споживачів, ніж у конкурентів.

Узагальнення останніх досліджень з питань управління конкурентоспроможністю готельного підприємства вказує на пріоритетність ресурсних джерел формування конкурентних переваг. З цієї точки зору необхідно здійснювати обґрунтування рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання через призму ресурсного портфеля підприємства.

На основі вивчення літературних джерел за тематикою економічної безпеки можна виділити такі її основні визначення. Так, В.І. Забродський визначає сутність економічної безпеки як кількісну та якісну характеристику властивостей компанії, що відображає її здатність до «самовиживання» та розвитку в умовах виникнення зовнішнього чи внутрішнього ризику [2]. На думку В.В. Шликова, економічна безпека підприємства – це стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки або економічних загроз [3].

Цікавим є дослідження економічної безпеки у контексті функціональних напрямків діяльності готельного підприємства. У функціональному підході

розрізняють такі основні види економічної безпеки підприємств сфери послуг: інтелектуальну, фінансову, техніко-технологічну, політико-правову, екологічну, інформаційну, силову та кадрову. В межах цього підходу досліджуються найважливіші фактори, що впливають на стан функціональної складової економічної безпеки підприємства. Для цього виокремлюються основні бізнес-процеси, що впливають на її забезпечення, здійснюється аналіз розподілу й використання у них ресурсів підприємства. Крім цього, розглядаються економічні індикатори, що відображають рівень підтримки функціональної складової економічної безпеки готелю, розробляються заходи щодо досягнення високого її рівня в умовах невизначеності та ризику.[4]

Про ослаблення конкурентоспроможної безпеки свідчать:

- зменшення частки ринку, яку займає підприємство готельного бізнесу;
- ослаблення конкурентних позицій і спроможності протидіяти конкурентному тиску;
- зниження адаптаційних можливостей підприємства до змін ситуації на ринку, відставання від вимог ринку.

Для усунення недоліків необхідно, перш за все, визначити та систематизувати фактори, які зможуть підвищити ефективність конкурентоспроможності готелю та підвищити якість виробництва і реалізації готельних послуг, які надаються.

Для досягнення довготривалого успіху, робота із забезпечення конкурентоспроможності готельного підприємства має здійснюватися в усіх сферах та аспектах його діяльності.

Базовими принципами оцінки рівня конкурентоспроможності є: комплексність, системність, об'єктивність, динамічність, безперервність, оптимальність.

На макрорівні у питанні розвитку конкурентоспроможності готельних підприємств робота повинна бути спрямована на розв'язання таких завдань:

- вдосконалення нормативно-правової бази розвитку конкурентного середовища підприємств ;
- оцінка конкурентоспроможності підприємства повинна базуватися на основоположних засадах системного аналізу;
- розвиток споживчого попиту на продукцію і послуги шляхом введення прогресивних стандартів якості, розширення правової бази споживчих суспільств, розповсюдження достовірної інформації про товари і послуги;
- оцінка конкурентоспроможності повинна здійснюватися на основі нормування відповідних показників із дотриманням зазначених вище принципів нормування;
- стимулювання підприємств до проведення глобальної стратегії щодо перспектив розвитку, підвищення ефективності, конкурентоспроможності і розширення експорту;

- рівень конкурентоспроможності повинен бути оцінений у динаміці, що забезпечить можливість прогнозування змін у майбутньому;
- методика оцінки має бути здійснена для підприємства на практиці, за умов наявності серед основних конкурентів підприємств різних за масштабами діяльності, обсягом та структурою товарної маси;
- при здійсненні оцінки необхідно враховувати причини кількісних та якісних змін діяльності підприємства задля забезпечення можливості прийняття управлінських рішень. [5]

Таким чином, конкурентоспроможність готельного підприємства як фактор економічної безпеки є однією з пріоритетних завдань підприємства. Конкуренція дає можливість ввести в дію великий потенціал ринкових стимулів ділової активності, які поки що використовуються недостатньо.

Список літератури:

1. Клименко С.М., Дубова О.С., Барабась Д.О., Омеляненко Т.В. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навч. посібник. – К: КНЕУ, 2006.
2. Забродский В.І., Капустин Н. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы // Бизнес-информ. – 1999. – № 13. – С. 27 – 30.
3. Шлыков, В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия / В. В. Шлыков. – СПб., 1999. – 138 с.
4. Бочарова Т. Как повысить конкурентоспособность организации // Управление персоналом. 2003. №4.
5. Арєф'єва О.В., Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств. — К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 170 с.

УДК 371.7

*А.В. КУРОВСЬКА, Т.М. ЧОРНА
м. Ірпінь, Університет державної фіскальної служби України*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ У НАСЕЛЕННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я

Збереження фізичного здоров'я нації на сучасному етапі розвитку суспільства стало одним із найактуальніших завдань для України, оскільки в останні роки спостерігається тенденція до погіршення здоров'я громадян. Зменшується позитивне ставлення населення, і, в першу чергу, молоді, до фізичної культури та спорту. Замість рухової активності дедалі більш популярними стають комп'ютерні ігри, перегляд телепередач тощо.

У соціальному плані фізична культура є важливою сферою культурної діяльності суспільства. Одне з її головних завдань – активне сприяння всебічному й гармонійному розвитку членів суспільства, їх перетворення, тобто саме те, що є суттю культури в ширшому плані. Фізична культура дає об'єктивну інформацію про вплив на людину граничних фізичних і психічних навантажень, про особливості процесів адаптації до них, про біологічні резерви організму. Духовний аспект фізичної культури проявляється у тому, що з її допомогою та в її сфері формуються духовні цінності, які мають велике соціальне значення [1, с. 161].

На думку вчених поняття «культура здоров'я» включає три компоненти [2, с. 134]: 1) інтелектуальний (знання в галузі валеології, організації здорового способу життя, збереження і зміцнення здоров'я); 2) емоційно-ціннісний (активне позитивне ставлення до свого здоров'я, до організації здорового способу життя); 3) дієво-практичний (застосування валеологічних знань, умінь і навичок у практиці організації здорового способу життя).

Структура культури здоров'я особистості включає декілька універсальних елементів готовності до здорового способу життя, що належать до відновлення, збереження і розвитку здоров'я, зокрема [2, с. 134]: сформована система знань про здоровий спосіб життя; розвинені ціннісні уявлення про здоровий спосіб життя; сталі потреби у сфері здорового способу життя; бажання реалізувати всі компоненти здорового способу життя; конкретизована мотивація досягнення здорового способу життя; наявність максимально повних умінь для реалізації здорового способу життя; вжиті дії з досягнення здорового способу життя.

За визначенням ВООЗ, здоров'я – це повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність захворювань чи фізичних дефектів. Фахівці зазначають, що здоров'я людини на 53% залежить від способу її життя, на 21% - від екологічної ситуації, на 16% - від спадкових факторів, на 10% - від медицини. Отже, з високою вірогідністю можна стверджувати, що визначальним фактором від якого залежить здоров'я людини є спосіб її життя.

Спосіб життя людини - складне, багатогранне та динамічне явище, форми прояву якого у значній мірі визначаються соціокультурним середовищем у якому відбувається реалізація особистих цінностей та інтересів конкретної людини [3, с. 297]. Жодні зусилля медичних працівників або керівників системи охорони здоров'я не матимуть належного результату, якщо громадяни не усвідомлять високу цінність здоров'я та здорового способу життя та свою відповідальність за підтримку здорового стану свого організму. Найкращим чином взаємозв'язок між способом життя і здоров'ям розкривається в понятті «здоровий спосіб життя» (ЗСЖ). Здоровий спосіб життя об'єднує все, що сприяє виконанню людиною професійних, громадських і побутових функцій в оптимальних для здоров'я умовах і виражає зорієнтованість діяльності особистості у напрямі формування, збереження і зміцнення свого здоров'я. Під здоровим способом життя зазвичай розуміємо усвідомлене, відповідальне, активне ставлення до власного здоров'я, метою якого є формування, збереження і зміцнення всіх складових здоров'я [4, с. 373].

Лише зараз суспільство підходить до висновку про те, що подолати негативні тенденції в здоров'ї та соціальній поведінці дітей, підлітків та молоді неможливо лише за допомогою правоохоронних заходів та заходів по охороні здоров'я. Ситуацію, що склалася можна вирішити лише за допомогою суспільства загалом, а особливо – батьків і школи, шляхом формування в підростаючого покоління стійких ціннісних орієнтацій на здоровий спосіб життя. Це, безумовно, дуже складне педагогічне завдання, яке може вирішуватися завдяки ретельному вивченню теоретичних напрацювань у цій галузі та підготовці компетентних спеціалістів [6, с. 207].

Неможливо переоцінити роль сім'ї у формуванні здорового способу життя. Формування здорового способу життя є одним із важливих напрямів сімейного виховання. Багато в чому формування здорового способу життя залежить від традиційної складової цього впливу: стилю життя сім'ї, способу організації життя, характеру взаємостосунків між подружжям, участі обох батьків у вихованні, правильної організації вільного часу сім'ї, ставлення самих батьків до вживання алкоголю, паління, застосування наркотичних речовин. Отже, спосіб життя сім'ї в основному обумовлює і спосіб життя дітей [5, с. 83].

На новому етапі соціально-економічного реформування необхідно сформувати таку модель загальнодержавної системи збереження здоров'я і життя населення, яка відповідає сучасним умовам розвитку ринкових відносин в Україні та міжнародним стандартам у галузі захисту праці, соціальної безпеки та охорони здоров'я [4, с. 377].

Таким чином, формування здорового способу життя сьогодні має стати комплексною, системною та цілеспрямованою діяльністю науковців, органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських організацій, сім'ї, інших соціальних інститутів, яка буде безпосередньо спрямована або опосередковано стосуватиметься формування, збереження, зміцнення, витрачання, відновлення і передачі здоров'я молодого покоління.

Список літератури:

1. Мордик О. Формування фізичної культури особи як педагогічна проблема / О. Мордик, М. Радченко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць. – 2012. – С. 160–165.
2. Ізбаш Л. М. Структура та компоненти культури здоров'я особистості / Л.М. Ізбаш // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2015. – С. 131–135.
3. Кочуєва М.М. Здоров'я школярів як соціально-педагогічна проблема / М.М. Кочуєва, Т.С. Бондар, В.О. Сутула // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2010. – С. 295–304.
4. Федько О. Здоровий спосіб життя як цінність / Олександр Федько // Наукові записки. – С. 369–378.
5. Ярчук Ю. Проблема формування «здорового способу життя» як соціальне завдання / Юлія Ярчук // Вісник Інституту розвитку дитини. – 2013. – С. 80–86.
6. Воронін Д. Фактори формування ціннісних орієнтацій молоді на здоровий спосіб життя на заняттях з фізичного виховання / Д. Воронін // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Випуск IV. Частина I. – Слов'янськ. – 2011 р. – С. 204–213.

УДК 35.351/354

П.В. ГАРАНЬ, О. В. МІЛЛЕР
ЛДУ БЖД

ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДНОЇ ТА ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ

Державне регулювання техногенної, природної та екологічної безпеки має на меті забезпечення реалізації таких запланованих станів соціоприродної системи України, які визначаються на основі нормативних рівнів ризиків. Це треба здійснювати через виконання тих вимог, дотримання яких дасть можливість зменшити природні, техногенні та екологічні ризики до значень прийнятних ризиків, максимально ослабити наслідки надзвичайних ситуацій у разі їх виникнення.

Системність і правова адекватність у сфері регулювання ґрунтуються на класифікації територій, техногенних і природних об'єктів за рівнем інтегрального ризику. Особливості і ступінь впливу державного регулювання на конкретні об'єкти управління мають визначатися їхнім значенням реального ризику. Особливу увагу у сфері регулювання техногенної і природної безпеки слід приділяти такому напрямку, як мінімізація ризиків на стадіях життєвого циклу небезпечних об'єктів (проекування, розміщення, будівництво, монтаж, пуск в експлуатацію, функціонування, ліквідація).

Основними механізмами державного регулювання є економічне регулювання, державна стандартизація, сертифікація, державна експертиза, державний нагляд і контроль, ліцензування, декларування безпеки небезпечних об'єктів і страхування.

Ядром державної системи управління техногенною, природною та екологічною безпекою і, відповідно, управління техногенними, природними та екологічними ризиками мають стати економічні механізми. Їх призначення – створити економічний фундамент функціонування цієї системи на всіх рівнях управління безпекою, починаючи від об'єктового і закінчуючи загальнодержавним.

Механізми економічної відповідальності містять систему норм, нормативів, квот, відхилення від яких призводить до певних економічних санкцій (від штрафів до зупинки виробництва). Відповідні стандарти стосуються в першу чергу застосовуваних технологій виробництва і будівництва, організаційно-технічних заходів із забезпечення безпеки виробництва, обмежень на граничнодопустимі концентрації, викиди чи скиди. Важливий клас становлять механізми відшкодування, в яких економічна відповідальність прямо пов'язана з величиною збитку в разі виникнення надзвичайної ситуації.

Механізми формування і використання бюджетних і позабюджетних фондів. Ефективні механізми розподілу фондів мають спиратися на систему комплексного оцінювання рівня безпеки в регіоні.

До механізмів стимулювання підвищення рівня безпеки (зниження прогнозованого збитку) належать механізми пільгового оподаткування, а також пільгового кредитування заходів щодо підвищення рівня безпеки (зниження ризику). Стимулюючі дії механізмів оподаткування досягаються за рахунок того, що податкова ставка на прибуток зменшується зі зростанням рівня безпеки.

До механізмів резервування засобів на випадок надзвичайних ситуацій належать механізми створення резервів трудових ресурсів (пожежники, рятувальники тощо), матеріальних ресурсів (запаси продовольства, сировини, медикаментів, транспорту тощо), потужностей для швидкої організації виробництва продукції, необхідної для ліквідації наслідків чи зменшення збитків від надзвичайних ситуацій.

За обґрунтованого вибору системи економічних механізмів дії підприємства будуть спрямовані на підвищення рівня безпеки виробництва, зниження його негативного впливу на рівень безпеки регіону і, як наслідок, на досягнення поставленої мети – забезпечити потрібний рівень безпеки регіону за умови високої економічної ефективності.

Якщо система економічних механізмів вибрана невдало, то дії підприємств призведуть або до порушення встановлених норм, перевищення негативних впливів і зниження рівня безпеки, або до забезпечення потрібного рівня, але дуже дорогою ціною – за рахунок істотного зниження рівня життя.

Під час вибору конкретних економічних механізмів треба враховувати як органи управління, відповідальні за даний механізм регулювання, так і об'єкти, що несуть потенційну загрозу техногенного та екологічного впливу.

У цей час робляться спроби створення і є конкретні розробки експертних систем і баз знань для прийняття управлінських рішень із застосуванням економічних механізмів забезпечення безпеки. Під час підготовки й прийняття управлінських рішень на основі обраних економічних механізмів важливого значення надають оцінці ефективності аналізованих варіантів дій. Зауважимо, що управлінське рішення – акт, за допомогою якого здійснюється керівний вплив, або вибір стратегії впливу на ситуацію, що забезпечують досягнення необхідного результату. Прийняття рішення – це завершальна стадія процесу підготовки, вироблення і реалізації рішення. Основними показниками, що характеризують рівень прийнятого рішення, є оптимальність, допустимість, ефективність. Управлінські рішення щодо зниження техногенного впливу небезпечних об'єктів на населення і прилеглі території слід приймати на основі вибору оптимальних з економічного погляду стратегій. Як критерії ефективності або цільової функції можна використовувати різні критерії, засновані на величині ризику або його складових.

Список літератури

1. Березуцький, В. В. Кваліфікаційний рівень фахівців із охорони праці в Україні. Безпечна життєдіяльність – майбутнє людства / В. В. Березуцький, Б. Блюхер // Матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції. – Миколаїв: НУК, 2011. – С. 116–117.

2. Безопасность жизнедеятельности: Тексты лекций / Сост.: А.И. Павлов. – М.: МИЭМП, 2003. - 20 с.

УДК 35.351/354

Р.І. КОМПЛЕКЕВИЧ
Науковий керівник О. В. МІЛЛЕР
ЛДУ БЖД

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

З настання часів коли Україна стала незалежною, вона взяла на себе ряд зобов'язань, зокрема конституційно визнала людину, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю. Одним з ключових є Кодекс цивільного захисту України, який визначає, що забезпечення пожежної та техногенної безпеки є невід'ємною частиною державної діяльності щодо охорони життя та здоров'я людей національного багатства і навколишнього природного середовища.

Проблема забезпечення безпеки життєдіяльності завжди є проблемою комплексною і складається з наступних основних компонентів, що вимагають свого рішення:

- **технічне забезпечення** безпеки життєдіяльності за рахунок високої надійності **техногенної сфери** середовища проживання людини;
- **екологічне забезпечення** безпеки життєдіяльності за рахунок комфортних умов **природної сфери** середовища проживання людини;
- **суспільне забезпечення** безпеки життєдіяльності за рахунок допустимих умов **соціальної сфери** середовища проживання людини.

Всі зазначені сфери забезпечення безпеки включають в себе безліч факторів, які можуть являти собою досить серйозний рівень небезпеки. Щоб не допустити досягнення цього критичного рівня, потрібні комплексні зусилля з багатьох напрямків, пов'язаних із зазначеними факторами одночасно кожної людини, суспільства, держави України як гаранта безпеки людини і суспільства, а також всього міжнародного співтовариства.

Є деякі статистичні дані про витрати в природоохоронній області, які безумовно є складовою частиною загальних економічних витрат на забезпечення безпеки життєдіяльності. У відповідності з цими даними в розвинених зарубіжних країнах фінансові вкладення в природоохоронні, екологічні заходи становлять 4-6% від національного продукту (ВНП) цих країн, а економічний збиток, що наноситься забрудненням навколишнього середовища, оцінюється в них в 2-7% від ВНП.

У благополучних з екології країнах вважається достатнім в перспективі підняти економічні витрати на природоохоронні заходи до рівня 8-10% ВНП. У нашій країні картина інша. В даний момент на Державну службу України з надзвичайних ситуацій виділяють біля 7 мільярдів гривень щорічно. Це не є достатньою кількістю грошей для забезпечення повної безпеки держави від надзвичайних ситуацій. Із заявленими реформами Міністра внутрішніх справ фінансування повинно збільшитися десь у 2 рази. Зокрема значну кількість коштів мають виділити на заробітні плати так закупівля спеціального пожежного обладнання та техніки.

Оскільки досягти абсолютної відсутності зазначених ризиків принципово неможливо, навіть при нескінченно великому фінансуванні зусиль по забезпеченню безпеки життєдіяльності, то приходять до поняття рівня прийнятного ризику, як деякої допустимої ймовірності настання небажаних подій при мовчазній згоді самої людини, суспільства, держави та міжнародної спільноти.

Чим вище рівень економічних витрат на забезпечення безпеки життєдіяльності, тим менше зазначені ризики і, відповідно, вище рівень безпеки життєдіяльності. Таким чином, можна зробити наступний надзвичайно важливий висновок: при будь-яких формах фінансування безпека життєдіяльності є прямию функцією економічних витрат на її забезпечення.

Список літератури:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI.
2. Міллер О. В. Навчальний посібник Організація пожежно-профілактичної роботи: посібник [для курсантів, студентів і слухачів вищих навчальних закладів МНС України] / Міллер О. В., Парубок О. М., Харчук А. І – К. : ЛДУ БЖД, 2009. – 390 с.

УДК 346.548

О.В. ГНАТИСКО, О.М. МАРТИН

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних складних умовах ринкового середовища перед кожним автотранспортним підприємством постає проблема економічної безпеки. Діяльність автотранспортного підприємства в умовах ринкових відносин потребує швидкого виявлення чинників, які обумовлюють економічну безпеку цього підприємства та адаптацію його до динаміки зовнішнього середовища шляхом усунення загроз та викликів, що виникають, з метою зменшення ризиків та запобігання банкрутству підприємства. Під чинниками розуміють умови здійснення господарських процесів і причини, що впливають на ці процеси. Чинники взаємозалежні між собою і впливають на результати діяльності підприємства. Джерелами негативних впливів на економічну безпеку можуть бути:

1) свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств-конкурентів);

2) збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття та технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо).

Залежно від суб'єктної обумовленості негативні впливи на економічну безпеку можуть мати об'єктивний і суб'єктивний характер. Об'єктивними вважаються такі негативні впливи, які виникають не з волі конкретного підприємства або його окремих працівників. Суб'єктивні впливи мають місце внаслідок неефективної роботи підприємства в цілому або окремих його працівників (передовсім керівників і функціональних менеджерів).

До основних чинників, що впливають на економічну безпеку українських підприємств відносять: економічні чинники (нестабільність економіки країни; залежність від курсового співвідношення гривня – долар; обмеженість ділової практики на зовнішніх ринках; низька ефективність інституту страхування підприємницьких ризиків тощо); чинник організаційно-правового забезпечення безпеки; кримінальний чинник; чинник інформаційно-аналітичного забезпечення підприємницької діяльності [1, с. 49-50].

Чинники, що впливають на економічну безпеку автотранспортного підприємства, можна розділити на внутрішні і зовнішні [2, с. 289-290]. Внутрішні чинники – це чинники впливу на економічну безпеку автотранспортного підприємства, які виникають у внутрішньому середовищі діяльності автотранспортного підприємства. До внутрішніх чинників належать: фінансові, трудові і технологічні чинники. Зовнішні чинники – це чинники впливу на економічну безпеку автотранспортного підприємства, які виникають у зовнішньому середовищі діяльності підприємства. Вони поділяються на чинники прямо-

го і непрямого впливу. Чинники прямого впливу здійснюють безпосередній вплив на економічну безпеку автотранспортного підприємства (професійні спілки, постачальники, споживачі, конкуренти, посередники, органи державного управління, кримінальні структури). Чинники непрямого впливу здійснюють опосередкований вплив на економічну безпеку автотранспортного підприємства. Це такі чинники, як: науково-технічний прогрес, економічне зростання, політична ситуація, міжнародні відносини.

Сьогодні поряд із загрозливими обставинами зовнішнього характеру важливими є внутрішні загрози. До основних зовнішніх загроз економічній безпеці автотранспортних підприємств належать:

- 1) необґрунтовані зміни у законодавстві, процедурі надання транспортних послуг, ліцензуванні діяльності на транспорті;
- 2) нестабільність політичної і соціальної ситуації у країні та її регіонах;
- 3) зміни у зовнішньоекономічній політиці держави;
- 4) загострення політичних і економічних конфліктів з країнами – сусідами;
- 5) зміни у митному законодавстві й ускладнення митних процедур;
- 6) зростання цін на світовому ринку паливно-мастильних матеріалів, зростання залежності від їх експорту;
- 7) зниження платоспроможного попиту населення;
- 8) погіршення інвестиційного клімату.

До внутрішніх загроз економічній безпеці автотранспортних підприємств належать:

- 1) зниження безпеки здійснення перевезень у зв'язку з погіршенням стану транспортної інфраструктури;
- 2) значний фізичний і моральний знос рухомого складу;
- 3) технологічне відставання в організації та управлінні перевезеннями вантажів і пасажирів автотранспортними підприємствами;
- 4) дефіцит інвестиційних і матеріальних ресурсів автотранспортних підприємств;
- 5) зростання збитковості перевезень (в основному пасажирських перевезень міським автомобільним транспортом);
- 6) зниження ефективності мотивації праці на автотранспорті;
- 7) зниження відповідальності і компетентності водіїв автотранспортних засобів;
- 8) зниження рівня підготовки управлінських кадрів [3, с. 125].

Загрози економічній безпеці автотранспортних підприємств класифікують також:

1. загрози за інфраструктурними елементами: виробничі (виникають у сфері виробництва та надання автотранспортних послуг); інфраструктурні (виникають у сфері функціонування та розвитку дорожньої інфраструктури); підприємницькі (виникають у сфері прояву підприємницької ініціативи на автотранспорті та формуванні підприємницького сектору на автотранспорті);

2. загрози за рівнями прояву: міжнародні (виникають у сфері міжнародних економічних відносин, міжнародних ринках під дією процесів глобалізації, міжнародної інтеграції і розвитку транснаціоналізації та здійснюють вплив на рівень економічної безпеки АТК країни і будь-якого її регіону); макроекономічні (виникають на рівні національної економіки і здійснюють вплив на рівень економічної безпеки будь-якого АТК регіону); мезоекономічні (виникають на рівні певного регіону і здійснюють вплив на рівень економічної безпеки АТК даного регіону або декількох регіонів); мікроекономічні (виникають на рівні підприємства і впливають на економічну безпеку конкретного підприємства) [4, с. 151].

Економічна безпека — не тільки комплекс заходів протидії загрозам, але й здатність системи забезпечити ці заходи, здатність гарантувати стабільність розвитку і досягнення цілей цього розвитку. Автотранспортне підприємство, що досягло рівня економічної безпеки, є захищеним від впливу визначальних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, відповідно досягає оптимальної ефективності своєї господарської діяльності.

Список літератури:

1. Лукошков В.М. Основні фактори, що зумовлюють потребу створення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання / В.М. Лукошков, І.П. Мігус // Перспективи управлінської діяльності суб'єктів господарювання в контексті економічної безпеки: Збірник тез доповідей учасників III Міжнародної науково – практичної конференції, Черкаси, 27-28 березня 2015 р. – Черкаси: вид-во ПП Чабаненко Ю.А., 2015. – С. 48-51.

2. Дулеба Н.В. Визначальні фактори впливу на економічну безпеку автотранспортних підприємств / Н. В. Дулеба // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. – 2011. – Вип. 8. – С. 289-291.

3. Пушкар Т.А. Визначення основних загроз економічній безпеці автотранспортних підприємств / Т.А. Пушкар, О.Є. Козін // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. – 2014. – № 1. – С. 123-126.

4. Пушкар Т.А. Концептуальні підходи до питань економічної безпеки автотранспортного комплексу регіону / Т.А. Пушкар, О.Є. Козін // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. – 2016. – № 1. – С. 146-154.

УДК 330.3

Ю.М. НАГІРНЯК, О.М. МАРТИН*м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності***СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ**

У XXI столітті знання є головним чинником розвитку і безпечного функціонування людини і суспільства, складних соціально-економічних систем. Вони є не тільки невід'ємним компонентом економіки в умовах економіки знань, але і базовим чинником соціально-економічного розвитку. В широкому значенні економіка знань – «поняття, що синтезує атрибути, властиві таким дотичним поняттям, як постіндустріальна економіка, інформаційна економіка, глобальна мережева економіка, інноваційна (або креативна) економіка» [2, с. 465]. В умовах стрімко мінливого та непередбачуваного ринку знання стають визначальними чинниками забезпечення конкурентоспроможності підприємства, активізації його інноваційної діяльності, удосконалення внутрішніх та зовнішніх комунікацій, розбудови культури організації в цілому.

Менеджмент в умовах економіки знань, на наш погляд, у вузькому розумінні «це управління когнітивним середовищем компанії, що передбачає виявлення, збереження, перетворення «неявних» знань у «явні». Ефективне використання знань та інформації в організації і її середовищі має на меті розвиток механізмів набуття необхідних знань, максимально інтенсивний обмін знаннями як усередині організації, так і за її межами» [2, с. 467].

Економіка знань ґрунтується на впровадженні нових як інноваційних, так і соціальних технологій, що сприятимуть масовому виробництву продукції та забезпечить соціально-економічну ефективність окремого підприємства чи району в загальному. Тому менеджмент в умовах економіки знань, на наш погляд, у широкому розумінні передбачає охоплення всіх процесів у суспільстві з використанням соціальних технологій, які спрямовані на оптимізацію управлінських процесів, що в кінцевому рахунку сприяє створенню оптимального безпечного середовища для функціонування суспільства, підприємства і людини, в якому в повній мірі також реалізуються креативні ідеї, розробляється системний вплив на формування майбутнього розвитку з урахуванням можливих змін у всіх суспільних сферах: науці, економіці, культурі, суспільних відносинах.

«Соціальна технологія» термін що виник у 60-х роках XX століття. У широкому розумінні соціальна технологія – це сукупність методів та прийомів, що дозволяють досягати позитивних результатів у вирішенні завдань налагодження взаємодії між людьми. У сутність даної технології, як і в більшості інших, закладається оптимізація управлінського процесу, менеджменту, та виведення його на більш технологічний рівень. Тому соціальні технології виступають як елемент технологічної культури і в більшості використовуються в управлінні процесами взаємовідносин працівників та збільшення їх інтересу до дослідницької роботи.

За проведеними аналізами можна виділити декілька основних видів соціальних технологій, що є необхідними для сучасної економіки (табл. 1).

Таблиця 1

Основні види соціальних технологій [1, с. 87]

Соціальна технологія	Змістовно-сутнісний аспект соціальної технології
Менеджмент ідей	Організація мозкових штурмів, нарад; пошук ідей, їх вибір, рангування; мотивація авторів ідей
Краудсорсинг	Організація співпраці великої групи людей у віртуальній мережі для вирішення певних завдань
Форсайт	Процес систематичних спроб заглянути у віддалене майбутнє науки, технології, економіки та суспільства на основі масштабного опитування експертів

Найбільшого застосування в управлінській практиці здобула технологія менеджменту ідей. Основним принципом цієї системи є допомога керівнику у співпраці клієнтами, співробітниками, постачальниками та дилерами шляхом залучення їх інноваційного потенціалу і креативності. Системи менеджменту ідей поділяють на три групи, кожна з яких виконує своє завдання:

- вибір кращих ідей а допомогою методу соціального рейтингування;
- вибір найперспективніших ідей шляхом проведення торгів на ринках передбачень;
- робота на інноваційних майданчиках.

Не меншого розповсюдження у використанні здобула технологія краудсорсингу, яка базується на використанні а допомогою Інтернет-технологій ресурсів і творчого потенціалу великої групи людей для розв'язування різноманітних завдань, які постають перед підприємством. Дана система забезпечує різні типи співпраці:

- 1) конкурентні платформи – замовник розміщує замовлення, а виконавці пропонують свої варіанти вирішення;
- 2) мікрозадачі – виконавці вибирають ті завдання, що під силу виконати підприємству;
- 3) довідники – організація колективної діяльності проекту;
- 4) рейтингування контенту – колективне створення конвенту та його рейтингування;
- 5) платформи по збору ідей – збір ідей на різні теми, створення сайту, де користувачі обговорюють ці ідеї і їх рейтинують;
- 6) заохочення інновацій – створення конкурсів інновацій;
- 7) краудфандинг – співробітництво людей для підтримки певного проекту та його інвестування;
- 8) ринки контенту – вибір кращих контентів фірмою з доступних на сайті, де відвідувачі розміщують свої контенти;
- 9) ринки передбачень – спекулятивні ринки для прогнозування, активами тут є або події, або значення окремих параметрів у майбутньому;

10) ринки послуг – платформи тут дають можливість замовникам розміщувати свої проекти з програмування, дизайну, написанню текстів.

Форсайт як сучасна соціальна технологія передбачає сукупність методів, засобів та прийомів прогнозування соціально-економічного й інноваційного розвитку господарсько-економічних суб'єктів (держави, галузі, регіону, підприємства), спрямованих на формування сценаріїв розвитку в майбутньому.

Отже, сьогодні існує необхідність дослідження і використання інноваційних соціальних технологій в управлінні діяльністю всіх суб'єктів на різних рівнях соціально-економічної системи; вони забезпечать підвищення конкурентоспроможності фірм, ефективну реалізацію програм соціально-економічного розвитку країни і окремих регіонів.

Список літератури:

1. Бавико О.Є. Соціальні технології в економіці знань: менеджмент ідей, краудсоринг, форсайт / О.Є. Бавико, О.М. Нещеретов // Економіка і управління. – 2015. – № 3. – С. 85-91.

2. Шавкун І.Г. Менеджмент в умовах економіки знань: сутність та спрямованість / І. Г. Шавкун, Я. С. Дибчинська // Гілея: науковий вісник. – 2013. – № 72. – С. 464-467.

3. Godin B. Knowledge-Based Economy: Conceptual Framework or Buzzword? // Project on the History and Sociology of S&T Statistics. Working Paper No. 24, 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.csiic.ca>.

4. Wiig K. Knowledge management 20 years after. The evolution and increasing significance of knowledge management [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.krii.com/downloads/KM20YearsLater.pdf>.

УДК 316.343.3-053.81

М.Ю.СОЛТИС, О.М.МАРТИН

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

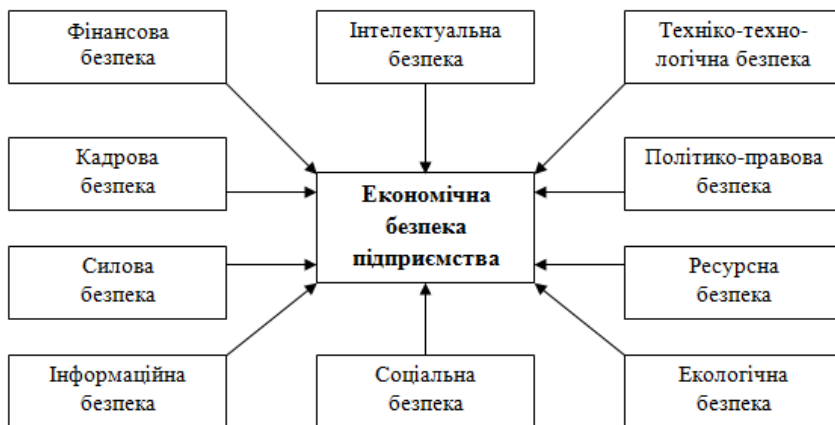
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СУТЬ ТА СКЛАДОВІ

Економічна безпека автотранспортного підприємства – це захищеність автотранспортного підприємства від впливу визначальних факторів зовнішнього середовища шляхом оптимізації впливу на його господарську діяльність визначальних факторів внутрішнього середовища, що дозволяють врахувати специфіку функціонування автотранспортного підприємства, підвищити ефективність та забезпечити сталий розвиток його господарської діяльності [1, с. 289]. Економічна безпека підприємства характеризується її можливістю найбільш ефективно використовувати власні ресурси для здійснення своєї місії, для досягнення довгострокових та короткострокових цілей, розвитку.

Економічна безпека автотранспортного підприємства являє собою комплексну систему, що створюється завдяки виконанню визначеної кількості дій і має чимало складових та напрямків. Отже, у складі економічної безпеки підприємства слід виокремити такі головні складові: фінансова, інтелектуальна та кадрова, техніко-технологічна, політико-правова, інформаційна, екологічна, силова, соціальна та ресурсна складова (рис. 1).

Фінансова складова як внутрішньовиробнича функціональна складова економічної безпеки вважається головною, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є «двигуном» будь-якої економічної системи. Фінансово-економічний стан підприємства характеризується ступенем його прибутковості та оборотності капіталу, фінансової стійкості й динаміки структури джерел фінансування, здатності розраховуватися за борговими зобов'язаннями. Правильна оцінка фінансових результатів діяльності та фінансово-економічного стану підприємства за сучасних умов господарювання конче потрібна як для його керівництва і власників, так і для інвесторів, партнерів, кредиторів, державних органів. Фінансово-економічний стан підприємства цікавить і його конкурентів, але вже в іншому аспекті – негативному; вони зацікавлені в ослабленні позицій конкурентів на ринку. Про ослаблення фінансової складової економічної безпеки свідчать: . зниження ліквідності підприємства; підвищення кредиторської та дебіторської заборгованості; . зниження фінансової стійкості тощо.

Рис. 1. Головні складові економічної безпеки автотранспортного підприємства [2, с.338]

Інформаційна складова передбачає створення та захист інформаційної складової економічної безпеки, а екологічна складова вирішує проблему екологічної безпеки за допомогою розробки і дотримання національних

(міжнародних) норм мінімально допустимого вмісту шкідливих речовин, які потрапляють у навколишнє середовище, а також дотримання екологічних параметрів послуг, що виготовляються.

Інтелектуальна і кадрова складова визначає в першу чергу інтелектуальний та професійний склад кадрів. У свою чергу силова складова економічної безпеки має забезпечити фізичну і моральну безпеку співробітників; гарантувати безпеку майна та капіталу підприємства; гарантувати безпеку інформаційного середовища підприємства; забезпечити сприятливе зовнішнє середовище бізнесу.

Таким чином, економічна безпека автотранспортного підприємства сприяє створенню надійного середовища підприємницької діяльності, при цьому основним критерієм є здатність зберігати та підвищувати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз. Економічна безпека автотранспортного підприємства в підсумку передбачає:

– економічну незалежність (фінансова, сировинно-ресурсна, інноваційна тощо);

– економічну стабільність (рівень розвитку, що гарантує відчуття безпеки сьогодні та в майбутньому);

3. економічний розвиток (інноваційно-інвестиційна активність, реструктуризація, фінансове оздоровлення).

З урахування складної структури економічної безпеки автотранспортного підприємства для її стабільності та підвищення автотранспортної підприємства повинні:

1) визначати і оперативну коректувати пріоритети в діяльності автотранспортного підприємства і створення умов для їх реалізації;

2) забезпечувати внутрішню збалансованість у його діяльності;

3) забезпечувати відповідності обсягу перевезень автотранспортного підприємства його ресурсному потенціалу і ємності ринку;

4) забезпечувати зацікавленість персоналу в ефективності діяльності підприємства;

5) знижувати ризики в діяльності автотранспортного підприємства;

6) визначати настання фази неефективного розвитку підприємства і коректувати її на базі розробленої програми санації автотранспортного підприємства [3, с. 263].

Список літератури:

1. Дулеба Н.В. Визначальні фактори впливу на економічну безпеку автотранспортних підприємств [Електронний ресурс] / Н. В. Дулеба // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. – 2011. – Вип. 8. – С. 289-291.

2. Левковець Н.П. Складові економічної безпеки автотранспортних підприємств / Н.П. Левковець // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. – 2012. – Вип. 9. – С. 337-341.

3. Боровик Н.А. Безпека автотранспортних підприємств в умовах економічної кризи / Н.А. Боровик, Т.С. Муха // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. – 2011. – Вип. 8. – С. 261-264.

УДК 330.3

Р. ЧІХ, О.М. МАРТИН

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА СТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНО БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА В СУСПІЛЬСТВІ

Сучасний етап розвитку соціально-економічної системи України характеризується появою нових та загостренням старих загроз національній безпеці у соціальній сфері. Такими загрозами і соціальними проблемами є погіршення демографічної ситуації як у країні в цілому, так і в регіонах, суттєве зниження рівня життя та якісного виміру життя населення, значна поляризація населення за рівнем доходів, зростання безробіття в національній економіці, значні проблеми у сфері охорони здоров'я та недостатня адаптованість цієї сфери до ринкових умов, низькі місця України в рейтингах за індексом людського розвитку, високий рівень тінізації відносин у соціальній та трудовій сферах. Ці загрози і проблеми актуалізували проблеми соціальної безпеки і науково обгрунтованої соціальної політики в Україні. Сьогодні високий рівень соціальної безпеки входить у систему найактуальніших пріоритетів країн, що вирішують різні завдання економічного розвитку й функціонування.

Створення у складній соціально-економічній системі соціально безпечного середовища, під яким розуміють «такий стан економіки, за якого можна гарантувати високий рівень життя, гармонійний і якісний розвиток особистості» [1, с. 353], є метою її функціонування. Це означає, що соціальний аспект забезпечення безпечного середовища життєдіяльності людини і суспільства в цілому є визначальним на всіх рівнях складної системи безпеки держави.

Ефективна соціальна політика є однією з умов стабільного розвитку соціально-економічної системи, створення соціально безпечного середовища її функціонування. Соціальна політика – це діяльність держави та її інститутів, органів місцевого самоврядування, вітчизняних і зарубіжних підприємств, установ усіх форм власності, їхніх об'єднань і асоціацій, громадських і приватних фондів, громадських і релігійних організацій, громадян щодо розвитку й управління соціальною сферою, щодо збалансування розвитку суспільства, забезпечення стабільності державного правління, соціального захисту населення, створення сприятливих умов для існування індивідів і соціальних спільнот, забезпечення соціальної безпеки [2, с. 4]. На думку економістів, вагомість соціальної політики в забезпеченні соціально безпечного середовища людини і суспільства визначається тим, що на 80% соціальна безпека у суспільстві і відповідне середовище залежить від соціальної політики, яка спрямована на формування соціальних стандартів і нормативів [3, с. 10].

Головною метою соціальної політики є подолання соціальної напруги, досягнення рівноваги і стабільності суспільства, мінімізація загроз національній безпеці в соціальній і гуманітарній сферах. В цілому соціальна політика спрямована на попередження соціальних конфліктів за допомогою

розвитку системи соціального захисту, що сприяє забезпеченню необхідного рівня добробуту населення. Проте соціальна політика в більшості людей асоціюється з політикою соціальних виплат, допомог, доплат і пільг за рахунок держави. Проте соціальна політика не є інструментом соціального захисту населення, вона спрямована на досягнення цілей ефективного використання інтелектуальних та управлінських можливостей кожної людини, стимулювання кожного громадянина до самовдосконалення через свою сумлінну працю і отримання гідних доходів, тобто таких доходів, які б забезпечили гідне життя кожного працівника та його сім'ї.

Сьогодні в Україні визначено чотири стратегічні напрями соціальних реформ – нові соціальні ініціативи, які покликані поліпшити рівень життя громадян України, а саме:

- 1) відновлення принципу соціальної справедливості, пряма підтримка доходів через систему соціального забезпечення;
- 2) комплексне перетворення підходів до оплати праці, податків і соціального страхування, які сприятимуть створенню умов для трудової активності;
- 3) модернізація сфери соціального забезпечення;
- 4) сприяння ефективній зайнятості та створенню нових робочих місць;
- 5) розвиток особистості, підтримання її здоров'я, підвищення культурного рівня, надання послуг через систему соціальної інфраструктури;

Всі ці напрями соціальної політики сприятимуть попередженню та вирішенню соціальних конфліктів, формування соціально безпечного середовища життєдіяльності в соціально-економічній системі України.

Список літератури

1. Система економічної безпеки держави / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., заслуженого економіста України А. І. Сухорукова ; Національний ін-т проблем міжнар. безпеки при РНБО України. – К. : Вид. дім «Стилос», 2009. – 685 с.
2. Токар В. С. Пропозиції до Програми економічних реформ від 20.04.2010 р. / В. С. Токар, Г. С. Морозюк, М. А. Павлюк, В. В. Андрус [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.carpathia.gov.ua>.
3. Весельська Л. Державна політика у сфері соціальної безпеки: організаційно-правовий аспект /Л. Весельська // Вісник державної служби. – 2011. – № 1. – С. 8-12.

УДК 316.343.3-053.81

І.Д. ШИЛОНОСОВ, О.М. МАРТИН

м. Львів, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ

Соціально-економічне становище молоді є важливою характеристикою розвитку держави. Ця проблема повинна бути в полі зору держави, відповідно державна молодіжна політика повинна відображати позицію держави щодо цієї групи населення, її погляд в майбутнє та адекватність політичного курсу, створювати необхідні умови, гарантії для соціального становлення і розвитку молодого покоління.

Сьогодні в Україні постійно скорочується частка молоді у всьому населенні країни. В Україні за останні десять років вона знизилася з 22 до 20%. За всіма прогнозами, ця тенденція триватиме і надалі. Соціальні проблеми, тобто суперечності, що потребують свого вирішення на шляху соціального становлення молоді, наявні у всіх сферах її життєдіяльності [2, с. 159].

У наш час молоді відводиться другорядне місце у сфері праці, що посилює її матеріальну та психологічну залежність від старших поколінь. Нині близько 90% молодих людей живуть на частковому або повному утриманні батьків та рідних. Дослідження свідчать, що нині існує відчутна нерівність серед молоді у можливостях набуття загальної освіти, духовного і культурного розвитку, професійної підготовки, виборі місця праці. Причин цих явищ є багато: це і соціальні наслідки демографічних, організаційних, структурних диспропорцій в межах цілої країни, які утворювались історично і поглиблювались в умовах економічної кризи, і зростання соціальної нерівності в усьому суспільстві, що особливо позначається на молоді, і відсутність сильної державної соціальної політики тощо. Порівняно з міською молоддю у сільських хлопців та дівчат невисокі можливості набуття якісної освіти, престижних місць працевлаштування, змістовного проведення дозвілля. Все це спричиняє помітне зменшення питомої ваги молоді у складі сільського населення, її масове переміщення у міста і перетворення сільської молоді в них на маргінальний прошарок.

Відносно новим явищем стає погіршення економічного стану молоді. Це стосується виконання нею фізично важких, шкідливих і непривабливих робіт, постійної загрози безробіття, одержання мінімальної заробітної платні. Так, наприклад, середня заробітна платня молодих робітників складає нині лише 60% від середньо-українського рівня і є вдвічі нижчою від величини мінімального споживчого бюджету для юнаків і дівчат.

На українському ринку праці молодь була і є однією з найбільш уразливих верст населення: їй завжди важче влаштуватися на роботу, у випадках ре-

організації та економічних складнощів на виробництві вона першою потрапляє під скорочення. За останні роки в Україні спостерігається чітка негативна тенденція росту безробіття, особливо серед молоді віком від 15 до 24 років.

Не менш важливим аспектом для сучасної молоді є визначення подальшої професії. Загалом для процесу професійного самовизначення молоді нині характерні такі особливості: зростаючі диспропорції у структурі зайнятості у різних регіонах країни, посилення прихованого і явного безробіття у молодіжному середовищі; розтягування у часі періоду набуття освіти і наявність різних можливостей в її одержанні; низький престиж освіти; масовий характер вимивання молоді з виробничих структур у сфері приватного бізнесу, пов'язані з комерційною діяльністю невиробничого напрямку; використання молоді передусім на тимчасово вигідних та добре оплачуваних роботах, які не вимагають фахової підготовки; загострені прояви соціальної нерівності, які торкаються шансів різних категорій молоді у виборі професійної освіти та місця праці.

З огляду на те, що вторинна зайнятість здійснюється переважно у неформальній або тіньовій економіці, молодь стає там об'єктом визиску та посиленої експлуатації. Сьогодні у тіньовому секторі економіки працює 21% молодих людей у віці 15-28 років; у віці ж 20-28 років цей відсоток зростає до 25,3%. Найбільш поширеним в усіх групах молоді великих міст є надання послуг приватним особам [1, с. 148].

Отже, до соціально-економічних проблем, з якими зустрічається сьогодні українська молодь, є:

1) падіння рівня життя молоді в цілому та різке погіршення її економічного стану, постійна загроза безробіття;

2) проблеми працевлаштування, одержання мінімальної заробітної платні, вимушене вдавання до додаткового підробітку;

3) відставання рівня освіти від рівня, досягнутого найбільш розвиненими країнами, втрата можливостей набуття фахової освіти або підвищенню кваліфікації, прискорення падіння престижу загальної і професійно-технічної та вищої освіти;

4) посилення матеріальної, економічної та психологічної залежності молоді від батьків, труднощі одержання статусу самостійної автономної особистості;

5) руйнація традиційних форм соціалізації, відсутність помітного соціального просування і зростання соціального статусу, брак стимулів для продовження освіти;

6) зростання кількості психічних проблем і комплексів, пов'язаних зі страхом втрати роботи і неможливістю самовияву та реалізації своїх сутнісних можливостей.

До перерахованих соціально-економічних молодіжних проблем, які потребують нагального вирішення, необхідно акцентувати також на про-

блемах збереження та поліпшення здоров'я молоді, забезпечення доступним житлом, вирішення проблеми підліткової та молодіжної злочинності та інших антисоціальних проявів, а також проблеми виховання молоді, зокрема патріотичного виховання.

Таким чином, становлення української молоді в суспільстві – одна з важливих соціально-економічних проблем, яка потребує вирішення в нашій країні. Молодіжна політика має бути спрямована на виховання нового осередку суспільства, який буде незалежним від старших поколінь, матиме мету та спрямовуватиме свою діяльність на розвиток економіки нашої держави.

Сьогодні існуючі економічні і соціальні програми практично не враховують специфічну соціальну позицію молодого покоління в процесі суспільного розвитку. У зв'язку з цим необхідно підсилити увагу до соціальних проблем молоді, визначенню засобів, форм, методів і критеріїв роботи з молодим поколінням. В Україні основними напрямками молодіжної політики як регіонів, та країни в цілому повинні стати:

- подолання негативних явищ у сфері зайнятості з метою підвищення якості зайнятості молодого населення України;

- розробка та впровадження програм соціального розвитку та захисту молоді з гарантованого забезпечення молодих спеціалістів першим робочим місцем;

- виплата дотацій роботодавцям, які приймають на роботу молодих фахівців без досвіду роботи, стимулювання роботодавців до створення нових робочих місць;

- здійснення моніторингу ринку праці та прогнозування потреб у працівниках за професійними ознаками [1, с. 150];

- стимулювання молодіжного підприємництва в країні з урахуванням специфіки регіонального економічного розвитку.

Список літератури

1. Ревко А.М. Соціально-економічні проблеми молоді в умовах трансформаційних змін / А.М. Ревко, О.О. Чех // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. – 2016. – № 2. – С. 143-151.

2. Смук О. Соціальні проблеми сучасної молоді України в умовах трансформації політичної та соціально-економічної систем / О. Смук, М. Козубовський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2014. – Вип. 30. – С. 159-161.

УДК 502.3:351.746.1

**Г.В. ШІЛЬБЕРГ,
О.С. ПРОКОПИШИН**
м. Львів, Львівський національний аграрний університет

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Україна – багата на природні ресурси держава, одна з найбільших за кількістю населення, територією і природним потенціалом країна Європи, але нерациональне використання цих ресурсів призвело до порушення і руйнування ландшафтів та недостатності природних ресурсів. На сьогодні масштаби екологічних змін створюють небезпеку для здоров'я і життя населення.

Відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки» від 19 червня 2003 р., національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам [2].

Екологічну безпеку в системі національної безпеки держави вивчали: Андрейцев В. І., Данилишин Б. М., Измалков В. І., Качинський А. Б., Кисельов М. М., Комарницький В. М., Розовський Б. Г., Хлобистов С. В., Шемшученко Ю. С. Дослідження науковців пов'язані з прогнозуванням та аналізуванням надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, тобто зі збільшенням матеріальних збитків і соціальних витрат.

Проблеми навколишнього середовища впливають на життя країни як складова національного добробуту й потенційних можливостей держави. Національна й міжнародна безпека неможлива без урахування екологічного фактору. Це призвело до формування нового напрямку в екологічній сфері діяльності – екологічної безпеки.

У Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. подано єдине законодавче визначення «екологічної безпеки»: це такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей [3].

На нашу думку, в цьому визначенні бракує таких складових як ліквідація негативних наслідків техногенних, природних катаклізмів і припинення загроз з боку небезпечних природних об'єктів.

Чинниками, що становлять загрозу національній безпеці, є:

– антропогенне порушення і техногенна переваженість території України, зростання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характерів;

– нерациональне виснажливе використання мінерально-сировинних природних ресурсів як невідновлюваних, так і відновлюваних;

– погіршення стану водних басейнів;

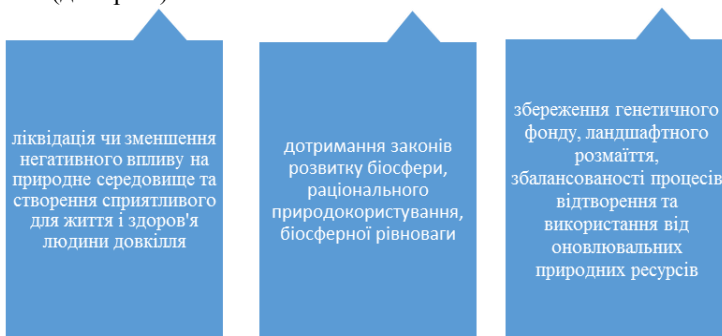
– неподоланість негативних соціально-екологічних наслідків Чорнобильської катастрофи;

– неконтрольоване ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин, матеріалів і трансгенних рослин, екологічно необґрунтоване використання генетично змінених рослин, організмів, речовин та похідних продуктів;

– посилення впливу шкідливих генетичних ефектів у популяціях живих організмів, зокрема генетично змінених організмів та біотехнологій.

Екологічна безпека – це складова національної безпеки держави, що підтверджується розвитком держави та суспільства і має забезпечуватися ефективною державною політикою. На підставі викладеного вважаємо доцільним внесення відповідних змін до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» із визначенням терміна «екологічної безпеки» як системи екологічних, економічних та правових заходів, за якої забезпечується захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства та держави від загроз з боку небезпечних природних об'єктів, забруднених внаслідок аварій, катастроф, господарської діяльності, природних явищ, надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.

Важливими цілями політики екологічної безпеки України мають стати такі (див. рис.)

Рис. Цілі політики екологічної безпеки

До групи основних критеріїв безпеки можна віднести:

- 1) індивідуальні (медичні або санітарно-гігієнічні) – покликані обмежувати вплив негативних факторів на людину;
- 2) генетичні – покликані зберігати генофонд і обмежувати зростання частоти генетичних хвороб у першому і/або наступних поколіннях;
- 3) соціальні – покликані обмежувати дію небезпечного фактора на групи індивідуумів;
- 4) психологічні – відображають ступінь сприйняття/ не сприйняття суспільством або групою індивідуумів рівня техногенного або природно-техногенного ризику;

5) економічні – покликані забезпечувати сталий довготривалий економічний розвиток;

6) біологічні – покликані зберігати біорозмаїття видів (наприклад, у Нідерландах не допускається зменшення видового розмаїття понад 5 %);

7) екологічні – покликані обмежувати негативний вплив екологічних процесів з метою збереження структурної стійкості екосистем;

8) ландшафтні і географічні – критерії, що обмежують негативний екологічний вплив на водозбірні басейни, ґрунти та інші географічні елементи;

9) ресурсні – покликані обмежувати і регулювати інтенсивність використання відновлюваних і невідновлюваних природних ресурсів;

10) політико-інформаційні – передбачають інформованість та участь населення у процесі ухвалення рішень щодо потенційно небезпечних технологій, доступ до будь-якої інформації щодо цих технологій;

11) моральні й правові – покликані формувати нові моральні категорії і цінності, пов'язані з розумінням необхідності подальшого існування цивілізації [1].

Отже, проблеми в екологічній безпеці можна вирішити тільки в разі комплексного застосування заходів політичного, еколого-економічного, правового, інженерно-технічного характеру. За успішної реалізації зазначених заходів на майбутнє можливо буде стабілізувати економічну ситуацію в Україні, упорядкувати державну економічну політику в сучасних умовах.

Список літератури:

1. Загороднюк П. О. Екологічна безпека як важлива складова національної безпеки України / П. О. Загороднюк // Екологія довкілля та безпека життєдіяльності. – 2005. – № 4. – С. 5-12.

2. Про основи національної безпеки України : Закон України / затверджений Верховною Радою України від 19.06.2003 р. № 964-IV (зі змінами і доповненнями від 16.07.2015 р. № 630-VIII) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.

3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України / затверджений Верховною Радою України від 25.06.1991 р. № 1264-XII (зі змінами і доповненнями від 04.10.2016 № 1641-VIII) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.

УДК 519

Б.В. КРАСЮК

Науковий керівник: О.Є. НЕДЗВЕДОВСЬКА

м. Острозька, Національний університет «Острозька академія»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОСТУ

Дослідження питань економічного зростання завжди було актуальним. Ключову роль у них зазвичай займало визначення факторів, що впливають на економічний ріст. Одним з факторів виступає рівень корупції, що постійно гальмує ефективний розвиток всіх економічних процесів.

На разі, у світі практично немає країн, де жителі спостерігають зниження рівня корупції. Існуючі способи дають результат лише в окремих випадках або неактуальні взагалі. Корупція поглинула багато галузей, проникла на всі можливі рівні. Можна сказати, що вона стала природним явищем і тому сьогодні не викликає ні у кого обурення і тим більше гніву. Так не повинно було трапитися і так не повинно залишатися. Сприймати корупцію як щось звичайне не можна. Проблема є як на вищому рівні, де не поспішають робити кардинальні дії проти корупціонерів, так і серед простих жителів, де їй не хочуть або не можуть протистояти активно [3].

Мета дослідження: визначення способів забезпечення тривалого та ефективного економічного росту.

Основні завдання: визначення головних факторів, які впливають на економічний ріст; розкриття сутності понять економічний ріст та економічна ефективність; вплив корупції.

Потреби та інтереси не тотожні. Якщо потреба, відображаючи необхідність для людини певних умов її існування, є одночасно і спонукальним мотивом, і метою, і наслідком виробництва, то інтерес – лише спонукальним мотивом, що зумовлює його спрямованість на досягнення цілі. Проте інтереси як спонукальний мотив виробництва не той об'єкт, що безпосередньо спонукає людей до економічної діяльності. Таким чинником є економічні стимули – форма реалізації економічних інтересів відповідно до їх внутрішньої спрямованості [1].

Під економічним зростанням розуміють процес, що характеризується збільшенням маси створюваних благ і послуг відповідно до обсягу і структури суспільних потреб. Глибинні причини поступального розвитку економіки криються в складних і суперечливих зв'язках між суспільним виробництвом і кінцевим його призначенням – задовольняти потреби людини, служити споживанню. Самі економічні потреби людини породжуються виробництвом. Створюючи новий продукт і збуджуючи потребу в ньому, виробництво формує умови задоволення цих потреб.

В свою чергу, задоволена потреба і поява нових диктує необхідність повторення виробництва, нарощування і вдосконалення його для насичення нових потреб. Зростаючі потреби суспільства викликають появу "засобів виробництва", які здатні задовольняти ці потреби [5].

Отже, сутність реального економічного зростання полягає у вирішенні та відтворенні на новому рівні основного протиріччя економіки: між обмеженістю виробничих ресурсів і безмежністю суспільних потреб. Вирішуватися це протиріччя може двома основними способами: по-перше, за рахунок збільшення виробничих можливостей, по-друге, за рахунок найбільш ефективного використання наявних виробничих можливостей та розвитку суспільних потреб. Однак на цьому процес не закінчується: на кожному новому етапі розвитку при розширенні виробничих можливостей знову не всі суспільні потреби задовольняються. Громадські потреби завжди первинні по відношенню до виробничих ресурсів, хоча виникають вони тільки тоді, коли виробництво продуктів, що задовольняють ці потреби, вже освоєно або виробниками даної країни, або постачальниками продукції, що імпортується. Це пояснюється тим, що нова потреба поступово перетворюється в масову, що передбачає безперервний розвиток виробництва [5].

Основними кінцевими цілями економічного зростання є підвищення матеріального добробуту населення і підтримання національної безпеки. Підвищення матеріального добробуту як головна мета економічного зростання конкретизується в наступних основних складових:

1. Збільшення середньодушових доходів населення. Досягнення цієї мети отримує своє відображення в темпах зростання національного доходу на душу населення [2].

2. Збільшення вільного часу. Дозвілля є одним з життєвих благ, але не знаходить відображення в показниках реального ВВП. Тому при оцінці ступеня досягнення даної мети необхідно брати до уваги, відбувалося чи ні, протягом аналізованого періоду скорочення робочого тижня і робочого року, загальної тривалості трудової діяльності робітників і службовців [2].

3. Поліпшення розподілу валового доходу серед різних верств населення. Якби просте збільшення реального ВД супроводжувалося значним погіршенням його розподілу, то велика частина населення взагалі б не вважала за економічне зростання поліпшенням, так як їх добробут залишився незмінним або навіть зменшився. Тому важливо, щоб в процесі економічного розвитку підтримувалися принципи соціальної захищеності по відношенню до незапрацездатних і безробітних [2].

4. Поліпшення якості і зростання різноманітності випущеної продукції та послуг. Це складова не знаходить прямого відображення в показнику ВВП. У той же час цілком допустимо припустити, що більш висока якість і диференціація товарів сприяють підвищенню споживчої задоволеності і, отже, отримують своє відображення в збільшенні витрат на покупку товарів і послуг, сукупний розмір яких характеризує обсяг виробленого ВВП [2].

Позитивний підхід до питання про цілі економічного зростання передбачає аналіз мотивів поведінки виробників і споживачів. Основним спонукальним мотивом здійснення фірмами інвестиційних витрат є отримання економічного прибутку в довгостроковій перспективі. Метою домогосподарств є збільшення свого добробуту. Заради досягнення цієї мети вони, по-перше,

здійснюють заощадження частини своїх доходів, по-друге, інвестують частину доходу в підвищення якості власних факторів виробництва. Такий мотив характерний, зокрема, для робітників, службовців і підприємців, які вкладають приватні інвестиції в людський капітал. Теорія мотивів і потреб тісно пов'язує відтворення з ефективністю економічного зростання [4].

Під ефективністю економічного зростання розуміється поліпшення всіх складових багатогранного поняття «ефективність виробництва». Сюди слід віднести: поліпшення якості товарів і послуг, підвищення їх конкурентоспроможності на вітчизняному та світовому ринках; освоєння виробництва нових товарів, що дозволяють задовольнити раніше незадоволені потреби або створювати можливість для їх задоволення найкращим чином; поглиблення спеціалізації і кооперування виробництва з урахуванням територіальних переваг країни в системі міжнародного поділу праці; подолання неефективності за рахунок підвищення управлінської майстерності та використання ефективних мотивацій для стимулювання зростання продуктивності праці всередині фірм; поліпшення алокації виробничих ресурсів по галузях і регіонах країни; освоєння нових технологій, що дозволяють мінімізувати витрати обмежених виробничих ресурсів для випуску даного обсягу виробництва [3].

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити що розпорошеність досліджень різноманітних факторів впливу на економічний ріст, ускладнює виокремлення тих чи інших. Проте, проводячи моделювання було визначено, що одним із ключових являється рівень корумпованості.

Список літератури:

1. An Entity Relationship Diagram Example. Demonstrates the crow's feet notation by way of an example. [Електронний ресурс] режим доступу – <http://www.leerichardson.com/2007/06/entity-relationship-diagram-example.html>
2. Case study: E-R diagram for Acme Fashion Supplies by Mark H. Ridley. [Електронний ресурс] режим доступу – <http://www.cilco.co.uk/briefing-studies/acme-fashion-supplies-feasibility-study/slides/logical-data-structure.html>
3. Economic Growth and exchange rate uncertainty, Applied Economics , ст 30
4. «Entity-Relationship Modeling: Historical Events, Future Trends, and Lessons Learned» by Peter Chen. [Електронний ресурс] режим доступу – http://bit.csc.lsu.edu/~chen/pdf/Chen_Pioneers.pdf
5. «English, Chinese and ER diagrams» by Peter Chen. [Електронний ресурс] режим доступу – http://bit.csc.lsu.edu/~chen/pdf/ER_C.pdf

УДК 654.025.8: 65.011.56

О. ГАВРИШКО, М.О. КОХАН*Львівський національний університет імені Івана Франка***ПРОЕКТ ДЛЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМАННЯ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ**

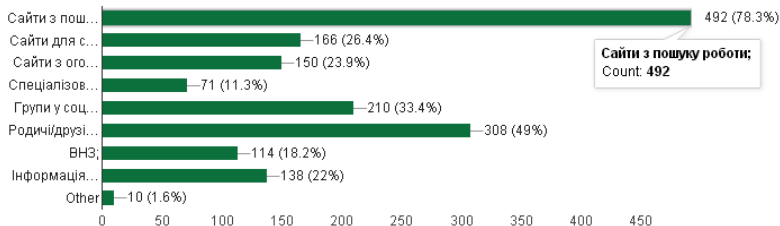
В умовах хаотичних перманентних змін в зовнішньому середовищі, коли прогнозування та планування розвитку є складним, особливого означення набувають гнучкі інноваційні проекти. З кожним роком все більше молодих і прогресивних людей розвивають свої ідеї, пропонуючи нові нестандартні підходи до вирішення проблем. Проектна робота базується на гіпотезах, які потребують постійної валідації і тестування на цільовій аудиторії.

Бізнес, який нещодавно з'явився і стрімко розвивається, та який спрямований на задоволення потреб ринку, використовуючи розробку або пропонуючи інноваційний продукт, процес або послугу, називають стартапом. Особливими ознаками стартапу є: курс на новий продукт, цікава бізнес-ідея в основі, молодий вік творців, високі ризики і висока самовіддача, відданість ідеї, а не прибутку, проблеми з фінансуванням. На сьогодні існує багато методологій і практичних рекомендацій як зробити стартап успішним, а його розвиток стрімким та ефективним.

Група дослідників Studlava, до якої входять автори статті, висунула гіпотезу про незадоволену потребу ринку праці у спеціалізованому ресурсі для працевлаштування студентів. Для перевірки гіпотези було розроблено опитувальник для студентів, що досліджував проблеми, з якими стикаються студенти при пошуку роботи, їх пріоритети та очікування при працевлаштуванні. За допомогою онлайн-анкети нами було опитано 628 студентів міста Львова, які навчаються у різних вузах. Щодо джерел інформації (див. рис. 1), то переважно (понад 80 % відповідей) студенти дізнаються про можливості працевлаштування з різноманітних інтернет-ресурсів. В Україні є досить багато сайтів з пошуку роботи та спеціалізованих груп в соцмережах, серед них нашими прямими конкурентами можна вважати work.ua, rabota.ua та workcelerator.com.

Другим за важливістю джерелом отримання інформації про вакансії та можливості працевлаштування (49%) є рекомендації друзів та знайомих.

Звідки Ви отримуєте інформацію про можливості працевлаштування?
(628 responses)

Рис. 1. Результати опитувань студентів щодо каналів одержання інформації при пошуку роботи (розробка групи дослідників Studlava)

Найбільші проблеми, які виникають у студентів в процесі пошуку роботи, – це недостатня кількість вакансій без досвіду роботи (79,3%), незначна кількість вакансій з гнучким графіком (56,1%), розбіжності опису вакансії та реальної роботи (41,5%).

Загалом, 85% студентів відчувають потребу у єдиному спеціалізованому ресурсі з пошуку роботи для студентів. Студенти були однозначними у визначенні таких найважливіших функцій ресурсу, як зручний пошук вакансій, інформація про стажування, онлайн форма створення резюме. 93,4% опитаних студентів створили б своє резюме на спеціалізованому ресурсі з працевлаштування.

Проведене дослідницькою групою опитування онлайн роботодавців Львова вказало на те, що понад 85% так чи інакше вже працюють із студентами, або планують це робити в майбутньому. Мотивація щодо працевлаштування студентів у них достатньо різна та диференційована за галузями і розміром компаній. Представники великих компаній розглядають студентів як творчий ресурс, які можуть запропонувати новий, нестандартний підхід для вирішення проблем; вважають, що це їх соціальна відповідальність. Компанії з чисельністю персоналу від 31 до 100 осіб вважають, що так найпростіше найняти найталановитіших працівників. Малі підприємства (8-30 осіб працюючих) використовують студентів передусім для залучення у масовому виконанні робіт; мікропідприємства (до 7 осіб) розглядають теж студентів як дешевий людський капітал. В цілому ж з результатом 51% переважає мотивація готувати спеціалістів самостійно «з чистого аркуша».

На основі цінностей наших потенційних користувачів було створено бізнес-модель. Цінність, яку ми пропонуємо – це спеціалізований ресурс ефективної комунікації роботодавців із студентами. Нашими користувачами будуть виступати студенти і роботодавці. Канали зв'язку – це сайт, блог, сторінки в соцмережах та e-mail розсилки. Нашими партнерами можуть виступати рекрутингові агентства, ВНЗ, студентські організації.

Для кращого розуміння поточної ситуації та шляхів розвитку проекту було проведено swot-аналіз для визначення сильних та слабких сторін, а так можливостей і загроз зовнішнього середовища. Спираючись на розроблений аналіз, визначено основну ціль - стати єдиним в Україні спеціалізованим ресурсом для зв'язку роботодавців з студентами. Для досягнення цієї цілі заплановано рухатись одночасно і розвивати три напрямки роботи: сайт, блог, соціальні мережі. Для кожного з напрямків була сформована окрема стратегія розвитку, яка є частиною загальної стратегії розвитку.

Станом на вересень 2016 року у Львові навчається 116 000 студентів, які навчаються у ВНЗ III-IV рівнів акредитації, та зареєстровано близько 20 000 підприємств малого, середнього і великого бізнесу. Існування ресурсу комунікації між роботодавцями та студентами Studlava, на наш погляд, дозволить вирішити і ряд проблем ринку праці в Україні:

- зниження відтоку талантів за кордон через формування лояльності до національних роботодавців;
- підвищення кадрової безпеки підприємств через формування кадрового резерву із студентів, закриття постійних та сезонних вакансій студентами;
- підвищення готовності студентів до вимог ринку праці через мотивацію до набуття ними актуальних практичних навиків до моменту завершення навчання;
- посилення взаємної відповідальності та дисципліни у взаємовідносинах «роботодавець-найманий працівник» при проходженні стажування, практики, отримання першої роботи.

Список літератури:

1. Robehmed, Natalie. "What Is A Startup?". Forbes. Retrieved 30 April 2016: Електронний ресурс: [Режим доступу]: <https://goo.gl/imNr7V>
2. Lueg, Rainer, Lina Malinauskaite, and Irina Marinova. "The vital role of business processes for a business model: the case of a startup company // Problems and Perspectives in Management 12.4 (2014): 213-220.
3. Eric Ries. The Lean Startup: How Today's Entrepreneurs Use Continuous Innovation to Create Radically Successful Businesses. – N.Y., 2011. – 322p.

З М І С Т

Секція 1 УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Л. Калинець, О. Филипів, Фірман В.М. УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В ПОЛЬЩІ: ХАРАКТЕРИСТИКА І ПЕРСПЕКТИВИ.....	3
С. Р. Васюник, А. О. Колотницька, О. С. Кайда, В. М. Фірман РОЗУМНИЙ БУДИНОК ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ.....	5
А.Ye. Shcherban', O. Yu. Krichker FIRE SAFETY UNIT HUMAN RESOURCES MANAGEMENT: ETHICAL STANDARDS AND PRACTICES IN SUCCESSION PLANNING	7
О. М. Гриценко., Д. Д. Кришталь, К. М. Пасинчук ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ	9
Б. В. Карпенко, О. М. Дулгерова МОВА ТА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ.....	11
В. В. Кравченко, О. М. Дулгерова СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ.....	14
В. М. Михальчук, М. А. Кришталь ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИЛ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА ЇХ НАСЛІДКІВ	17
Могильова О. Л., Чернета В. М., ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ЦИВІЛЬНИМ ЗАХИСТОМ	19
Козленко А.І., Чернета В.М. СТАН ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ.....	22
Кордунова Ю. С., Гонтар З. Г. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ТА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ	24
Поліщук О.В., Дубиницька П.П. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВОМ	27
Т. Р. Павлюк, П. П. Дубиницька, ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	29

Маржан М. В., Дубинецька П.П. РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СЛУЖБІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	32
Горжівська А. О., Дубинецька П. П. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	34
Б.В. Буній, М.Я. Купчак ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У СФЕРІ ДЕРЖАНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ	35
А.І. Башевник, М.Я. Купчак АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО І МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ.....	37
Т.О. Шпак, З.Г. Гонтар, ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ПОЖЕЖНОЇ СИСТЕМИ : АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ.....	38
Н.Т. Ухач, З. Г. Гонтар ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ДІЯМ У НС	40
Я. В. Шманько, З. Г. Гонтар УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РЕАГУВАННЯ НА НС	43
Ю.В. Козак, З.Г. Гонтар УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ІНФОРМУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ АБО ВИНИКНЕННЯ НС	45
Момот І. О., Помаз Ю. В. УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ	48
Балабуха Д. С., Помаз Ю. В. МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	51
Дудка Н.В., Прокопишин О.С. ЕКОЛОГІЧНИЙ ОБЛІК ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ	53
У. М. Плекан, О. В. Панухник ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЗАСІБ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ.....	56
Лаврик О. О., Лук'янчук Н. Г. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ХАРЧОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ	58
О.С. Вірга, І.М. Городецький НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ (В УМОВАХ ННЦ ЛЬВІВСЬКОГО НАУ)	60
О.О.Зозулюк, І.Б. Мазур УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ВИНИКНЕННЯ ТЕХНОГЕННИХ НЕБЕЗПЕК АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА.....	62

Дулова О.І., Жданова В.Г. АСПЕКТИ ОХОРОНИ ПРАЦІ У ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	65
Литвак Р.Б., Жданова В.Г. СУЧАСНИЙ СТАН ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ	68
Н.С. Мільченко, Т.М. Чорна ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ І ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ	70
Шевчук М.С., Міллер О. В. ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ	73
Т.О.Васильєва, О.В.Кильник, М.О.Кохан ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	76
А.А. Nastasyak, Yu.O.Matviyiv-Lozynska LABOUR PROTECTION MANAGEMENT AT THE ENTERPRISE	78
М.М. Солук, А.М. Грищук РОЛЬ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	82
Х.Р. Тарнавська, Н.М. Данилевич УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ В УКРАЇНІ	84

СЕКЦІЯ 2

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

М. І. Савостяненко, Чернета В.М. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРИНЦИПИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ.....	87
В. О. Сень, І. М. Кашук, Фірман В.М. ЕВОЛЮЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ.....	90
Н.Т. Романюк, А.В. Саміло ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	92
Сподарик О.М., Фірман В. М. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРИНЦИПИ БОРОТЬБИ ІЗ ТЕРОРИЗМОМ	95
А. В. Мислюк, А. А. Білека ПРО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОЛОГО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	98

Старченко Л.В., Чернета В.М. ОСОБЛИВОСТІ ПРАЦІ ІНВАЛІДІВ. БЕЗПЕКА ПРАЦІ	101
Л.В. Лукашенко, С.С. Засуцько ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ, ЩО РЕАЛІЗУЮТЬ ДЕРЖАВНУ ПОЛІТИКУ З ПИТАНЬ НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПОЖЕЖНУ І ТЕХНОГЕННУ БЕЗПЕКУ ЯК СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО- ДЕЛІКТНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	104
Савостяненко М.І., Чернета В.М. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРИНЦИПИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ	106
Ю.Т. Судніцин, А.І. Харчук ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОЇ БАЗИ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	109
О.А. Косиєв, М.Я. Купчак ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ В УКРАЇНІ: СУТЬ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ	111
Я.О. Гапало, М.Я. Купчак ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УКРАЇНОЮ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У СФЕРІ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ	113
В.І. Гундяк, М.Я. Купчак ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДОБРОВІЛЬНОЇ ПОЖЕЖНОЇ ОХОРОНИ.....	116
І.О. Антоненко, М.Я. Купчак ПРАВОВА ОСВІТА В ОРГАНАХ ТА ПІДРОЗДІЛАХ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ	118
Т.О. Шпак, М.Я. Купчак РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ БЕЗПЕКИ.....	120
І.А.Слущкий, М.Я. Купчак ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ	122
М. А. Бартко, Н. П. Кухарська АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ НОРМАТИВНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ З ПИТАНЬ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ: СТАНДАРТ ISO/IEC 27001:2013.....	125
С.В. Дзюба, Т.М. Чорна СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО- ТРУДОВИХ ВІДНОСИН КРАЇН ЄС	128
Я.А. Лихолат, Т.М. Чорна МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ, ПРОМИСЛОВОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	130

Т.О. Лутікова, Т.М. Чорна НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ	133
М.В. Пірак, Т.М. Чорна НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ	136
Михайлюк М.І., Міллер О. В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ.....	139
Мошкола Я.І., Міллер О. В. РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ	142
І.В. Луц, О.В. Міллер ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДОБРОВІЛЬНОЇ ПОЖЕЖНОЇ ОХОРОНИ.....	144
І.В. Луц, Р.С. Яковчук ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРИНЦИПИ БОРТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ.....	145
М.П. Гусак, Р.С. Яковчук ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	147
М.В. Іванець, Р.С. Яковчук СТАН ПРОБЛЕМАТИКИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАХИСТОМ НАСЕЛЕННЯ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	150
В.М. Кислашко, Р.С. Яковчук ПОСИЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВООПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ТЕХНОГЕННОЇ ТА ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ	152
М.О.Олексієнко, Р.С. Яковчук РОЛЬ ПРАВОВОЇ РОБОТИ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ЛЮДИНИ, ЯК СУБ'ЄКТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ.....	154
І.І. Трачук, Р.С. Яковчук РОЛЬ ДОБРОВІЛЬНОЇ ПОЖЕЖНОЇ ДРУЖИНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	156
А.М. Савченко, Р.С. Яковчук МЕХАНІЗМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДОБРОВІЛЬНОЇ ПОЖЕЖНОЇ ОХОРОНИ	158
Арістархова А.М. ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РИЗИКУ	160
Дубинська І.В. КРИМІНАЛЬНО – ПРАВОВА ОЦІНКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ	162

Ігліна М.А. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ	165
Лавренюк О., А.В. Саміло ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ	167
Мулько О.Г., А.В. Саміло ПРАВОВА БАЗА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.....	170
Новачук В., А.В. Саміло ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	172
Романюк Н.Т., А.В. Саміло, ПРАВОВІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	173
Томків Ж.Й. НЕЗАХИЩЕНІСТЬ СФЕРИ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ.....	176
Фісюков Д., А.В. Саміло, ПОРЯДОК ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ ТА ПІДРОЗДІЛАХ ДСНС УКРАЇНИ.....	187

СЕКЦІЯ 3 ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

О. А. Супрунець, Ю. В. Дівов, Фірман В. М. ПРОБЛЕМА ФРІЛАНСУ В УКРАЇНІ. ПИТАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ФРІЛАНСУ	181
В.В. Агапова, В.М. Чернета ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ	184
А. А. Дулгерев, Т. М. Кришталь МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ДСНС УКРАЇНИ	187
О. І. Осипчук, В. С. Чубань ДО ПИТАННЯ СТРАХУВАННЯ МАЙНА ВІД ПОЖЕЖ.....	190
Пилипенко В. М., Дубинецька П.П. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	192
В.І. Гундяк, З.Г. Гонтар ФІНАНСОВА МОТИВАЦІЯ ЯК ПОЗИТИВНИЙ МОМЕНТ У РЕФОРМУВАННІ ПОЖЕЖНОЇ СИСТЕМИ	195
Бойко О. С, Помаз Ю. В. РЕГІОНАЛЬНА ПАРАДИГМА ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ	197

Гріга Г.Ю., Недзведовська О.Є. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ.....	200
Росошик О. І., Шугай М. А. РОЛЬ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ.....	202
Демедюк Н. А., Недзведовська О.Є. МОДЕЛЮВАННЯ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ОСНОВІ РЕГРЕСІЙНОГО АНАЛІЗУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗНИЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА	205
Хорко Т. Ю., Недзведовська О.Є. МЕТОДИ ЗНИЖЕННЯ АГРЕСІЇ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ ДЛЯ ЗАБЕСПЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СТУДЕНТІВ ВНЗ.....	207
Котовська Ю. О., Недзведовська О.Є. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА	209
І.А. Дегтяр, Р. К. Шурпенкова ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ	212
Ю. О. Бондарук, Р. К. Шурпенкова ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	215
Музичук Л. М., Іванчук Н. В. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ НА БЕЗПЕКУ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ	218
А. М. Микита, І. Р. Чуй ОЦІНЮВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СКЛАДОВОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	220
Т. І. Скляр, Т. В. Мединська ПОДАТКОВА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	223
Я. Г. Дмишко, О.М. Сарахман ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ БАНКУ	227
А.І. Вольних, М.О. Живко, Х.З. Босак, З.Б. Живко ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	230
М.І.Романишин, Ю.Ю.Мацех, Л.М.Пацай, З.Б.Живко ДІАГНОСТИКА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ФІРМИ	233
М.А.Сидор, О.В.Живко, Д.А.Ковальчук, З.Б. Живко СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ, РОЗПОДІЛУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ В УБЕЗПЕЧЕННІ ПІДПРИЄМСТВА.....	236

Кузеляк М., Лех Г.А. ДЕЯКІ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ БЕЗРОБІТТЯ	238
Мудрик Ю.В., Недзведовська О.Є. ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ОСНОВІ ЕКОНОМІКО- МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ.....	241
Росошик О. І., Недзведовська О.Є. РОЛЬ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ	244
Шепель А.В., Недзведовська О.Є. РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОСТУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	247
Козів О.В. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ГОТЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	250
А.В. Куровська, Т.М. Чорна АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ У НАСЕЛЕННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я	253
Гарань П.В., Міллер О. В. ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДНОЇ ТА ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ.....	255
Комплікевич Р.І. Міллер О. В. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	257
О.В. Гнатиско, О.М. Мартин ОСНОВНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	259
Ю.М. Нагірняк, О.М. Мартин СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	262
М.Ю. Солтис, О.М. Мартин ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СУТЬ ТА СКЛАДОВІ.....	264
Р.Чіх, О.М. Мартин ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА СТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНО БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩА В СУСПІЛЬСТВІ	267
І.Д. Шилоносков, О.М. Мартин СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	269
Г.В. Шільберг, О.С. Прокопишин ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	272

Красюк Б.В., Недзведовська О.Є. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОСТУ	275
О. Гавришко, М.О. Кохан ПРОЕКТ ДЛЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМАННЯ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ	278